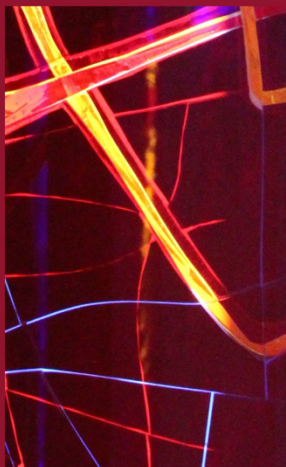


LARS RÅMUNDDAL



BYGGE KIRKE INNENFRA

Perspektiver på menigheters
behov for revitalisering

SJLT Publishing

BYGGE KIRKE
INNENFRA

LARS RÅMUNDDAL

BYGGE KIRKE
INNENFRA

Perspektiver på menigheters behov
for revitalisering

SJLT Publishing

Copyright © Lars Råmunddal 2026

ISBN 978-82-691984-8-5 (Trykt, heftet)

ISBN 978-82-691984-9-2 (PDF)

Grafisk formgivning: Lars Råmunddal og Martin Jakobsen

Omslagsdesign: Øyvind Råmunddal

Bildet brukt på coveret, er et utsnitt fra Kjell Nupens glasskunst i Ansgarkapellet i Kristiansand

Scandinavian Journal for Leadership & Theology (SJLT) er et digitalt Open Access-tidsskrift som utgis av Akademi för Ledarskap och Teologi, Ansgar høyskole og Høyskolen for Ledelse og Teologi. Tidsskriftet utgir artikler innenfor ledelse og teologi og er på nivå 1 i det norske publiseringssystemet.

Scandinavian Journal for Leadership & Theology PUBLISHING (SJLT Publishing) er en bokserie som utgir artikler som er publisert i SJLT Journal. I tillegg utgis Open Access artikler og bøker innenfor tidsskriftets temafelt. Disse er ikke fagfelleverderte, men tekstene er kvalitetssikret på høyt faglig nivå.

Innhold

FORORD	1
INTRODUKSJON	3
1. Innefrosset kapital.....	3
2. Kirkens to strukturer som utfordring	6
3. Bygge kirke utenfra – alternativt innenfra	12
4. Bokens oppbygning og innhold	18
Spørsmål til refleksjon og samtale	23
<i>Kapittel 1</i>	
ORDET	24
1. Hva som kan skje med evangeliet i kirken	24
Forskyving av tyngdepunkt	25
Mer fokus på oss selv enn på Ordet.....	27
Når budskapet reduseres.....	29
2. Evangeliet – Ordet som vokser	31
Hva Lukas kan lære oss om evangeliet.....	31
Ordet – som utfordring i dag.....	35
Ordets plass og autoritet i kirken.....	43
3. Evangeliet som revitaliserende ressurs.....	47
Hva kan komme til å drive oss i menighetsarbeidet?	47
Hvordan kan det levende Ordet bli drivkraften?	52
Spørsmål til refleksjon og samtale	58
<i>Kapittel 2</i>	
ÅNDEN	59
1. Den hjemløse kirke	59
Avsporinger og fryktholdninger	60

Hindringer for Åndens gjerning.....	62
Hører vi Åndens fottrinn?	65
2. Bibeltekster og temaer om Ånden og kirken	67
Kirkens tilblivelse som et verk av Ånden.....	69
Kirken som et tempel for Ånden.....	73
Kirken som Jesu nærvær i Ånden.....	78
Kirken under Åndens herredømme	81
Kirken er utrustet og sendt av Ånden	84
Kirkens tjeneste som Guds rikes nærvær.....	88
3. Gjenkjennelse av Åndens gjerning i dag	91
Ulike kirketyper og spiritualitetspraksiser som spill	91
Hvordan bedømme ulike spiritualitetsformer?	99
Spørsmål til refleksjon og samtale	103
Kapittel 3	
KROPPEN.....	105
1. Hva Kristi kropp-metaforen sier om kirken.....	105
Kirken beskrevet i bilder	105
Bare bilde – eller også en realitet?	107
2. Hva det innebærer at kirken er Kristi kropp	109
Lemmer i samhandling.....	109
Under Kristi autoritet og omsorg	114
Guds sendelse til verden	118
3. Kan Kristi kropp-visjonen realiseres?	124
Hvorfor den store visjonen aldri må bli borte.....	124
En apostolisk veiledning for revitalisering	127
Spørsmål til refleksjon og samtale	132
Kapittel 4	
GAVENE.....	133
1. Når er det nådegaver blir et problem?	133
Grunner til at gavene mister sin genuine betydning.....	135
Når problemene med gavene skyldes teologi.....	137
2. Viktig bibelteologisk kunnskap om gavene	138

Hvorfor nådegaver – og hvem er de?	138
Nådegaver og lederskap i kirken i lys av NT	155
Kunnskapens betydning for nådegavepraksis	165
Kriterier for bedømmelse og bruk av nådegaver	168
3. Gavenes betydning for menighetsbygging	170
En kirke/menighet som prioriterer Åndens gaver	170
Om oppdagelse, verdsetting og bruk av gaver	172
Noen konsekvenser nådegaveprioritering får	176
Spørsmål til refleksjon og samtale	179
<i>Kapittel 5</i>	
LEDERSKAPET	181
1. Slik vi tenker kirke, tenker vi lederskap	181
Bokens visjon for lederskap	181
Når lederskapstenkningen blir innsnevret	184
2. Lederskap som bygger kirke fra innsiden	185
Lederskap som tjenere for evangeliet	185
Et Åndens lederskap – intet mindre!	187
Kristi kropp-visjonens føringer for lederskap	190
Nådegavenes betydning for lederskap	193
3. Lederskapet rolle i revitalisering	197
Kunnskap og åndelig dømmekraft	197
Person- og relasjonsorienterte prosesser	200
Den avgjørende prioriteringen	205
Et bilde av ledere som bygger kirke innenfra	207
Spørsmål til refleksjon og samtale	211
ETTERORD	213
BIBLIOGRAFI	215
SLUTTNOTER	224

FORORD

Denne boken er blitt til ut fra en opplevelse av at noe er ugjort. Gjennom flere tiår har jeg undervist i teologi, vært engasjert i forskning om kirke og menighet, forkynt evangeliet og tjenestegjort i de lokalmenighetene jeg har tilhørt. Utallige timer har jeg brukt både i mitt studiekammer og i klasserommet og sammen med studenter som utdanner seg for å lede i kirken, med temaer som kirkens natur og oppdrag, menighetsutviklende teori og praksis, organisering og ledelse, og mange andre aktuelle temaer innenfor feltet kirke og ledelse.

Alt dette framstår sikkert som nyttig og nødvendig kunnskap for alle som tenker å tjene i kirken. Likevel har jeg de siste årene vært nødt til å stille meg selv spørsmålet om jeg har fått sagt og formidlet det viktigste, det som jeg opplever er virkelig nødvendig innsikt for alle som skal tjene i kirken. Det er nettopp dette jeg forsøker å få fram i denne boken – og kanskje dermed gjøre opp litt for det ugjorte. Tittelen boken har fått, uttrykker på mange måter kjernen i mitt anliggende. *Bygge kirke innenfra* – handler nemlig om en annen tilnærming, i alle fall et annet fokus, enn det vi ofte legger opp til – både i teologiske, organisatoriske og andre faglige innfallsvinkler til – og undervisning om – kirke og menighet.

Underveis i skriveprosessen er jeg også blitt mer og mer overbevist om at de grunnleggende spørsmålene jeg stiller i boken, er noen av de viktigste spørsmålene vi i dag kan stille oss selv i kirkelig sammenheng. Ett av disse er følgende: Hva er det som skjer med og i kirken når idealene og drivkreftene for menighetsbyggende tenkning og arbeid ikke hentes «innenfra», dvs. fra de grunnleggende kildene for å kunne forstå seg på kirkens genuine identitet og tjeneste i verden, men i stor grad hentes «utenfra»? Betegnelsen «utenfra» handler her ikke bare om den kulturen og det samfunnet vi som kirke er en del av også i dag, men om all tenkning og alle drivkrefter som tar fokuset bort fra kirkens grunnleggende identitet som Kristi kropp og de ressursene som er lagt ned i kirken av Ånden. Dermed kan det også være aktuelt å snakke om kirkelige tradisjoner og driftsmåter som tar fokus bort fra Ordet

FORORD

og Ånden, oppskrifter på menighetsutvikling som kommer utenfra – og rent menneskelige faktorer som selvopptatthet og selvhjulpenhet.

En god del av tekstene i de ulike kapitlene i boken baserer seg på gjenbruk. Mye av både struktur og innhold er videreført fra boken som ble utgitt på Rex Forlag i 1997 – med tittelen *Skulte ressurser*. Det er mulig at de som måtte ha vært borti denne boken for snart 30 år siden, kan kjenne igjen noen av tekstene. Men mye er også omskrevet og nyskrevet. Jeg har også dratt veksler på det jeg selv har skrevet i løpet av de siste tiårene om tematikken anvendt ekklesiologi og menighetsutvikling. Kapittel 1 om Ordet, er i stor grad et sammendrag av boken *Ordet som vokser*, som kom i 2023.

Jeg ønsker å rette en spesiell takk til studenter som jeg i over 40 år har hatt både på pastorutdannelsen, bachelorstudier i teologi og masterstudiet i ledelse og menighetsutvikling ved Ansgar høyskole. Alle disse studentmøtene har beriket meg som person, og mange vennskap har oppstått. I tillegg har klasserommet og de mange veiledningssamtalene for meg fungert som et speil for eget kristenliv, egen teologi og tjeneste. Ikke minst har møtet med alle studentene gitt meg hjelp til å få stadig mer innsikt i det store mysteriet og den rikdommen av gaver som vi alle – og sammen – har fått del i i den kristne kirke.

Kristiansand, medio april 2026

Lars Råmunddal

INTRODUKSJON

*Jeg er overbevist om at det i dagens forsamlinger er mye
innefrosset kapital - ressurser som ikke blir frigjort. Kunne Herren frigjøre om ikke mer enn ti
prosent av de ressursene, ville det revolusjonere veksten i menighetene.*

Frank Mangs

1. Innefrosset kapital

Innledende sitat til dette kapitlet er hentet fra en tale som den finsk-svenske evangelisten Frank Mangs¹ holdt på et kristent storstevne for en god del år siden nå. Denne, etter min oppfatning, profetiske uttalelsen, inspirerte meg for snart tre tiår siden til å skrive boken *Skjulte ressurser*. Når jeg nå etter alle disse årene har sett på denne bokteksten igjen, er det blitt klart for meg at dersom det var aktuelt å snakke om den innefrosne kapitalen som Mangs den gangen talte om, så er det minst like aktuelt i dag. Og sannsynligvis har det vært like aktuelt gjennom hele kirkens historie.

Teppe-bildet

Som den gang, har jeg også under skrivingen av denne boken latt kirker og menigheter passere revy for mitt indre blikk. Noen av menighetene er store, noen små – og noen mellomstore. De er svært ulike av alder og profil, i arbeidsmetoder og programmer, i navneskilt og kirkelig tilhørighet. Men de har allikevel noe felles: De har massevis av ubrukte ressurser. Vi kan klage over både ledermangel, liten entusiasme og manglende oppslutning, men ressursene finnes. De er bare ubrukt, kanskje uoppdaget, eller undertrykt, eller kanskje innefrosset. Kanskje er situasjonen motsatt. Det er vekst, utvikling og optimisme. Allikevel finnes det ressurser som er ubrukt og som trenger å bli frigjort. Paulus skriver om dette i 1. Kor. 1,5 der han sier at korinterne i Kristus har fått en rikdom på alle gaver, både tale og kunnskap. Vi skal merke

INTRODUKSJON

oss at apostelen sier dette til en menighet som internt hadde store utfordringer og som tydeligvis trengte grunnleggende undervisning om hva kirke og menighet egentlig handlet om. Men ressursene var der! Samme sted, i vers 7, sier apostelen at de ikke mangler noen nådegave mens dere venter på at vår Herre Jesus Kristus skal åpenbare seg.

Tilbake til teppebildet. Det kan altså se ut som det ofte kan ligge ulike typer tepper over mange menigheters liv og virke. Teppene kan ha mange navn, ja, så mange at det kan bli misvisende å navngi enkelte av dem. Derfor blir det mer riktig å si at alt i våre personlige liv, våre kirkelige strukturer og former, arbeidsmåter og aktiviteter – som ikke i motiveres og formes av kirkens grunnleggende identitet, står i fare for å bli tepper som dekker til de ressursene som er gitt kirken. Og skjer dette, kan situasjonen være den at noen steder blir teppet så tykt at det har vært svært vanskelig for livsyttringene å komme fram i lyset. Andre steder kan teppet være tynnere slik at livsspirene får anledning til å skyte igjennom. Der dette skjer, aner man også at det finnes et jordsmonn – eller en dypstruktur – av skatter, gaver og åndelige ressurser i det kristne fellesskapet. Der det blir lettet på teppet – og de rette vekstvilkårene blir gitt, der vil gavene og tjenestene, menneskelig og Åndsskapt kreativitet skyte fram og blomstre opp så å si av seg selv.

I denne bildeutleggelsen er det vel antydning at en del av årsaken til at kapital blir innefrosset, eller at ressurser blir liggende ubrukt, er at ulike typer tepper – og kanskje vi også noen ganger kan snakke om ulike overflatestrukturer – som hindrer det livet som faktisk finnes der, i å spire og vokse. Selvfølgelig er vi her også inne på dypt personlig område. Dette kan gå på hvorfor jeg opplever at jeg ikke har funnet min plass i fellesskapet og at jeg ikke er trygg i min tjeneste og oppgave. Det kan ha med det å gjøre at det er noe som har sloknet i mitt liv som kristen. «Tenn på ny den nådegave som er i deg» formante apostelen sin venn og medarbeider Timoteus, jfr. 1 Tim 1,6. Det er som om apostelen sier til sin unge medarbeider: Bruk de ressursene som Herren har gitt deg! La ikke ilden som Ånden har tent i ditt liv, slokne! La ikke den kapital Herren har gitt deg, fryse inn! Skjul ikke dine ressurser – bruk dem!

Hva gjør at kirkens ressurser blir frosset inne?

Hvilke ressurser kan det være Frank Mangs tenkte på når han snakket om kapitalen som står i fare for å bli frosset inne i kirker og menigheter? Både budskapet som helhet som han formidlet den gangen – og Mangs sin øvrige forkynnelse og forfatterskap, viser at han som den evangelisten han var, var opptatt av forkynnelsen av det frelsende og frigjørende evangeliet. Evangeliet som ubetinget nåde og livsforvandlende kraft, var på mange måter den helt grunnleggende ressurs for Mangs. De gangene jeg fikk høre ham på tale, var betoningen også svært sterk på Åndens nærvær og det Åndsfulde livet hos den enkelte og i fellesskapet. Mangs forkynte nemlig en dyp og inderlig spiritualitet sammen med sin tydelige betoning av veien til frelsen i Jesus Kristus og livet sammen med ham.

Vi kan også spørre om hva det kan være som gjør at nevnte ressurser, åndelige kapital, blir innefrosset? For å få svar på spørsmålet, kan det være nyttig å dykke litt ned i den del av forståelsen av kirken (ekkesiologien) som har med kirkens dobbeltsidighet å gjøre. Kristne og teologer har til alle tider spurt seg selv hva det innebærer at kirken har både en synlig og usynlig side. Dette innebærer blant annet at kirken har en dimensjon, eller struktur, som gjerne er knyttet til den enkelte kirkes historiske tilblivelse, organisasjon og framtreten i verden. Samtidig er kirken noe mer enn dette. Vi kan si at kirken utad framstår som en høyst menneskelig sammenslutning av mennesker, mens Bibelen bruker noen store ord og begreper for å forklare hva det kristne fellesskapet egentlig er og handler om. Åndens tempel, Kristi kropp, Guds folk, er noen av disse store ordene om dette.

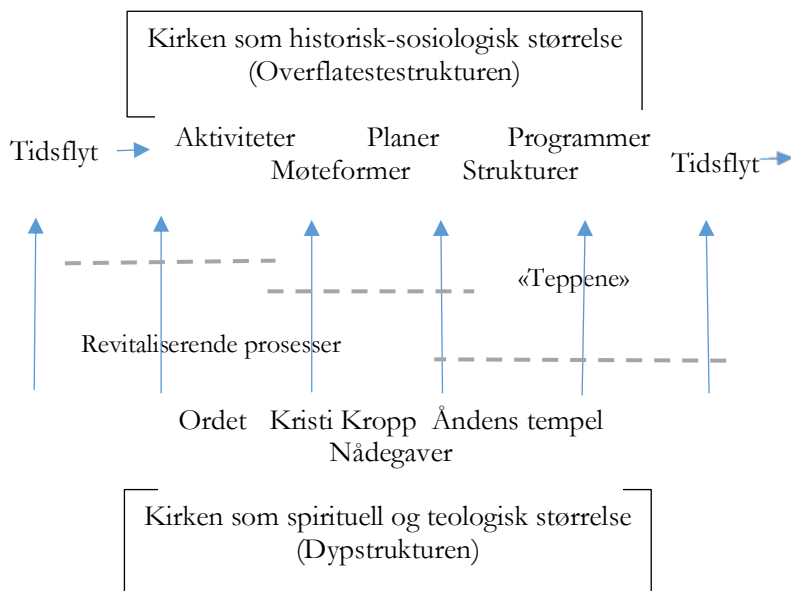
Spørsmålet om hvordan vi bør forholde oss til disse to sidene – eller dimensjonene – ved kirken, har vært utfordrende for både teologer, kirkeledere og vanlige kristne opp gjennom historien. I det følgende skisserer jeg kort ulike syn på denne kirkens dobbeltsidighet som vi er opptatt med å få innsikt i her.

2. Kirkens to strukturer som utfordring

Kirkens dypstruktur – og dens overflatestruktur

Teppebildet, som jeg nettopp har sagt litt om, antyder nokså klart at jeg ser for meg at kirker og menigheter har både en overflatestruktur og – det vi kanskje kan kalle – en dypstruktur. Slik kan disse to strukturene og omtalte teppebilde framstilles i en figur eller illustrasjon:

Figur 1: Kirkens to strukturer



I det jeg her kaller kirkens overflatestruktur, kan vi plassere de historisk betingede organisatoriske formene kirker og menigheter har fått. Jeg kommer straks til å si litt mer om denne dimensjonen ved kirken. I overflatestrukturen kan vi si at strategiene og programmene våre hører hjemme. Her finnes aktiviteter, møteformer og ulike praksiser, osv. Alt dette tilhører, som vi alle erfarer, den menneskelige virkelighet som vi står midt oppe i. Det meste av dette er synlige og på sett og vis menneskeskapte og historisk-betingede

ordninger, organisasjonsformer og arbeidsmåter. Med denne delen av det kirkelige liv er vi også del av en tidsflyt, noe som innebærer at vi opplever stadig og pågående endringer – og behov for endringer – i alt som har med kirken, menigheten som historisk-sosiologisk størrelse å gjøre.

I kirkens dypstruktur ligger – ifølge denne måten å tenke på, de teologiske sannhetene om Ordets plass i kirken og kirken som Guds folk, Kristi kropp og Åndens tempel. Også den bibelske forståelse av nådegavens plass og funksjon i kirken – hører hjemme her. I figuren ovenfor, er de omtalte «teppene» tegnet inn som stiplede linjer mellom de to strukturene. Ordet «revitaliserende prosesser», som jeg også har satt inn i figuren, antyder det jeg kommer tilbake til i bokens siste kapittel. Det jeg der sikter til – og som pilene skal antyde, er revitaliserende tenkning og prosesser som jeg tror kan hjelpe oss til å realisere stadig mer av den teologiske og åndelige virkelighet som ligger i menighetenes dypstruktur.

Forholdet mellom kirkens strukturer utfordrer

Forholdet mellom disse to dimensjonene eller strukturene har, som sagt, utfordret teologer og kirkepraktikere til alle tider. Det som skaper utfordringer, er egentlig ikke spørsmålet om kirken som en unik størrelse – skapt og ledet av Ånden, men på hvilken måte dette skal forstås og hvordan kirkelig organisering og praksis skal gjøres i lys av denne sannhet. I nyere teologi – og da ikke minst fra katolske og pentekostale teologer, blitt satt fokus på kirkens to strukturer – som de med teologisk fagspråk kaller den institusjonalistiske og den karismatiske eller pneumatologiske.

To spørsmål har stått sentralt i nevnte teologiske arbeid.² Det ene er hvordan kirkens karismatiske og pneumatologiske struktur skal forstås og praktiseres i lys av det faktum at kirker også har en historisk betinget organisatorisk struktur. Det er dette spørsmålet jeg kommer til å aktualisere i flere av bokens kapitler. Det andre spørsmålet handler om hvordan vi skal forstå kirkens karismatiske struktur i lys av ulike modeller som den hierarkiske (som i katolsk og ortodoks tradisjon) og den mer egalitære måte å tenke på (slik en

kan se dette praktisert for eksempel i «Free-church»-sammenheng og i pentekostal tradisjon). Dette siste spørsmålet berører jeg nok her og der i boken, men jeg kommer ikke til å gå i dybden på tematikken.

Siden det er slik at jeg i bokens tekst i hovedsak beveger meg i kirkens dypstruktur, eller det som i den teologiske debatten gjerne kalles kirkens karismatiske eller pneumatologiske struktur, kan det være behov for allerede nå å si noe mer utdypende om kirken som en organisatorisk og sosiologisk størrelse.

Kirken som en synlig, historisk og sosiologisk størrelse

I Det nye testamentet framstår kirken helt klart som en ordnet organisatorisk og sosiologisk størrelse. Allerede det i greske ordet, *ekklesia*, som vi oversetter med menighet/kirke, ligger et ordnende element. Ordet *ekklesia* betyr egentlig å kalle ut, eller være utkalt. I dette ligger at menigheten består av en samling mennesker som har kommet sammen av en helt bestemt hensikt. Jesus samlet, som vi vet, også disipler rundt seg – som han underviste og ga bestemte oppgaver. Dette er et tidlig tegn på ordning og organisering. Det samme gjelder handlinger som dåp og nattverdfeiring. Endelig ser vi at menighetene på nytestamentlig tid får sine egne ledere med ansvar innenfor lære/undervisning, omsorg og misjon. Allerede i Nytestamentet er det altså tydelig at det ved siden av den karismatiske struktur med Åndsgaver som funksjoner og tjenester i menigheten, fantes en mer formell og institusjonell tjenesteordning, der eldstetjeneste og forstander-oppgaver utgjorde strukturen.

I etterapostolisk tid ser vi at den institusjonaliserende utviklingen av kirken skyter fart. Embets- og tjenestestrukturen bygges ut og biskopene får større makt. Det er vanlig å ha to forskjellige vurderingsmåter av det som skjedde i denne overgangen fra nytestamentlig til etterapostolisk tid. Enten legger man vekt på kontinuiteten, på en slik måte at praksis i etter-apostolisk tid blir en ufrakommelig videreføring av elementer i urkristendommen, eller man vektlegger at kirken i etterapostolisk tid har gått inn i en forfallsprosess. Det som må kunne sies med rimelig stor sikkerhet, er at kirken utviklet seg tidlig i katolsk retning, noe som innebærer økt sakramentalisering, gjerne på bekostning av det personlige element i kristentroen. Den økte embets-

orienteringen kunne innebære en utvikling på bekostning av den frie karismatikk, som man igjen mener er noe av kjennetegnet nytestamentlig og særlig paulinsk menighetsforståelse.

En balansert vurdering av utviklingen fra nytestamentlig til etterapostolisk menighetsliv og menighetspraksis, ligger antakelig et sted midt mellom forfallsteorien og kontinuitetstenkningen. Det er helt klart at det er snakk om en kontinuitet. Men kontinuiteten ligger ikke nødvendigvis verken i ytre ordninger eller i en bestemt konfesjonell læreform. Den ligger sannsynligvis i at mennesker under skiftende kirkelige forhold, helt fra aposteltiden av – ved Ordet og Ånden – har fått del i det samme Kristusliv og den samme livskraft som de første kristne fikk del i. Det vil også bli galt å feste begrepet forfall til bestemte epoker av kirkens historie. Forfallet har nemlig vært en trussel mot sant og autentisk kirkelig liv til alle tider av kirkens historie.

Måten vi vurderer kirkens dobbeltsidighet på – om de to sidene står i konflikt med hverandre – eller om de ikke gjør det, spiller på mange måter begge de nevnte forståelsene av kirkehistorien, både kontinuitets- og forfallssynet. Konfliktforståelsen speiles da i forfallssynet, mens harmoniforståelsen speiles i kontinuitetssynet. Dette skal jeg si litt mer om straks.

Kirkelandskapet i dag

Ser vi på kirkelandskapet i dag, ser vi en høyst variert flora av ulike menighets- og virksomhetsformer, ledelsesstrukturer og ulike utgaver av kirke- og menighetsordninger. Noen er det vi kaller episkopale, andre presbyterianske eller synodale og atter andre er kongregasjonalistiske i sin struktur og i sin forståelse av hvordan kirken skal organiseres. Noen er det vi vil kalle hierarkiske, mens andre er mer demokratiske eller mer egalitære i sin ordning. Noen er ganske faste i sin form, mens andre legger stor vekt på frihet i formene. Men felles for dem alle, er at de ønsker å begrunne – ikke bare sin teologi, men også sin kirke- og menighetsordning ut fra Det nye testamentet.

Ulike syn på forholdet mellom kirkens to strukturer

Felles for alle utgaver av kirkelige organisasjonsformer og – det jeg her kaller – overflatestrukturer, er også at de i stor grad er historisk og sosiologisk betinget. De har blitt til i en bestemt tid og kultur, og er som regel preget av

dette – selv om mye kan ha blitt endret med tiden. Dette gjelder de fleste kirkesamfunn – katolske og ortodokse, reformasjonskirkene og også nyere kirkesamfunn og menighetsdannelser. Ingen av dem kan hente sine strukturer og former direkte ut av Det nye testamentet, selv om det finnes dem som har anstrengt seg for nettopp å gjøre det. Endelig kan vi si at de alle har felles problematikken som alle kirkesamfunn og alle kristne fellesskap på ulikt vis utfordres av. Og det handler om hva forholdet er – og bør være – mellom den dypere åndelige og teologiske og den organisatoriske og sosiologiske dimensjon ved den kristne kirke.

Konflikt, harmoni eller noe annet?

Når man tenker at kirkens to dimensjoner eller strukturer står i konflikt med hverandre, skjer det ofte med bakgrunn i et syn der kirken som organisk og Åndsskapt størrelse «åndeliggjøres», eller kanskje rettere – idealiseres. Dette medfører at det skapes et rimelig negativt syn på kirken i dens synlige skikkelse, slik den framstår med sine menneskeskapte former i verden. Dette må karakteriseres som en type dualistisk tenkning om kirkens dobbeltsidighet. Andre mener at det ikke er noen motsetning mellom kirkens synlige og dens usynlige side, og en unngår å problematisere dette spørsmålet. Faren med dette synet kan være at man lett kan unngå å ta på alvor Bibelens rimelig klare tale om kirkens sanne identitet og hva denne bør ha å si for måten vi tenker og driver kirke på i dag.

Felles for begge de nevnte måtene å forstå kirkens dobbeltsidighet på, er at de ikke makter å skille og å holde sammen kirkens dobbeltsidighet som åndelig organisme og menneskelig organisasjon på en teologisk forsvarlig måte. Dette er en utfordring fordi tematikken får store konsekvenser for hvordan vi forholder oss blant annet til revitalisering i kirker og menigheter. Mitt utgangspunkt er at kirken *er* en levende organisme – som Åndens tempel og Kristi kropp, og den *har* en organisasjon, eller kanskje rettere – forskjellige organisasjonsformer – som igjen er historisk betinget. Kirken/menigheten har altså det vi kan kalle en dobbel eksistensform, men ikke et dobbelt vesen eller natur. Kirkens historisk betingede organisasjon er innpakningen. Denne innpakningen – som altså kan ha mange historisk-betingede former, rommer kirken som organisme som er skapt av Ånden. Mens innpakningen kan beskrives ved hjelp av sosiologiske og organisatoriske ord og begreper, vil det indre liv i kirken best beskrives ved hjelp av de metaforer og bilder som vi

har sett at Nytestamentet bruker i sin beskrivelse av denne spesielle åndsvirkeligheten. Jeg kommer i denne boken til å fordype meg i flere av disse.

Mer om hvordan kirkens to strukturer henger sammen

Som levende organisme er kirken tidløs og evig, som organisasjon er den historisk betinget og tidsbegrenset. Som organisme trenger ikke kirken noen organisasjon for å være til, men fordi kirken eksisterer i denne verden, har den en historisk betinget struktur eller organisasjon. Derfor finnes det heller ikke noen kristen kirke som bare er organisasjon. For er den *bare* organisasjon, er den nemlig ikke en kristen kirke, men bare en menneskelig forening eller sammenslutning.

Kirken som bibelsk og teologisk – og som historisk og sosiologisk størrelse – henger altså intimt og uatskillelig sammen. Samtidig er det en forutsetning for det jeg drøfter i denne boken at vi er i stand til å forstå hva dette innebærer. Hva er forskjellig i de to strukturene eller dimensjonene og hvilke konsekvenser får de to strukturenes særegne karkater for måten vi tenker og bygger kirke på? Hovedsaken for meg her, er å få fram at organisasjonen, strukturene og formene må *tilpasses og formes* av det liv som kirken som Guds folk, Kristi kropp og Åndens tempel har. Og andre veien må alltid sørge for at kirken – forstått som en levende organisme – kontinuerlig får *påvirke* våre ordninger og organisasjonsformer. Dette vil nemlig forhindre at kirkens ytre ordninger – ikke hindrer, men tvert imot fremmer det livet og det budskapet som er gitt kirken.

Dersom slik påvirkning og tilpasning/forming ikke finner sted – eller at det finner sted bare i liten grad, kan resultatet bli det jeg i denne boken har beskrevet som en fangenskapstilværelse kirken/menigheten kan komme i. Saken er at dersom kirken må leve i strukturer som ikke kontinuerlig formes etter det liv og de ytringer dette liv gir seg i kirken/menigheten som Kristi kropp og et tempel for Ånden, kan Ånden gjøres til en flyktning i sitt eget tempel. I kapittel 2 kommer jeg til å si mer om dette. Organisasjonen, strukturene, formene og aktivitetene må derfor alltid – og kontinuerlig – tilpasses og formes etter det liv som finnes i kirken som en Kristi kropp og Åndens unike fellesskap. Derfor må også kirken alltid bygges innenfra – ellers risikerer vi å miste den genuine identitet eller karakter som kirken har.

3. Bygge kirke utenfra – alternativt innenfra

Hva styrer vår måte å tenke og drive kirke på?

Det kan være fristende ut fra det jeg her har sagt om kirkens to strukturer, å påstå at det egentlig er bare to måter å tenke og bygge kirke på. Den ene måten er at vi tenker «utenfra», dvs. med utgangspunkt i det jeg her kaller overflatestrukturen. Den andre måten er å tenke kirke innenfra, dvs. med utgangspunkt i det jeg i denne boken kaller kirkens dypstruktur.

Bygge kirke utenfra og hva det kan handle om

Ordet «utenfra» kan da antyde at de tanker, ideer også forbilder vi har behov for når vi skal tenke, drive og utvikle kirker og menigheter, primært hentes fra det samfunnet og den kulturen vi står midt oppe i. Som allerede sagt, kan disse «utenfra»-idealene og -forbildene for vår menighettenkning også hentes fra kirken selv, men da ikke fra det jeg her kalle kirkens dypstruktur, dvs. det som har med kirkens gudgitte identitet som Kristi kropp og som en Åndens skapelse å gjøre. Med andre ord handler «utenfra»-tenkningen egentlig om at den virkeligheten vi som kirke står i – og som vi på sett og vis er tvunget til å forholde oss til, også påvirker og former vår måte å tenke hvordan kirken bør «se ut», drives og utvikles i den tid og kultur vi lever i. Hva mer konkret denne «utenfra»-påvirkningen handler om, tar seg selvfølgelig forskjellig ut til ulike tider i historien og i ulike kulturer.

I dag kan dette – i mye av det menighetsbyggende arbeidet, handle om alt fra aktuelle organisasjonsteorier om strategiutvikling, effektivisering, om hvordan endringer bør håndteres i menigheter – til kulturelle tilpasnings-idealene. Slike idealer er i dag gjerne preget av moderne markedsføringsteori – som kan bidra med tanker om hvordan menigheter skal bli mest mulig attraktive og relevante for mennesker. Alt dette kan oppleves som både fornuftig og riktig – siden det i stor grad knytter an til det store oppdraget vi har fått som kirke, nemlig å bringe ut budskapet så raskt som mulig for at kirken skal vokse. Spørsmålet som vi imidlertid må tørre å stille oss selv, er om dette er en måte å tenke og drive kirke på som i tilstrekkelig grad makter

å fange opp de sannhetene, den visjonskraft og inspirasjon som ligger i kirkens dypstruktur?

Drivkrefter for menighetsbygging som kommer «utenfra», trenger imidlertid ikke bare komme fra samfunnet og kulturen vi er en del av. De kan også komme fra kirken selv. Bare tenk på hvor dominerende kirketradisjoner kan bli og være. Og det gjelder de fleste typer av tradisjoner – som ikke nødvendigvis påvirker kirken eller menigheten i retning av å realisere mer av det den faktisk er som Kristi kropp og Åndens unike fellesskap. I tillegg har vi den rent menneskelige faktor. Med det mener jeg at vi som «gode» kristne, som ivrige medlemmer av kirken og med hensikter om å tjene fellesskapet, kan bære på selviske motiver og handlingsmønstre som ikke fremmer Åndens verk i kirken. Her kan det blant annet være aktuelt å snakke om både selvopptatthet og selvsikkerhet.

Kirken kan bli redusert til noe den ikke er

Mange av oss kan også ha opplevd det svært utfordrende og krevende å trekke fram de bibelske sannhetene og idealene når det er fullt trykk på de synlige og åpenbare «nødvendighetene» vi må bruke tid og ressurser på i aktive menigheter. Ofte er dette menigheter som har som uttrykt mål å oppleve stor og rask vekst. Det vi da ofte ser, er at de bibelske perspektivene kan være til stede bare som et slags lim for å holde sammen alle planene, strategiene, aktivitetene, m.m. som vi i stor grad kan ha gjort oss avhengige av i vår tids måte å tenke menigheters liv og drift på. Men skal de bibelsk beskrevne sannhetene og visjonene om hva kirken egentlig er og hvordan den er tenkt å skulle fungere, bare betraktes som noe som holder sammen rimelig sekulære forestillinger om planlegging, organisering, markedsføring, veksttenkning, m.m., ender vi opp med å redusere kirken til noe den ikke er. Det er åpenbart at vi må starte et helt annet sted. Og ikke bare det. Vi trenger nok også å gjenoppdage den visjons- og vekstkraft som finnes i kirkens dypstruktur helt fra starten av – også i dagens kirkelige virkelighet.

Jeg har også stilt meg selv følgende spørsmål: Hvilket bilde skaper vi egentlig av kirken slik vi tenker, arbeider og forkynder i fellesskapene våre? Kan det være slik at vi tenker rimelig «innenfra» når det gjelder våre individuelle kristenliv, mens vi på kollektivt nivå, i fellesskapet og i kirken

som helhet, ikke gjør det samme? Gjør vi dette, vil vi ende opp med – både innad og utad – å gi et noe ufullstendig bilde av hva kirke og kristent fellesskap egentlig handler om.

Det som skjer når vi tenker og bygger kirke utenfra

Hovedproblemet ved en måte å tenke kirke på som tar utgangspunkt bare i en eller annen utgave av utenfra-tenkning, vil være en kirkelig virksomhets-tenkning og en menighetspraksis som på en uheldig måte dekker over og binder de ressursene som Herren selv ved sitt Ord og ved sin Ånd har lagt ned i hver enkelt kristen – og i enhver kirke og menighet. Her er som regel det som er strukturelt og det som er personlig betinget, vevd tett sammen. Men hva er det så egentlig som skjer i en menighet der deler av det store arsenal av nådekapital fryses inne og der ressurser bindes? I denne boken tar jeg sikte på å gi noen svar på dette spørsmålet, og er noen teser eller påstander som jeg kommer til å jobbe med i de ulike kapitlene.

Ordet og Ånden

I kirker og menigheter som i større og mindre grad tenker og bygger kirke utenfra, står evangeliet – slik det er gitt oss som ubetinget nådebudskap og livsforvandlende kraft, i fare for å bli redusert til oppskrift på livsforbedring, moralsk opprustning og rask vekst. Utfordringen når dette skjer, er at vi som kirke gjenvinner troen på at evangeliet også i dag er det levende Ordet – som i seg selv har den virkekraft som vi er så desperat avhengige av som kirke. Kapittel 1 setter fokus på denne problematikken.

I kirker og menigheter som i større og mindre grad tenker og bygger kirke utenfra, blir Den hellige ånd lett en forskjøvet person. Ånden er nok viktig teologisk sett, men ikke i praksis. Det vil si at Ånden får svært lite å si for hvordan vi tenker og driver menighet i dag. Utfordringen vi står overfor, er derfor hvordan vi kommer til rette med Åndens bibelsk beskrevne plass og rolle i vår menighetstenkning og vår kirkelige virksomhet i dag. Bokens kapittel 2 tar opp denne problematikken.

Kristi kropp og nådegavene

I kirker og menigheter som i større og mindre grad tenker og bygger kirke utenfra, hentes gjerne visjoner og inspirasjon for sin utvikling og vekst helt andre steder enn i den bibelske beskrivelsen av kirken som Kristi kropp.

Derfor er det en stor utfordringen hvordan kirke og menighet som en levende organisme, som Kristi kropp, skal uttrykkes og tenkes inn i den aktuelle menighetsvirkelighet vi er en del av i dag. Bokens kapittel 3 tar opp ulike sider ved denne problematikken.

I kirker og menigheter som i større og mindre grad tenker og bygger kirke utenfra, innsnevres gjerne også forståelsen av nådegavens sentrale plass for fellesskapets modning og vekst, bruken av gavene neddempes og Åndens gaver mister sin genuine betydning for kristenliv og menighetsbygging. Utfordringen vi står overfor, er derfor hvordan den nådegaveforståelsen som vi finner beskrevet i de bibelske tekstene, kan integreres i – og dermed fornye – både kristenlivene våre, menighetslivet og strukturene. Bokens kapittel 4 vil belysnoen sider av denne problematikken.

Lederskapet

I kirker og menigheter som i større og mindre grad tenker og bygger kirke utenfra, blir lederskapet lett mer opptatt med å vedlikeholde eksisterende strategier, planer og aktiviteter i kirkens overflatestruktur, enn se på seg selv som personer i fellesskapet som tiner opp innefrosset kapital, forløser ressurser og utrunder andre til tjeneste i kirken som Kristi kropp. Utfordringen er derfor å utvikle en lederskapstenkning som ikke tar utgangspunkt i kirkens ytterside, men i den dypstruktur, dens sanne identitet. Tenker vi kirke innenfra, må vi også tenke lederskap innenfra! Bokens kapittel 5 vil belyse noen sider ved denne problematikken.

Å bygge kirke innenfra – og behovet for revitalisering

Det gode budskapet i enden på den tankerekken som i foregående tekst er gjort om det å tenke og bygge kirke utenfra, er at det finnes et alternativ! Og det handler om å tenke og bygge kirke innenfra. Å tenke kirke innenfra handler om å hente tankene, idealene og forbildene for kirker og menigheters liv og virke i det bibelske materialet, i det jeg i denne boken kaller kirkens dypstruktur. Men det å tenke og bygge kirke innenfra kommer ikke av seg selv, det gjør seg ikke naturlig. Der ser vi mange likheter med våre egne kristenliv.

Derfor må vi som oftest kjempe og anstrenge oss for at disse tankene og idealene om kirken som en Åndsskapt størrelse – leves ut i det virkelige

liv i denne verden, i det samfunn, i den kirke og i det kristne fellesskap som vi er en del av. Skjer ikke det, kan de bibelske sannhetene og dette engasjementet bli værende i en slags åndelig boble – der vi har lite kontakt med det det virkelige liv og de behovene som finnes der. Utfordringen vi står overfor i alle kirker og menigheter er derfor å unngå å havne i slike åndelige bobler, og å gjøre alt som står i vår makt for å la kirkens dypstruktur påvirke vår måte å tenke kirke på. De ressurser og den visjonskraft som finnes i kirkens dypstruktur, må vi kontinuerlig la forme de planer, strategier og aktiviteter som vi jobber med i vår kirkelige virksomhet. En ny måte å forestille seg ting på følges gjerne av behov for ny praksis, på samme måte som en fornyet tankeverden fører til en ny måte å leve på, jfr. Rom 12,2. Sagt på en annen måte: Av en fornyet måte *å tenke* menighet på, følger derfor gjerne et behov for en fornyet *å drive* menighet på.

Slike prosesser foregår på samme måte som vår individuelle, og bibelsk beskrevne, kristne fornyelse går for seg. Det skjer noe i «vårt sinn», altså i vår verden av oppfatninger, vår måte å tenke og tro på. Dette leder nemlig til forvandling, en transformasjon i vår sinn, slik apostelen beskriver det, slik at vi kan leve et nytt og annerledes liv. Det er jo slik apostelen Paulus beskriver fornyelsen som den enkelte av oss kan oppleve: «La dere ikke lenger prege av den nåværende verden, men *la dere forvandle ved at sinnet fornyes*, så dere kan dømme om hva som er Guds vilje: det gode, det som er til hans behag, det fullkomne», Rom 12,2.

Ikke prosjekt, men prosess!

Uten at en slik transformasjon skjer også på det kollektive plan i en menighet, ender revitaliseringen opp som et prosjekt vi setter i gang – når vi omsider har forstått at vi er i desperat behov for fornyelse. Også den personlige åndelige fornyelse er dødfødt om det kommer til å handle om at vi bare tar oss sammen og følger et program for mer bønneliv, mer bibellesning, osv. Uten at revitaliseringen i kirker og menigheter blir transformativ, ender også den sannsynligvis opp bare som en oppussing av en ytterside, en fasade, uten at det indre liv er koblet på. Revitalisering i menighetssammenheng handler derfor i siste instans om at vi som menighet skal bli – hva vi som kirke er. På denne bakgrunn har jeg formulert følgende definisjon på hva det innebærer å tenke og bygge kirke innenfra.

INTRODUKSJON

Å bygge kirke innenfra, kan defineres som – den transformativt revitaliserende prosess en kirke eller menighet befinner seg i – når den i forståelsen av sitt teologiske ståsted, i sine visjoner og drømmer, sine målsettinger, prioriteringer og valg av virkemidler, søker å realisere stadig mer av kirkens identitet og tjeneste som en Åndsskapt størrelse, en levende organisme, som Kristi kropp.

4. Bokens oppbygning og innhold

Fem sentrale perspektiver

Basis og utgangspunkt for denne boken er «det som allerede er der», dvs. i de ressurser og den «kapital» som er lagt ned i kirken/menigheten fra Skaperens og Frelserens hånd. Den bibelske beskrivelse av kirkens identitet og funksjon blir dermed svært sentral og viktig for det som er hovedfokus i denne boken. Og denne beskrivelse får konsekvenser for hvordan vi forholder oss til evangeliet som den «skatt» vi forvalter i kirken, for synet på det enkelte (med)lems selvforståelse og tjeneste, for kirkens og menighetens forhold til historisk betingede strukturer og former, for hvordan vi tenker og forvalter misjonsoppdraget – og endelig – for synet på lederskapets oppgaver og rolle som ressursforløser.

Revitaliserende prosesser blir altså i boken belyst ved at følgende hovedperspektiver som jeg tidligere har introdusert som svært sentrale i beskrivelsen av hva det handler om å bygge kirke innenfra.

- Revitalisering belyst ut fra ulike betraktninger om Ordets, evangeliets, egen vekstkraft i kirken, kapittel 1.
- Revitalisering belyst ut fra perspektiver på forholdet mellom Ånden og kirken, kapittel 2.
- Revitalisering belyst ut fra perspektiver på forståelsen og anvendelsen av Kristi kropp-metaforen som en grunnleggende visjon for kirken til alle tider, kapittel 3.
- Revitalisering belyst ut fra perspektiver på forståelsen av hvilken grunnleggende betydning nådegavene har for å kunne bygge kirke innenfra, kapittel 4.
- Revitalisering belyst ut fra ulike perspektiver på hva menighetslederskap bør handle om – dersom vi velger å bygge kirke innenfra, kapittel 5.

Hvordan kapitlene henger sammen

Grensen mellom de nevnte temaer og kapitler er selvfølgelig ikke skarp, tvert imot, det er tematikk som er nøye vevd sammen. Derfor er det heller ikke til å unngå at temaer, perspektiver og saker berører hverandre i hvert kapittel.

Det er å håpe at leseren allikevel skal oppleve at det er en naturlig progresjon fra tema til tema samtidig som han oppdager den indre sammenhengen fra ett kapittel til et annet. Rent teologisk henger også de to første kapitlene om Ordet og Ånden nøye sammen.

Det samme gjør de to neste om Kristi kropp og nådegavene, mens bokens siste kapittel, om lederskap, er å betrakte som et kapittel som fanger opp mange av temaene som øvrige kapitler har poengtert – for å relatere disse til en lederskapstenkning som er innrettet på å lede kirke innenfra. Den fundamentale betydning som bønn og ulike bønnepraksiser vil måtte ha for tenkningen om å bygge kirke innenfra, mener jeg er ivarettatt som et tema som dukker opp i alle kapitlene. Bønnen på mange måter er å betrakte som *det* sentrale både i våre kristen liv og i menighetsbyggende arbeid. Bønnen må ligge under og gjennomstrømme alt vi tenker og setter ut i live i kirken!

Kapitteloppbygningen

Noen ord også om kapitteloppbygningen. I første del av hvert kapittel kommer jeg til å aktualisere det temaet som kapitlet handler om. Dette gjør jeg blant annet ved å si noe om hvilke utfordringer vi i kirken og i dagens menighetsliv ofte står overfor når det gjelder vårt forhold til evangeliet, til Ånden, til kirken forstått som Kristi kropp – og endelig til måten vi praktiserer lederskap på.

Andre del av hvert kapittel brukes til å utdype de teologiske og bibelske innhold i de sentrale temaene som behandles. Her er jeg helt bevisst sterkt tekstsentrert. Dette innebærer at jeg er opptatt av å la sentrale bibeltekster som omhandler de ulike temaene eller perspektivene, komme til orde. Nå er det jo også slik at for å si noe teologisk fornuftig om de temaene som utgjør de ulike kapitlene i boken (Ordet, Ånden, Kroppen og Gavene), så finnes det egentlig ikke noen annen måte å gjøre det på! Her er det jo bare bibeltekstene som kan gi oss den informasjonen og innsikten vi trenger.

I siste, og tredje, del av hvert kapittel forsøker jeg å anvende de ulike teologiske og bibelske perspektiver som det i de to første delene av hvert kapittel er blitt satt fokus på. I denne siste delen av hvert kapittel er jeg opptatt av de utfordringene vi i ulike kirker og menigheter står overfor med tanke på å revitalisere det livet som Herren har gitt oss ved Ordet og Ånden.

Ord og begreper som trenger oppklaring

Bygge kirke

Hovedprosjektet i boken er allikevel hva det egentlig handler om å bygge kirke. Det å bygge kirke, eller menighetsbygging, forstår jeg i tråd med Harald Hegstad som «et målrettet arbeid for å sette menigheten i bedre stand til å være det den er kalt til å være, og gjøre det den er kalt til å gjøre».³ Det bibelske anliggende som ligger bak denne, er den bibelsk beskrevne menighetsoppbyggelsen. Grunnordet i Nytestamentet er «oikodomê», som konkret har med husbygging å gjøre. I overført betydning snakkes det altså om oppbyggingen av kirken som tempel for Den hellige ånd og som huset av levende steiner, jfr. Ef 2,21; 1 Pet 2,4ff.

Bygge kirke innenfra – som brukes som hovedtittel for denne boken og som på mange måter er den bærende tanke og røde tråd gjennom hele boken, bør være godt nok redegjort for tidligere i dette innledende kapitlet. Men ordet revitalisering og revitaliserende – som jo også er et svært sentralt begrep i boken, trenger en forklaring.

Revitalisering

Ordet revitalisering, som leseren allerede har sett at har dukket opp i teksten gjentatte ganger, brukes gjerne i dagligtale og i vår kulturelle kontekst om noe som gjenopplives eller noe som får nytt eller fornyet liv. Ordet kan også brukes om en restaurering eller omforming av et fenomen slik at det blir levende og meningsfullt i en ny tid med nye krav og utfordringer. For eksempel kan en gammel tradisjon revitaliseres ved å gi den en ny form. I kirkelig og teologisk sammenheng er også ordet blitt brukt en del om fornyelse generelt i kirker og menigheter. Et søk på Google Scholar i bøker og artikler viser en svært vid bruk av ordet – fra revitalisering av ulike kirker, kirkehistoriske fenomen som reformasjonen, kirkekunstens funksjon, menigheters lokale fornyelse, til praktiske «how-to-do-bøker» for pastorer og ledere om hvordan kirker og menigheter kan revitaliseres.

Som tidligere nevnt, er det et poeng for meg at jeg i boken ikke er opptatt av revitalisering som prosjekt. Tenkes revitalisering som prosjekt, innser man gjerne på et tidspunkt i en menighets historie at det vi nå trenger er en fornyelse, eller forandring, som gjør at arbeidet tar seg opp, at flere mennesker blir tillagt menigheten, og så videre. Dermed settes det gjerne inn

ressurser for å få til et oppsving. Jeg kommer til å bruke ordet revitalisering tett knyttet til min forståelse av hva det å bygge kirke innenfra handler om. Og da vil revitalisering handle om den transformative revitaliserende prosess en kirke/menighet befinner seg i når den i forståelsen av sin egen identitet og sitt oppdrag – og i sine visjoner, målsettinger, prioriteringer og valg av virkemidler i dag, lar seg påvirke og forme av bibelordet og Ånden for å realisere stadig mer av kirkens vesen og karakter som en Åndens skapelse, som Kristi kropp.

Bruk av ordene kirke og menighet

Det greske ordet «*ekklesia*» som brukes i nyere bibeloversettelser både om kirke og menighet. Men mest sakssvarende bør det jo oversettes med menighet eller forsamling. Ordet *kirke* har bakgrunn i det greske adjektivet «*kyriaké*» og betyr det som hører Herren til. Dette greske ordet brukes imidlertid ikke i NT om kirken eller menigheten. I germanske språk har dette adjektivet gått over til substantiv – som eksempelvis kirke på norsk, kyrka på svensk, kirche på tysk og church på engelsk.

De siste ti-årene er det blitt slik at ordet kirke er blitt svært alminnelig å bruke både om kirken i universell og konfesjonell betydning – og også når vi snakker om den lokale menighet eller forsamling. Slik bruker jeg også ordet kirke i denne boken. Når ordet menighet brukes, er det for tydelig å betegne det lokale fellesskap av kristne.

Bibelsitater, referanser og annet

Når jeg siterer lengre bibeltekster – som for eksempel i kapitlene 2, 3 og 4, bruker jeg Norsk bibelselskaps nettbibel 2024 (bokmål). Eller finnes det bibelsitater fra ulike oversettelser i boken.

Fotnoter brukes primært for å angi hvor sitater er hentet fra – og bare unntaksvis for å gi utfyllende informasjon eller henvise til litteratur der tematikk kan utdypes. Grunnen til det sistnevnte er at boken ikke har som siktemål å være en vitenskapelig publikasjon/fagbok – der det jo er rimelig obligatorisk å orientere om faglitteratur i ulike retninger. Allikevel vil leseren fort se at min faglige bakgrunn – og også teologi-faglige tenkemåte, er til stede hele tiden. I bibliografien bakerst i boken har jeg tatt med et utvalg av bøker – både fagbøker og mer «populære» bøker – som har inspirert meg på den reisen jeg har gjort over flere tiår nå – knyttet til bokens tematikk.

INTRODUKSJON

Siden intensjonen med denne boken også er at det skal kunne brukes inn i undervisende sammenhenger, er den utstyrt med oppgaver til refleksjon og samtale i etterkant av hvert kapittel.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. Dette kapitlet starter med en påstand om at det finnes inn innefrosset kapital i mange forsamlinger i dag – og at det kan finnes «tepper» av ulik type som kan dekke over og hindre de ressursene som finnes i kirkens dypstruktur fra å bli mer synlige og bli brukt. Kjenner du deg igjen i denne beskrivelsen med bakgrunn i de erfaringer du har gjort deg med kirke og menighet? Beskriv gjerne hvordan du opplever dette.
2. Kjenner du deg igjen i beskrivelsen av det som i boken kalles kirkens dypstruktur og den overflatestruktur ut fra din egen erfaringskontekst? Hvor mye fokus opplever du at det i den sammenhengen du er med i, settes på det som denne boken plasserer i dypstrukturen – som Åndens liv og kraft, menigheten som Kristi kropp, nådegavtjeneste, osv.?
3. I dette kapitlet beskrives tre ulike måter vi kan forholde oss til kirkens dobbeltsidighet, den to strukturer, på. Hvilke tre syn er dette – og hvor vil du plassere deg i forhold til disse måtene å betrakte kirkens dobbeltsidighet på.
4. I kapitlet forklares det hva forfatteren legger i formuleringene – bygge kirke innenfra, vis-à-vis – bygge kirke utenfra. Formuler med egne ord hva du tenker om denne måten å tilnærme seg menighetsbyggende tenkning på.
5. Revitalisering er et sentralt begrep i boken – og som brukes om det behovet som alle kirker og menigheter har for å leve i kontinuerlig fornyelse – slik vi som kristne også har det. Hva tenker du om holdbarheten i denne parallellen som forfatteren gjør mellom personlig kristen fornyelse og den mer kollektive – i det kristne fellesskapet?

Kapittel 1

ORDET

Både når uttrykket «Guds/Herrens ord vokste» spesifikt brukes [i Acta]– og når det er virkningen av forkynnelsen Lukas vil sette søkehys på, er det Ordets eller budskapets «innebygde» og gudgitte vekstkraft som framheves. For Actas forfatter er forkynnelsen det vesentlige, det som skjer i det som skjer. Det er den som skaper historien.

Nils Alstrup Dahl⁴

Ordet er den primære menighetsbygger.

Olav Skjevesland⁵

1. Hva som kan skje med evangeliet i kirken

I 2. Korinterbrev kapittel 4 snakker Paulus om hva som kjennetegner tjenesten med Ordet, evangeliet, i denne verden. Her er apostelen tydelig på hva forholdet er mellom evangeliet og oss, eller kirken. Evangeliet er «skatten», sier han, og «vi» er skrøpelige leirkar. Denne skatten har vi nettopp «i leirkar, for at den veldige kraften skal være fra Gud og ikke fra oss.» (2 Kor 4,7). Dette verset hentyder nok primært på den situasjonen som preget Paulus sin tjeneste med evangeliet, men det handler også om vår og den kristne kirkes tjeneste med evangeliet. Sårbarheten, skjørheten og svakheten, handler altså ikke bare om apostelen Paulus sin tjeneste, men også om kirken slik den framstår i verden. Poenget mitt her i dette kapitlet er å tydeliggjøre at det er kirkens budskap, det levende Ordet, som både er grunnen til at kirken eksisterer og samtidig er det dette Ordet, evangeliet, som er den grunnleggende ressurs i og for kirken – som vi aldri må tillate at blir oversett eller tildekket. Dette er grunnen til at jeg starter denne boken med å stille spørsmålet om hva det er som kan skje med evangeliet i kirken.

Forskyving av tyngdepunkt

Gjennom hele kirkens historie, og ikke minst i det kirkeliv vi er vitne til i dag, finnes det sterke krefter som bevisst og ubevisst ser ut til å gjøre sine egne tilpasninger av evangeliet. En del av dynamikken i det som skjer, er at tyngdepunktet forskyves fra evangeliets egen og «innebygde» vekstkraft til fokus på egne agendaer, planer og valg av virkemidler for å oppå vekst og framgang. Skjer dette, skjer det også noe med vår forståelse og erfaring av selve evangeliet – og også med kirken. Denne nevnte forskyvning av tyngdepunkt gjør at oppmerksomheten vår fort rettet vekk fra budskapet, fra evangeliets egen vekstkraft – til tro på kirkens egne anliggender og vekstanstrengelser. Dette kan gi grunn til stor bekymring.

Når både oppfatningen og bruken av evangeliet blir problematisk

Til tross for at evangeliet gjennom hele kirkens historie har nådd stadig flere mennesker, og til tross for alle seiershistoriene, kan vi ikke undervurdere en annen side av bildet. Evangeliet har også blitt både misforstått og misbrukt, både feiltolket og fortidd, både omskrevet og forvrenget. Dette er ingen lystig historie, men vi er nødt til å sette ord også på også denne historien om vi skal ha mulighet til å forstå hvilket sjansespill Gud har begitt seg inn på når han har overgitt forvalteransvaret for evangeliet til en ufullkommen og feilende kirke.

Selv om vi i dag kan se at mennesker over hele verden tar imot evangeliet, blir satt fri og får et nytt liv i det kristne fellesskapet, kan vi også se og erfare hvordan vi i ulike menigheter og kirkelige sammenhenger strever med å forstå og etterleve evangeliet som ubetinget nåde og livsforvandlende kraft. Vi kan oppleve at både trosliv og fellesskapsliv blir preget av alt annet enn evangeliet. Ofte blander vi inn våre egne oppfatninger og krav i forståelsen og etterlevelsen av evangeliet. Vi kan også finne på å dogmatisere det i rimelig faste og logiske læresystemer slik at både nådekarakteren og virkningskraften blir utydeliggjort. Vi kan også finne på å åndeliggjøre og idealisere evangeliets virkningsside slik at det mister kontakten med livets realiteter. Alt dette har med forskyvninger i hvordan vi forstår evangeliet, hva vi vektlegger og hva som blir viktig for oss i det menighetsbyggende arbeid.

Mange har påpekt at vår situasjon i den vestlige del av verden – som jo har vært sterkt preget av kristen tro og tenkning, mer og mer ligner på den

situasjonen som de første kristne levde i. Løfter vi blikket ut over den vestlige del av verden, ser vi fort at den post-kristne situasjonen som nå preger vår kultur og verdensdel, ofte ligner på de vilkår som kristne menigheter og kirker opplever i den ikke-vestlige del av verden.

Presset utenfra gjør noe med oss

Uansett ulike betraktninger av hva som har skjedd, er det klart at vi som kristne og som kirke i dag befinner oss i en misjonssituasjon. Denne situasjonen preges av at vi som kristen kirke i framtida ikke kan regne med å få verken ideologisk, økonomisk eller annen støtte fra maktavere og politiske myndigheter. Selv om det finnes mange unntak, kan det også være riktig å si at fiendtlige holdninger mot kristen tro sprer seg raskt blant vanlige folk. Det kirken har i denne situasjonen, er ene og alene evangeliet – det opprinnelige budskap som Jesus gav sine etterfølgere. Dette var situasjonen og utfordringen for de første kristne, og dette har også alltid vært den situasjon som misjonærene og de kristne har måttet forholde seg til i de områdene av verden som historisk sett ikke har vært kristnet.

Derfor trenger vi også i dag å fornye troen på evangeliet som basisressurs og grunnleggende rettesnor i kirken. Ja, tiden kan faktisk være inne for at det er evangeliet, og ikke alle andre viktige «saker», som får sette agendaen i kirken. Dette innebærer imidlertid ikke at kirken er blind og døv for alle de aktuelle sakene som på en eller annen måte utfordrer vår menneskelige tilværelse og vår situasjon som kristen kirke. Men det betyr at vi som kirke, alltid er forpliktet på å se alle slike aktuelle og engasjerende spørsmål i lys av evangeliet som rettesnor og norm i alle spørsmål.

Mer fokus på oss selv enn på Ordet

Spørsmålet det kan være viktig å stille, er dermed følgende: Hva er det egentlig vi i dag har hovedfokus på i det engasjement vi måtte ha for kristentro og menighetsliv? Er oppmerksomheten i stor grad rettet mot oss selv som kirke – eller er det på evangeliet som genuint nådebudskap og livsforvandlende kraft? Det er selvfølgelig vanskelig – ja nesten umulig – å gjøre seg til talsmann for alle kristne i ulike kirkelige sammenhenger, men jeg kan i alle fall forsøke å formulere noen påstander som jeg selv har tenkt mye på og som vi som kristne og som kirke i dag kanskje også kan ha nytte av å teste oss selv på.

Hva skjer med evangeliet når vi blir selvopptatte

Når vi i dag så lett betoner og bruker ressurser på saker som har med kirkens selvdefinerte prosjekter – mer enn å frigjøre evangeliets livgivende, livsforvandlende og vekstgivende kraft, så kan det være at tiden er inne for selvransakelse og en oppdagelse av hvilke ressurser vi som Jesu kirke egentlig forvalter. Når evangeliet reduseres til i hovedsak å bli et virkemiddel for å utvikle kirken eller oss selv, kan vi ha misforstått hva evangeliet egentlig er og hvilken plass og «status» det bør ha i kirken. Når evangeliet bare blir et budskap kirken «administrerer» og ikke selv styres og ledes av, reduseres behovet for Åndens ledelse og utrustning i det oppdrag som er gitt kirken.

Når vi i fellesskapene våre blir oss selv nok og kirken blir et sted der vi blir opptatt med å bli møtt på våre egne behov, blir det som regel ikke så mye rom igjen verken for å oppdage hva Ordets virkekraft innebærer og betyr – eller for å se menneskers behov for evangeliet i dag. Når fokuset i kirkesamfunn og menigheter stort sett blir at en blir mer opptatt av passende oppførsel enn av evangeliets livsforandrende nåde og kraft, er det et tegn på at evangeliet kan ha blitt redusert til noe det slett ikke var ment å være. Når gudstjenestene og samværene våre i hovedsak handler om alt det vi holder på med i kirken, blir det fort mindre viktig å ha fokus på å dele evangeliets nådeord og våre sårbare liv med hverandre. Og kanskje aller viktigst: Evangeliet får ikke den mulighet det bør få, nemlig til å vise Jesu nådefulle nærvær og Åndens transformative kraft i våre liv. Når vårt engasjement for evangeliet blir sterkere enn opplevelsen av den nådens visshet og hvile som evangeliet gir, har

ORDET

det skjedd en fokusforskyvning som faktisk har kostet mange kristne mennesker troen.

Når budskapet reduseres

I nyere misjonsteologi finnes det også synspunkter som kan ha noe viktig å fortelle oss om hva som kan skje i en kirke når det grunnleggende nådebudskap som evangeliet formidler, blir uklart og/eller utvannet. Misjonsteologen D.L. Guder har sammen med flere andre beskrevet hva som skjedde i og med den kristne kirkes overgang fra forfulgt minoritetskirke til rikskirke i det romerske riket på 300-tallet etter Kristus.

Eksempler på «gospel reductionism»

Guder beskriver det som skjedde i denne delen av kirkehistorien som *gospel reductionism*, en «redusering» av evangeliet. Med dette mener Guder at den første kristne kirke tok skrittet fra å være en bevegelse til å bli en religiøs institusjon med stor makt i samfunnet. Kirken beveget seg bort fra en forståelse av evangeliet som historisk frelsesbudskap til formulering av et trossystem som skulle være en felles religiøs trosplattform i det romerske samfunnet. Gudsriket, sier Guder, ble den evighet som venter etter døden, og frelse ble noe kirken delte ut til den enkelte, spesielt gjennom sakramentene. Kirkens organisatoriske form ble forvandlet fra det enkle troens fellesskap – til statens religion og samfunnets administrator av religiøs mening.

Konsekvensen av kristendommen forstått som statens religion har vi levd med – og strevd med i store deler av den vestlige verden – fram til i dag. Reformasjonen på 1500-tallet – med Luther og andre, bidro ikke så mye til å endre den grunnleggende forståelse av kirkens forhold til samfunnsmakten, men evangeliet ble gjennom reformatorenes arbeid tydeliggjort. Det denne historien også illustrerer, er at vi som kirke stadig står i fare for å gjøre evangeliet til noe annet enn det som Jesus og apostlene hadde tenkt det skulle være. Dette er en fristelse som kirker og menigheter har stått overfor til alle tider av kirkens historie og som det finnes mange eksempler på. Guder sier også at også under reformasjon og pietismen kan evangeliet sies å ha blitt redusert til et budskap som primært var rettet inn mot om den enkeltes frelse. Evangeliets gyldighet som den store historiske frelsesfortellingen og et universet frelsesbudskap – kunne dermed stå i fare for å bli nedtont. Om vi hadde gjort dette til et studium, ville vi nok ha sett at de fleste epoker i kirkehistorien har vi i den kristne kirke stått i fare for å redusere evangeliet.

Et annet evangelium – en annen kirke

Ender vi opp med et annet et annet evangelium enn det Jesus og apostlene har gitt oss, ender vi også opp med en annen kirke. I dette ligger at det kan skje noe med vår forståelse av kirkens egen identitet og hva dens oppdrag er i verden når evangeliet blir uklart for oss. Også dette kan det som skjedde i den tidlige kristne kirke på 300-tallet illustrere. Hadde du snakket med mennesker den gangen om hvordan de opplevde kirken før og etter rikskirken, ville de nok ha sagt at kirken ikke er til å kjenne igjen etter at den ble rikskirke.

Når vi står i fare for å representere et annet evangelium enn det bibelske, står vi – som nevnt – ikke bare i fare for å bli en annen kirke, men også å ha en annen adressat eller mottaker av vår formidling av evangeliet. Dersom vi ikke er lydhøre for hva Bibelen sier om hvem som er adressat for evangeliet, er det flere ting som kan skje. Vi kan for eksempel bli misledet til å tro at det ikke er det faktum at mennesket er en Guds skapning og som har falt ut av og har mistet sin gudsrelasjon, som er grunnproblemet. I dag synes hovedfokus å være at mennesket har religiøse og/eller eksistensielle behov som det bør få dekket. Det kan også bli slik at det ikke er menneskets syndeskyld og tap av samfunn med Gud som er problemet, men heller mangel på mening. I tillegg – og kanskje det mest alvorlige. Det kan bli slik at det ikke er menneskets behov for ubetinget og gjenreisende nåde som blir viktig, men heller behovet for forbedret livskvalitet.

Alvoret er imidlertid at menneskets, det vil si mottakerens eller adressatens grunnleggende behov, alltid har vært og alltid vil være det samme. Dette er Bibelens syn på mennesket. Skiftende tider og kulturstrømninger vil aldri kunne endre på dette. I de såkalte misjonstalene som er gjengitt av Lukas i Apostlenes gjerninger, er det en tydelig og klar adresse for budskapet både i talene til jøder og til andre folkeslag. Mennesker, både jøder og alle andre folkeslag, kalles til omvendelse fra sin synd og til tro på Jesus.

2. Evangeliet – Ordet som vokser

Hva Lukas kan lære oss om evangeliet

Den norske teologen Nils Alstrup Dahl viser til at Lukas, som forfatter av Apostlenes gjerninger, gjentatte ganger bruker uttrykket Guds ord, eller Herrens ord, *vokste*, når han skal oppsummere hva som skjer i de første kristne menighetene.⁶ I Apostlenes gjerninger kapittel 6,7, etter flere fortellinger om hva som har skjedd i Jerusalem den første tiden, oppsummerer Lukas: «Guds ord nådde stadig flere (bokstavelig i den greske teksten: *Guds ord vokste*), og tallet på disipler i Jerusalem økte sterkt.» I kapittel 12,24, etter at det har vært en forfølgelse av de kristne i Jerusalem og mange av de troende er spredt omkring, sier Lukas: «Men Guds ord hadde fremgang (bokstavelig i den greske teksten: *Guds ord vokste*) og spredte seg vidt omkring.» I kapittel 19,20, og som en sammenfatning et stykke ute i Paulus' tredje misjonsreise, sier Lukas: «På denne måten hadde Herrens ord veldig fremgang og fikk stor makt.» I den greske teksten står det også her: *Herrens ord vokste*.

Virkningen av Ordets forkynnelse

Det finnes også andre sammenfatninger av det som skjer i Apostlenes gjerninger. I kapittel 13,49 sier forfatteren at Ordet «ble spredt over hele området». I kapittel 4,4 bruker Lukas uttrykket at mennesker «kom til troen». Lukas sammenfatter også flere ganger ved å vise til effekten av forkynnelsen av Ordet – med uttrykk som – «at hver dag ble nye mennesker frelst og Herren la dem til menigheten» (kapittel 2,47), «flere og flere som trodde på Herren, sluttet seg nå til, menn og kvinner i stort tall» (kapittel 5,14), «en stor mengde mennesker ble vunnet for Herren» (kapittel 11,24) – og «menighetene vokste i tall for hver dag» (kapittel 16.5). Både når uttrykket «Guds/Herrens ord vokste» spesifikt brukes – og når det er virkningen av forkynnelsen Lukas vil sette søkelys på, er det Ordets eller budskapets «innebygde» og gudgitte vekstkraft som framheves, sier Nils Alstrup Dahl samme sted jeg har sitert fra tidligere: «For Actas forfatter er forkynnelsen det vesentlige, det som skjer i det som skjer. Det er den som skaper historien.

Det som skjer i det som skjer

Forfatteren av Apostlenes gjerninger vil altså få sine lesere til å få øye på «det som skjer i det som skjer». For det skjedde så mye. Tegn og under, menneskeliv som blir forandret, mennesker både enkeltvis og i større antall som blir omvendt og tillagt menighetene. Vi må regne med at den gang – som i dag, vil en være overbegeistret og opptatt av det som konkret har skjedd. Lukas ville sikkert også ha vært med i begeistringen og takknemmeligheten for alt det som skjedde, men han vil også si oss: Husk det er det som skjer i det som skjer, som er det viktige!

Hva er det egentlig som «skjer i det som skjer»? Jeg tror Lukas ville ha sagt: Det som skjer i det som skjer er i en sum at Gud nå er i ferd med å gjennomføre sin frelseshistoriske plan i verden ved Åndens nærvær og virke gjennom forkynnelsen av evangeliet og gjennom alle de kristnes deltakelse og tjeneste. Det er kun med troens blikk og med Åndens opplysning, at vi kan skjønne og forstå at de underfulle og sterke tingene som skjer når kirken vokser, ikke er «saken» i seg selv. Det som virkelig *er* «saken» og som er viktig å forstå, ville kanskje Lukas også ha sagt, er at Gud gjør sin gjerning gjennom forkynnelsen av Ordet, i formidlingen av evangeliet om Jesus. Da er det Herren selv som sørger for virkningen av Ordets forkynnelse.

Evangeliets innebygde vekstkraft

Når Ordet forkynnes, skjer det nemlig alltid noe. Evangelieforkynnelsen har alltid en virkningsside! Dahls poeng er at Apostlenes gjerninger er boken om Ordets vekstkraft. Dette bibelskriftet forteller med andre ord om Ordets/budskapets virkningshistorie. Vi kan snakke om en trosskapende og frelsende virkekraft. Siden budskapet er «evangeliet om riket», er det tydelig at Lukas også forteller om det vi kanskje kan kalle en «demonstrerende» virkekraft. Denne virkekraften er også livsforvandlende. Nils Alstrup Dahl sier at det er to hovedtyper fortellinger som Lukas bruker for å framheve Ordets virkningsside, nemlig fortellinger om hvordan tegn og under skjer der Ordet forkynnes, og fortellinger om hvordan menneskeliv blir forvandlet som følge av forkynnelsen.

Som underberetninger, eller som «tegn og under», som er en betegnelse som Lukas bruker, kan en rekke typer av fortellinger inngå. Her kan vi snakke om helbredelser, dødeoppvekkelser, demonutdrivelser eller eksorsismer, be-

frielser fra fengsler, og andre. En annen type fortellinger i Apostlenes gjerninger, som også skulle vise hvilken makt Ordet hadde, er ifølge Nils Alstrup Dahl fortellingene om menneskeliv som blir forvandlet som følge av forkynnelsen. Fortellingen om den etiopiske hoffmann (kapittel 8,26ff.), er en slik livsforvandlende fortelling. Men framfor alt må nevnes fortellingen om forfølgeren Saulus som møter Jesus og som blir apostelen Paulus. Hele tre ganger gjengis denne historien.

Virkningene og det primære budskapet

Virkningen av Ordets forkynnelse har imidlertid ikke en egenverdi, den er alltid forbundet eller linket til selve budskapet. Lukas ville derfor sette søkelys på Ordet, budskapet om Jesus. I evangelieforkynnelsen er det derfor *klar og tydelig tale om Jesus* som er hovedsaken. Vi kan med en viss rett kalle dette primærforkynnelsen. Fortellingene om hva som skjer når dette budskapet forkynnes, er altså underordnet primærbudskapet, ifølge Alstrup Dahl. Det betyr at de hører med i kristen forkynnelse, men virkningsfortellingene skal aldri ha hovedfokus.

Primærforkynnelsens innhold

Alle talene i Apostlenes gjerninger oss en pekepinn på innholdssiden i de første kristnes forkynnelse. Alle som leser gjennom dette bibelskriftet, ser at det er gjengitt taler både til jøder og til hedninger, det vil si ikke-jødiske folk. I alle talene følges et skjema eller mønster som sier noe nettopp om innholdet i den første kristne forkynnelsen av evangeliet. Etter en innledning, viser taleren til de grunnleggende historiske kjensgjerninger om hva som skjedde med Jesus Kristus. Jødene fikk Jesus korsfestet, men Gud reiste ham opp fra de døde. Deretter følger appell til omvendelse og skriftvitnesbyrd. Det sistnevnte var viktig da det skulle vise at det som har skjedd, var i samsvar med de gammeltestamentlige skriftene. Peters pinsepreken følger også i stor grad dette skjema eller mønster.

Og nettopp denne Peters preken på pinsedag kan leses som en slags mønsterforkynnelse i forhold til hva primærforkynnelsen bør inneholde. Som Peter gjorde pinsedag, må vi også i dag la forkynnelsen om Jesus Kristus være forankret i de historiske fakta knyttet til Jesu liv, død og oppstandelse, og den må også knytte til de gammeltestamentlige skrifternes tale om hvem Gud har gjort til Herre og Messias for alle mennesker. Som Peter gjorde pinsedag, må

ORDET

vi også i dag la forkynnelsen om Jesus Kristus vekke samvittigheten og gjøre at mennesker begynner å spørre om hvordan de skal bli frelst, og den skal veilede mennesker til tro og frelse ved å tale klart om troens og omvendelsens nødvendighet, dåpens viktighet, syndstilgivelsens gave og løftet om Åndens gave og kraft. Som Peter gjorde pinsedag, må vi også i dag la forkynnelsen om Jesus Kristus vise mennesker veien inn i det kristne fellesskapet – der den forener de Kristustroende i et nytt fellesskap.

Ordet – som utfordring i dag

Viktigheten av tydelig og sann tale om Jesus Kristus

Den kristnes og den kristne kirkes fremste kall – og kanskje også største utfordring i dag, er å være et vitne om evangeliets sannhet! Også for de første kristne var det vitnetjenesten for evangeliets sannhet som var hovedsaken. Kallet handler ikke om noe mindre enn å følge Jesu befaling om å være «mine vitner». Et vitne er som kjent et menneske som selv har erfart evangeliets ubetingede nåde og livsforvandlende kraft. En kirke som oppfatter seg som et vitne om evangeliet, er en kirke som setter evangeliet – og ikke alle andre saker – i sentrum. Det er en kirke som lar evangeliet sette agendaen! Det var vitnesbyrdet om Jesus som kjennetegnet og bar den urkristne formidlingen av evangeliet. Og det er nettopp vitnesbyrdet som må kjennetegne og «bære» vår videreformidling av evangeliet også i dag.

Å vitne – kan kristne gjøre både i gierning og med ord, både ved kjærlighetshandlinger og forkynnelse. Skal vi framstå som troverdige vitner i dag, må det skje både i ord og handling. Men for at evangeliet skal bli hørt og tatt imot, må det også formidles i ord, gjennom forkynnelse. Skal evangeliet bli hørt og tatt imot som Ordet som vokser, må det bli forkynt både tydelig og sant! Sannhetskravet i formidlingen av evangeliet henger sammen med det faktum at evangeliet representerer den sannhet som budskapet om den korsfestede og oppstande Jesus Kristus representerer. Begrepet «evangeliets sannhet» er imidlertid ikke en betegnelse som Lukas bruker, men hos Paulus står derimot begrepet sentralt. Se for eksempel Galaterbrevet 2,5 og vers 17.

Ta vare på evangeliets sannhet

Omstendighetene er den situasjonen som oppstod i de første kristne menighetene der de såkalte judistene prøvde å få innpass med en forkynnelse om at de som trodde på Jesus også måtte la seg omskjære på jødisk vis for å bli frelst. Peter blir en del av denne konflikten da han i Antiokia slår seg sammen med andre og «hykler», som Paulus sier det. I denne sammenheng bruker altså Paulus uttrykket «evangeliets sannhet» og han anklager Peter for ikke å «gå fram nettopp etter evangeliets sannhet.» Denne betegnelsen ivaretar og betegner godt det anliggende som opplagt også Lukas var opptatt av. Vår formidling og presentasjon av evangeliet i dag handler med andre ord om å

ta vare på og formidle evangeliets sannhet. Derfor er det også evangeliets sannhet som står på spill om vi som kristne svikter i vår etterlevelse og videreformidling av evangeliet.

Hvordan være tro mot evangeliets virkningsside

Den kristne kirke har alltid stått overfor store utfordringer – ikke bare når det gjelder fristelsen til å tale utydelig om budskapetets innhold, men også med tanke på å komme til rette med det vi tidligere har kalt virkningssiden av evangelieforkynnelsen. Derfor vil spørsmålet om hva som er forholdet mellom primærforkynnelsen og fortellingene om virkningen av denne, være et viktig spørsmål å reflektere over i den situasjonen vi befinner oss som kirke i dag.

Denne problematikken har vært en utfordring for den kristne kirke til alle tider. Lukas, som den gode teologen og kirkestrategen han var, tydeliggjorde i måten han gjenga historiene fra de første kristnes erfaringer med evangeliet på, at virkningssiden av evangelieforkynnelsen aldri må skilles fra det vi her kaller primærforkynnelsen. Lukas var bevisst på hva konsekvensen kunne bli om tyngdepunktet mellom primærforkynnelsen og virkningshistoriene ble forskjøvet. Vi som representerer kirkelig liv i dag, trenger også å bevisstgjøres på hva som skjer når dette tyngdepunktet forskyves. Det skjer gjerne to typer forskyvninger, både i retning av å overbetone evangeliets virkningsside – og i retning av å gjøre primærforkynnelsen til det eneste «rette». Det siste er ofte knyttet sammen med en stor skepsis til for eksempel karismatiske manifestasjoner.

Når evangeliets virkningsside blir dominerende

I forhold til førstnevnte forskyvning, er det viktig at vi til tider spør oss selv: Hva er det som skjer når tyngdepunktet i kristendomsforståelse og forkynnelsen flyttes slik at virkningen av evangelieforkynnelsen overskygger selve budskapet? Tidligere har vi sett hvordan Lukas formidler fortellingen om evangelisten Filip's evangelisering i Samaria og spesielt hans møte med trollmannen Simon, som illustrasjon på hva som kan skje. Denne historien viser noe av det som er typisk når virkningssiden blir dominerende.

Jakten på menneskers oppmerksomhet – ofte knyttet til egen vinning, var en drivkraft for Simon i Samaria. Og det har vært nettopp den mennes-

kelig oppmerksomhet som har vært drivkraften for alle som gjennom historien har søkt miraklet framfor budskapet. Dette innebærer blant annet at det ikke blir budskapets sannhet og opprinnelige innhold som blir det viktigste når evangeliet formidles, men hvordan både budskapet og det som skjer i tilknytning til dette, skal tjene «meg», mine interesser og mine behov. Eller kanskje vil det være min menighets, min bevegelses eller mitt kirkesamfunns interesser som blir drivkraften for tjenesten med evangeliet. Det vi kanskje kan kalle Simon-syndromet, har dessverre fulgt den kristne kirkes historie til alle tider.

Jakten på opplevelser og manifestasjoner

Det er tydelig at jakten på opplevelser og manifestasjoner blir karakteristisk når vekten ensidig legges på evangeliets virkningsside. Fenomenet er kjent fra hele kirkehistorien – helt fra starten og fram til vår tid. Nærmest oss i dag står vel framveksten av ulike pinsekirker og karismatiske retninger som oppstod i USA fra begynnelsen av 1900-tallet. Etter hvert har jo disse hatt en eksplisiv vekst og utbredelse i alle deler av verden.

Denne tredje store hovedgren av kristendommen kan en si historisk sett har vokst fram som et behov for å få del i mer av Den hellige ånds liv og kraft – både i den enkelte troendes liv og i det kristne fellesskapet. Ikke overraskende er det den såkalte «urkristendommen» som blir idealet som en søker å gjenopplive. Lukas-skriftene – og da med Apostlenes gjerninger som et slags «veikart», har formet forkynnelsen og teologien. Nå kan en si at «gjenopplivning» av urkristendommen – noe som pinsekristne ikke er alene om, både kan være et slitsomt og rimelig problematisk prosjekt. Dette har også pinsevenner rundt om i verden skjønt for lenge siden.

Kirkens behov for både å se og forstå hva Åndens betydning kan være for kirkens liv og dens oppdrag, gir all den teologiske legitimitet som kan være mulig å oppdrive for tilblivelsen og eksistensen av pinsekristendommen. Vi kan imidlertid ikke fornekte at den karismatiske ekstremutgaven av pinsekristendom også kan ha en skyggeside. I all vår karismatiske iver kan vi falle for fristelsen til å forsøke å hjelpe Gud i å demonstrere Guds rikes nærvær i verden. Her kan en se at det har utviklet seg forkynnelserformer og praksiser i ulike karismatisk orienterte kirker og mer frittstående bevegelses, som må sies å være problematiske.

Hva er det som blir problematisk?

Det som kan bli problematisk kan være – for å holde oss til fortellingen om trollmannen Simon i Apostlenes gjerninger kapittel 8, at evangeliets manifestasjonsside utnyttes og brukes kynisk til å fremme interesser som ikke har noe med Guds rike å gjøre. Den Jesus som evangeliet egentlig vil vise verden, kan dermed komme i bakgrunnen. Manifestasjonssiden ved den kristne forkynnelsen og ved kirkens tjeneste i verden er jo heller ikke slik å forstå at denne «igangsettes» eller «administreres» etter vårt eget forgodtbefinnende. Det er Gud som virker – og som ved Ånden manifesterer Ordet, det vil si budskapet, når dette forkynnes og deles.

Det er enda en grunn til at denne type forkynnelse og praksis blir problematisk. Det har å gjøre med den troverdighet – eller mangel på dette – som vi står fram med som kirke. Vi kan rett og slett komme til å love for mye sett i lys av slik Det nye testamentet forstår forholdet mellom Guds rike, kirken og verden. Det sentrale spørsmålet blir hvordan vi i dag skal forstå nærværet av Guds rike i kirken og i verden. Dette handler med andre ord om hvor mye – og eventuelt hvor lite – en kan forvente realisert av Guds rikes velsignelse og kraft allerede nå i tiden. En bibelsk basert og troverdig teologi og forkynnelse på dette feltet, erkjenner og holder fast ved det teologene kaller «allerede, men enda ikke»-perspektivet. Men dette kan vi fastholde uten å ta «himmelen på forskudd» – og også uten å underslå Gudsrikets nærvær og transformative kraft i verden.

Fenomenet – som med en viss rett kan kalles en åndelig idealisering av evangelieformidlingen, innebærer altså at en betoner Gudsrikets og Åndens forvandlende og underfullt virkende kraft i og gjennom kirken, så sterkt at man står i fare for å overbetone det noen kaller «den åndelige» eller «den overnaturlige» del av virkeligheten. Dette kan igjen ha som følge at vi som kirke kan få mangelfull kontakt med livets realiteter slik disse faktisk fortøner seg både for troende og ikke-troende. Den amerikanske misjonæren og antropologen Paul Hiebert snakker for eksempel om misforholdet som kan oppstå mellom rapporteringen av mirakuløse helbredelser og realitetene.⁷ Dette innebærer at det kan ligge snublende nær å overdrive fortellingene om hva som skjer når evangeliet forkynnes. Noe som igjen kan medføre at vi står i fare for å snakke usant om evangeliets virkningsside.

Hva skjer når virkningssiden nedtones?

Kirkens historie viser oss at det ikke bare er en overbetoning av evangeliets virkningsside som kan være relevant å snakke om, men også en nedtoning av den. Om det førstnevnte er problematisk sett i lys av en sann og troverdig formidling av evangeliet i dag, er det sistnevnte det også.

Ønsket om å kontrollere

Det som skjer når evangeliets virkningsside nedtones, er at en ønsker å sikre seg at de grunnleggende trossannhetene, og da ikke minst den bibelske lære om Jesus Kristus, ivaretas og blir vernet om. I denne gode hensikt blandes det lett inn en frykt for det som kan gå galt dersom en skal gi rom for det som evangeliets virkningsside kan synes å åpne opp for. Virkningssiden ved evangeliet har jo å gjøre med noe som er litt mindre «kontrollerbart» enn læren om Gud og om Jesus Kristus, nemlig Den hellige ånds virksomhet. Ånden er som vinden, sa Jesus, den blåser dit den vil – og ikke dit vi har våre formeninger om hvor den burde blåse.

Det en ikke er like bevisst på, kan være – for å snakke teologisk – at med en tilsiktet sterk betoning av den andre trosartikkel om troen på Jesus Kristus, står en i fare for å utelukke de to andre. Som kjent, handler første trosartikkel om troen på Gud, skaperen, og den tredje om Ånden og de helliges samfunn. Ofte ser vi at det er læren om Kristus som blir et så sterkt sentrum i læreframstilling og forkynnelse at det som har med Åndens gjerning skyves i bakgrunnen, sier Per Lønning. Videre sier Lønning: «Dermed får vi en reell utelukkning av Ånds-troen og den tredje trosartikkel, noe som – paradoksalt nok – gjerne inntreffer i 'rettroende' kretser, der kreftene har konsentrert seg om å bygge opp en så kraftig kristologi som mulig.»⁸

Faren for at evangeliet fanges i et læresystem

Det vi står igjen med dersom den mer læremessige side av evangeliet «rendyrkes» – og den av Ånden styrte virkningsside av evangeliet nedtones, kan være en rimelig dogmatiserende forståelse av troen og kristenlivet. Når vi dogmatiserer noe, framstiller vi jo gjerne vår egen tolkning av kristentroen som «rett lære» og gjerne også som noe vi utgir for å være den bibelske rette forståelse av kristentroen og evangeliet. Evangeliet er imidlertid av en slik karakter at det ikke bør dogmatiseres i den forstand at det blir «innesperret» i et dogmatisk system. Det som da kan skje, er ikke bare at evangeliet forstås

og formidles primært til menneskelig tanke og fornuft, men også at erfaringen av det kan innsnevres til for eksempel troens frelseserfaring. Alt det øvrige av bibelsk basert erfaringskristendom og som kan ha med Åndens verk å gjøre, kan bli truende og noe en holder på avstand.

Merk at det her – i forbindelse med rådene mot å ikke dogmatisere evangeliet, ikke er snakk om at kristentroen og evangeliet har noe med en bibelsk basert lære å gjøre. I Det nye testamentets brevlitteratur finnes mange oppfordringer om å ta vare på læren og å ta den på alvor. I tillegg bør vi alltid være oppmerksomme på at det ikke var mennesker som stod for eller brant for, «den rette lære» Jesus ba om å formidle evangeliet til verden, men *vitner*. Det vil si mennesker som hadde opplevd evangeliets nåde og livsforvandlende kraft. All erfaring tilsier nemlig at dersom vitnesbyrdsiden i evangelieformidlingen blir borte, står evangeliet i fare for å bli sperret inne i et eller annet læresystem og/eller i en noe innsnevret erfaringsverden. Når vitnesbyrdet blir borte fra menigheters og kirkers liv, er det et tegn på at det er noe annet enn Guds nådefulle inngripen ved Ånden og livsforvandlede liv som blir prioritert og får oppmerksomhet. Derfor bør vi anstrenge oss til det ytterste for å gjenvinne vitnesbyrdet både i eget liv og i vår menighets liv.

Hva må særprege vår formidling av evangeliet?

Et viktig spørsmål med tanke på vår formidling av evangeliet i dag blir følgende: Hvordan kan vi forkynne evangeliet uten å idealisere eller dogmatisere det? Først en liten presisering av ordene som brukes her: Vi står altså i fare for å idealisere evangeliet når vi i vår formidling av det på en ukritisk og ofte urealistisk måte søker å gjenskape den Gudsrike-virkelighet som var knyttet til Jesu liv og tjeneste og til den første kristne menighet som er beskrevet i Apostlenes gjerninger. Å dogmatisere evangeliet er noe står vi i fare for å gjøre når vi forsøker å fange evangeliets budskap om frelse og nytt liv inn i en eller annen «rett» tros- eller frelseslære og/eller i et dogmatisk tankesystem.

Forkynne et fulltonende evangelium

Betegnelsen «fulltonende evangelium» var en ganske vanlig betegnelse for noen tiår siden. Som mange andre gode begreper og beskrivelser, er også dette, nærmest blitt borte fra språket vårt. Med tanke på den saken vi snakker om her, tror jeg imidlertid vi kan hente det fram igjen. I lys av den forståelsen av evangeliet som Lukas tilkjennegir i Apostlenes gjerninger og i lys av hele

Det nye testamentets formidling av evangeliet, er det svært dekkende som en beskrivende formulering. Evangeliet er nemlig «fulltonende» på den måten at det både er et historisk troverdig budskap om den frelsen som Jesus Kristus har tilveiebrakt. Det er også et virkekraftig budskap som i og gjennom Åndens kraft viser Gudsrikets tegn i verden og forvandler menneskeliv. Evangeliets nåde og kraft er verdens mest personlige, radikale og livsforvandlernde budskap. Poenget her er at det er dette fulltonende evangeliet vi er kalt til å forkynne som kirke også i dag – og ikke reduserte utgaver av det.

Gi rom for historiene om evangeliets virkekraft

Evangeliets virkningshistorie, de mange sterke fortellingene om Guds inngripen i mennesker liv som følge av Ordets forkynnelse, må vi inkludere i vår tro og i vår formidling av evangeliet. Vi må også våge å tro at det kan skje igjen når vi forkynner og lever ut evangeliet. Som vi tidligere har framholdt, er legitimiteten av å ta inn evangeliets virkningsside et viktig anliggende for Lukas. Derfor er det også en viktig og nødvendig del av kristen forkynnelse i dag, men må altså aldri bli hovedsaken. Verken overdrivelse av evangeliets virkningsside eller nedtoning av den, må imidlertid frata kirken ansvaret for og gleden av å videreformidle de enkle fortellingene om evangeliets kraft til å forvandle liv og vise Gudsrikets nærvær.

Det har undret meg hva det er som gjør at den lille boken til journalist Ole Eikje «Da Gud grep inn», er blitt en bestselger i Norge med over 20 000 i opplag. Svaret er selvfølgelig at fortellingene om menneskeliv som blir berørt av Jesus og som opplever evangeliets livsforvandlernde kraft, har i seg en slags dragende kraft. Vi må bare høre hva som har skjedd i deres liv. I nevnte bok fortelles historiene til 18 svært ulike mennesker som – i bokstavelig forstand – på underbart vis møter Gud og får sine liv forvandlet. Vi trenger mange slike vitnesbyrd og fortellinger i dag! Vi trenger dem i vår formidling av evangeliet til mennesker som enda ikke tror og som er fremmede for evangeliets nåde og kraft. Og vi trenger dem når vi som troende samles. De styrker oss nemlig i troen på at den underfulle virkningssiden ved evangeliet alltid er en viktig side ved forkynnelsen av evangeliet og ved det kristne liv i verden.

La Gud ta ansvar for det han ønsker å ta hånd om

Det å overlate til Gud selv å ta seg av virkningene av evangelieforkynnelsen – har vi sett er et viktig anliggende som Lukas vil ha fram i Apostlenes gjerninger. Det at vi slik overlater til Gud selv å ta ansvar for evangeliets ulike virkninger, handler ikke om likegyldighet til denne siden ved formidlingen av evangeliet. Det handler om tro! Det handler om tillit til Gud og om at han ved sin Ånd faktisk gjør det som Ordet og forkynnelsen av evangeliet taler om. Det er jo nettopp dette Lukas i Apostlenes gjerninger er opptatt av å fortelle skjer, når Ordet forkynnes.

Dette innebærer imidlertid ikke at vi skal slutte med å ha et kritisk blikk på egen forkynnelse og praksis. Det kan være at vi bevisst eller ubevisst ikke legger til rette for at Gud skal gjøre sin gjerning. Det er ikke bare når vi blir overivrige i våre «forsøk» på å realisere Guds rike, at vi kan få problem med vår troverdighet som kristne og som kirke, men også når vi blir unnlattende med tanke på å åpne for det som har med Åndens måte å virkeliggjøre og levendegjøre Ordet på. Vi er i dag også kalt til å forkynne et fullt evangelium, det vil si både det grunnleggende frelsesbudskapet og den livsforvandlerende virkning dette budskapet.

Ordets plass og autoritet i kirken

Når jeg her noen ganger har brukt ordene «sette agendaen», er mitt utgangspunkt ikke en formell sakliste, men den plass og autoritet som evangeliet – i kraft av å være Guds rikes redskap i verden, har krav på å ha i våre liv og i kirken. Evangeliets agenda er derfor ikke det vi til enhver tid kan tenke oss tjener kirkens beste. Nei, det er alltid Guds rikes sak det handler om. Både i kirken og i verden!

Evangeliet som Guds rikes redskap

Det er nemlig evangeliet som det budskap Jesus forkynte og demonstrerte som Guds rikes oppretter og konge, som gir evangeliet den autoritet og suverene plass det skal og bør ha. Evangeliet er derfor Guds rikes redskap som gjennom kirken skal fremme Guds gode frelsesgjerning i verden. Historien viser imidlertid at både menigheter og kirker har hatt – og har – lett for å ta evangeliet til inntekt for seg selv og bruke det som et redskap i sin egen agenda og utvikling. Slik sett kan en si at kirken kan forsøke seg på å innta eller overta Guds rikes rolle i verden. Og skjer dette, går mye galt – blant annet med forståelsen og etterlevelsen av evangeliet. Ofte er resultatet et omtolket, redusert eller kulturtilpasset evangelium.

Det er ikke bare evangeliet som lider når kirken inntar Gudsrikets plass og rolle. Det går nemlig også ut over kirken og det kall og det oppdrag den har til å representere Guds rike i denne verden og til å være et instrument for dette riket. Kirken er skapt og formet av Guds rike, men den er ikke identisk med dette. Om en spør hva dette innebærer for kirken og for evangeliet, vil et åpenbart svar være at kirken alltid er «noe mer» enn hva den framstår som. Uavhengig av hvilken epoke i historien en betrakter den kristne kirke ut fra, vil kirkens liv og tjeneste i verden alltid være beheftet med feil og svakheter, synd og urenheter. Derfor er det ikke bare verden som er i desperat behov for evangeliet, men også kirken.

Når det blir evangeliet – som redskap for Guds rike – som får sette agendaen i kirken, blir det ikke kirkens egne saker det handler om, men Guds rikes agenda i verden. De visjoner, de idealer, vi måtte utvikle for det arbeidet vi er med på i kirken, må derfor alltid knyttes til Guds rikes nærvær i verden. Visjonen er ikke at kirken eller menigheten skal blir stor og innflytelsesrik,

men at mennesker skal vinnes for Guds rike. Idealet handler ikke om at vi skal få menighetsmedlemmer som er formet i vår kirkelige tradisjons bilde og strategi, men mennesker som er preget av Guds rikes verdier og Jesu bilde. Idealet er ikke at vi skal få etterfølgere som gjør det vi forventer av dem, men at vi makter å gjøre mennesker til disipler, slik at de blir etterfølgere av Jesus Kristus. Det er først når evangeliet – som redskap for Gud rike – får sette agendaen, at vi tenker sant, rett og stort nok om kirkens sanne identitet og oppdrag.

Jesus kalte selv evangeliet «evangeliet om riket». Matteus gjengir Jesu ord slik: «Og evangeliet om riket skal forkynnes til et vitnesbyrd for alle folkeslag, og så skal enden komme.» Ordet som her er oversatt «riket», er det greske *basileia*, som også kan oversettes med kongedømme, engelsk *kingdom*. Evangeliet om riket, om Guds kongedømme, er budskapet om Jesus Kristus som Gudsrikets oppretter og verdens frelser. Evangeliet om riket er budskapet om hvordan Herren ved sin Ånd planter Gudsriket inn i menneskers hjerter og former deres liv etter de verdiene som finnes i dette riket – der Jesus Kristus er både frelser og konge. Evangeliet om riket er budskapet, eller som Jesus selv sier, *vitnesbyrdet* om Jesu forsoningsgjerning og Gudsrikets nærvær, som et håpets budskap for alle mennesker og for verdens framtid. Sannsynligvis er det også dette evangeliet *om riket* som Lukas har hatt i tankene å beskrive – både innholdet i og virkningen av.

Evangeliet som er rettesnor og norm for kirken

Guds rike og evangeliet kom først. Kirken er en frukt av Guds rike og evangeliet. Det er altså ikke motsatt! Derfor er det også slik at det ikke er vi som kristne eller kirke som har rett til å bestemme hvordan evangeliet skal «se ut» eller bli brukt i kirken. Det er tvert imot våre egne liv og vår kirkelige praksis som må bli gjort til gjenstand for bedømmelse ut fra evangeliets målestokk. Det er nemlig evangeliet som er «normen» – og ikke våre selvlagde regler for kristenliv og menighetsliv. I avslutningsordet i Galaterbrevet, se kapittel 6,11ff., sier apostelen Paulus noe om dette. Her løfter han fram evangeliet, Kristi kors, som det som forener omskårne (jøder) og uomskårne (hedninger) som Guds folk. Han sier også at her er det bare det å «være en ny skapning» som gjelder! Deretter føyer han til: «Fred og miskunn være med dem som følger denne rettesnor, og over Guds Israell». Ordet som er oversatt med «rettesnor», er det greske ordet *kanon*. Som kjent kan dette ordet bety både

rettesnor, regel, målestokk – og også forbilde. Slike ord minner oss om at apostelen var opptatt av nettopp det forbilledlige og normative aspekt ved evangeliet.

At evangeliet er rettesnor og norm for oss som kristen kirke, innebærer at det ikke er vi som kristne som er i stand til verken å definere hva evangeliets nåde og livsforvandlende kraft handler om eller hvem dette evangeliet gjelder for. For – det er evangeliet selv som har denne autoriteten. Derfor er det også evangeliet som er den normen som alt skal og må måles mot. Denne kunnskapen har nok også alltid i en eller annen form vært til stede i kirken, selv om historien også viser at vi som kirke ikke alltid har klart å leve etter evangeliet som det rettledende sentrum. Derfor er det evangeliet som er den rettesnor og norm som vi som kirke også i dag må legge til grunn for vår tjeneste med evangeliet. Min påstand er også at det først er når evangeliet blir forstått og etterlevd som det gudgitte budskap det faktisk er, at evangeliet også i dag blir Ordet som vokser!

Evangeliet er både Bibelens og kirkens sentrum

Så vil noen si at vi har Guds ord i Bibelen som vi forholder oss til som norm og rettesnor. Og det er jo på mange måter rett og riktig det. Uten Bibelens skrifter hadde vi vel ikke hatt noe evangelium å tro på og å forkynne i dag. Saken er også at evangeliet finnes *bare* i Bibelen og formidles til oss *bare* gjennom de bibelske skriftene. Men om det ikke er evangeliet som blir rettesnor og norm for vår lesning og fortolkning av Bibelen, kan det lett bli både egne interesser, kirkelige hensyn og eventuelt kulturelle tilpasninger som styrer vår forståelse og anvendelse av Bibelens innhold og budskap.

Martin Luthers tolkningsprinsipp «was Christum treibt», det vil si det som driver til Kristus, har derfor mye for seg. Alt – både i de bibelske skrifterne, i den kristnes og i kirkens liv og tjeneste, må forstås, vurderes og etterlevs i lys av Kristushendelsen og evangeliet. Dette innebærer at vi alle som bibellesere og bibeltolkere alltid må teste vår forståelse og våre tolkninger på spørsmålet om evangeliet får sin rettmessige plass som tolkningens «kanon», det vil si dens rettesnor og norm. Ingen lesning eller tolkning av bibelskriftene garanterer nemlig at evangeliet blir forstått og etterlevd på en autentisk måte. Selv den mest bokstavtro tolkning av Skriften står i fare for å tildekke og gjøre evangeliet utydelig.

Men det er ikke bare i vår tolkning og forståelse av hva Bibelens budskap er at evangeliet må være rettesnor og norm. Også i de kompliserte sakene og spørsmålene som kirken til enhver tid står overfor som en del av sin samtidskultur, er det evangeliet som alltid må sette agendaen. I vår tid kan slike saker være hvordan kirken stiller seg til og engasjerer seg i eksempelvis sosial rettferdighet, miljøvern, fredssak og i samlivsetiske spørsmål. Dersom vi som kirke drives av andre motiver enn å ivareta evangeliets nådebudskap og livsforvandlende kraft i vår tilnærming til slike spørsmål, kan våre standpunkt, holdninger og praksiser preges av alt annet enn evangeliet.

3. Evangeliet som revitaliserende ressurs

Hva kan komme til å drive oss i menighetsarbeidet?

For oss, både som enkeltkristne og som mennesker med ansvar for å utvikle de menighetsfellesskapene vi står i, kan det være lett å havne i den situasjonen at det slett ikke blir evangeliet, Gud eller Ånden som er drivkraften i alt det vi holder på med i kirken, men helt andre saker. Enkelte ganger kan vi ha mer fokus på oss selv enn på kirken som Kristi kropp som Ånden er i ferd med å bygge opp. Ofte blir det slik at det er våre egne og vår egen menighets selvlagde visjoner og målsetninger som skal utvikles og realiseres – mer enn Guds rikes verdier og idealer for oss som kirke. Dette kan komme til å skje under dekke av at det er den bibelske visjonen som styrer alt det vi holder på med. Faren er altså at det skjer en forskyvning av tyngdepunkt på den måten at vi blir styrt mer av vår egen enn av evangeliets og Gudsrikets agenda.

Mine spørsmål i lys av slike refleksjoner er blitt følgende: Hvordan kan menigheter og kirker unngå å bli et offer for sin egen agenda? Hvordan kan menigheter bli evangeliets tjenere – og ikke bare tjene sine egne hensikter og ambisjoner? Hva kan de strategiske konsekvensene bli for menigheters utvikling om det er Ordet, det vil si evangeliet, som skal vokse – og ikke bare antall menighetsmedlemmer? Hva er det som må endres i vår måte å tenke på om det skal bli evangeliet som skal være motivatoren og drivkraften i det vi holder på med?

Med bakgrunn i slike iakttagelser og spørsmål, stiller jeg her et par grunnleggende spørsmål: Hva er det som skjer når evangeliet fortrenses fra menighetsbyggende tenkning og praksis? Og – hvordan kan evangeliet bli kristenlivets og menighetsbyggingens egentlige ressurs og kilde? Sagt på en annen måte: Hvordan kan personlig trosliv og menighetsbyggende tenkning og praksis bli drevet av Ordet, av evangeliet, og ikke av alle andre edle formål?

Presset evangeliet er utsatt for fra ulike hold i dag

Faktorer eller krefter som kan skyve evangeliet ut av hovedfokuset vårt kan være så mangt. En menighets og en kirkes fortid og tradisjon kan få så mye oppmerksomhet, at spørsmålet om evangeliets plass og autoritet blir mindre

interessant å jobbe med. Modeller og oppskrifter for menighetsutvikling henter i dag ofte sine forbilder i moderne ledelses- og organisasjonstenkning som setter effektivitet og vekst som prioriterte mål for kirken. Så lenge slik tenkning kun blir et hjelpemiddel for å drive et funksjonelt sett godt menighetsarbeid, vil de fleste kunne støtte bruken av nevnte måte å tenke menighetsdrift på. Men kommer disse moderne organisasjons- og ledelsesverktøyene i konflikt med det som Det nye testamentet sier om menighetens sanne natur og kirkens tjeneste med evangeliet, bør selvfølgelig den røde varsellampen lyse. Vi kan også i dag se at moderne markeds- og behovsorientert tenkning brukes når kirker og menigheter søker å oppnå vekst og tilslutning. Siden denne type tenkning i enda større grad enn organisasjons- og ledelsesteori kan sies å ha en direkte innvirkning på vår forståelse av evangeliets gudgitte natur og virkning, kan det også være behov for å si noen ord om hva en slik tenkning kan gjøre både med evangeliet og med kirken.

I sin bok *Church Next* skriver den engelske teologen Eddie Gibbs en treffende vurdering av hva som kan skje når den markedsorienterte måte å tenke på anvendes på kirker og menigheter.⁹ Det å identifisere behov, sier Gibbs, står sentralt i denne måten å tenke på. En er også gjerne opptatt av hvor sterkt dette behovet er. En menighet eller organisasjon spør seg da gjerne hvilke av de identifiserte behovene en har visjon og ressurser til å møte. Deretter legger en opp strategier for hvordan en kommuniserer med «mottakeren» og det lages programmer for hvordan «varen» kan selges. For kristne menigheter er jo «varen» evangeliet.

Den behovsorienterte markedstenkningen er spesielt gjenkjennbar i mye av den evangelikale og pentekostale måten å forstå evangelisering på, i kirkevekstbevegelsen og spesielt i kirker som ofte ønsker å være konservative i teologien. Generelt sett kan man si at tenkemåten ofte er tydelig i kirker som ønsker både å være moderne i formen og som ønsker å oppnå sterk vekst. Denne tenkningen kan faktisk også gi oss hjelp på noen områder, påpeker Gibbs. Eksempler kan være den strategiske bevisstheten som følger med tenkningen. Behovs- og visjonstenkningen kan også kirken til en viss grad gjøre seg bruk av. Det samme gjelder bevisstheten om at det er viktig med fokusert og klar kommunikasjon.

Gibbs er imidlertid svært tydelig i sin beskrivelse av de problematiske sidene ved denne tenkningen anvendt på kirke og menighet. Evangeliet er ikke et «produkt» eller en «vare» som er utviklet for et avgrenset marked. Nei,

evangeliet er for alle! Dessuten ligger det i denne tenkemåten ofte en ensidig oppmerksomhet rettet mot vekst – som jo på mange måter har en parallell i salg av en vare. I kirkelig sammenheng kan dette igjen resultere i ensidig fokus på tallmessig vekst. Det mest alvorlige i markedstenkningen er, ifølge Gibbs, at den ikke er verdinøytral. Sentrale verdier som effektivitet, suksesstenkning, profitt, osv., kan slå veldig galt ut i en kirkelig kontekst. «Kunden» har alltid rett – sett med markedsførers ståsted.

I kirken er det ikke slik, der er det evangeliet som «har rett»! Det er budskapet som har verdi – uavhengig av opplevde behov. Det er jo slik at alle mennesker har behov for evangeliet! Derfor handler budskapet og forkynnelsen om mye mer enn å fylle personlige behov. Den markedsorienterte tenkemåten kan også lede til at kristne kan tenke at bare mine personlige behov oppfylles, så er alt såre vel. Denne tankegangen går som hånd i hanske til vår tids individualistiske, selvcentrerte og konsumorienterte tenkemåte, sier Gibbs. Det blir altså tydelig at dersom den markedsorienterte tenkemåten gir rom, gjør den ikke bare noe med vår forståelse av evangeliet, men også med kirken.

Når kirken skal være attraktiv

I sin bok «The gospel driven Church» beskriver den amerikanske pastoren og forfatteren Jared Wilson en måte å tenke kirke og menighetsarbeid på som i stor grad benytter seg av den behovs- og markedsorienterte ideologien.¹⁰ Fenomenet kalles «the attractional church». Denne kirketenkningen har spredt seg fra USA til hele verden. Også i Norge startes nye kirker basert på denne tenkemåten. Mange mer tradisjonelle menigheter har også begynt å kopiere denne måten å drive kirke på – ofte i håp om å få større vekst.

Sentralt i en slik menighetstenkning er det sterke fokuset på å gjøre kristen tro og kirkeliv attraktivt for mennesker utenfor kirken. Utgangspunktet er at en antar at kirkefremmede mennesker opplever at den tradisjonelle måten å drive menighet på, ikke treffer disse menneskenes behov. Det som har skjedd, mener man, er at det er blitt bygd unødvendige barrierer mellom kirkefremmedes behov og kirken. Slike barrierer kan for eksempel være religiøse, og ofte dømmende, holdninger og lite attraktive kirkelige tradisjoner og møteformer. Det går imidlertid an å gjøre det vi driver med i kirken mer attraktivt. Bevisste valg av sang- og musikkformer som appellerer til bestemte målgrupper, er ett virkemiddel. Kreative elementer både fra teaterverdenen

og kunstverdenen, er et annet virkemiddel. Forkynnelse som både er inspiratorisk, livshjelpende og praktisk, vil også trekke mennesker til kirken.

I seg selv er vel ingen av de nevnte virkemidlene «gale» eller ubrukelige, men det handler mer om at den grunnleggende måten å tenke menighet på ikke ivaretar evangeliets natur godt nok. Intensjonen om å få kontakt med kirkefremmede for å presentere dem for kristen tro, er det heller ingen ting galt med, sier Wilson. Det som det imidlertid er grunn til å sette spørsmålstegn ved, er hva som skjer når menneskers antatte behov fokuseres på denne måten? Hvilke verdier, holdninger og idealer er det som kommer i fokus?

Når det er evangeliet som blir attraksjonen

Og dessuten: Hva det er vi egentlig ønsker at mennesker skal bli tiltrukket av? At det finnes en «attraksjon» i det kristne fellesskapet, i kirkens liv og praksiser, viser både fortellingen om den første kristne menighet og også den øvrige kirkehistorie. Det som skjedde i Jerusalem på pinsedagen, trakk helt klart mennesker til det som skjedde. Pinsebegivenheter gjennom hele kirkehistorien har gjort det samme. De første kristne levde et liv som skapte respekt – og også tiltrekning – hos mennesker som hadde kontakt med de som trodde på Jesus. Det samme har skjedd og skjer i ettertid. At selve budskapet, evangeliet, også skaper nysgjerrighet og at det trekker mennesker til steder der evangeliet forkynnes, finnes det selvfølgelig også mange eksempler på.

Misjonsteologer kan derfor snakke om den «sentripetale», det vil si den tiltrekkende, kraft som finnes i evangeliet og i det kristne fellesskapet. Ordet «sentripetal» betyr jo egentlig 'i retning av sentrum' eller 'mot et midtpunkt'. Og det gir jo mening her. Den tiltrekningskraft det er snakk om, er budskapet om Jesus Kristus, Ordet som vokser, inkarnert i det kristne fellesskapet. Denne tiltrekningen til evangeliet og til fellesskapet er det alltid Ånden som skaper.

Både Nytestamentet og all misjons- og kirkehistorie viser imidlertid at det ikke er den tiltrekkende, men den utdrivende bevegelse som er den dominerende i evangeliets veksthistorie. Denne bevegelsen kan vi kanskje kalle den «sentrifugale», det vil si den «spredende» eller utdrivende. Jesus kalte sine disipler til å «gå ut» og til å «være vitner». De første kristne ble – riktignok på grunn av forfølgelse, fordrevet fra Jerusalem. De kristne ble spredt «vidt omkring», som Lukas sier. De tok med seg evangeliet der de kom, og dermed

ble Ordet også spredt. Bevegelsen var altså fra Jerusalem og utover – til «verdens ende». Dette var – og er – den misjonale bevegelse som Ånden alltid ønsker å skape både i den enkelte troende og i det kristne fellesskapet.

Denne doble bevegelse – både den tiltrekkende og den utdrivende, er virksom med tanke på kirkens tjeneste med evangeliet i verden. Men det er – og må alltid være – evangeliets nåde og underfulle virkning som både er tiltrekningskraften og den kraften som driver vitner ut med budskapet. Når det gjelder spørsmålet om hva vi ønsker skal være attraktivt med kirken og dens liv, må svaret alltid være evangeliet. Anvendes kunstneriske, underholdende eller andre attraksjonsvirkemidler for å trekke mennesker til kirken, må det alltid gjøres med den hensikt at det er budskapet om Jesus Kristus som skal formidles og være i sentrum for det som skjer. Grunnen er at mennesker aldri bør knyttes til en menighets attraksjonsverdi eller til en eller annen markedsført egenprofil som tar fokus vekk fra det sentrale, fra evangeliet. Det du vinner mennesker med, vinner du dem for, sier Jared Wilson.

Hvordan kan det levende Ordet bli drivkraften?

Det som uansett tilnærming til menighetsarbeid og kirkeliv, vil hovedsaken alltid være om det er det levende Ordet, evangeliet, eller noe annet som setter agendaen og som driver oss. Her er det ikke bare underholdene virkemidler, endringskonsepter, sekulære ideologier og tenkemåter «utenfra», som kan være en trussel. Også egne kirkelige tradisjoner og ambisjoner kan ha sine agendaer som fort tar Ordets plass. Spørsmålet jeg i det følgende søker et svar på er derfor: Hvordan vil en tenkning som har hovedfokus på evangeliet som tilnærming til menighetsliv og menighetsbyggende arbeid, se ut?

Hva vil det kunne innebære at det settes sterkere fokus på evangeliet i en menighet? De punktene eller rådene som kommer i det følgende, må ikke oppfattes som «hvordan-gjøre-det»-råd, men som innspill til å tenke kreativt og praktisk rundt det spørsmålet jeg nettopp presenterte. Mitt første innspill om hvordan evangeliet kan sette agendaen i menigheten, er dette: La evangeliet være det sentrale i formidlingen av Bibelens store frelsesfortelling som vi alle er en del av, og beton spesielt Ordets nådekarakter og egen virkekraft.

Å være del av den store fortellingen

Det vi kaller den store fortellingen handler om Guds frelseshistorie fra skapelsen til fullendelsen av en ny himmel og en ny jord. Denne fortellingen beskriver hvordan Gud gjennom historien åpenbarer seg og handler gjennom utvalgte mennesker, med Jesu komme som det avgjørende klimaks. Guds rike etableres da som en usynlig, men virksom realitet i verden. Jesu liv, lidelse, død og oppstandelse står i sentrum, og evangeliet blir forkynt som et frelsesbudskap for alle mennesker. Jesus selv forklarer denne store sammenhengen når han etter oppstandelsen forklarer for Emmaus-vandrerne at hele Det gamle testamentet vitner om ham, Luk 24,27ff. Dermed bindes Det gamle og Det nye testamentet sammen i én helhetlig frelseshistorie, der Jesus er midtpunktet.

Dersom fokus nokså ensidig blir på forkynnelse og menighetsarbeid som primært handler om individers «personlige» frelse og eventuelt deres livskvalitet, kan den store sammenhengen som Guds plan og frelsesverk setter oss inn i – bli borte for oss. Det samme kan skje når vi i dag – og i hovedsak i vår vestlige velstandsverden, ser at evangeliet bare blir et slags terapeutisk

hjelpemiddel for at vi skal få et noe bedre og mer meningsfullt liv. Skjer det jeg her har forsøkt å sette ord på, blir også kraften i den store fortellingen svekket – og kanskje borte på sikt.

Rom for de mange vitnesbyrdene om evangeliets kraft

Vitnesbyrdet gir oss en unik mulighet til å formidle hva evangeliet kan gjøre med og for oss mennesker. Men det er viktig å presisere at dette ikke bare handler om vitnesbyrdene fra mennesker som har blitt frelst fra et tøft og vanskelig liv, men det gjelder i aller høyeste grad oss alle – som på ulikt og personlig vis har erfart nåden i våre liv! Kjenner vi Jesus og har møtt ham, har vi noe å vitne om alle sammen!

Vitnesbyrdet kan bli en mektig drivkraft for å formidle Guds ubetingede nåde og livsformandlende kraft til mennesker som er i behov for å oppleve Guds inngripen i sitt liv. Det skjer noe med den enkeltes opplevelse av å være en del av fellesskapet og å delta – ikke bare med aktiviteter, men med sin egen tros- og livsfortelling. Og ikke minst: Det skjer noe med begeistringen for evangeliet.

Fokus på mennesker som er adressat for evangeliet

De første kristne ser ut til å ha hatt en sterk bevissthet nettopp på hvem som var målgruppe for forkynnelsen av evangeliet. I Galaterbrevet kapittel 2 forteller Paulus at han hadde blitt «godkjent» av Jakob, Kefas og Johannes som en apostel «for folkeslagene», mens de skulle ta seg av forkynnelsen for jøde-folket. Men det var bare én betingelse som ble gitt for Paulus sin tjeneste. Han sier selv: «Vi skulle bare huske på de fattige, og det har vi alltid lagt vinn på å gjøre.» Og vi kan jo spørre om hvorfor dette var så viktig for de første kristne? Svaret er sannsynligvis ikke at dette var et prisverdig samfunnsengasjement, men at nettopp fokuset på de fattige, de utstøtte, de nederst på rangstigen, på en genuin og ekte måte viser det som er evangeliets kjerne og vesen.

Skal evangeliet bli den drivkraft i vår kristne tjeneste – som det i utgangspunktet var tenkt å være, må vi sørge for å rette både forkynnelse og diakonalt arbeid mot mennesker som faller utenfor og som kanskje lider av utenforskap. For oss som kirke vil det være viktig – for Ordets skyld – at vi ser dem som ingen andre ser og bryr seg om. Det vil være viktig at vi bryr oss om de som lider, som ikke takler livet og som kanskje er utstøtte. Unnlater vi som enkeltkristne og som fellesskap å se, å bry oss, å åpne våre indre rom og

felleskap for de som er «utenfor» – både i konkret og overført betydning, svikter vi nemlig evangeliet!

Evangeliet vil berøre på dypet av våre liv

Å være berørt av troen og evangeliet bare på overflaten – eller også på dypet av våre liv, et spørsmål jeg tror det er nødvendig at vi stiller oss selv i dag: Siden det er slik at troen og evangeliet nettopp er ment for å berøre hele oss, vårt totale liv, dybden i livene våre, hva gjør vi da med denne utfordringen i våre liv og i våre fellesskap i ulike menigheter?

Kanskje er det enklest å si noe om hva vi ikke bør gjøre. Helt åpenbart bør vi ikke late som om tro eller kristendom på overflaten ikke er noe problem eller noen utfordring for kirken. Å stole på at en kirkelig handling i starten av livet – eller for den saks skyld en åndelig opplevelse en eller annen gang, er en dose stor nok av kristen berøring for hele livet, er et farlig blindspor. Likeledes bør vi ikke falle for den åndelige idealismens fristelse å forsøke å skape «vår egen» åndelige virkelighet uten kontakt med det virkelige liv.

Det er bare én farbar vei: Den kristne kirkes bønn gjennom århundrene har vært *Veni Sancte Spiritus*, kom Hellige Ånd! Det er her den egentlige drivkraften ligger. Det finnes ikke noe bedre svar på det praktiske spørsmålet om hva vi gjør når vi søker en dypere erfaring av evangeliet. Vi ber om at Ånden må «komme» og vise oss hvordan det står til i våre liv, vise oss vår synd – om du vil. Vi ber også om at Ånden må vise oss Jesus og hans nåde og gi oss del i sin kraft til å leve et forvandlet liv og være vitner i verden i dag.

Praksiser som setter oss i kontakt med evangeliet

Alle kirker og menigheter, uavhengig av hvilken tradisjon de står i, har sine praksiser eller handlinger som en mener er viktige for både kirkens liv og dens oppdrag i verden. Det vi i dag med samlebetegnelse kaller trospraksiser, kristne praksiser eller kirkelige praksiser, har eksistert i den kristne kirke helt fra starten.

Både i de første menighetene og i kirken i ettertid kan vi altså se at kristne praksiser fungerer både som en konkretisering og en synliggjøring av troen. Derfor er praksisene også så viktige både for den enkelte troende og i fellesskapet. I dag er det spesielt gledelig å se at det i kirker og menigheter – som har vært skeptiske til liturgisk pregede praksiser, har skjedd en endring.

En har nemlig sett at ulike typer praksiser beriker både det personlige trosliv og opplevelsen av fellesskapet. Spesielt nattverden har vi sett de siste årene bli gjenoppdaget som liturgisk praksis i mange menigheter. Ulike forbønnspraksiser, lystenning, meditasjoner ut fra bibeltekster, tidebønner, og andre praksiser kan være eksempler på det samme.

Leve misjonalt og berørt av evangeliet

En av de store utfordringene vi som kirke står overfor i dag– i hvert fall i land og nasjoner i den vestlige verden som fra gammelt av har vært kristnet, må sies å være den pågående sekulariseringen av samfunnet. Ikke få kristne er faktisk noe forvirret med tanke på hvordan de bør leve sitt kristne liv i det samfunnet de er en del av. Et påtrengende spørsmål er også hvordan vi som enkeltkristne og som menigheter skal kunne formidle evangeliet til stadig nye mennesker i et samfunn som blir mer og mer verdsliggjort og noen ganger også fiendtlig innstilt overfor kristendom. Mange arenaer, som skole, arbeidsplass og mye av det offentlige rom, stenges mer og mer for kristen påvirkning og forkynnelse.

Å fordømme avkristningen og forsøke å vinne de gamle arenaene tilbake – som noen kristne er opptatt med i dag, har vist seg å være en lite effektiv motstrategi mot det som skjer. De «gamle» formidlingsarenaene er det nemlig ikke sikkert at vi noen gang får tilbake i form av offentlige rom der kristen tro og ideologi en gang var privilegert og ofte dominerende. Derimot er det kristne i dag som ser at nedstengingen av de gamle arenaene gir oss en gylden mulighet til å tenke nytt. Og mange har sett at hjemmet kanskje er den viktigste arenaen som finnes for trosformidling og trosutvikling. I tillegg har vi – enn så lenge – frihet til å drive intern trosopplæring og formidling av evangeliet på menighetens egne arenaer. Gjennom menigheters tilbud og aktiviteter for alle aldersgrupper finnes det også mange muligheter til å formidle evangeliet – ikke bare til medlemmer, men også til nye mennesker. Men spørsmålet er allikevel om dette er tilstrekkelig – sett i lys av evangeliets grensesprengende natur og tilhørighet til absolutt alle mennesker?

Svaret på dette spørsmålet er nok nei. Evangeliet fortjener noe mer! Forkynneren og sangforfatteren Matias Orheims sang – «kvardagskristen vil eg vera», kan gi oss både retning og en vei å gå for å kunne påvirke sterkere med evangeliet i dagens samfunn. Å være en hverdagskristen handler jo om å møte mennesker som de er, som vi er – og med det vi har fått, det vil si evangeliet!

Poenget er jo i lys av evangeliets grensesprengende natur, at vi som kristne ikke har «tap» de gamle formidlingsarenaene, men at vi må tilnærme oss disse på en annen måte. Da er det ikke et kristent lovverk som legitimerer at vi har «rett» til å formidle evangeliet i ett eller annet offentlig rom, men vår personlige – og helst også vår kirkelige – troverdighet og den «rett» som evangeliet selv gir oss som et universelt og gudgitt budskap.

Tar vi på alle disse arenaene med oss evangeliet, og på en naturlig og ikke-påtrengende måte, representerer og vitner om alt det evangeliet har gitt oss i våre liv, opplever vi sannsynligvis det samme som de første kristne erfarte når de vitnet om Jesus. Noen er motstandere og markerer dette, andre er likegyldige, men det er også noen som er nysgjerrige og tar imot. Slik vokser Ordet, og slik vokser menigheten! De første kristne i menigheten i Jerusalem var sannsynligvis slike hverdagskristne. De vant stor respekt for det de stod for, som vi tidligere har sett. Misjonallivsstil er det visst blitt vanlig å kalle dette i dag. Dette er sikkert en treffende betegnelse – dersom riktige betegnelser betyr noe. Men saken er jo at dette handler om det som er blitt kalt hverdagskristendom.

Fokus på hva Gud gjør gjennom det levende Ordet i dag

Både som enkelttroende og som fellesskap har vi behov for å se og erfare evangeliets virkekraft både i eget liv, i vår familie, i menigheten, og også rundt oss – i samfunnet og i verden. Det unike med evangeliet er jo at det er et historisk troverdig budskap og en gripende fortelling om en som ved sin død og oppstandelse har gjort opp for menneskehetens synder. Evangeliet er imidlertid mer: Det handler om et budskap som har kraft i seg til ikke bare å forvandle enkeltmenneskers liv, men også lokalsamfunn, nasjoner og verdensdeler. Ja, det er faktisk dette budskapet som er hele verdens håp! Og er det slik, er det også grunn til å spørre om vi som kristne og som kirke i dag ser dette og hva det betyr for oss.

Selv om vi ønsker å være til stede i vår tid og møte de aktuelle utfordringer vi står overfor som kirke i dag, må vi ikke glemme å løfte blikket slik at vi ser storheten og sammenhengen i det vi står i og det vi holder på med. Slik kan vi også unngå å bli både nærsynte og sneversynte som kristne og som kirke. For å bruke språkbruken til Hebreerbrevets forfatter, kan vi si at det er viktig at vi også i dag må «feste» blikket – på ham som er troens opphavsmann og fullender, Jesus. Hebreerbrevets forfatter var også oppmerksom på det

problematiske og bekymringsfulle som kunne ta den troendes oppmerksomhet. Han nevner spesielt – alt som tynger, synden som så lett henger seg på oss og det løpet som ligger foran den som tror. Nettopp derfor var riktig fokus så viktig – som det er for oss i dag.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. I dette kapitlet påstås det følgende: 1) I dag kan det i mange kirker og menigheter ha skjedd en forskyvning av tyngdepunkt fra evangeliets innebygde autoritet og vekstkraft til fokus på egne agendaer, planer og egne valg av virkemidler for å oppnå effektiv vekst. 2) Vi står i dagens kirke i fare for å ha mer fokus på oss selv enn på selv evangeliet. 3) I tillegg skjer det at vi kan komme til å redusere evangeliet fra et radikalt frelsesbudskap med fokus på omvendelse og nyskapelse – til et terapeutisk budskap om livshjelp for moderne mennesker.
Hva tenker du om denne måten å beskrive forholdet mellom evangeliet og kirken på? Hva tenker du om de påstandene som er framsatt i kapitlet? Har du selv erfaring med – eller har du eksempler på – at noe av dette har skjedd?
2. Etter å ha lest gjennom del 2 av dette kapitlet, hva vil du med egne ord er si er det sentrale i Lukas sin måte å presentere evangeliet på – slik ha gjør dette i Apostlenes gjerninger?
3. I Apostlenes gjerninger gjør tydeligvis Lukas et poeng av å fortelle om alle virkningene som den grunnleggende forkynnelsen av evangeliet, dvs. Jesu lidelse, død og oppstandelse, førte med seg. Han har mange eksempler på tegn og under og hvordan evangeliet forvandler liv. På hvilken måte mener du at denne virkningssiden av evangelieforkynnelsen utfordrer oss i dag?
4. Det er ikke bare evangeliet virkningsside som utfordrer oss som kirke i dag. Også evangeliet som historisk troverdig frelsesbudskap, er under angrep. Hva kan vi som kirke gjøre i den situasjonen? Hvordan kan vi i vår tid tale tydelig om evangeliets sannhet i dag?
5. Hva sier bokens kapittel 1 (del 3), om hva som kan komme til å drive oss i det menighetsbyggende arbeidet, og om hvordan Ordet, evangeliet, kan bli drivkraften? Hvilke tanker gjør du deg personlig om dette ut fra din egen erfaringskontekst.

Kapittel 2

ÅNDE

*I det tyvende århundre er Den hellige ånd fremdeles en forskjøvet person.
Når kirken gjør Guds Ånd til en flyktning, så er det kirken og ikke Ånden som blir hjemløs.*
Carl F.H. Henry

Skulle man finne en samlende formel, så er Ånden i NT den dynamiske impulsformidler som overfører Jesu gjerning fra fortid til nåtid. Men ikke mindre vesentlig: Ånden er solstrålen som faller inn i et mørkt rom, treffer et bilde vi hittil bare utydelig har skimtet, og får det til å skinne: Jesu bilde. Strålens oppgave er ikke å bli sett, men å gjøre seende. Ånden nærvær har sitt formål i dette ene: å gjøre Kristus nærværende.
Per Lønning¹¹

1. Den hjemløse kirke

Det ser ut til at vi i den kristne læreframstilling, i forkynnelse, i kristenliv og menighetsliv har store problemer med å finne den rette balanse mellom trosbekjennelsens tre artikler: bekjennelsen til Faderen, Sønnen og Ånden. Ikke minst kan det virke som vi har hatt problemer med å gi troen på Helligånden den rette plass og rolle i den kristne forestillingsverden og i det levde liv. Grovt sett ser vi i dag to avsporinger på dette området: Det går an å gi de to første trosartikler så stor vekt at den tredje «forsviner» eller at den blir oppslukt av de to første. Ikke minst finnes det mange eksempler på at man i iver etter å «være sentral» i sin kristenorientering, har bygd opp en så «dominerende» lære om Kristus at læren om Ånden står svært ribbet tilbake. På den annen side går det an å gi bekjennelsen til Den hellige ånd så stor vekt at kristentro og kristenliv går opp i åndsopplevelser eller innadventd mystikk.

Avsporinger og fryktholdninger

Uansett hvilke avsporende tendenser vi står overfor her, må vi nok gi den kjente amerikanske evangelikale teologen Carl F.H. Henry rett når han sier at når kirken gjør Guds Ånd til en flyktning, så er det kirken og ikke Ånden som blir hjemløs. I det følgende vil jeg forsøke å sette noen ord på denne kirkens hjemløse tilværelse og på mange kristnes lengsel etter en hjemkomst. Kanskje må vi også våge å stille spørsmålet om det i dag kan være behov for en eksodus fra det som holder kirken fanget slik at den ikke kan fungere i Åndens frihet og fylde.

Den vestlige kirke i dag er preget av en underlig dobbelthet: Det har gjennom hele århundret foregått en voksende fremmedgjøring overfor Åndens person, hans liv og gjerning. Samtidig har det vokst fram en stadig tiltagende, dyp og inderlig lengsel etter en åndelig dybdedimensjon. Resultatet av fremmedgjøringen og lengselen har ofte blitt et vakuum, et tomrom som selvfølgelig krever å bli fylt. Og blir Ånden forskjøvet og gjort til en flyktning, må erstatninger komme inn. Og disse erstatninger kan ha mange navn. Det kan være snakk om læresystemer som legger begrensninger på Åndens virksomhet. Det kan også være vestlig virkelighetsforståelse – som blant annet har ført til en sterk grad av menneskelig selvhjulpenhet i kristenliv og menighetsvirksomhet. Enn videre kan det være snakk om organisasjons- og menighetsstrukturer som hindrer gaveutfoldelse og nådegavebruk. Ja, det kan til og med være snakk om tradisjonelle samværs- og arbeidsformer som ikke gir Guds Ånd den nødvendige frihet til å virke.

Mellom fremmedgjøringen og lengselen i kirken

Jeg skal straks forsøke å konkretisere dette, men først kan nevnes ytterlige to faktorer som har vokst fram i det nevnte vakuum mellom fremmedgjøringen og lengselen i kirken. Den ene kan vi kalle avsporingene og den andre fryktholdningene. Det kan vel ikke bli sett på som annet enn en ulykke at i en tid da lengselen etter en åndelig dybdedimensjon og behovet for Åndens liv og kraft er påtakelig til stede, har vi ofte sporet av det som egentlig er saken. Hvor ofte har vi ikke dyrket ensidigheten i stedet for mangfoldet? Vi kan for eksempel ende opp i diskusjoner om det er Kristus-mystikk og meditasjon eller karismatikk som kan gi oss sann fornyelse, uten å betone tilstrekkelig at den sanne utgave av begge fører til møtet med Kristus. For

ikke å snakke om de endeløse diskusjonene om det er åndsåd eller åndsfylde som er riktig begrepsbruk.

Hvor ofte har vi ikke også hørt diskusjoner om hva som er sentralt og perifert, der det som har med Ånden å gjøre, forskyves som noe perifert i forhold til det som er Kristus-sentrert. Igjen en avsporing. Det finnes nemlig ingen vei til Kristus uten gjennom Den hellige ånd. Nok en avsporing er «nå-har-vi-det-holdningen». Enkeltmennesker, grupper, menigheter og bevegelser har gjennom hele kirkens historie – ikke minst i vårt århundre, avlagt denne sterke bekjennelse, ofte for i sannhetens øyeblikk å måtte erkjenne at nettopp dette utsagnet vitner om egen hjemløshet. Det er derfor en modig erkjennelse en anerkjent pinseleder i Norge ga uttrykk for da han for flere år siden uttalte følgende: «Vi lider under en åndsfattigdom i pinsebevegelsen i dag. Vi som sprang fram som en vekkellesbevegelse, trenger nå å fornye det som var vårt utgangspunkt, åndskraften. Skjer ikke dette, står vi i fare for å bli en lukket sekt og ikke en ekspanderende, levende vekkellesbevegelse.»¹² Måtte mange kirkeledere, menigheter og enkeltkristne følge etter i denne åndsfattigdommens erkjennelse. Da ville vi nemlig være på veg ut av hjemløsheten og inn i Åndens rike Kristus-liv.

Hindringer for Åndens gjerning

Fryktholdningene ser også ut til å ha funnet sin plass i vakuumet mellom fremmedgjøringen og lengselen i kirken. Mange kristne står i dag fram og vitner om frykt for det som har med Guds Ånds ytringer å gjøre. For mange år siden hadde jeg noen bibeltimer om Den hellige ånd et sted i Norge. I en pause kom jeg i snakk med en eldre misjonær med et langt liv bak seg i misjonens tjeneste. Det hun sa kan jeg huske overrasket meg: «I hele mitt liv har jeg båret på en frykt i forhold til Ånden», sa denne misjonæren. Enkeltfenomener av karismatisk karakter hadde i hennes ungdom vært med på å skape den beskrevne frykten. Dessuten hadde hun aldri fått grundig undervisning om det som har med Åndens gjerning og ytringer å gjøre.

Men frykten kan også ha andre årsaker. Det kan for eksempel være frykt for det falske og det etterlignede, noe som binder mange kristne i vår tid. Vi vet nemlig at når det gjelder en del av det som har med Guds Ånd å gjøre, kan både vår gamle eller menneskelige natur og djevelen etterligne mye av dette. Og noen er da så redde for det falske og etterlignede at de aldri får smaken på det ekte! Det finnes ingen annen vei ut av den frykt vi her taler om, enn å bli trygg på Den hellige ånds person og gjerning gjennom *gjenkjennelse*. Aktuelle, personlige erfaringer må gjenkjennes og prøves på Bibelens vitnesbyrd om Ånden.

Som jeg innledningsvis poengterte, er det i den hjemløse kirke også alltid fare for at ulike læresystemer kan bli en erstatning eller hindring for Den hellige ånd. Slike læresystemer kan ha mange forskjellige navn: Det kan være såkalt dispensasjonalisme, dvs. tidshusholdningslære, der nådegaver, tegn og under tilhørte den første kristne tid. Det kan også være en type sakramentalisme der Ånden ensidig gis og virker gjennom sakramentene. Eller til og med i karismatiske læresystemer kan det være at Ånden «låses fast» i fastlagte mønstre. Men lære skal vi jo ha. Ja, karismatikk uten lære er faktisk like farlig som lære uten karismatikk. Her må vi finne balansen. Læren og Åndens livsytringer må som oftest gjensidig korrigere hverandre dersom vi skal beholde sunnheten i lære og kristenliv.

Nok en erstatning eller hindring for Åndens liv og gjerning er den form for selvhjelpenhet som er blitt en del av vår livsstil i Vesten. Dette fenomenet er det rett å se i sammenheng med det som er blitt kalt vestlig virkelighets-

og virksomhetsforståelse. Materiell velstand, velsmurte organisasjoner, gode administrasjonssystemer, m.m., har gjort at vi er blitt svært selvhjulpne når det gjelder både vårt hverdagsliv og vårt menighetsliv. Vi greier oss jo faktisk uten Guds inngripen og hjelp. Når måtte du virkelig rope til Gud om hans underfulle inngripen i din hverdag eller i din menighet - eller i den tjeneste du står i? *Åndens* funksjon og gjerning kommer nemlig først og fremst til syne når *vi* blir hjelpeløse. Tro om ikke nettopp vår tids selvhjulpnehet er blitt et av våre største problem i kirken i forhold til det som har med *Åndens* liv og manifestasjon å gjøre.

Som følge av det foregående, kan det også være naturlig å nevne organisasjons- og menighetsstrukturer som noe som kan bli en hindring og en erstatning for *Åndens* gjerning. Ofte låser vi fast menighetslivet i aktiviteter som i altfor liten grad spør om *Åndens* plass og rolle. Hva for eksempel med *Åndens* gaver i en menighet der aktivitetene har bygd på seg tiår etter tiår – og der det å fylle alle aktivitetene ser ut til å være menighetens mening og mål? I tillegg kan vi ikke se bort fra at våre tradisjonelle samværs- og arbeidsformer, som er blitt vanlige for oss vestlige kristne, ofte blir en hindring og en erstatning for *Åndens* liv og gjerning.

Dessuten er vi som oftest, både i møter og arbeidsformer, programbundet. Selv om *Ånden* både kan påvirke planleggingen vår og være med i gjennomkjøringen, er det allikevel noe der med avhengigheten av *Åndens* tilstedeværelse som alltid må være langt framme i vår bevissthet. Kanskje er tiden inne til at vi nå våger å stille spørsmålet: Får Guds *Ånd* den plass og rolle han skal ha i våre planer, programmer og i våre velstyrte opplegg? Og så var det tiden da. Tidsrammene, travelheten og hastigheten styrer oss nok i langt større grad enn vi er villige til å innrømme. Det er nemlig slett ikke sikkert at *Ånden* trives i våre tidsskjema og i vår travelhet?

Selvfølgelig – eller kanskje rettere: dessverre – må vi også i vår tid tale om verdslighet og synd som en «klassisk» hindring for Den hellige ånds liv og gjerning. I Efeserbrevet kapittel 5 formaner apostelen de kristne til ikke lenger å leve som hedningene, eller ikke leve som de gjorde før de ble kristne. Her taler Paulus om umoral, jag etter penger, de forførende lystene, løgner, hardhet, hissighet, sinne, skrå, spott, ondskap, råttent snakk osv., for alt dette «gjør *Ånden* sorg» (jfr. vers 30). Verdslig levevis og synd kan altså hindre *Ånden* i å gjøre sin bibelsk beskrevne gjerning i den troendes liv. Og det bør vel legges til – at den bibelsk beskrevne verdslighet også kan komme til å

ÅNDEN

prege kristne fellesskap og kirker – og dermed bli en hindring for Åndens gjerning.

Listen over erstatninger og hindringer for Åndens funksjon kunne vært gjort lengre, men vi velger å stoppe her. Intensjonen har vært å peke på at vi står i sterk fare for i vår tid å fortrenge Den hellige ånd ut i periferien av det vi holder på med. Ånden blir en diffus faktor – riktignok med stor teologisk betydning. Men når det kommer til det praktiske liv, vår hverdag, våre strukturer, arbeidsformer og samværsformer viser vi liten forståelse for Åndens plass og rolle. Dette må vi ta alvorlig, og dette må vi sette på dagsorden slik at vi både kan øke vår forståelse for og erfare mer av Åndens innflytelse i våre liv! Skjer ikke dette, vil vi fremdeles bli holdt fanget i vakuemet mellom fremmedgjøringen og lengselen i kirken. Måtte Herren gi oss nåde til både som enkeltkristne og som kristne fellesskap til å åpne for alt det Guds gode Ånd vil gi oss og virke i og gjennom våre liv i dag. Skjer dette, unngår vi å gjøre Ånden til en flyktning og til en forskjøvet person. Og saken er den, ifølge Carl Fr. Henry, at Ånden ikke blir hjemløs om vi lukker ham ute, for Ånden finner «sitt hjem» der mennesker og menigheter åpner for ham og ønsker ham velkommen. Men vi kan bli hjemløse! Vi kan ved å gjøre Ånden til en flyktning, risikere å bli sittende igjen med de pene bygningene, aktivitetsskallet, den mer eller mindre effektive organisasjonen, de menneskelagde strukturene og de tradisjonelle formene, men ikke «hjemmet» der Ånden selv skaper livet!

Hører vi Åndens fottrinn?

Men selv om vi kan gjøre Ånden til en flyktning, kan vi aldri gjøre ham virksomhetsløs! Nei, saken er at Guds Ånd er aktiv i dag som han har vært helt siden pinsedag. Og han går dit *han* vil. Du kan høre ham, og du kan se virkningene der han har vært og der han virker, men du vet ikke hvor han kommer fra eller hvor han går hen. Den som vil høre, *kan* høre Åndens fottrinn også i vårt århundre og i vår tid. Og den som *vil* se, kan se hvor Den hellige ånd har gått og hvor han har gjort sin gjerning. Og fotsporene etter Ånden gir alltid samstemmige vitnesbyrd som ikke er til å ta feil av. Synderen vitner om møtet med den levende Kristus. Menneskeliv forvandles og preges av Åndens vidunderlige frukt. Den trette vitner om ny kraft og nytt mot. Den kraftesløse kan fortelle om Åndens kraft og utrustning. Mennesker i alle aldre kan berette om Åndens sterke kall og ledelse til å gå ut og vinne mennesker for Kristus. Den syke vitner om trøst og legedom. Jo, sannelig kan vi høre Åndens fottrinn også i vår tid!

Hjemløsheten er en konsekvens for kirken – ikke for Ånden

Nå må ingen misforstå denne tale om Ånden som flyktning og en forskjøvet person – slik at Guds Ånd skulle ha forlatt «den hjemløse kirke». Hjemløsheten er en konsekvens for kirken – ikke for Ånden! Ånden virker i den hjemløse kirke, men han er ikke bundet i sin virksomhet av denne kirkes strukturer og rammer. Ser vi aktsomt på situasjonen i den vestlige kirke i dag, er det nok riktig at kirken lever i et vakuum mellom fremmedgjøring og lengsel, men det er også viktig å erkjenne at vi ser klare og tydelige fottrinn etter Den hellige ånd. Men vi skal også være på vakt! For når vi hører Åndens fottrinn, hører vi også åndenes fottrinn! Og ånd er det nemlig nok av også i vår tid, men ikke alt er av Helligånden. I denne situasjonen kreves det åndelig dømmekraft fra kirkens side. Dette innebærer at vi sier ja til det som stammer fra Guds Ånd, og nei til all annen ånd. Utfordringen er derfor ikke bare å høre Åndens fottrinn, men å gjenkjenne og gå inn i det han virker og gjør.

Det er ikke vanskelig å registrere at det finnes en sterk lengsel etter hjemkomst i etablerte menigheter og blant mange kristne i dag. Ikke minst finnes en lengsel hos dem som en eller annen gang har opplevd en Åndens vekkelse. Den eldre vekkelsesgenerasjonens nød og bønn om ny vekkelse er

ÅNDEN

jo intet annet enn et uttrykk for hjemlengsel. Sammen med mange unge kristne som søker det ekte Åndens liv, ser det i dag ut til at det bygges broer av hjemlengsel over både to og tre generasjoner. Dette er mennesker som lever i oppbrudd. De har løse teltplugger. Ja, de har kanskje til og med begynt på vandringen ut av fangenskapet. Deres leder er Kristi Ånd, som er den eneste som kan lede kirkens moderne eksodus. De gleder og fryder seg over det de har å komme hjem til, og de gråter over dem som blir tilbake i fangenskapet, de som har slått seg til ro og som har etablert seg i den hjemløse kirke.

Har kirken i dag et behov for en eksodus – en utgang fra noe som holder den fanget slik at den ikke kan fungere i Åndens frihet, så må spørsmålet bli: Hvordan? Det riktige må være å søke den urkristne erkjennelse som bare Bibelen kan gi oss. Og det er spesielt to erkjennelsestyper som er viktige i denne sammenheng - det bibelske forhold mellom kirken og Den hellige ånd og bibeltekstenes tale om kirken som en levende organisme – som Kristi kropp. Vi skal holde oss til det første erkjennelsestypet i dette kapitlet. I neste kapittel skal vi se på det andre.

2. Bibeltekster og temaer om Ånden og kirken

I vår del av verden har den vanlige måte å betrakte forholdet mellom Ånden og den troende på i hovedsak vært den individuelle, dvs. den enkelte troendes forhold til Guds Ånd. Dette er helt klart en legitim og viktig betraktningssmåte ut fra det bibelske budskap, men den kommer sørgelig til kort målt ut fra den bibelske menighets- eller kirketanke, der det individuelle innordnes og underordnes fellesskapet. I det følgende jeg derfor bruke en ekklesiologisk og fellesskapsorientert betraktningssmåte, som den primære innfallsvinkel.

Kirkelig isolasjonisme

Det er minst to grøfter å falle i når man skal se på forholdet mellom kirken og Ånden. Den ene går på at man på en gal måte identifiserer Ånden med kirken. Det kunne være fristende å kalle dette «kirkelig isolasjonisme», dvs. man bruker læren om Ånden til å «isolere», avgrense eller framheve en bestemt kirke- eller menighetsoppfatning. Det finnes flere utgaver av denne, dvs. det vi her velger å kalle den kirkelige og den karismatiske. I den kirkelige utgaven kan Ånden bli noe som kirken «administrerer» gjennom sin sakramentsforvaltning. I den ekstreme utgaven av denne kan vi for eksempel høre at utenfor denne kirke finnes ingen meddelelse av Ånden, ingen frelse. Dette må da innebære at Ånden formidles og virker kun gjennom de nådemidler som er gitt kirken. Den karismatiske utgaven kan være nesten like eksklusiv. Her heter det gjerne at det er det «vi» har erfart og opplevd, som er det genuine og opprinnelige.

Reduksjonisme

Den andre grøften går ut på at man på en gal måte skiller Ånden fra kirken. Det kan være fristende å kalle dette «kirkelig reduksjonisme». Det finnes flere utgaver også av denne. Visse utgaver av den institusjonaliserte kirketenkningen være en representant for dette fenomenet. Der det er skrevne og uskrevne regler som bestemmer kirkers og menigheters kurs, kan det bli lite rom igjen for Åndens «frie» gjerning. Aktivitetsmenigheten kan også bli en representant for denne reduksjonistiske menighetstenkning. Der våre planlagte aktiviteter helt eller delvis har tatt over for Åndens gaver og tjenester, kan kirken bli redusert til et aktivitetssted. Samlingsstedet eller

ÅNDEN

miljøtilbudet er også en utvannet menighetstenkning som mange kristne i dag har adoptert. Å forbinde kirken med et treffsted og godt miljø, kan være vel og bra det, men det er en nokså amputert menighetstenkning målt med ut fra en bibelsk målestokk.

Hva er så forholdet mellom menigheten og Ånden? I det følgende kommer jeg til å samle en del av det bibelske materiale rundt fem temaer knyttet til forholdet mellom Ånden og kirken – basert på min lesning av sentrale tekster i Det nye testamentet. Jeg kommer til å ha fokus dette i følgende temaer:

- 1) Kirkens tilblivelse som et Åndens verk
- 2) Kirken som tempel for Ånden
- 3) Kirken som Jesu nærvær i Ånden
- 4) Kirken under Åndens herredømme
- 5) Kirken utrustet og sendt av Ånden

Kirkens tilblivelse som et verk av Ånden

Kirken er skapt av Ånden! Dette er en teologisk påstand som virker nokså tilforlatelig og selvsagt. Og nettopp derfor kan det være viktig at vi stanser opp og spør hva det innebærer for vårt syn på kirken, det kristne fellesskapet og for det praktiske menighetsliv – at kirken er en Åndens skapelse, et byggverk skapt av Guds Ånd. Når vi ofte beskriver en kirkes eller menighets tilblivelse som at den er blitt «konstituert», er det klart at dette bare beskriver den menneskelige eller ytre side av saken. Derfor er det høyst betimelig at vi enkelte ganger stanser opp og spør hva det innebærer at Det nye testamentet framstiller kirken som et byggverk skapt av Ånden.

I Det nye testamente finner vi en markert vektlegging av Ånds-sendelsens betydning frelseshistorisk sett. Jesus taler om talsmannen, Den hellige ånd, som Faderen skal sende i hans navn, Joh 14,26, og han snakker om Ånden som han selv skal sende fra Faderen, Joh 15,26; 16,7. Peter skriver i sitt første brev om budskapet som de kristne har fått høre «av dem som forkynte evangeliet for dere ved Den hellige ånd, som er sendt fra himmelen. Dette er ting som selv engler gjerne vil se inn i», Jfr. 1 Pet 1,12. Det unike og spesielle ved Ånds-sendelsen var skapelsen, tilblivelsen av kirken. Dette innebærer selvfølgelig ikke at Ånden kom til jorden og begynte sin gjerning pinedag.

Åndens person og virke knyttes i Bibelen både til skaperverket og i det hele tatt til opprettholdelsen av alt liv. Videre står Åndens person og virke sentralt både i Herrens utvelgelse og ledelse av det gammeltestamentlige gudsfolk og i den gammeltestamentlige og nytestamentlige beskrivelse av Messias' komme og hans gjerning. Den oppstandne Kristus gir Ånden til disiplene idet han åpenbarer seg for dem etter sin død og oppstandelse, Joh 20,22: «Så åndet han på dem og sa: 'Ta imot Den hellig Ånd'». Å si at Ånden kom til jord først på pinedag, kan være både dårlig teologi og kristelig tanke-løshet. Men Ånds-sendelsen i egentlig forstand, som tilblivelsen av det nytestamentlige gudsfolk, Jesu Kristi kirke, er en begivenhet som rett nok eksklusivt knyttes til Åndens sendelse i Nytestamentet. Og man kan spørre: Hva er den genuine teologiske betydning av Åndens sendelse pinedag sett både i forhold til det som hadde vært, vi tenker her både på disippelflokken og på det gammeltestamentlige gudsfolk, og i forhold til det som ble skapt – den kristne kirke?

Pinsens helt spesielle betydning

Her vil jeg skal løfte fram et par perspektiver fra beretningen i Apg 2 for å antyde et svar på dette spørsmålet: For det første: Da Peter står fram pinedag for å forklare hva som var i ferd med å skje, er det profetien hos profeten Joel kapittel 3,1ff som blir sitert, og Peter sier: «Men her skjer det som profeten Joel talte om: I de siste dager skal det skje, sier Gud: Jeg vil utøse min Ånd over alle mennesker--». Og Peter avslutter med sitatet: «Og hver den som påkaller Herrens navn, skal bli frelst.» Den hellige ånd, som i Det gamle testamentet ble gitt som spesialutrustning til Guds spesielle redskaper, ble nå utøst «over alle mennesker». Med dette er det kvalitativt nyskapende i pinsehendelsen forklart: Den lovede frelestid *er* brutt inn i vår historie, og kretsen av Jesus-disipler kan stå fram som det nye gudsfolk, Jesu Kristi kirke.

Det nye gudsfolk som ble til på pinedag, er nytt fordi det stod fram som et nytt og annerledes fellesskap, jfr. Apg 2,42ff. Men sett i forhold til gudsfolket i den gamle pakt, er det ikke snakk om brudd, men kontinuitet. Det er heller ikke slik at det nytestamentlige gudsfolk, kirken, erstatter Israel som Guds folk. Israels utvelgelse står ved lag, lærer Paulus. Men deres forkastelse av Jesus som Messias har satt dem på et frelesshistorisk sidespor inntil tiden er inne for at «hele Israel blir frelst», Rom 11,25-26. I mellomtiden forkynnes evangeliet i Åndens kraft til frelse både for jøder og andre folkeslag, Rom 1,16.

Forløperen og kimen til kirken var lagt i den disippelflokk som Jesus selv gjennom tre hektiske virkeår hadde undervist og dannet. Men Jesus var selv bevisst på at hans gjerning i og med disippelflokken ikke var fullendt før Ånds-beseglingen var et faktum, derfor sa han: «Jeg sender over dere det som min Far har lovt. Men dere skal bli i byen til dere blir utrustet med kraft fra det høye», Luk 24,49. Både døperen Johannes og Jesus hadde undervist om den Ånstdåpen som disippelflokken skulle få del i, jfr. Apg 1,5; Matt 3,11; Joh 1,33. I sin pinsepreken forklarer Peter: «Han ble opphøyd til Guds høyre hånd og mottok av Faderen Den hellige ånd som var lovet oss, og utøste den,» Apg 2,33. Fra Jesu person hadde disiplene med seg Jesu undervisning og hans ord. De hadde også med seg hans eksempel til etterfølgelse og nytt liv, men de hadde ikke Ånds- og kraftutrustningen til å omsette det de hadde fått i praktisk liv og tjeneste. Dette fikk disippelflokken og den kristne kirke i Åndssendelsen.

Jesus-sendelsen og Ånds-sendelsen

Det andre perspektivet på pinsebegivenheten som det kan være viktig å holde fram når den teologiske betydning skal tydeliggjøres, er følgende. Åndssendelsen som faktum og fenomen markerer en nyinnsatts i det frelseshistoriske drama. Men det er det lys denne sendelsen kaster over en annen sendelse, som teologisk sett er den store saken. Da Peter i sin pinsepreken har sitert Joel-profetien, går han nemlig over til å tale om Jesus fra Nasaret, om hans liv og gjerning, om hans død og oppstandelse – og om skriftene i Det gamle testamente som taler om nettopp ham som Herre og Messias, jfr. Apg 2,22-36.

Ånds-sendelsen gjør at dette budskapet får kraft i verden, at Peter og andre fikk frimodighet til å stå fram med det, og Ånden gjorde at budskapet «stikker tilhørerne i hjertet», som det står i Apg 2,37, slik at de vender om, blir døpt, får tilgivelse for syndene og får Den hellige ånds gave, vers 38. Ånds-sendelsens mål er også beskrevet i dette verset; syndstilgivelsen og Åndsgaven. Syndstilgivelsen og Åndsgaven, som betinger hverandre gjensidig, er en direkte konsekvens av Jesu død og oppstandelse, og gir den som tror og vender om del i den kommende verdens herlighet. Åndsgaven er nemlig en eskatologisk gave. Dette betyr at åndsgaven gir den troende del i Gudsriket som er – og som kommer. Ånden er både segl og pant på den forløsning som kommer, sier apostelen Paulus, Ef 1,13-14.

Jesus-sendelsen får altså betydning gjennom Ånds-sendelsen. I sitatet hentet fra teologen Per Lønning som innleder dette kapitlet, sies det to viktige ting om Åndens forhold til Jesus-sendelsen. For det første, sier Lønning, at det er Ånden som en «dynamisk impulsformidler» som overfører Jesu gjerning fra fortid til nåtid. Saken er at dersom dette ikke hadde skjedd ved og gjennom Åndens gjering, ville evangeliet ha forblitt kun en historisk vakker fortelling om det som skjedde med Jesus på begynnelsen av vår tidsregning. Men det var ikke det som skjedde! Ånden kom, og på forunderlig vis – overfører han Jesu historiske frelsesgjering, hans lidelse, død og oppstandelse, som et virkekräftig frelsesbudskap for alle mennesker – i all ettertid.

For det andre sammenligner Per Lønning Ånden med solstrålen som skinner inn i et mørkt rom, og treffer et bilde som vi bare usynlig har skimtet, Jesu bilde. Men solstrålen er ikke der for å bli sett, men for å gjøre seende. «Åndens nærvær har sitt formål i dette ene: å gjøre Kristus nærværende», sier

ÅNDEN

Lønning. Vakkere og mer teologisk presist kan dette vel ikke sies! Åndens sendelse innebærer altså at den Jesus som døde og oppstod til vår frelse og som nå sitter ved Faderens høyre hånd i himmelen – samtidig er nærværende i sin kirke på en spesiell måte.

Kirken som et tempel for Ånden

Ett av bildene som finnes i Det nye testamentet på kirken, er at den er som et hus, en bygning, et tempel. Denne bilderekken er så hyppig framtreddende og så inngående beskrevet at vi må gå ut fra at forfatterne av NT har en spesiell og stor sannhet å fortelle oss om kirken som tempel, som et bosted for Ånden. Jeg skal her trekke fram tre av de mest sentrale tekstene: 1 Kor 3,16 -17 (og 6,19; 2 Kor 6,16ff), Ef 2,17-22 og 1 Pet 2,4-7. Disse tekstene beskriver både den universale kirke, den lokale menighet og den enkelte troende som et tempel for Ånden. Fokus i tekstene i Korinterbrevene er den lokale menighet, mens vi kan si at hovedfokus i tekstene i Efeserbrevet og 1 Peters brev er den universale kirke.

Her er tekstene i 1 og 2 Korinterbrev:

1 Kor 3,16-17: 16 Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at Guds Ånd bor i dere? 17 Dersom noen ødelegger Guds tempel, skal Gud ødelegge ham. For Guds tempel er hellig, og dette tempelet er dere.

1 Kor 6,19-20: 19 Vet dere ikke at kroppen deres er et tempel for Den hellige ånd som bor i dere, og som er fra Gud? Dere tilhører ikke lenger dere selv. 20 Dere er kjøpt, og prisen betalt. Bruk da kroppen til Guds ære!

2 Kor 6,16-18: 16 Hvordan kan Guds tempel og avgudene forlikes? Vi er jo den levende Guds tempel, slik Gud har sagt:

Jeg vil bo og vandre midt iblant dem,

jeg skal være deres Gud,

og de skal være mitt folk.

17 Derfor sier Herren:

Dra bort fra dem

og skill dere fra dem.

Rør ikke noe urent!

Da vil jeg ta imot dere,

18 jeg vil være deres far,

og dere skal være mine sønner og døtre,

sier Herren, Den allmektige.

Paulus er i Korinterbrevene spesielt opptatt av å forklare de kristne i den lokale menigheten i Korint hvilken status de har fått gjennom troen på

Kristus og hva det innebærer å ha fått del i det nye fellesskap i kirken. I kapittel 3 i 1 Korinterbrev konstaterer Paulus at menigheten er et Guds tempel, for derved å forklare storheten i det byggverk han selv og alle kristne er med på å bygge. Det arbeidet som utføres av hver enkelt skal prøves med ild, sier han. Det er altså intet mindre enn Guds tempel vi er med på å bygge! Alvoret blir derfor også ekstra stort om noen forsøker å ødelegge dette tempel. I kapittel 6 i samme brev understreker apostelen at hver enkelt troende er et tempel for Ånden, derfor må kroppen brukes til Guds ære, ikke til å drive hor, eller til annen syndig virksomhet, jfr. kapittel 6,18. I 2 Kor 6 taler Paulus om den prinsipielle forskjellen mellom den levende Guds tempel og den syndige verden; vantroen, mørket, avgudsdyrkelsen, jfr. kapittel 6,14-16.

Sentrale aspekter i tempel-metaforen

Det er noen sentrale aspekter i disse tekstene som framhever ulike sider av kirkens/menighetens status som Åndens tempel:

1) Med sitatet fra 3 Mos 26,11f og Esek 37,27, som Paulus bruker i sin omtale om kirken som den levende Guds tempel i 2 Kor 6,16ff, understrekes svært sterkt *Guds nærvær* i kirken. Her tales det om Gud som vil bo og ferdes iblant oss. Vi vil senere gå inn i denne «dimensjonen» ved den kristne kirke – sett i lys av Jesu eget nærvær i sin kirke i og ved Ånden.

2) I 1 Kor 3,16 er det *hellighetsaspektet* ved menigheten som framheves spesielt. Det som er hellig, er Gud-skapt og annerledes. Helligheten er ikke noe kirken har «i seg selv», men det er en følge av Guds Ånds hellige nærvær i den enkelte troende og derved i kirken.

3) I alle tre tekstene fra Korinterbrevene brukes tempeltanken om kirken på en *etiske motiverende og formanende måte*. At kirken rommer Guds nærvær og at den derfor er hellig, gjør ikke at apostelen plasserer den noe annet sted enn i verden, blant mennesker den skal tjene. Nettopp fordi kirken er et hellig tempel for Herren, skal det arbeid som utføres i den, bygges på den rette grunnvoll og uføres med de rette materialer, jfr. 1 Kor 3,10-16, livet skal leves til ære for Gud.

Kirkens indre struktur som et Åndens tempel

Går vi til Paulus' måte å snakke om kirken/menigheten på, i Efeserbrevet 2, 20-22, kan vi si at det er den «indre struktur» i kirken som et Åndens tempel

som blir skissert. Apostelen sier her: «Dere er bygd opp på apostlenes og profetenes grunnvoll, men hjørnesteinen er Kristus Jesus selv. Han holder hele byggingen sammen, så den i Herren vokser til et hellig tempel, og gjennom ham blir også dere bygd opp til en bolig for Gud i Ånden.»

Fundamentet i denne bygning er apostlenes og profetenes budskap og forkynnelse. *Hjørnesteinen*, som hele tempelbygget får sin struktur og form etter, er Jesus Kristus selv. Det er også denne steinen i byggverket, denne personen, som holder hele bygningen sammen og som gjør at den vokser og utvikler seg, sier apostelen. *Byggsteinene* er mennesker som lar seg frelse, jøder og hedninger, som er forsonet til å inngå som byggematerialer i den samme åndelige bygning, Guds hus og familie, Åndens tempelbygg, jfr. Ef 2,13-19. *Selve oppbyggingen* skjer, som Paulus sier, «gjennom ham», vers 22. Dette innebærer at det ikke finnes noen annen måte å bygge kirke/menighet på – enn ved å bli «gjort levende med Kristus», kapittel 2,5, og å være «hans verk, skapt i Kristus Jesus til gode gjerninger», kapittel 2,10. Den som erfarer dette, blir nemlig delaktiggjort i Åndens byggverk, og blir en del av selve oppbyggingen av Guds tempelbygg, den kristne kirke. La oss se litt nærmere på dette, og vi går først til apostelen Peters omtale av saken.

Grunnprinsippene for oppbyggingen av Åndens tempel

Her er den sentrale teksten:

1 Pet 2,4-8: 4 Kom til ham, den levende steinen, som ble vraket av mennesker, men er utvalgt og dyrebar for Gud, 5 og bli selv levende steiner som bygges opp til et åndelig hus! Bli et hellig presteskap og bær fram åndelige offer, som Gud tar imot med glede ved Jesus Kristus. 6 For det heter i skriftordet:

Se, på Sion legger jeg en hjørnestein,
utvalgt og dyrebar;
den som tror på ham,
skal ikke bli til skamme.

7 Altså blir den til ære for dere som tror. Men for dem som ikke tror, er steinen som bygningsmennene vraket,

blitt hjørnestein,

8 en snublestein og en klippe til fall.

Det er to motiver som veves i hverandre i Peters omtale av hva grunnprinsippene er for oppbyggingen av kirken som spirituell størrelse. Det ene motivet er den troendes dobbeltrolle som levende stein og som hellig presteskap. Det andre motivet er den rolle Jesus Kristus selv, hjørnesteinen, har for oppbyggingen av dette byggverket. Fordi kirken er et Åndens tempel og fordi de troende er innsatt både som levende steiner og som presteskap i dette tempel, kan Peter formane: *Kom* til ham som er den levende grunnstein, *vær* selv – som dere jo også i virkeligheten er – levende steiner og *bli* et hellig presteskap – som dere jo også i virkeligheten er.

Det er altså tre helt fundamentale saker som må være på plass for at menigheten skal være det den faktisk er, og bygges opp til det den faktisk er, nemlig «et åndelig tempel». Dette er: 1) hjørnesteinen, 2) levende steiner og 3) et hellig presteskap. Uten at disse tre elementene finnes, skjer det ingen oppbygging av kirken som tempel. All åndelig byggeaktivitet i dette tempel foregår med Jesus Kristus som utgangspunkt, konsentrasjonspunkt og mål. Kirken kjenner ikke til noen annen spiritualitet enn denne ene – som er konsentrert om Jesu person og gjerning. Og det er nettopp denne spiritualitet Ånden vil skape! At kirken/menigheten er et Åndens tempel, innebærer altså at den kvalitativt er noe annet enn den materielle tempelbygning i den gamle pakt der tempelbildet er hentet fra. Det innebærer også at den er noe annet enn en eller annen mystisk og uhåndgripelig, spirituell størrelse. Kirkens åndelighet ligger i dens tilhørighet og hengivenhet til dens Frelser og Herre, Jesus Kristus.

Selvmotsigelsen «levende steiner» understreker enda en gang for oss den paradoksalitet som ligger i kirkens natur. Av dødt materiale bygges et levende – og et åndelig – byggverk. Av syndige og åndelig døde mennesker skapes et nytt menneske som blir materiale i Åndens byggverk, den kristne kirke. Disse «levende steiner» er altså både byggemateriale og presteskap. Ethvert tempel har et presteskap, det har også kirken. Men to forhold skiller kirkens presteskap fra gammeltestamentlig – og enhver annen presteskapsteologi: Kirkens presteskap utgjøres av alle de troende, enhver «levende stein» i tempelbygget er samtidig en del av presteskabet. Ingen eksklusiv gruppe av disse har noen rett til å skille seg ut som et eget presteskap – verken overfor Gud eller mennesker. Dette er både en reformatorisk og en bibelsk hovedtanke. Dessuten: Ofrene dette presteskap bærer fram i menighetens tempel, er ikke av materiell, jordisk karakter, men derimot «åndelige offer»,

ÅNDEN

som bønn, lovprisning, takk og frukt av det liv Herren ved sin Ånd skaper i oss.

Kirken som Jesu nærvær i Ånden

Herren er selv nær i sitt tempel! Dette har vi sett er en hovedtanke også i Det nye testaments presentasjon av tempeltanken anvendt på kirken. Som den oppstandne frelser og Herre er Jesus Kristus selv, nærværende – til stede i kirken. Kristus er for menigheten ikke bare en begivenhet i fortiden, eller en begivenhet i framtiden. Kristus er i sin egen person, gjennom Ånden, nær, levende til stede, i sin egen kirke. Kirken utfører egentlig ikke sin gjerning som en fortsettelse av den gjerning Jesus gjorde i sitt jordeliv, men den er satt til å utføre den gjerning Jesus gjør i sin kirke i dag! Forkynnelsen av Ordet, av evangeliet i dag, er primært ikke en oppsummering av historiske frelsesfakta, men en presentasjon og framstilling av den oppstandne og nærværende Kristus, slik han er i sin kirke i dag!

Åndens nærvær - er Jesu nærvær

Dette stemmer helt med Jesu egne utsagn om forholdet mellom kirken og den levende Kristus! I Matt 18,20 sier Jesus: «Der hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der *er jeg midt iblant dem.*» Han sa også: «Og se, *jeg er med dere* alle dager inntil verdens ende,» Matt 28,20. At han ville være med, betyr jo intet annet enn at han selv ville være til stede i menighetens liv og at han ville være med på en merkbar måte. Han ville levendegjøre og synliggjøre sitt nærvær i Ordets forkynnelse og i Den hellige nd, som han selv skulle sende. I sin undervisning om Åndens person og gjerning, sa Jesus: «Jeg skal ikke la dere bli igjen som foreldreløse barn, *jeg kommer til dere.* Om en liten stund ser ikke verden meg mer. Men *dere ser meg*, for jeg lever, og dere skal også leve. Den dagen skal dere skjønne at jeg er i min Far, og at dere er i meg og jeg i dere», Joh 14,18-20. Her snakker jo Jesus bokstavelig om sitt nærvær levendegjort og synliggjort ved Ånden som skal være «hos dere» og «i dere», Joh 14,17. Og Åndens nærvær i den troendes liv, er intet mindre enn et uttrykk for *at Kristus selv bor i våre hjerter*, sier Paulus i Ef 3,16-17.

Jesu nærvær i Ånden – og i Ordet

Jesu nærvær i den troendes liv og i menigheten karakteriseres altså av å være et nærvær i Ånden, men det er også et nærvær i Ordet. Guds ord, som ikke er noe annet enn de ordene vi har i Bibelen, er primært ikke en kunnskapskilde om Guds frelsesgjerninger i historien – selv om det også er

det. Bibelen er til og med den eneste kilden om dette som vi faktisk har! Gudsordet er heller ikke kun en tros- eller morallære, som forklarer den rette tro og moral for oss. Ordet som bibeltekstene formidler er først og fremst – Guds nærvær. Guds ord er levende på den måten at Gud selv er i det og handler i og gjennom sitt Ord. Paulus sier til Tessaloniker-menigheten: «Da dere fikk overgitt det Guds ord som vi forkynte, tok dere imot det, ikke som menneskeord, men som det Guds ord det i sannhet er. Det *virker nå med sin kraft i dere som tror,*» jfr. 1 Tess 2,13. Ordet virker fordi det bringer den oppstandne Frelser og Herre Jesus Kristus nær i vår livssituasjon slik at han kan få utføre sin gjerning i våre liv, her og nå.

Det finnes bibelske eksempler som illustrerer dette for oss. I Apg 10 fortelles det om hva som skjedde i Kornelius' hus. I vers 44 heter det at «mens Peter fremdeles talte, kom Den hellige ånd over alle som hørte Ordet». Ordet, dvs. det forkynte evangeliet, ble konkretisert og virkeliggjort ved at Ånden stadfester Ordet. Det finnes også en indre dynamikk og sammenheng mellom Ordet og Ånden. Gudsordet kalles nemlig blant annet Åndens sverd, Ef 6,17. Ordet brukes av Ånden som et våpen og redskap i den gjerning Den hellige ånd er satt til å gjøre i våre liv og i menighetens liv. Og Åndens gjerning er i sin sum intet annet enn dette å gjøre Kristus nærværende!

Gudsordets nådemiddelkarakter

Denne store, bibelske sannhet er det som ligger bak det faktum at de fleste kristne kirkesamfunn vektlegger Gudsordets nådemiddelkarakter. I dette ligger at det tidligere omtalte Guds nærvær i den kristne kirke understrekes. Gudsordet som nådemiddel er intet annet enn et møtested mellom Gud i Kristus og mennesket. Gudsordet til stede i den kirke som har fått Ånden, innebærer derfor at det er i denne kirke Gud selv – i Jesu person – levende til stede. Vi har tidligere sett hvordan dette Guds-nærvær ble synliggjort og levendegjort i den første menighet ved at Herren selv, som det står, «vitnet for sitt nådeord ved de tegn og under som han lot skje ved deres hender», Apg 14,3.

Min innfallsvinkel i denne boken er de skjulte ressursene i kirken. Og her er vi jo egentlig ved den innerste kjerne av de ressursene Herren har lagt ned i kirken, det levende Ordet. Som jeg har sagt en del om i bokens første kapittel, er det levende Ordet – det virkeliggjorde Jesus-nærværet, den største

ressurs kirken har. Nettopp derfor må vi stadig be om at Ånden får levendegjøre Ordet, slik at det ikke bare blir bare viktig kunnskapsstoff eller eventuelt høyst tiltrengt morallære for kirken og for den enkelte av oss. Ordene i bibeltekstene har nemlig i seg selv ikke liv, men får det bare når Ånden bruker dem og levendegjør dem for oss.

Åndsgavene som konkretisert Jesus-nærvær

Det er tydelig at Nytestamentet også setter nådegavene eller Åndens gaver i sammenheng med det vi har kalt «konkretisert Guds-nærvær». Paulus setter de forskjellige nådegavene under overskriften «Åndens åpenbarelse» som gis enhver til det som er gagnlig, jfr. 1 Kor 12,7 (1930-oversettelsen). Så sier han at Ånden gir den ene å forkynne visdom og kunnskap, utøve trosgjerninger, helbredelse, mektige gjerninger, profetisk tale, bedømmelse av åndsåpenbareelser, tungetale, tydning av tungetale. Alt dette er «Åndens åpenbarelse», ikke av hva som helst, men av Jesu liv og hans frelsesgaver. Både ordet *nådegave* og innholdet i gavene, er jo nettopp et sterkt vitnesbyrd om hvordan den levende Kristus vil være nærværende og konkretisere sin nåde i sin egen kirke. Den nåde evangeliene vitner om, er ikke først og fremst en rørende historie om en kjærlig Gud, men det handler om Gudgitt nåde i Jesus Kristus som Gud ønsker å virkeliggjøre og konkretisere i våre liv. Svært håndpåtakelig blir dette aspektet i forbindelse med Paulus' omtale av den profetiske gaves bruk i menigheten, jfr. 1 Kor 14, 24-25. Han sier at dersom det kommer inn noen utenfra i en menighetsamling og noen taler profetisk, «vil han kjenne seg avslørt og dømt av alle; hans innerste tanker kommer for dagen. Han vil falle ned med ansiktet mot jorden og tilbe Gud og bekjenne: «Gud er sannelig blant dere!»».

Kirken under Åndens herredømme

Det finnes en indre logikk i de sannhetene som her henter fram fra bibeltekstene: Kirken er et tempel for Ånden. Dette betyr at Jesus Kristus selv er nærværende i sitt tempel, det kristne fellesskapet. Dette innebærer igjen at Ånden – som representerer Kristus i kirken – vil ha det fulle herredømme i kirken, i det kristne fellesskapet.

Ånden vet alt og kjenner alle ting!

Herren Jesus er altså i og ved sin Ånd nærværende i sin kirke. Ja, apostelen Paulus sier at «Herren er Ånden», 2 Kor 3,17. Derfor kan vi også si at Ånden er Herren i kirken. Dette innebærer at Ånden vil være Herre, og han vil ha herredømme i sin menighet. Som Herren, vet Ånden alt, og han kjenner alle ting, jfr. 1 Kor 2,10. Går vi til sendebrevsmenighetene i Åpenbaringsboken kapittel 2 og 3, ser vi at uttrykket «jeg vet» brukes av Herren overfor alle menighetene. I disse budskapene kommer det tydelig fram at Herren vet om det vi kan kalle menighetens sanne og reelle situasjon. Derfor får alle menighetene med unntak av Smyrna, høre om forhold i menigheten som ikke var Herren til behag. En fikk høre om den første kjærlighet som var forlatt, andre fikk høre om vranglære som hadde kommet inn i menigheten og atter andre om gjerninger som ikke holdt mål.

I budskapet til Laodikea-menigheten, kapittel 3, 14 ff, blir det klart at det kan være mulighet i en menighets liv for å oppleve at det kan være manglende samsvar mellom det en menighet selv mener er den sanne og reelle situasjon - og det Herren sier at den er. Herren sier til menigheten: «Jeg er rik,» sier du, «jeg har overflod og mangler ingen ting.» Det ser også ut til at Laodikea-menigheten var uvitende og blind om sin egen sanne situasjon, for Herren sa til dem: *Du vet ikke* at nettopp du er elendig, ynkelig, blind, fattig og naken, 3,17. Denne totale uvitenhet og blindhet for sin egen sanne situasjon, hvordan det står til i eget liv og eget hus, var Laodikea-menighetens store katastrofe, og det er mange menigheters og kirkesamfunns katastrofe i dag! Men merk: Katastrofen er ikke at situasjonen er den Herren sier den er, men at vi ikke vet det, eller kanskje ikke er interessert i å vite det heller!

I avstanden mellom hvordan Laodikea-menigheten vurderte sin egen situasjon, og hvordan Herren vurderer saken, finner vi sendebrevsmenighetens hjelpeløshet, men også deres håp og framtid. De var ikke i stand til å vite sitt eget beste! Og det er jo nettopp dette som er saken. De var, og vi er, hjelpeløse og overlatt til egen uvitenhet og feilvurdering – dersom Ånden ikke får tale sitt ord inn i vår situasjon. Men det er jo nettopp i erkjennelsen av dette at redningen ligger!

Det Ånden arbeider med, er jo nettopp å få oss hjelpeløse i forhold til det vi tror vi klarer på egen hånd, og få oss avhengige av Jesus og det han kan gi oss. Derfor tilbys det nettopp det vi trenger i vår hjelpeløshet: gull, dvs. Jesu nåde, hvite klær, dvs. Jesu rettferdighet og Jesu tjenestedrakt – og endelig øyensalve, dvs. Åndens salvelse slik at vi kan se og forstå vårt eget beste og vår egen sanne situasjon, jfr. kapittel 3,18. Nettopp på denne bakgrunn er det også viktig at menigheten i dag hører hva Ånden sier inn i dens konkrete livssituasjon. Og det som er viktig å fastholde her, er at det er Ånden alene som har den nødvendige innsikt og autoritet for å si det som er sant og riktig om hvordan det står til i menigheten.

Ånden er suvereren

Når vi framholder at menigheten er under Åndens herredømme, innebærer dette at vi ser på Den hellige ånd som suvereren i forhold til kirken. Forholdet mellom Ånden og kirken er det samme som mellom Gud som verdens skaper og den verden som er skapt. Gud er verdens skaper. Han skapte verden av intet, og verden skylder alene Gud sin eksistens. Gud er også opprettholder av alt liv, dvs. at dersom Gud tok sin Ånd og sin livspust bort fra det skapte, ville det dø. Men selv om vi lærer dette, lærer vi ikke at Gud er det samme som det skapte, eller at han er i det skapte som en upersonlig, iboende kraft. Gud eksisterer utenom det skapte og han er suvereren i forhold til det skapte – og han er også fri i forhold til det han har skapt.

Slik er det også med Ånden som kirkens skaper og opprettholder. Kirken skylder alene Ånden sin eksistens, og den kan ikke eie Guds liv og kraft uten ved Ånden. Blir Ånden borte fra kirken, dør den som Åndsskapt virkelighet og fellesskap, og det blir kun det menneskelige fellesskap igjen. Og – Ånden er suvereren og fri i forhold til menigheten, som Gud er suvereren og fri i forhold til det han har skapt. Ånden er altså ikke «kirkens Ånd», men Guds Ånd. Kirken kan derfor ikke eie, eller ha monopol på Ånden. Den kan

heller ikke kontrollere eller dirigere Ånden. Kirken kan bare overgi seg til Åndens herredømme og be og bønnfalle som den kristne kirke har gjort gjennom århundre: *Veni Sancte Spiritus* – kom, Hellige Ånd!

Ånden vil lede

Ånden er heller ikke gitt kirken for at han skal velsigne alt det vi som enkeltkristne, kirker og menigheter gjør, men for at han skal fortelle kirken hva den bør gjøre. Ånden er ikke gitt kirken for at han skal utføre oppdrag som vi som kirker og menigheter ber ham om, men for at han skal lede kirken i det oppdrag den er gitt av Jesus Kristus. Ånden er heller ikke gitt kirken for at han skal velsigne og stadfeste de beslutninger som kirker og menigheter på egen hånd har kommet fram til, men for at han skal lede kirken fram til beslutninger som er etter Guds tanke og vilje.

Når den første kristne menighet gjorde viktige beslutninger, kunne det hete i etterkant: «Den hellige ånd og vi har besluttet», Apg 15,28. Dette betyr altså ikke at Ånden gikk god for det de hadde diskutert seg fram til i Jerusalem-menigheten, men Ånden ble altså regnet med og lyttet til når kirken tok sine beslutninger. Det er verdt å merke seg at Ånden er nevnt først, noe som ikke kan bety annet enn at det å lytte til Åndens stemme, hadde høy prioritet for de kristne som vi leser om her. Også i dag er det Den hellige ånds høyeste ønske å få lede oss til å fatte de riktige beslutninger i forhold til de utfordringer vi står overfor i våre menigheter i dag. Hans høyeste ønske er også i dag å utruste oss og lede oss i det oppdrag menigheten har fått av sin Herre og Frelser.

Kirken er utrustet og sendt av Ånden

En av de største farene vi står overfor i dag når det gjelder vårt syn på det oppdrag kirken har fått av sin Herre, er at vi betrakter evangeliserings- og misjonsoppdraget primært som kirkens, lokalmenighetens eller den enkelte kristnes sak og ansvar. Oppdraget blir dermed vårt. Det blir *vi* som blir stående ansvarlige for både strategier, metoder og resultater. Det kan være at dette er en av de største truslene mot at vi som kirker og menigheter i dag faktisk kan utføre nettopp det sendelsesoppdrag til verden som Jesus har gitt den. Problemet ligger egentlig i vår manglende forståelse for Den hellige ånds plass og rolle i forhold til det oppdrag som er gitt oss som kristen kirke. Tre temaer blir tydelige når vi ser hva bibeltekstene taler om på dette punktet: 1) Ånden gir utrustning og gaver, 2) Ånden sender og virker med og 3) Ånden gir myndighet og autoritet.

Ånden utrufter og gir gaver

Vi har allerede sett hvor grunnleggende viktig Åndssendelsen var for den kirkes tilblivelse eller skapelse. Vi har også sett hva Åndssendelsen kom til å bety som menighetens istandsettelse for det oppdrag den hadde fått av den Herre Jesus, jfr. Matt 28,19; Luk 24,47ff; Apg 1,8; 2,1ff. I Ef 4,11ff taler apostelen Paulus også om gavene som er gitt menigheten for at den skulle bli utrustet til sin tjeneste: «Det er han som gav sine gaver. Han satte noen til apostler, noen til profeter, noen til evangelister, noen til hyrder og lærere. Han gjorde det *for å utruste* de hellige så de kan utføre sin tjeneste, og Kristi kropp kan bygges opp...».

Kirken blir altså ikke istandsatt og utrustet til sitt oppdrag ved at de menneskelige ressursene blir utnyttet, men ved at «han gir sine gaver». Herren gir ved sin Ånd gaver for å istandsette kirken i alle dens funksjoner og tjenesteområder – også kirkens utadvendte virksomhet. Jeg skal senere si en del mer om dette, men her er mitt poeng å understreke det faktum at uten Åndens utrustning og Åndens gaver, vil kirken ikke kunne bygges opp, dvs. den vil ikke vokse som følge av Den hellige ånds virksomhet. Evangelisasjon og misjon er altså en Åndens gjerning rett bibelsk forstått!

Ånden sender og virker med

Det vi kan lese om Antiokia-menigheten i Apg 13,1ff., viser klart hva forholdet mellom Ånden og kirkens sendelsesoppdrag er. Her leser vi, vers 2: «En gang de holdt gudstjeneste og fastet, sa Den hellige ånd: «Ta ut Barnabas og Saulus for meg, så de kan gå til den oppgave jeg har kalt dem til.» Selve sendelsen blir også sett på som en Åndens gjerning. Det heter: «Da de nå var sendt ut av Den hellige ånd», vers 4. Videre kan vi si at evangelisasjon og misjon er et resultat av samspillet mellom Åndens gaver. I Antiokia-menigheten var det profeter og lærere. Forut for det vi leser, har nok lærerne vært i funksjon og undervist om at evangeliet skal ut til alle folkeslag. Så taler Den hellige ånd gjennom profetene om den konkrete sendelse. Videre leser vi om Paulus i møte med Barjesus på Pafos. Her ser vi også Åndens gaver i funksjon.

Endelig må det kunne sies at misjon skal være en gjerning under ledelse av Ånden. Se Apg kapittel 16,6 ff om hvordan Ånden hindrer Paulus i å forkynde Ordet i Asia, hvordan Ånden ikke gir dem lov til å bruke den reiseruten de hadde planlagt, og om hvordan Ånden gir Paulus et syn der han blir kalt til Europa. Det er utvilsomt rett å betrakte evangelisasjon og misjon som *en Åndens gjerning*. At vi både som enkeltpersoner og kirke kjenner på ansvar for at misjonsoppdraget blir utført, er ikke det samme som at vi overtar Åndens rolle i å lede og vise vei.

Sett ut fra Nytestamentets beretning om de første kristnes liv og virke er det altså slik at kirken er *redskapet* for Åndens misjonsgjerning. Vi skal også på dette punkt merke oss hva de opplevde i Antiokia-menigheten: Her var det tydeligvis frihet for Ånden til å virke. Omtalen av Åndens gjerning har i Lukas' gjengivelse av hva som skjedde i Antiokia, en dominerende plass. Ånden taler, Ånden kaller, Ånden sender ut, og Paulus blir fylt av Ånden i møtet med trollmannen. Som et Åndens redskap ser vi at Åndens gaver omtales og knyttes til det som skildres i Apg 13. Det som kanskje er mest iøynefallende når det gjelder det som skjedde i Antiokia-menigheten, er at bønner hadde en framskutt plass i virksomheten. Andre skriftsteder knytter helt klart misjonsgjerningen, Ånden og bønner sammen, se for eksempel Joh 14.12 ff, Ef 6,18 ff. Og her er vi igjen ved et viktig prinsipp: ingen effektiv misjonsgjerning uten at Ånden *og* bønner har den rettmessige plass.

Ånden gir myndighet og autoritet

Menigheten er ikke bare utrustet og sendt av Ånden med evangeliets frigjørende budskap til verden, men den gir oss som kirke myndighet og autoritet til å være med å utføre dette oppdraget. Dette perspektivet er det viktig at vi får med oss da det er mange ting som kan skremme oss fra å utføre oppdraget med frimodighet. Kirken og de lokale forsamlingene er satt til å forkynne evangeliet til alle mennesker under alle slags omstendigheter i denne verden, for fattig og rik, til mennesker under alle slags politiske forhold og regimer. Det nye testamente beskriver hvordan de første kristne etter pinsedagens skjellsettende Ånderfaring forkynte evangeliet med kraft og myndighet. Vi kan se to klare reaksjonsformer eller resultater som følge av de første kristnes proklamasjon av evangeliet: Ofte kan vi lese om at evangeliet ble mottatt med åpenhet og at de første kristnes frimodige framtrede og vitnesbyrd ble akseptert. I Apg 9,31 heter det: «Menigheten hadde nå fred over hele Judea og Galilea og Samaria. Den ble bygd opp og levde i ærefrykt for Herren, og den vokste, styrket av Den hellige ånd.»

Det andre reaksjonsmønsteret på de første kristnes myndige vitnesbyrd var motstand og forfølgelse. Ja, det ser nesten ut til at det var denne type reaksjon som var «normaltilstanden». Men forfølgelse, uansett type og intensitet, stanser ikke menighetens frimodige vitnesbyrd om Jesus. Tvert imot! Vitneintensiteten tiltar hos de kristne. Når de kristne blir fordrevet og spredt til nye landområder, tar de med seg både frimodigheten og budskapet. Hva var hemmeligheten? Jo, de kristne hadde en uforklarlig kraft, myndighet og autoritet som motstod alle angrep. Hemmeligheten var Den hellige ånd. I Apostlenes gjerninger beskrives mange forfølgelsessituasjoner, og det heter gjerne om situasjonen i disippelflokken: «Men disiplene ble fylt av glede og Den hellige ånd», jfr. Apg 13,52. Slik var det den gang, og slik har det vært opp gjennom hele kirkens historie.

Jesus har da også gitt spesielle løfter til sin kirke når den var under forfølgelse. I Matt 10,16ff. sier Jesus: «Jeg sender dere som sauer blant ulver. Vær kloke som slanger og troskyldige som duer! Og ta dere i vare for menneskene! For de skal overgi dere til domstolene og piske dere i synagogene, og dere skal føres fram for landshøvdinge og konger for min skyld, og stå som vitner for dem og for folkeslagene. Men når de overgir dere til myndighetene, vær da ikke bekymret for hvordan dere skal tale eller hva dere skal si. Det skal bli gitt dere i samme stund hva dere skal si. For

det er ikke dere som taler, men deres Fars Ånd som taler gjennom dere.» Hva var og hva er hemmeligheten bak kristnes frimodige vitnesbyrd under forfølgelse og trengsel? Jo, vår Fars Ånd er hemmeligheten, sier Jesus!

Men Åndens myndighet og autoritet strekker seg videre enn til å gi frimodighet til å proklamere og leve evangeliet ut i alle livssituasjoner, også under forfølgelse og lidelse. De kristne står også i en kamp, sier Bibelen, ikke primært mot mennesker, men mot makter og myndigheter, mot ondskapens åndehær i himmelrommet, jfr. Ef 6,12. Jesus hadde selv forberedt og utrustet sine apostler til denne kampen. Han innsatte de tolv, sendte dem ut, bad dem å forkynne evangeliet og gav dem autoritet over onde ånder, jfr. Mark 3,14-15. Han gav også sine etterfølgere et herlig løfte, nemlig at han ville bygge sin menighet og at Satan ikke skulle få noen makt over den, jfr. Matt 16,18-19. Den autoritet og myndighet kirken har, har den i kraft av Jesu navn, i hans person. Når denne myndighet skulle utøves, var vitnene avhengige av Åndens fylde og kraft. I Apostelgjerningene kapittel 13 fortelles det om Paulus som konfronteres med Elymas, en trollmann, på Pafos. Paulus blir fylt av Den hellige ånd. Han så skarpt på ham og talte til ham som djevelens sønn, full av all slags svindel og bedrag og en fiende av alt som er rett, vers 9-10. Uten Åndsfylden hadde apostelen ikke hatt denne autoritet. Ikke underlig at den samme Paulus understreker viktigheten av å bli fylt av «hans veldige kraft» når han taler om den åndskamp de kristne står i, jfr. Ef 6,10ff.

Kirkens tjeneste som Guds rikes nærvær

Kirken representerer noe helt spesielt i denne verden som det fellesskap Ånden skaper. Det er det tekstene vi har gått gjennom har fokus på. Kort sagt handler det unike med kirken som Åndsskapt størrelse i denne verden om at den representerer Jesu eget nærvær i verden. Og dermed – representerer kirken også – og den skal speile – Guds rikes nærvær i verden.

Representere den nærværende i Jesus Kristus

Tanken om Guds nærvær i kirken sentralt i de fleste av tekstene i NT som sier noe om Ånden og kirken. Pinsedag kommer Ånden på en merkbar måte og rører ved alle som er til stede. Paulus og Peter snakker om de troende og hele kirken som tempel for Ånden. Og Paulus betoner spesielt – blant annet gjennom utlegging av kirken som Kristi kropp, hvor nært og intimt fellesskapet med Jesus Kristus er i kirken. Det skal jeg si mer om i neste kapittel.

Som alle bibellesere kjenner til, er det en tydelig sammenheng mellom det Guds rike som Jesus selv sa var kommet nær i og med hans egen person – og det samme riket som kirken representerer. Kirken representerer altså ikke seg selv – verken i noen utgave av bekjennelse eller form og fasong, men personen Jesus Kristus og Guds rike. Jeg har tidligere sitert den norske teologen Per Lønning, som har uttalt at Åndens nærvær i kirken har som sitt eneste formål å gjøre Kristus nærværende! Ånden er ikke opptatt med selv å ta oppmerksomheten, men å rette lysstrålen mot Jesus, slik Lønning også uttrykker det, slik at han blir herliggjort og Guds rike framtrer tydelig i verden.

Allerede, men enda ikke – når kirken speiler Guds rike

Åndens gjerning handler altså om å bringe den nye frelsetidens og Gudsrikets virkelighet til oss mennesker. Det Ånden formidler til oss er alltid «på forskudd», en forsmak på det endelige Gudsriket og det livet Gud har for Guds folk i evigheten. Allerede nå får vi erfare det nye livet (2 Kor 2,16), men vi kan også se fram til å arve det evige livet (Gal 6,8). Samtidig som vi som troende allerede er frelst (Ef 2,5) og allerede nå er nye skapninger i Kristus (2 Kor 5,17), venter vi på den endelige frelse (Rom 13,11). Samtidig som vi som Kristus-troende er reist opp til det nye livet med Kristus (Rom

6,4) og allerede nå er satt med Kristus i himmelen (Ef 2), så lengter alle kristne etter oppstandelsen som noe framtidig (2 Kor 5,4).

Kirken har fått del i – og er en del av Gudsriket – ved Åndens iboende nærvær. Dette Åndens nærvær er garantien for det som de troende har i vente. Men det er også dette nærvær som gjør at vi kan snakke om den kraft og de gaver som er gitt den enkelte troende og til det kristne fellesskapet, jfr. 1 Kor 1,5; 12,1–11; Rom 12,3–8; Ef 4,11–13. I verden synliggjøres Guds rike gjennom kirken og de troendes tilstedeværelse – og ved forkynnelsen av evangeliet om Jesus Kristus i ord og gjerning. Tegn og under hører med i denne forkynnende demonstrasjonen av Gudsrikets nærvær i verden, men ikke som et entydig og klart tegn på at det er Guds kraft som er i virksomhet – siden også falske profeter og falske messiaser gjør tilsvarende, jfr. Matt 24,24.

Allerede, men enda ikke, er teologenes betegnelse på dette som er typisk for Nytestamentets beskrivelse av det som særpreger den nye livsvirkeligheten som alle Kristus-troende og kirken har fått del i. Allerede her i tiden får vi altså både innsikt i – og vi får også erfare – hva frelsens og Gudsrikets nye virkelighet handler om. Samtidig som erkjennelsen alltid vil være der om at det vi opplever nå bare er en forsmak, og noe som er delvis.

Allikevel finner det kristne og teologiske retninger som har en tendens til å legge overdreven vekt på den nye Åndens realitet de har fått del i. Resultatet kan bli, som jeg har sagt en del om i bokens første kapittel, at man betoner Gudsrikets og Åndens forvandlende og underfullt virkende kraft så sterkt at man står i fare for å ende opp med liten kontakt med livets realiteter. Men det finnes også dem som gir Gudsrikets og Åndens transformativt virkende kraft så liten plass i den etablerte kirkelige tenkning og praksis, at sider ved Åndens gjerning eller virkning – både i kirken og i verden – nedtones. Faren med det sistnevnte er selvfølgelig av sider ved denne nye livsvirkeligheten som Ånden faktisk vil velsigne oss med, blir oversett.

Kirken og den nye pakts herlige tjeneste

En kristen har alltid det beste til gode, er det blitt sagt. Nettopp det er et viktig perspektiv på det vi har fått del i. Men her ønsker jeg å sette fokus på det vi allerede her og nå har fått del i gjennom Åndens tilstedeværelse og gjerning i kirken. Noe av det vi allerede har fått del i, beskriver Paulus i 2 Kor kapittel 3 som en ny og herlig tjeneste. Hva det handler om å være tjenere for

en ny pakt, er temaet apostelen utdyper i nevnte kapittel. Perspektivet Paulus legger an til her er intet mindre enn en sammenligning av den gamle og den nye pakts tjeneste. På mange måter handler dette om måten Gud forholder seg til verden, menneskeheten og oss som tror på. I den gamle pakt stod Moseloven og «bokstaven» sentralt. I den nye pakt er det Ånden og Åndens regime som gjelder.

Når apostelen skal beskrive hva som særpreger tjenesten i den nye pakt, dvs. etter Kristus-hendelsen og Åndens komme, bruker han et interessant ord, nemlig «herlighet» flere ganger i kapitlet. Det greske ordet som brukes her, *doxa*, som kan oversettes herlighet, glans, stråleglans og majestet. Også den gamle pakts tjeneste var forbundet med Guds herlighet. Moses måtte dekke til ansiktet sitt etter at han hadde vært i Guds nærhet. Men denne herligheten avtok, og den tok slutt. Men den nye «rettferdighetens tjeneste», derimot, består. Slik sier Paulus dette: «For nå er det kommet en herlighet som er så mye, mye større. For hvis det som tok slutt, var herlig, hvor mye herligere er da ikke det som består?», 2 Kor 3,10-11. Poenget her er at den tjeneste vi i og gjennom Ånden har fått del i, er «det som består»! Vi har del i det, vi står midt oppe i det. Takk være Åndens nærvær og gjerning.

Den Guds herlighet som ved Ånden er blitt åpenbart i Jesus Kristus, er en forløsende og omformende kraft – som er i virksomhet her og nå. At de troende allerede nå er delaktige i Kristi herlighet, står altså sentralt både hos Paulus og andre nytestamentlige forfatterne, se Rom 8,17; 1 Pet 5, 1 ff. De troendes og kirkens deltakelse i den Guds herlighet som virkeliggjøres i fellesskapet med Kristus, innebærer også en forvandling til Kristi bilde, som Paulus uttrykker det i 2 Kor 3,18. Apostelen tydeliggjør i i nevnte tekstavsnitt i 2 Kor 3 at det hele er snakk om et Åndens verk – og som igjen er å betrakte som en forsmak på den kommende herlighet som de Kristus-troende har i vente.

3. Gjenkjennelse av Åndens gjerning i dag

I dette kapitlet har jeg sagt noe ut fra sentrale bibeltekster om teologien om Ånden og kirken. Jeg har underveis også relatert noen av refleksjonene til den virkeligheten og den hverdag som vi lever midt oppe i også i det kirkelige livet. Men i denne delen av kapitlet går jeg litt dypere i tematikken om kirken og Ånden. Her spør jeg derfor om hvordan ulike kirketyper og spiritualitetspraksiser speiler det liv som Ånden ønsker å skape i våre liv som enkeltkristne, i og gjennom våre ulike organiseringsformer og praksiser i ulike kirker og menigheter.

Ulike kirketyper og spiritualitetspraksiser som speil

Når jeg her bruker ordet kirketyper, mener jeg ikke konfesjonelle plasseringer som betegner kirker etter lærestandpunkt, som katolsk, luthersk, pentekostal, osv. Det jeg har i tankene, er hva ulike kirker og menigheter legger vekt på for å vise hvordan kirken best mulig skal kunne speile og leve i den Åndsvirkelighet som i dette kapitlet er beskrevet. Det man betoner i sin tilnærming til Ånden, speiles selvfølgelig i hvordan man framstiller den forståelse man har av den kristne lære. Men framfor alt tydeliggjøres dette i sakramentale og spirituelle praksiser og i aktivitetsmønstre som finnes i de ulike kirketyperne. Felles for oss alle i ulike kirker og menigheter, er nemlig at vi speiler en grunnleggende felles virkelighet – der vi tror og erfarer at Ånden er til stede og gjør sin gjerning.

Her søker jeg altså å svare på spørsmålet om hvordan ulike kirketyper med tilhørende spiritualitetspraksiser speiler den felles Åndens virkelighet som de er en del av? Det bildet vi får opp av ulike kirketyper og spiritualitetspraksiser, kan nemlig hjelpe oss se det store mangfoldet av tros- og praksisformer som alle søker å speile det Åndens liv som er gitt den kristne kirke. Når vi er opptatt med å bygge kirke innenfra, kan vi med å bli bevisste på hvordan Ånden virker gjennom et mangfold av spiritualitetsformer og -praksiser, få hjelp til å se fotspor av Ånden

Sakramentalt orienterte kirker og praksiser

Går vi først til de store såkalte historiske kirkesamfunnene, som katolske og ortodokse kirker, er det grunnlag for å si at disse primært knytter forståelsen av Åndens nærvær og Åndens representasjon av Kristus-virkeligheten, til sin sakramentale teologi og liturgiske praksis. Sentralt i sakramental teologi er jo troen på at Gud gir sin nåde til mennesker gjennom noen ytre handlinger som man anser innført av Kristus selv. Både katolikker og ortodokse kirker har syv sakramenter, som på sett og vis rammer inn hele livet til oss mennesker. Disse er – dåpen, nattverden, skriftemålet, konfirmasjon, ekteskapet, presteordinasjonen og salvelse av syke. Hele livet blir på denne måten rammet inn i en kirkelig og sakramental verden. Åndens gjerning og Jesu nærvær i kirken knyttes i denne tenkningen altså til de ytre handlingene som er gitt kirken av Jesus selv. Synet på nattverden tydeliggjør dette på den måten at man tror at brød og vin bokstavelig blir til Kristi legeme og blod. I andre forståelser av nattverden tenker en ikke på samme måte om en reell forvandling av brødet og vinen til Jesu legeme og blod, men heller om at Jesus er til stede i nattverden på en åndelig eller symbolsk måte.

Åndens gjerning og Jesu nærvær problematiseres tilsynelatende ikke, for eksempel ut fra et erfaringsperspektiv, i en sakramental og liturgisk tenkning. Jesus selv er til stede i de spesielle handlingene som er gitt til kirken. Gjennom disse handlingene formidles hans nåde til oss mennesker. Når menigheten kommer sammen til gudstjeneste, er fokuset primært på de sakramentale handlingene og på en liturgisk praksis som knytter disse og hele kirkens tradisjon og til Kristus. Dette vitner om en forståelse Åndens gjerning som ikke har vekten på de troendes subjektive erfaring av en nådegivende virkning som den sakramentale handling har, men av den troendes deltakelse og handlingen i seg selv.

Den sakramentale spiritualiteten praktiseres på noe ulike måter, fra den strengt høykirkelige og sakramentale, til den noe mer lavkirkelige og retreatpregede. I nyere tid har vi sett en oppblomstring av denne type spiritualitet langt inn i frikirkelige rekker, der vekkelseskristendommen og den mer karismatiske spiritualitetsformen tradisjonelt har stått sterkt. Styrken i den sakramentale spiritualiteten er utvilsomt vektleggingen av det objektive, dvs. av det Gud ved sin Ånd gir gjennom Ordet, i forkynnelsen og i de hellige handlinger som er innstiftet i kirken. Kravet til menneskets subjektive engasjement og prestasjon blir dermed dempet. Om det er mulig å snakke

om en «svak» side ved denne måten å tenke kristen spiritualitet på, kan nok være at den ikke i tilstrekkelig grad får fram Åndens «uforutsigbare» og dynamiske side. Men det vil sikkert praktikere av spiritualiteten protestere på. En noe ensidig betoning av denne spiritualiteten kan dermed virke like uttørrende for en kirke og menighet som ensidighet i betoningen av en av de andre spiritualitetsformene.

Kirketyper og praksiser med fokus på Ordet

En noe annen betoning av forståelsen av Åndens nærvær og gjerning finnes i de protestantiske og reformatoriske kirkene – som jo har utgangspunkt i reformasjonsbevegelsene på kontinentet på 1500-tallet. Her er det primært Guds ord som ved Åndens levendegjørende gjerning representerer og formidler Jesu nærvær i kirken. Alle de tre «store» reformatorene, Luther, Calvin og Zwingli, var opptatt med å rydde opp i kirkens middelalderske praksiser – deriblant avlatshandelen. Mange av disse praksisene mente Luther bare skygget for Guds ord og for nådens evangelium. De tre nevnte reformatorer tok alle, hver på sin måte, også oppgjør med den type sakramental teologi og praksis som hadde utviklet seg i den katolske kirke, der tilgivelse for syndene og nåden ble utdelt – og gjerne forstått mer eller mindre som automatisk virkende, gjennom den kirkelige praksis og «administrert» av kirken selv.

Fokuset ble hos nevnte reformatorer og de såkalte «protestantene» på sett og vis flyttet fra sakramentale handlinger til Guds ords tale om den enkeltes tro «alene» som griper den nåde som Guds ord tilbyr. De kirkelige sakramentale handlinger ble begrenset til to – dåp og nattverd, og en betonte at Guds ord var det grunnleggende nådemiddel. For reformatorene handlet det om Guds ord «alene». Ordet «alene», skulle også markere at den kirkelige tradisjon ikke skal ha normativ status i kirken på samme måte som Guds ord i Bibelen.

Man kan kanskje si at reformatorene ville markere at det var Guds ord som var det som formidlet Åndens nærvær i kirken. I gudstjenesten kom følgende forkynnelsen av Guds ord til å bli noe av det mest sentrale. Luther, som gikk lengst av reformatorene i å beholde de katolske elementene i gudstjenesten, var like tydelig som Calvin og Zwingli på Guds ords sentrale plass i kirken og i gudstjenesten. Calvin og Zwingli var mer radikale enn Luther på dette punktet, da de begge var opptatt av at både opplegget for gudstjenesten

og gudstjenestelokalene skulle inneholde det som kunne begrunnes direkte ut fra Guds ord.

På denne bakgrunn blir det rimelig logisk at forkynnelsen av Ordet blir viktig i den reformatoriske tradisjon. Denne betoningen finnes selvfølgelig i protestantiske kirkesamfunn som den lutherske kirke, den kalvinske og i kirker og menigheter som befinner seg lengre ute på «reformasjonens venstreving», som kirkehistorikerne gjerne kaller det. Her finner vi mange evangelikale kirkesamfunn, baptister, kongregasjonalister. Betoningen av Guds ord og det personlige forhold til Bibelen, står ofte også sentralt i den såkalte lavkirkeligheten – for eksempel i anglikansk og luthersk folkekirkesammenheng.

Det sier seg selv at forkynnelse, bibellesning og bibelstudium, og for øvrig alt av praksiser som betoner høring, lesning, mottakelse og etterlevelse av bibelordet, står sentralt i denne måten å tenke på. Forholdet mellom Guds ord i Bibelen og Ånden problematiseres som oftest ikke. Dette innebærer at protestantiske kristne som betoner «Bibelen alene», kan være skeptiske både til en sakramental praksis – på den ene siden, og karismatiske praksiser – på den andre siden, som man mener tar fokuset bort fra det av Ånden inspirerte Ordet. Åndens gjerning blir dermed intimt knyttet sammen med bibelordet.

Karismatiske kirketyper og praksiser

Den protestantiske kirkeverden er en svært oppsplittet verden – også når det gjelder forståelsen av Åndens gjerning. Her finnes det representanter for sakramentale praksiser med en forståelse av kirkens natur som ligger tett opp til den katolske og ortodokse. Den høykirkelige delen av den anglikanske kirke og mer høykirkelig lutherdom, kan plasseres der. På den andre ytterkanten finnes pentekostale og karismatiske kirker. Disse er «gode» protestanter på den måten at de helt og fullt baserer sin tro og lære på Guds ord, men de betoner i tillegg sterkt Åndens aktivitet og gjerning i kirken og i den enkelte troende. Nå må det imidlertid også sies at det finnes både katolikker, lutheranere og andre kirkesamfunn som også vil bekjenne seg som «praktiserende» karismatiske. Som kjent berørte den såkalte karismatiske vekkelsen fra 1960-tallet, også sterkt den katolske kirke og andre historiske kirkesamfunn.

Skal vi snakke om spiritualitet her, må det først og fremst påpekes at den er sterkt preget av det som har å gjøre med Åndens ekstraordinære virksomhet – slik vi blant annet kan lese om dette i Apostlenes gjerninger og deler av kirkens historie. Dermed knyttes også Åndens nærvær og gjerning i sterk

grad opp til det som har å gjøre med de troendes opplevelse eller erfaring av Guds «overnaturlige» inngripen i vår virkelighet gjennom Ånden. Dermed kan en også si at forståelsen av nærværet av og ved Ånden i kirken til en viss grad kan gjøres avhengig av om vi i dag gjør erfaringer av samme karakter som de første kristne opplevde. Om slike erfaringer er fraværende, så problematiserer man gjerne saken. Det er ikke uvanlig å møte kristne som stiller spørsmål om hva som kan være galt med kirken eller menighetslivet vi er en del av, siden vi ikke opplever det samme som de første kristne opplevde.

Det sentrale i den karismatiske spiritualiteten

Et hovedfokus i den karismatiske spiritualiteten, er altså betoningen av hvor viktig erfaringen av Åndens kraft og utrustning er for kristenliv og tjeneste. Nådegevener vil da naturlig komme i fokus som viktig verktøy i den enkelte kristnes liv og i menighetens virksomhet og vekst. Fordi vi som kirke står i en åndelig kamp, trenger vi også å vektlegge de «åndelige» virkemidler for å få seier og framgang. Her er også nådegavene viktige, likeså bønner og Bibelordet/forkynnelsen. Lovsangen har i nyere karismatisk kristendomsforståelse fått en sentral plass.

Betegnelsen «den karismatiske bevegelse» er blitt knyttet til den tverrkirkelige og internasjonale karismatiske strømning som startet i 1960 i en episkopal menighet i Sør-California. Røttene til strømningen går i vårt århundre til pinsebevegelsen som startet i Los Angeles 1906. Mens pinsevekkelsen skapte egne kirkesamfunn verden over, er den karismatiske bevegelse i hovedsak blitt et tverrkonfesjonelt strømdrag i eksisterende kirkesamfunn. Ser vi på den karismatiske spiritualiteten i lys av de bibelteologiske perspektivene på forholdet mellom kirken og Ånden, ser vi at det er Ånden som erfaringsvirkelighet som betones. Dette kommer tydelig fram i slagord som «Gud har mer å gi». Ser vi på det karismatiske menighetssynet, er det den enkeltes tjeneste med Åndes gaver som ofte framheves.

Den karismatiske kristendomsforståelsens svake side – i hvert fall i den vestlige verden, har helt tydelig fått en individualistisk slagside. Dette har gått på bekostning av menighets- og fellesskapsdimensjonen. Åndens kraft og gaver er med andre ord blitt satt mer inn i en personlig opplevelses-sammenheng enn i en forståelse av menigheten og dens funksjon som en levende organisme, som Kristi kropp. Mange mener også at ulike karismatiske vekkelsesbevegelser er blitt rimelig kirkelig «innadvendt».

Kraften og utrustningen har i for liten grad virket fornyende i forhold til misjon og evangelisasjon. Erfaringen av Åndens kraft og gaver har med andre ord ikke gitt styrket slagkraft utad. Dette vitner vel også om at en spiritualitet lett stivner, dersom den ikke bevisst utfordres av andre former og forståelser av Åndens person og gjerning.

Hvordan vurdere vekkelses- og fornyelsesbølgene?

I forlengelsen av karismatiske kirketyper, kan det være naturlig å se på både vekkelsen og de såkalte fornyelsesbølgene som spiritualitetsformene som ser ut til å kunne prege både kristendomsoppfatning og menighetsliv. Begrepet «vekkelse» ble i det 18. og 19. århundre vanlig som betegnelse på den forandring som et menneske gjennomgår når det kommer til bevissthet om sin syndighet og tilbudet om Guds nåde. Det som skjer, kan betegnes som en oppvåkning fra syndens søvn. Det er også blitt vanlig at begrepet brukes om kollektive bevegelser (massebevegelser) der et større antall mennesker samtidig føres fra religiøs likegyldighet eller lunkenhet til bevisst kristen tro.

Kirkens historie kan fra den første kristne tid navngi mange slike vekkelsesbevegelser. Og det er naturlig at de fleste frikirkelige trossamfunn har sine røtter i slike massebevegelser. Det man også kan se, er at vekkelsen som fenomen og erfaring blir så sterkt dominerende i kristendomsforståelsen at man faktisk kan snakke om en spiritualitet med et eget uttrykk. Denne spiritualitetsformen preges av at det personlige element i kristentroen er framtrepende. Dessuten vil man på det personlige plan framheve Åndens vekkende og Kristus-drivende gjerning, der pleie av det personlige fromhetsliv blir viktig. Når det gjelder menighetsliv sett i lys av vekkelsen som kollektivt fenomen, vil man ha en tendens til å betrakte periodene i en menighets liv da vekkelsen er fraværende, som tørkeperioder og unormal tilstand. Bønn om og lengsel etter vekkelsen som «normaltilstanden» vil prege menighetsarbeidet.

Sett i lys av tidligere gjennomgått bibelteologi om forholdet mellom Ånden og kirken, kan vi si at det spesielt er aspektene om Guds Ånds konkrete og kraftfulle nærvær som framheves i den forkynnelse og teologi som er knyttet opp til både vekkelse og fornyelsesbølger som også er en del av den kristne kirkes historie. Sentralt står synet på Åndens nyskapende og livsforvandlende kraft. Gud griper inn og forvandler menneskeliv i dag, her og nå. Ånden representerer og aktualiserer Guds nærvær i sin kirke i dag. At

dette er sentrale sider ved Åndens gjerning, kan det vel ikke være tvil om ut fra det bibelske materiale, men allikevel må det sies at en ensidig betoning av vekkelsen som ekstraordinær begivenhet og fornyelsesbølgens pirrende aktualitet, vil slå like uheldig ut som ensidighet i andre åndelighetsformer som vi her beskriver. Når det ekstraordinære ved Åndens gjerning betones sterkt nok, blir gjerne det «ordinære» menighetsliv trivielt. Fokus kan også lett flyttes fra Gudsordet til subjektive opplevelser, fra Kristus til Ånden.

Når dette er sagt om vekkelsen og fornyelsesbølgene som «spiritualitetsform», må det også understrekes at vi i det etablerte menighetsliv trenger både vekkelsen og stadige fornyelsesbølger for å bli minnet om Åndens ekstraordinære og kraftfulle inngrep. Vi skal være åpne for at mange av de såkalte fornyelsesbølgene ofte peker på et bibelsk anliggende som dagens kirke- og menighetsliv trenger å bli minnet om.

Oppdragsorienterte kirker og spiritualitetspraksiser

Det jeg her kaller oppdragsorienterte kirker, er egentlig ikke en egen «kirketype» – slik jeg bruker ordet. Det er heller et uttrykk for en sterk betoning som enkelte kirker, menigheter, misjonsorganisasjoner og bevegelser har. Hovedanliggendet for alle som har et sterkt fokus på kirkens oppdrag, er den kristnes overgivelse til misjonsoppdrag og til det vitneansvar som påligger enhver Jesu disippel. Gå-ut-perspektivet er derfor ofte framtreddende – ofte sammen med betoning av Åndens utrustning og kraft til å gjennomføre oppdraget. Sett i lys av de bibelske perspektivene på Åndens forhold til kirken, er det dette at kirken er utrustet og sendt av Ånden, som spesielt betones her. Enkeltkristne, menigheter, misjonsorganisasjoner og parakirkelige bevegelser har gjennom hele kirkens historie blitt fanget inn og grepet av dette viktige perspektivet i Åndens gjerning.

Denne spiritualitetsformens sterke side, er åpenbart dens fokus på kirkens oppdrag. Et hovedanliggende for både den enkelte kristne, for den enkelte, lokale menighet og for hele den kristne kirke er å virkeliggjøre misjonsoppdraget i Åndens kraft og med Åndens hjelp. Det er da heller ikke vanskelig å erkjenne at dette er høyaktuelt i dagens «innadvendte kirke» – der både fokus og ressurser i all hovedsak rettes innad mot vedlikehold av eksisterende aktiviteter. At vi i den vestlige kirkelige situasjon trenger denne aktivitetsformen som vekker og utfordring, kan der derfor ikke være tvil om.

ÅNDEN

Men det som skjer når kirkens oppdrag betones sterkt, er at det blir mindre fokus på kirkens vesen eller natur. Det siste handler om hva kirken egentlig er – som en av Ånden skapt størrelse, det førstnevnte har å gjøre med hva kirken gjør. Sterkt oppdragsorienterte kirker, menigheter og bevegelser kan fort virke eksklusive fordi de appellerer til de ivrige og aktive. Mange kristne vil derfor føle på tilkortkommenhet overfor denne spiritualitetsformen. Her har vi som kirke i dag mye å lære av de siste tiårenes anstrengelser i blant misjonsteologer for å forstå kirkens misjonsoppdrag også i lys av kirkens vesen eller natur. Det har nemlig skjedd en endring i forståelsen av misjon – fra misjon forstått som noe kirken/menigheten gjør, til noe kirken er i kraft av sin natur og vesen. Skal vi unngå at misjonsoppdraget bare blir et spesialanliggende for enkeltkristne og enkeltbevegelser, er det opplagt at tenkningen fra den såkalte misjonale kirkebevegelsen kan hjelpe oss både til å holde sammen kirkens natur og dens oppdrag – og til å utvikle en misjonale praksis som blir inkluderende for alle i kirken.

Hvordan bedømme ulike spiritualitetsformer?

Beskrivelse og refleksjoner over ulike kirketyper og spiritualitetsformer kan være verdifullt fordi det er en tydeliggjøring av at det som har med Ånden og Åndens liv å gjøre i den kristne kirke – ikke bare kan forstås på forskjellig måte, men også at det liv Ånden skaper kan gis forskjellige uttrykk og former. Nå er det imidlertid også slik at vi i betraktningen av det store mangfold av kirketyper og spiritualitetsformer, trenger å ha med oss noen kritiske vurderinger. Sett i lys av – både kristen lære og av sunn og sann praktisering av kristen spiritualitet, kan det derfor være tjenlig med noen kriterier som vi kan vurdere de ulike spirituelle uttrykksformene ut fra. Her er fire slike.

- 1) Bredder og allsidighet, ikke dyrking av ensidighet i synet på Åndens person og gjerning.
- 2) Ordet og Kristus, ikke Ånden eller mennesket, i sentrum.
- 3) Sunn og sann åndelighet, ikke svermeri eller kristelig rasjonalisme.
- 4) Overgivelse og bønn, ikke metoder og aktiviteter.

Bredder og allsidighet

Det første som må understrekes, er at vi i våre tilnæringsmåter til det som har med Den hellige ånd å gjøre, trenger bredder og allsidighet både bibel-teologisk og praktisk-teologisk. De beskrevne spiritualitetsformene viser noe av allsidigheten og bredden det kan være snakk om. Problemet vi står overfor i praktisk menighetsliv, er imidlertid at ensidighet i syn og praksis har lett for å skape kontroverser, misforståelser og misnøye. To spørsmål blir i denne forbindelse svært aktuelle: Hvorfor er ensidigheten farlig – og hvorfor bør vi tilstrebe bredder og åpenhet i vår forståelse og praksis?

For det første: Ensidigheten er farlig fordi den gjør Gud liten! Guds Ånds virke i og gjennom sin kirke kan nemlig ikke rommes i en formel eller i et «syn». At vi tilstreber bredder og allsidighet i syn og praksis, vil i det minste avverge av vi forsøker å presse Åndens nærvær og gjerning iblant oss inn i «vår» form!

For det andre: Ensidigheten er farlig fordi den gjør fellesskapet trangt! Når ulike betoning og ulike praktisering av spiritualitetsformer ikke kan leve side om side i samme kirke eller menighet, blir menighetslivet stykket opp i sektorer eller fløyer. Noen har sans for karismatikk og fornylesforkynnelse,

andre for utadvendte aksjoner – og atter andre for gudstjenestens sakramentale og liturgiske innhold. Fellesskaperfaringen innsnevres da lett til «min gruppe» og mine meningsfeller. Skal fellesskapet bli romslig på dette området, bør vi tilstrebe bredde og allsidighet i vår praktisering av spiritualitetsuttrykk. Det handler enkelt sagt om å gi hverandre rom!

For det tredje: Ensidigheten er farlig fordi den lett gir dårlige holdninger! Er det sterkt bundet opp i en åndelig uttrykksform, vil man nemlig ikke bare på meningsplan, men også på holdningsplan, lett virke slik at man trekker noen til seg og støter noen fra seg. Ensidigheten virker derfor isolerende. Vektlegging av bredde og allsidighet i spirituelle uttrykksformer vil fremme gode og positive holdninger som tålsomhet, overbærenhet, kjærlighet, vennlighet, osv.

Ordet og Kristus i sentrum

Når jeg her snakker om bredde og allsidighet i spirituelle uttrykksformer, må dette imidlertid ikke misforstås dithen at det er likegyldig hva som står i fokus eller i sentrum for vår erfaring av Åndens nærvær og virke i kirken. Tvert imot! Det som står i fokus, vil være med å bestemme både sannhet og sunnhet i den spiritualitetsform som vi måtte ivre for. God bibelteologi tilsier at det er det levende Ordet vi finner i Bibelen og personen Jesus Kristus, som skal og bør være sentrum og fokus både for enkeltkristne, for kirker og menigheter. Blir det Ånden selv – eller hans virkninger, mennesket – eller noe menneskelig, eksempelvis vår virksomhet eller våre metoder – som får hovedfokus, vil vi fort være på kollisjonskurs med hva Bibelen gir oss veiledning om på dette punkt. Dessuten vil vi nok etter hvert erfare at det er noe som ikke stemmer dersom fokus forskyver seg.

Som kirke har vi jo et sentralt bibelord å holde oss til når det gjelder dette: Paulus skriver om at han ikke ville vite av noe annet enn Jesus Kristus og ham korsfestet for Korinter-menighetens vedkommende, jfr. 1 Kor 2,2. Dette framholder han om til tross for at han hadde lagt fram sin tale med «Ånd og kraft som bevis», som han sier samme sted, 1 Kor 2,4. Den paulinske formaning på dette punkt var nok også på sin plass – siden samme menighet hadde tendens til å vektlegge Åndens virkninger gjennom gavene, jfr. kapittel 12. Dette kan jo tjene som et eksempel på at fokus kan forskyves fra Kristi person og gjerning til Åndens person og virksomhet. Det er også relevant her å understreke at Åndens primære gjerning ifølge Skriften er å

herliggjøre Kristus og levendegjøre de ord han har talt for den troende, jfr. Joh 16,13-15. På denne bakgrunn må det være riktig å si at Åndens revitaliserende gjerning i kirke og menighet går ut på å levendegjøre Ordet om Jesus slik at personen Jesus Kristus blir nær og virkelig for oss.

Sunn og sann spiritualitet

Den sanne og sunne spiritualitetens primære kjennetegn er altså at den er sentrert omkring Guds ord og personen Jesus Kristus. Videre har den, som jeg også tidligere har vært inne på, *inkarnasjonen* som modell og forbilde. Sann åndelighet handler med andre ord om guddommelig liv i menneskelig skikkelse. Og det bibelsk beskrevne Åndens liv som den kristne er kalt til å leve, er menneskelig i genuin forstand, dvs. det er menneskelig slik Skaperen hadde tiltenkt menneskelig liv før synden ødela. Det sanne Åndens liv handler derfor om å leve Gud-nært og menneske-nært i den virkelighet som er vår. Med andre ord – det handler om praktisk hverdagsliv – ikke åndelig høystemthet fjernt fra livets realiteter! Uansett hvilken av de tidligere beskrevne spirituelt uttrykksformene man måtte mene er den mest bibelske eller mest relevante for dagens behov, må et grunnleggende krav til enhver åndelig uttrykksform være at den reflekterer sann og sunn spiritualitet.

Det finnes mange farer som kan true den sanne og sunne spiritualiteten. Her kan det være relevant å peke på to, nemlig svermeriet og den kristelige rasjonalismen. Svermeriets kjennetegn er først og fremst at man ikke er villig til å bøye seg for Ordets autoritet. Noen ganger kan det være at vi må være oppmerksom på faren for at den åndelige erfaring lett kan opphøyes til autoritet på linje med Ordet. Svermeriet er også kjennetegnet av at fokus forskyves fra Guds ord og personen Jesus Kristus til noe annet. Og endelig kjennetegnes svermeriet av at man etablerer andre motiver som drivkraft for liv og tjeneste enn de evangeliske og nådebetonte. Rett drivkraft for kristent liv og kristen tjeneste er imidlertid intet annet enn forsoningens nåde, nådens gaver og nådens kraft i vår svakhet.

Den sanne og sunne spiritualitetens andre fare er den kristelige rasjonalismen. Denne kjennetegnes, som i den verdslige utgaven, av at den menneskelige fornuft blir stående i sentrum, og den blir på sett og vis overste dommer i mange spørsmål. I praksis kan den kristelige rasjonalismen gi seg uttrykk i at den intellektuelle forståelse av tro og lære overbetones på bekostning av den mer erfaringsmessige siden av kristenlivet. Vi aner da fort

at det som har med Åndens liv og gjerning å gjøre, kan få trange kår der fornuft og intellekt ikke innordnes og samordnes med andre dimensjoner i kristenlivet. Som jeg tidligere i boken har vært inne på, kan en farlig konsekvens av den kristelige rasjonalismen være en overdreven trang til kontroll av det som har med Åndens liv å gjøre. Spesielt gjelder dette det som har med fremmedartede fenomener å gjøre, som for eksempel åndsgaver som tungetale, profeti, helbredelse, osv. Den sanne og sunne åndeligheten kjennetegnes derimot av at den finner balansen mellom intellekt og følelse, mellom fornuft og tro – og mellom det som kan virke fremmedartet ved Åndens liv og gjerning og det gjenkjennbare. Menighetsliv i sunn vekst og fornyelse preges da også av at man finner denne balansen.

Overgivelse og bønn

Revitalisering av kirke- og menighetsliv må altså preges av bredde og allsidighet i spirituelle uttrykksformer, av fokus på Ordet og Kristus, av den sanne og sunne åndeligheten – og endelig av overgivelse og bønn. Spirituelle uttrykksformer som ikke har overgivelsen og bønningen som grunnholdning, må vi alltid være på vakt mot i det menighetsbyggende arbeidet. Metoder, aktiviteter, «riktige» åndelige erfaringer, eller annet, blir svært sekundært sett i lys av det Bibelens sier om den rette grunnholdning i forhold til Åndens suverenitet og virksomhet i kirken. Det er ikke for ingenting at den kristne kirke gjennom århundrer har bedt: *Veni Sancte Spiritus* – Kom, Hellige Ånd! Og slik kan vi be:

Kom, Hellige Ånd og vis oss vår egen hjemløshet om ikke du i våre hjerter og i våre menigheter skaper et hjem der du trives og ønsker å bo.

Kom, Hellige Ånd og vis oss Kristi nærvær i din menighet i dag. Gi oss del i bele den guddomsfylde du har gitt din kirke del i.

Kom, Hellige Ånd og vis oss vår avmektighet når vi selv forsøker å overta kontrollen og styringen i din kirke, og skap du selv den avhengighet vi er i så stort behov av i forhold til deg og til Jesus Kristus som bode for sin kirke.

Kom, Hellige Ånd selv og utrust oss og send oss inn i de oppgaver der du har behov for oss i din verdensvide misjonsgjerning!

Gud, i Jesu navn, ber vi deg tilgi oss vår egenrådighet og vår stabet som vi viser din gode Ånd når han forsøker å lede oss din vei!

Amen.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. Vår tids hjelpeløshet i forhold til å komme til rette med Den hellige ånds person og virke i den kristne menighet, er i dette kapitlet beskrevet på følgende måte:

«Den vestlige kirke i dag er preget av en underlig dobbelthet: Det har gjennom hele århundret foregått en voksende fremmedgjøring overfor Åndens person, hans liv og gjerning. Samtidig har det vokst fram en stadig tiltagende dyp og inderlig lengsel etter en åndelig dybdedimensjon. Resultatet av fremmedjøringen og lengselen har ofte blitt et vakuum, et tomrom som selvfølgelig krever å bli fylt. Og blir Ånden forskjøvet og gjort til en flyktning, må erstatninger komme inn.»

Hvordan vil du selv beskrive, med bakgrunn i dette sitatet, hvordan du opplever og tenker forholdet til Åndens person og gjerning – i ditt eget liv og i det fellesskapet du er med i? I teksten bruker ord og begrepet som fremmedgjøring, lengsel, tomrom, Ånden som forskjøvet person, og andre ord. Kan du identifisere deg med slike beskrivelser?

2. Det bibelske forholdet mellom Ånden og kirken er i dette kapitlet forsøkt oppsummert ved å si at menigheten er skapt av Ånden, at den er et tempel for Ånden, at den er Jesu nærvær i Ånden, at den er under Åndens herredømme og endelig at den er utrustet og sendt av Ånden.
Kan du tenke deg at det har noen betydning – eller praktiske konsekvenser – for kristenliv og menighetsliv dersom disse store sannhetene om forholdet mellom Ånden og menigheten løftes fram og aktualiseres i dag?
3. Kjenner du deg igjen i en eller flere av de kirketyperne og spiritualitetsformene som i dette kapitlet er beskrevet som «speil» på det brede Åndens liv som finnes i ulike kirker og menigheter? Hva med den kirken du er med i, hvor vil du plassere den relatert til denne type beskrivelser?

ÅNDEN

4. Hvilken betydning – for den enkelte kristne og det kristne fellesskapet, kan det ha å ha noen kriterier å vurdere ulike spiritualitetsformer og -typer ut fra?
- ✓ Bredder og allsidighet, ikke dyrking av ensidighet i synet på Åndens person og gjerning.
 - ✓ Ordet og Kristus, ikke Ånden eller mennesket, i sentrum.
 - ✓ Sunn og sann åndelighet, ikke svermeri eller kristelig rasjonalisme.
 - ✓ Overgivelse og bønn, ikke metoder og aktiviteter.

Kapittel 3

KROPPEN

Jesu Kristi rom i verden blir etter hans bortgang inntatt av hans legeme, kirken. Kirken er den nærværende Kristus selv. Dermed vinner vi tilbake et syn på kirken som i høy grad har vært glemt. Vi er vant til å tenke på kirken som en institusjon. Men vi skal tenke på kirken som en legemlig person, riktignok en ganske enestående person.

Dietrich Bonhoeffer¹³

Paul was no mere dreamer of dreams or promoter of merely idealistic blueprints. He was well aware of how far the churches to which he was writing were falling short of his vision.

James D.G. Dunn¹⁴

1. Hva Kristi kropp-metajoren sier om kirken

Kirken beskrevet i bilder

I mangfoldet av metaforer og sammenligninger som finnes i Det nye testamentet om kirken/menigheten, kan man si det er en metafor som på mange måter har en spesiell plass og betydning, nemlig det paulinske begrepet Kristi kropp. En anerkjent bibelfortolker kaller denne metaforen for «the dominant theological image in Pauline ecclesiology».¹⁵ Og det kan være grunn til å spørre hva dette bildet, denne metaforen, egentlig sier om en kirke- og menighetsforståelse som ønsker å ta utgangspunkt i det bibelske materialet.

De nytestamentlige forfattere bruker for øvrig mange sammenligninger og bilder for å forklare hva kirken egentlig er. Sentralt står sammenligningen med familien, jfr. Ef 2,19. Hos Johannes kjenner vi godt bildet med vintreet og grenene, Joh 15,1f. Sammenligninger med vekstliv og landbruk finnes også, menigheten Guds åkerland, sier apostelen Paulus, jfr. 1 Kor 3,9. Hos

KROPPEN

Paulus står også omtalen av kirken som Kristi kropp svært sentralt, jfr. Rom 12,4–6; 1 Kor 12,12ff.; Ef 1,22.

Dette kapitlet vil ha et spesielt fokus på betydningen tre aspekter eller relasjoner som Paulus beskriver kroppsmetaforen ut fra. Første aspekt handler om relasjonen mellom kirken som Kristi kropp og lemmenes mangfold og funksjon. Det andre aspektet handler om relasjonen mellom kirken som Kristi kropp og Kristus som hode. Og det tredje aspekt handler om relasjonen mellom kirken som Kristi kropp og verden. Et hovedanliggende i denne boken er at Kristi kropp hos Paulus og i den bibelske presentasjon av kirkens vesen og funksjon, er noe mer enn et bilde.

Bare bilde – eller også en realitet?

Rent forståelses- eller tolkningsmessig byr Kristi kropp-metaforen på relativt store utfordringer. Et av de sentrale spørsmål i denne sammenheng er hva forholdet er mellom kirken slik vi som mennesker og troende faktisk opplever den (empirisk) og den bibelske framstillingen av kirken som Kristi kropp – som «åndelig» størrelse? Er metaforen bare et bilde eller en sammenligning, eller er det også noe mer?

I hovedsak kan man si at det finnes tre ulike måter å tolke metaforen på. Den første kan vi med en viss rett kall dualistisk. I en slik tenkning står Kristi kropp for den sanne, usynlige kirke som den (sanne) troende er en del av, mens det «virkelige» eller empiriske fellesskapet av kristne er den synlige kirke. Med et slikt syn på kirken, blir den synlige delen av den sett på som en svært ufullkommen størrelse. For å unngå den nevnte dobbelthet i kirkebegrepet – eller dualisme i forståelse av kirken, velger noen å se rent metaforisk på den paulinske omtalen av kirken som Kristi kropp. Denne bibelske ordbruken blir da bare et bilde på den nære forbindelse det er mellom den troende og Kristus. Kristi kropp blir dermed redusert til tankemessige forestillinger om hvordan menigheten/kirken ideelt sett kan fungere. At Paulus faktisk bruker Kristi kropp som metafor eller en sammenligning mellom menigheten/kirken og hvordan en kropp er og fungerer, er det vel heller ingen som helst tvil om.

Jeg vil tro at mange bibeltolkere – og vanlige bibellesere – er av den oppfatning at Paulus ønsket å si noe mer med bildet han bruker om kirken – enn at det bare er en type «sammenligning» på en dyp relasjon. Alt tyder på at han vil ha fram at det er en realitet som ligger bak metaforen. Spørsmålet blir bare hva slags realitet Paulus sikter til med begrepet og hvilken konsekvens det har for forståelsen av kirken.¹⁶ Dette handler om at Kristus identifiserer seg med menigheten/kirken og gir den del i sitt eget liv, men uten at det er snakk om noen forandring av identitet – som for eksempel at kirkens medlemmer skulle bli «guddommeliggjort». Nei, menigheten/kirken er fortsatt en samling av «vanlige» mennesker, samtidig som den har fått del i Kristi liv. Det er egentlig samme forhold mellom Kristus og menigheten/kirken (på kollektivt plan) som mellom Kristus og den enkelte troende (på individuelt plan). «Ikke i noe tilfelle oppheves den fulle menneskelighet, heller ikke denne

menneskelighetens konkrete og erfarte karakter. Men i begge tilfeller uttrykkes at Kristus er til stede i den enkeltes og fellesskapets liv», sier Harald Hegstad.¹⁷ En viktig side ved denne erkjennelsen, sier Hegstad, er at det faktisk at kirken/menigheten er Kristi kropp, innebærer at Jesus Kristus selv er til stede i kirken.

Jeg vil våge å påstå et det er relativt stor enighet om at denne omtalen av kirken, er noe mer enn en metafor eller et bilde hos Paulus. Det er en «realitet» som Paulus taler om. Hos Paulus har framstillingen av kirken som Kristi kropp en spesielt framskutt plass fordi den forteller noen viktige sannheter om forholdet mellom kirken og Jesus Kristus selv. Denne relasjonen handler om at kirken «virkelig» er Kristi kropp og hvordan denne fra Guds side var tenkt å fungere.

2. Hva det innebærer at kirken er Kristi kropp

Hva innebærer det så at kirken – også i dag – er Kristi kropp, en levende organisme? Dette må bli et kjernesporsmål i enhver teologi og forkynnelse som ønsker å befatte seg med spørsmålet om revitalisering av menigheter i dag. I det følgende vil jeg utdype den teologiske betydningen de tre aspektene eller relasjonene som Paulus beskriver kroppsmetaforen ut fra. Første aspekt handler om relasjonen mellom kirken som Kristi kropp (som helhet) – og lemmenes mangfold og funksjon. Det andre aspektet handler om relasjonen mellom lemmene/kroppen og Kristus som hode. Og det tredje aspekt handler om relasjonen mellom kirken som Kristi kropp og verden.

Lemmer i samhandling

Det første aspektet handler altså om det interne», dvs. lemmenes plassering og funksjon, på kirken eller menigheten som Kristi kropp. Tekstene som kan være aktuelle å se på, finner vi alle i paulinske brev:

Rom 12,4-6a: 4 Vi har én kropp, men mange lemmer, alle med ulike oppgaver. 5 På samme måte er vi alle én kropp i Kristus, men hver for oss er vi hverandres lemmer. 6 Vi har forskjellige nådegaver, alt etter den nåde Gud har gitt oss.

1 Kor 10,16-17: 16 Velsignelsens beger som vi velsigner, gir det ikke del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir det ikke del i Kristi kropp? 17 Fordi det er ett brød, er vi alle én kropp. For vi har alle del i det ene brød.

1 Kor 12,12-27: 12 Slik kroppen er én selv om den har mange lemmer, og alle lemmene utgjør én kropp enda de er mange, slik er det også med Kristus. 13 For med én Ånd ble vi alle døpt til å være én kropp, enten vi er jøder eller grekere, slaver eller frie, og alle fikk vi én Ånd å drikke. 14 For kroppen består ikke av én kroppsdel, men av mange. 15 Om nå foten sier: «Fordi jeg ikke er hånd, hører jeg ikke med til kroppen», så er den like fullt en del av den. 16 Om øret sier: «Fordi jeg ikke er øye, hører jeg ikke med til kroppen», så er det like fullt en del av den. 17 Hvis hele kroppen var øye, hvor ble det da av hørselen? Hvis det hele var hørsel, hvor ble det av luktesansen? 18 Men nå har Gud gitt

hvert enkelt lem sin plass på kroppen slik han ville det. 19 Hvis det hele var én kroppsdel, hvor ble det da av kroppen? 20 Men nå er det mange kroppsdel, men bare én kropp. 21 Øyet kan ikke si til hånden: «Jeg trenger deg ikke», eller hodet til føttene: «Jeg har ikke bruk for dere». 22 Tvert imot! De delene av kroppen som synes å være svakest, nettopp de er nødvendige. 23 De kroppsdelene som vi synes er mindre ære verdt, dem gir vi desto større ære. Og de delene vi føler skam ved, kler vi desto mer sømmelig; 24 de andre trenger det ikke. Men nå har Gud satt sammen kroppen slik at det som mangler ære, får mye ære, 25 for at det ikke skal bli splittelse i kroppen, men alle lemmene ha samme omsorg for hverandre. 26 For om ett lem lider, lider alle de andre med. Og om ett lem blir hedret, gleder alle de andre seg. 27 Dere er Kristi kropp, og hver av dere et lem på ham.

I disse tekstene er Paulus opptatt med å si et par viktige sider ved kirkens natur og funksjon som Kristi kropp: Kroppens enhet og samhold – og menighetslemmenes forskjellighet og gjensidige avhengighet. Vi skal se på disse sidene hver for seg.

Enheten og samholdet mellom lemmene på kroppen

Tekstene som nettopp er sitert, taler både om den universelle kirke og om den lokale menighet som Kristi kropp. Dette gjelder over alt i den paulinske teologien, og det er faktisk en viktig sak teologisk sett. Den lokale menighet er altså ikke bare et «utvalg» av den universelle, den har ikke bare fått noe av det som er gitt den universelle kirke av velsignelser og gaver. Nei, lokalmenigheten har fått «det hele». Dette er en sannhet som Paulus minner nettopp en lokal menighet om, nemlig Korintermenigheten: «I ham har dere fått en rikdom på alle gaver, derfor mangler der ikke noen nådegave, mens dere venter», se 1 Kor 1,5 og 7.

Fra Herrens side er det da slik at han har gitt den lokale menighet de samme løfter og de samme gaver som han har gitt den universelle kirke. Og – den lokale menighet er som kropp en enhet. Derfor trenger den også å høre alle apostelens ord om hva som holder kroppen sammen. Samtidig er det viktig å erkjenne at den enkelte lokale menighet er en del av en større helhet og enhet, nemlig den universale kirke. Som det enkelte lem på kroppen er avhengig av enheten og enheten i hele kroppen, er den enkelte lokale menighet avhengig av å være noe mer enn seg selv, nemlig en del av den universale kirke.

Hva er det som skaper enheten i Kristi kropp?

Men hva sier disse tekstene om enheten og samholdet i menigheten/kirken som kropp. Paulus slår fast følgende – som den overordnede sannhet om kirken: Kroppen er ett! Det er jo nettopp de forskjellige lemmene som til sammen danner en kropp, selv om de er mange. Vi ble *døpt* til å være en kropp, sier Paulus, 1 Kor 12,13. Uansett om vi tolker uttrykket dåp her som den kristne vanddåp, eller at det mer spesifikt går på Åndsdaopen, dvs. frelseserfaringens mottakelse av Ånden og derved innlemmelsen i kirken, forklarer uttrykket at vi er ved Guds suverene inngripen ved tro og i denne dåp gjort til en kropp. Ja, vi har også fått den samme Ånd å drikke! Det er altså den samme Ånd som gir liv og næring til hele menigheten som til det enkelte lem.

Nattverdsmåltidet er også en mektig demonstrasjon av menighetens enhet og av samholdet i Kristi kropp. Brødet vi bryter gir oss del i Kristi kropp, sier apostelen, 1 Kor 10,16-17. Brødet vi bryter under nattverdsmåltidet er også i dag noe av det som sterkest uttrykker enhetsfellesskapet i den kristne kirke: Fordi det er ett brød, er vi alle én kropp, sier Paulus. Dette blir vi også minnet på hver gang vi feirer nattverd. Og vi trenger slike påminnelser. Splittelsen har nemlig også fulgt kirken fra den første tid. Muligheten for splittelse nevner Paulus også i sin beskrivelse av menighetens enhet og funksjon, jfr. 1 Kor 12,24-25. Men her er begrunnelsen ikke nattverdens enhetsdemonstrasjon mot splittelse i Kristi kropp, men at Gud selv suverent har gitt det enkelte lem sin funksjon på kroppen på en slik måte at alle, også de mest uanselige lemmene og funksjonene, har samme verdi som de andre og mer anselige. Herren har til og med gitt mer ære til dem som mangler ære, for at det ikke skal bli splittelse.

Dette er sterke ord og uttrykk om enhet og felles tjeneste i menigheten som Kristi kropp! Kanskje går det oppsummerende an å si at i menigheten har vi alle, på tross av all mulig forskjellighet personlighetsmessig, etnisk og sosialt, fått del i det samme liv og fellesskap uansett om de ytre former måtte være noe forskjellige fra kirke til kirke og menighet til menighet – og fra kultur til kultur. Dette liv er intet mindre enn Kristuslivet som Den hellige ånd skaper og plasserer oss inn i – nettopp i den kristne kirke. Stikkord og nøkkelord i denne sammenheng er *identifikasjon*. Teologen Dietrich Bonhoeffer sier dette slik: «Jesu Kristi legeme er selve den nye menneskelighet som

han har antatt. Jesu Kristi legeme er hans menighet. Jesus Kristus er samtidig han selv og hans menighet. Etter pinse lever Jesus Kristus på jorden i sitt legemes skikkelse, i menigheten. Her er hans kropp, den korsfestede og oppstandne, her er menneskeheten som er antatt.»¹⁸

Lemmenes forskjellighet og gjensidige avhengighet

Når Paulus skal si noe om den natur og funksjon som Kristi kropp har, understreker han altså på det sterkeste enhetsaspektet. Men dette gjør han ikke på en slik måte at han ikke får fram forskjelligheten som er knyttet til lemmenes funksjon på kroppen. Spesielt i teksten som foran er sitert fra Romerbrevet, kommer dette fram. Tankerekken er følgende: *Forskjellige lemmer* er gitt *forskjellige oppgaver* etter de *forskjellige nådegaver* som er gitt de enkelte lemmene. Lemmenes forskjellighet, som også er din og min forskjellighet, skal tjene et formål – nemlig de oppgaver som tilhører kroppen, kirken og menigheten. Og når apostelen har fokus på oppgavene som menigheten har å utføre, innfører han begrepet nådegaver som er gitt de enkelte lemmer. Det er tydelig at nådegavene i tekstene faktisk forstås som lemfunksjoner på Kristi kropp – som er kirken. Lemmene er nådegaver, nådegavene er lemmene, og lemmene er deg og meg! Begrepet nådegave understreker også svært sterkt at grunnlaget for all tjeneste og funksjon som lem på Kristi kropp er nåden. Paulus bruker også begrepet Åndsgave, jfr. 1 Kor 12.1f. Dette begrepet setter fokus på hvem det er som gir og formidler tjeneste i menigheten, nemlig Ånden.

Forskjellighet og relasjoner

Forskjellighet er altså et stikkord når vi ser på lemmenes funksjon på kroppen, men også *avhengighet*, gjensidig avhengighet. Paulus sier at vi er *hverandres* lemmer samtidig som vi altså er legemets lemmer, jfr. Rom 5,12. Vi tilhører altså ikke bare Kristus, men også hverandre i kirken. I 1 Kor 12 argumenterer Paulus for denne avhengighetstanken ved å si at ulike lemfunksjoner ikke kan reservere seg fra tilhørigheten på kroppen – og til de andre lemmene, ved å si at de ikke har samme funksjon som de andre lemmene. Øret kan for eksempel ikke si at det ikke hører med til kroppen fordi det ikke er øye, jfr. 1 Kor 12,19ff. I denne gjensidige avhengigheten mellom lemmene, ligger også begrunnelsen for mye av den *omsorg* som både fra Guds side for

lemmenes verdi og funksjon og fra lemmenes side, i det at de har «samme omsorg for hverandre», som apostelen sier, jfr. 1 Kor 12,25.

I betoningen av forskjelligheten mellom lemmene på Kristi kropp, aner vi også at Paulus har et budskap om hvilke relasjoner som må prege den enkelte av oss som ønsker å fungere i tjeneste sammen med andre i kirke og menighet. Og det er ikke vanskelig å se at i det stykke menighetsteologi som vi her har satt fokus på, ligger en hel del fundamentale og viktige byggesteiner for tilrettelegging og utvikling av relasjoner. Som eksempler på dette kan nevnes:

- ✓ Verdisynet, det at alle lemmene har lik verdi, til tross for ulik funksjon.
- ✓ Respekten og verdsettingen av andres nådegaver og utrustning.
- ✓ Felles innordning i Guds vilje og mål med kirken/menigheten.
- ✓ Omsorgen for de andre lemmene.

I en tid og i en kultur der det noe upersonlige organisatoriske og der det mer «tekniske» fort får en dominerende plass og betydning også i det menighetsbyggende arbeid, kan det være på sin plass å sette fornyet fokus nettopp på viktigheten av det som har med relasjoner å gjøre i en kirkelig sammenheng.

Under Kristi autoritet og omsorg

Et annet aspekt som er sterkt framme i de tekstene i Nytestamentet som taler om Kristi kropp, er det faktum at det er Kristus selv som er hode for denne kroppen.

Kol 1,17-18a.: Han er før alle ting, og alt består ved ham, han er hodet for legemet som er kirken.

Ef 1,22-23: Alt la han under hans føtter, og ham, hodet over alle ting, har han gitt kirken, som er Kristi legeme, fylt av ham som fyller alt i alle.

Ef 4,15-16: Vi skal være tro mot sannheten i kjærlighet og i ett og alt vokse opp til ham som er hodet, Kristus. Fra ham kommer hele legemets vekst; det sammenføyes og holdes sammen av hvert støttende bånd, alt etter den oppgave som er tilmålt hver enkelt del, og slik vokser legemet og blir bygd opp i kjærlighet.

Ef 5,23: For mannen er kvinnens hode, slik Kristus er kirkens hode; han er frelser for sitt legeme.

Disse tekstene viser oss ikke bare at Kristus er hode – ikke bare for den universelle kirke og for det lokale fellesskap av kristne, men over alt. Han er også hode over alt det skapte, og over alle makter og myndigheter, Kol 2,10. I dette ligger at det er Kristus som er øverste autoritet, han er Herre.

Hva innebærer det at kirken er styrt av Kristus?

At Kristus er hode for kirken betyr at det er Kristus selv som er kirkens øverste og endegyldige autoritet. Kirken er altså verken statsstyrt, biskopstyrt, eldstestyrt eller demokratisk selvstyret. Nei, den er og skal være Kristusstyrt. Kristus trenger heller ingen mellommenn, eller mellominstans, for å styre sin kirke. Han ønsker selv ved sin egen Ånd å gi sine lemmer, hver enkelt av dem, impulser og signaler om deres funksjon og tjeneste. Når Paulus skriver om at det er lemmer på kroppen som har en styrende funksjon, 1 Kor 12,28, betyr ikke dette at de andre lemmene på kroppen skal bli styrt av disse på den måten at de skal forholde seg til disse som sin autoritet. *Alle*

lemmene står direkte under hodets, Kristi egen, autoritet og ledelse. Styringsoppgaver er gitt menigheten for at den skal kunne navigere riktig i forhold til de farer som truer den og i forhold til de oppgaver den har å utføre i verden.

Dette, at hvert enkelt lem står under Kristi autoritet og ledelse, er forutsetningen for å oppleve den vekst som apostelen snakker om når han sier: «Ut fra ham blir hele kroppen sammenføyd og holdt sammen av hvert bånd og ledd, alt etter den oppgave hver enkelt har fått tilmålt, så kroppen vokser og bygges opp i kjærlighet», Ef 4,16. Veksten i kirken kommer altså som følge av at lemmene «sammenføyes og holdes sammen» og at de utfører «den oppgave som er tilmålt hver enkelt del». Innordning og oppgaveutførelse er altså stikkordene for vekst. Min innordning sammen med de andre lemmene under Kristi ord og vilje, og at jeg utfører de oppgavene som jeg har fått tilmålt av Kristus. Det er en automatikk i den vekst som Kristus gir menigheten, veksten *kommer*, sier apostelen. Av seg selv, «automatisk» (gresk: *automate*) gir jorden sin grøde, sier Jesus, jfr. Mark 4,28. Dette aspektet på vekst kan være viktig å ta med seg i en tid og i en kultur der vekst – og planlegging for vekst – er et prioritert satsningsområde.

Å vokse opp til ham som er hodet

Men hva betyr apostelens uttrykk om at vi skal «vokse opp til ham som er hode», Ef 4,14? Kanskje vi kan kalle dette den grunnleggende og bestemmende dimensjon ved veksten i kirke og menighet. Her handler det ikke om veksten innad eller utad, men oppad. Det er ikke den tallmessige veksten som er saken, men etterfølgelse og etterlevelse av Kristi person, hans ord og vilje. Fundamentet for denne utviklingen og veksten hos det enkelte lem og i hele kroppen, er «å være tro mot sannheten i kjærlighet», som apostelen sier. Noe høyere og edlere mål er ikke formulert i Bibelen for den kristne kirke.

Jesus Kristus, kirkens øverste autoritet, setter standarden for liv og tjeneste. Dette er å vokse opp til ham som hode for kroppen i troskap mot sannheten i kjærlighet. Det endelige mål er, som apostelen sier, at vi når fram til «[...] enheten i troen på Guds Sønn og i kjennskapet til ham og blir det modne mennesket som er fullvoksen og har hele Kristi fylde.» Ef 4,13.

Hodet registrerer kroppens tilstand!

Som i den naturlige og fysiske verden, går det altså styrende impulser fra hodet eller hjernen til kroppen. Vi vet jo at det er dette som styrer kroppens funksjoner og som gjør at kroppen fungerer etter sin hensikt. Men – som i den fysiske kroppen, er det også en annen prosess som foregår mellom hode og kropp; nemlig hodets registrering av kroppens tilstand. Slik er også forholdet mellom Kristus (som hode) og kirken (som kroppen). Kristus registrerer og vet hvordan det står til i sin kropp – som er kirken/menigheten. Ikke minst blir dette klart for oss i bud-skapene til de såkalte sendebrevs-menighetene i Johannes Åpenbaring kapittel 2 og 3.

Herren vet hvordan vi har det!

Alle de såkalte sendebrevs-menighetene i Åp 2 og 3 fikk høre ordene: *Jeg vet....* Herren visste om deres gjerninger som ikke holt mål (Tyatira, Sardes, Filadelfia og Laodikea). Han visste om vrang og usann lære som hadde kommet inn i menigheten (Pergamon og Tyatira), og han visste om lunkenhet og manglende kjærlighet (Efesos og Laodikea). Herren visste – og han vet! Herren Jesus vet nøyaktig hvordan det står til i hele sin kirke, i hver enkelt lokal forsamling og hos hver enkelt kristen og disippel. Men budskapene til sendebrevs-menighetene viser klart at Herren ikke bruker og utnytter sin viten om tilstanden i menigheten for å dømme og straffe, men for å kalle til omvendelse slik at menigheten kan motta legedom og fornyet livsfellesskap med Herren.

Herren vet med andre ord om vår situasjon – for at han ønsker å ha *omsorg* for oss, for sin kirke, sin menighet. Som hode for sin kropp, registrer og responderer Jesus når kroppen ikke har det bra. Lider et lem, registrer han det. Og som hode for kroppen tar han ansvar for å gjøre noe med det. Han registrer alt, fordi han har omsorg for sin egen kropp. Og for et evangelium dette er til kristne menigheter i dag! Vi er ikke overlatt til oss selv i vårt liv og vår tjeneste. Herren vet, Herren registrer – fordi han har omsorg for sin egen kropp! Hans høyeste ønske for kirker og menigheter også i dag – er at vi skal begynne å erkjenne vår hjelpeløshet og feilaktige forståelse av hva som er vårt sanne behov. Laodikea-menigheten, jfr. Åp 3,19-20, kan lære oss mye om det.

Kristus som hode – avgjørende for kirkens vekst

At Kristus er hodet for sin kropp – som er kirken, er avgjørende for kirkens utvikling og vekst. At kirken skal utvikle seg og vokse, er på mange måter en opplagt og etablert sannhet. Men det som kanskje ikke alltid er like opplagt, er *hvordan* den skal utvikle seg og vokse – slik vi har sett at dette er beskrevet spesielt i den siterte teksten i Ef 4. I en tid da vekst ofte handler om effektive teorier og metoder for rask tallmessig vekst, bør vi enkelte ganger stoppe opp og virkelig lytte til hva bibeltekstene faktisk sier om viktige sider ved troen, kristenlivet og hva kirken er og ikke er.

Guds sendelse til verden

Det tredje perspektivet i den store visjonen for kirken som Kristi kropp og som Paulus formidler, handler om Kristi kropps, det vil si kirkens, forhold til alle mennesker. Denne gangen er det ikke lemmenes «interne» funksjon det gjelder, heller ikke forholdet mellom kroppen og hodet, men kroppens plass og rolle i den verden den er satt inn i. Det er blitt sagt at som Kristi kropp er kirken/menigheten et synlig organ for Jesu skjulte gjerning i verden, den er Jesu egen jordisk-historiske eksistensform i dag. Det kan være riktig å si at det på en spesiell måte er *kirkens oppdrag i verden* som blir stikkordet for det vi tar fram av bibelmaterialet her. Følgende tekster er det skriftmaterialet knyttet til denne tematikken:

Ef 3,5-6: 5 Det var ikke gjort kjent for menneskene i tidligere slekter, men nå er dette mysteriet ved Ånden blitt åpenbart for hans hellige apostler og profeter: 6 at folkeslagene har del i samme arv, samme kropp og samme løfte i Kristus Jesus ved evangeliet.

Ef 2,13-16: 13 Men nå, i Kristus Jesus, er dere som var langt borte, kommet nær på grunn av Kristi blod. 14 For han er vår fred, han som gjorde de to til ett og rev ned den muren som skilte, fiendskapet. Ved sin kropp 15 har han opphevet loven med dens bud og forskrifter. Slik stiftet han fred da han av de to skapte ett nytt menneske i seg. 16 I én kropp forsonte han dem begge med Gud da han døde på korset og slik drepte fiendskapet.

1 Kor 6,15-17: 15 Vet dere ikke at kroppene deres er Kristi lemmer? Skal jeg da ta Kristi lemmer og gjøre dem til en hores lemmer? Det må ikke skje! 16 Eller vet dere ikke at når noen holder seg til en hore, blir de én kropp? For det står: De to skal være én kropp. 17 Men den som holder seg til Herren, blir én ånd med ham.

1 Kor 3,16-17: 16 Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at Guds Ånd bor i dere? 17 Dersom noen ødelegger Guds tempel, skal Gud ødelegge ham. For Guds tempel er hellig, og dette tempelet er dere.

I disse tekstene viser Paulus at kirkens rolle som Kristi kropp i verden er tosidig: På den ene siden er det ut fra Guds og kirkens synsvinkel et åpent

inkluderende fellesskap, der alle mennesker «hører med», som apostelen uttrykker det. På den annen side representerer Kristi kropp i verden det som kan karakteriseres som en «annerledes» størrelse – sammenlignet med alle andre menneskelige fellesskap.

Kirken – Guds frelsesredskap

Jesu Kristi forsoningsverk innebærer, som apostelen sier, at fiendskapet er borte, og både jøder og hedninger (det vil si alle mennesker) i prinsippet er «kommet nær» (Ef 2,13). I dette ligger at synden som skilte mennesket fra samfunnet med Gud, er sonet og borte, og alt er fra Guds side tilrettelagt for et nytt gudssamfunn. Kristi jordiske kropp var «redskapet» for denne forsoningshandlingen fra Guds side. Og Kristi kropp, som er kirken, er det redskap Gud bruker i dag for å bringe mennesker inn i forsoningsverkets realiteter. Paulus sier at det er et mysterium som er blitt åpenbart ham at hedningene «hører med» og at de har fått «del i» Kristus (Ef 3,6). Kristi kropp i verden er altså åpent, inkluderende for alle som lar seg frelse. De blir ved troen og Ånden podet inn i denne kroppen, de blir (med)lemmer på Kristi kropp og de blir «et nytt menneske» (2 Kor 5,17). På denne bakgrunnen kan man si at kirken, med sin tilstedeværelse i verden, er Guds egen invitasjon til fellesskap overfor alle mennesker.

Kirken med et universelt og inkluderende budskap

Kirken, Kristi kropp, er altså ikke til for sin egen skyld, men for at den skal oppfylle Guds misjon i verden. De ulike lemmene på kroppen har derfor heller ikke rett til kun å bli opptatt med de interne funksjonene. De har derimot plikt, ut fra kirkens vesen og egenart, til å la kirken/menigheten være til for verden den er satt inn i. Og fungerer kirken som Kristi kropp normalt og «rett», er den til for alle mennesker. Den fungerer da inkluderende og utadvendt. Kirken som Kristi kropp er nemlig intet mindre enn Guds egen sendelse til verden. Misjonsteologene i dag snakker om kirken som «Missio Dei», dvs. som Guds misjon overfor verden. Som Kristus i sin jordiske skikkelse var sendt til verden, slik er kirken som Kristi kropp i dag sendt til verden.

Siden det er slik at kirken som Kristi kropp er sendt til verden for å inkludere mennesker i det frelsesgivende budskapet og fellesskapet, er det viktig å understreke at kirken må ordne seg slik at forkynnelsen og

proklamasjonen av evangeliet sikres. Evangeliet er nemlig et budskap for verden, for alle mennesker. Kirkens primæroppdrag er å gi evangeliet til verden – i ord og gjerning. Sendelses- eller misjonsoppdraget er derfor ikke en brysom aktivitet som kan komme som et tillegg til alle andre aktiviteter. Kirken *er* som Kristi kropp misjon. Den skal derfor ikke sendes. Nei, som Kristi kropp *er* den sendt. Kirken behøver heller ikke fatte noen beslutning om å drive misjon. Den *er* misjon. Driver den ikke misjon, svikter den ikke bare sitt oppdrag, men også sitt vesen.

I verden, men ikke av verden

Kirken er *i* verden, men ikke *av* verden – i betydningen den falne og gudsfiendtlige verden (jfr. Joh 17). Kirken er til for verden, men verden – i betydningen den syndige verden – har ingen plass i kirken, (jfr. 1 Kor 5 og 6). Kirken er åpen og inkluderende, men ikke på verdens premisser, men på egne. Poenget er at som Kristi kropp er kirken også en fremmed størrelse i denne verden. I Nytestamentet kalles menigheten *hellig*. Apostelen Paulus formulerer denne sannheten slik (jfr. bibeltekstene 1 Kor 3,16–17; 6,15–17): «Vet dere ikke at deres legemer er Kristi lemmer?». «Driv derfor ikke hor!». «Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at Guds Ånd bor i dere?». «Dette tempel er hellig, og det er dere!».

Et reelt problem for kirken til alle tider har vært faren for å bli oppblandet, det vil si, at verdens verdier og normer, dens tankegang og handlingsmønstre får innpass i kirken. Dette var Laodikea-menighetens problem, som vi leser om i Åpenbaringsboken kapittel 3. Og problemet var, som vi kan se i beskrivelsen av menigheten, lunkenheten: «Men du er lunken, ikke kald og ikke varm. Derfor vil jeg spytte deg ut av min munn.» fikk menigheten høre (Åp 3,16). Og lunkenhet har jo egentlig med det å være oppblandet å gjøre. I det lunkne er jo både det kalde og det varme. Dette var kirkens problem den gang, som det kan bli det i dag. Å bli oppblandet betyr nemlig å blande denne verdens måte å tenke, vurdere og handle på inn i den kristne kirke. Å bli oppblandet med verden har selvfølgelig med det vi vanligvis forbinder med «verdslighet» å gjøre. Da tenker vi på saker og forhold som nokså umiddelbart kan plasseres i det som bibelfortolkere kaller en synde- eller lastekatalog.¹⁹ Men minst like stor fare for å bli oppblandet ligger jo i det forhold at vi kan finne på å «tenke» kristenliv og drive menighetsliv etter denne verdens verdier, prinsipper og målestokker.

En utfordrende dobbeltrolle

Det har vist seg at kirkens dobbeltrolle i verden har vært vanskelig å finne ut av både teologisk og i praksis. Kirken er jo både et åpent og et «lukket» fellesskap samtidig. Kirken er ifølge kristen tros lære – *allmenn*, men Bibelen lærer også at den er *hellig*.²⁰ Den er i sitt vesen utadvendt, men dette forhindrer tydeligvis ikke at vi lett blir innadvendte i vår fokusering og i våre aktiviteter. Det jeg her kaller kirkens dobbeltrolle overfor verden, slår blant annet ut i to ytterliggende måter å tenke og praktisere kirkemedlemskap på. På den ene siden finner vi folkekirketanken og praksisen som helt klart har en forkjærlighet for åpenhetsaspektet vi har vært inne på. På den andre siden finner vi både lavkirkelige og frikirkelige. Disse ønsker selvfølgelig også åpenhet for alle som tar imot evangeliet. Men samtidig ønsker de også å etterleve hellighetsdimensjonen knyttet til det kristne fellesskapet. En svært streng praksis på det siste punktet, finner vi i det noen kaller «sekte». En sekt karakteriseres ved at den lukker seg for verden og at den forsøker å etterleve menighetens hellighetsside ved å etterleve bestemte regler, forbud og påbud.

Det kan imidlertid ikke være noen annen vei ut av det teologiske og praktiske dilemmaet som denne kirkens dobbeltrolle overfor verden kan bringe oss inn i, enn en bevisstgjøring på to plan: Det er åpenbart et behov for en bevisstgjøring på kirkens hellighet og «annerledeshet» og på dens status som Åndens tempel og Kristi kropp. Dessuten trenger vi en ny eller fornyet bevisstgjøring på at det budskapet kirken er satt til å formidle, er for alle, absolutt alle, mennesker. Dette handler jo om ubetinget nåde og livsforvandlerende kraft som tilbys alle mennesker. Og alle har på nådens grunnlag rett til å bli del av det kristne fellesskapet!

Hva vår relasjon til Kristus innebærer

I dette kapitlet har hovedsaken vært å vise hva Kristi kropp-metaforen innebærer for oss som enkelttroende og som fellesskap. Tekstene har vist at Paulus er opptatt med å omtale Kristi kropp på en relasjonell måte når han presenterer kroppen i tre perspektiver. Det ene perspektivet handler om interne relasjonene i Kristi kropp, om enheten og mangfoldet av gaver og tjenester i kirken. Det andre perspektivet handler om relasjonen vi som lemmer på kroppen har med Kristus som hode. Denne relasjonen handler om at som vi

ikke lengre er herre i eget liv – eller at vi som kirke ikke er herre i eget hus, men har fått en ny Herre i livet og i det fellesskap vi tilhører. Det er Jesus Kristus som hodet for sin kropp som ønsker å lede oss og styre i sin egen kirke. Men Jesus er en Herre har også omsorg for oss – både den enkelte og våre fellesskap. Endelig har vi sett at kirken som Kristi kropp har en relasjon til verden. Dette er en åpen og inviterende relasjon til alle mennesker som vi er satt sammen med i denne verden. Budskapet om Jesus Kristus skal ut til alle mennesker og flest mulig skal bli med! Dette er et kall til å bli med i et annerledes fellesskap, av frelste syndere som er født på ny ved Den hellige ånd. Alt dette minner oss om at vi som kristne og som kirke får være med på Guds store og omfattende gjerning i verden.

Alle disse dimensjonene – eller relasjonene – kirken står i, er en del av kirkens og menighetens identitet og natur, dens essens (engelsk: *essence*). Denne identiteten er uforanderlig. Andre deler av den kirkelige identiteten vi har som kristne – som hvilken kirke, teologisk tradisjon og spirituelle- og gudstjenestelige former man identifiserer seg med, kan derimot være under forandring gjennom hele livet for mange kristne. Men dette trenger å rokke ved deres grunnleggende kristne identitet og tilhørighet til Kristus.

Viktigheten av å bevisstgjøres på vår identitet

At bevisstgjøring av hva vår kjerneidentitet som kristne og som kirke er og handler om, er viktig, er de fleste kristne sannsynligvis enige om. Men hvordan denne bevisstgjøringen kan skje, kan det kanskje være ulike tanker om. Og – kanskje like viktig her: Hvordan kan identiteten bli «aktiv» i den forstand at den kan få noe å si for vår måte å tenke og drive menighet på? Først og fremst må det understrekes at det vil være viktig stadig å tekke inn den bibelske forståelsen av hva kirken egentlig er – i bibelstudium, forkynnelse og undervisning i det kristne fellesskapet. Litt forenklet kan man si at en menighet blir alltid slik vi tenker den i vårt hode og slik vi forkynner den.

Og tillater vi at våre forestillinger om hva kirken er – blir påvirket av den bibelske beskrivelsen av den, har vi også mulighet for å se at visjoner går i oppfyllelse. Dette er også bakgrunnen for denne bokens tilblivelse, nemlig at denne tenkningen om kirkens identitet er – og bør være – den store visjonen som inspirerer og hjelper oss når vi ønsker å bygge kirke innenfra. Historien viser også at det alltid er de store bibelske sannhetene (her om kirken) som skaper visjoner hos oss og som driver oss. Visjonene skaper drømmer og

KROPPEN

pasjoner om at vi må få se og erfare stadig mer av hva det nye liv i Kristus innebærer og hva det kristne fellesskapet kan gi og bety for oss mennesker. I den påfølgende del av dette kapitlet vil jeg si noe mer om nettopp dette.

3. Kan Kristi kropp-visjonen realiseres?

Hvorfor den store visjonen aldri må bli borte

Som vi har sett, formidler Paulus en unik teologi om og for kirken. I tekstene vi har etter denne apostelen, beskrives en stor visjon om forholdet mellom Kristus og kirken – og for kirkens liv og tjeneste i verden. Den engelske teologen James D.G. Dunn har sagt noe som i min oversettelse lyder slik: «Paulus var ingen drømmer eller bare en forkjemper for idealistiske tanker om kirken. Han var svært bevisst på at menighetene han skrev til, kom til kort i forhold til hans visjon.»²¹

Når vi leser om det som for eksempel preget menigheten i Korint – som jo også er den direkte adressat for mange av de tekstene vi tidligere har sett på, ser vi klart at i disse speiler det seg en helt annen virkelighet enn det Paulus er opptatt av i sin visjon. Men direkte og konkret inn i korinternes virkelighet med åndelighet på avveie, moralske utglidninger, splittelser og dårlige relasjoner, er det Paulus planter den store visjonen og kirken som Kristi kropp! Unektelig kan en slik visjon på mange måter virke som en svært idealistisk – og urealistisk – tenkning om kirken, sett i lys av det vi står oppe i når det gjelder menighetsliv og kirkelig aktivitet i dag.

Poenget mitt her er at på tross av at vi til tider opplever at det kan være rimelig langt fra å leve i – og etterleve – denne visjonen, så er den like gyldig for oss som kirke og som menighetsbyggere i dag som den gang Paulus skrev sin tekst. Men da vil det også være et poeng for oss at vi i dag igjen og igjen repeterer både hvilke sannheter om Kristus og kirken Paulus egentlig vil si noe om, og omfavne og bli bærere av den samme visjon som Paulus brant for. Det er nemlig denne teologien og denne visjonen vi trenger om vi skal kunne bygge kirke innenfra!

I det følgende vil jeg gi noen grunner til at den store visjonen om kirken som Kristi kropp aldri må bli borte eller bli svekket i vår måte å tenke kirke på – og heller ikke i alle våre anstrengelser for å bygge denne kirken.

Kropps-visjonen og kirkens identitet og gudgitte tjeneste

Vi må holde visjonen levende fordi den handler om det helt essensielle – den nærværende Kristus og den kristnes og kirkens identitet, livskilde og indre liv. Knappt noe bilde kan vel tydeligere enn Kristi kropp-metaforen få fram, det nære og intime forhold det er mellom Kristus og hans kropp – som er kirken. Så nært henger Kristus og kirken sammen, at vi har sett at dette forhold best beskrives som *identifikasjon*. Å få del i kirkens liv og gaver, er derfor det samme som å få del i Kristi liv og i hans gode gaver. Denne store sannhet om kirken kan opplagt forhindre at vi tenker for smått, menneskelig og for snevert om det fellesskap vi får i den kristne kirke.

Vi må også holde visjonen levende fordi den handler om kristnes gudgitte tilhørighet og særegne tjeneste – som vi aldri må tillate å bli forflatet eller tømt for innhold! Men nettopp for å forhindre at vi som kirke tenker for smått og snevert om relasjonene mellom lemmene, dvs. mellom menneskene som tilhører Kristi kropp, er det Paulus snakker både om enheten i Kristi kropp, den likeverdige relasjon mellom lemmene og mangfoldet i lemmenes oppgaver. I relasjonen til Kristus og hverandre ligger innebygget alt det Bibelen taler om nåde, tilgivelse, gjensidig kjærlighet og fellesskap i den tjeneste som er gitt kirken. Noen ganger kan vi se at aktiviteter, formaliteter, dårlige holdninger og annet – kan prege menighetsfellesskapet mer enn de nådefulle og gode relasjonene mellom menighetslemmene. Dette var altså Paulus bevisst på og en situasjon han talte rett inn i med sin visjon om Kristi kropp.

Kropps-visjonen og kirkens betydning for verden

Videre må vi holde visjonen levende også fordi den handler om kirkens betydning for denne verden – ved at den representerer, formidler og speiler Jesu nærvær og Gudsrikets framtid for alle mennesker. Som allerede sagt, er kirken en åpen og inkluderende størrelse, som vender seg til alle mennesker med Guds tilbud om frelse og nytt liv.

Som allerede understreket, er sendelses- eller misjonsoppdraget ikke en brysom aktivitet som kan komme som et tillegg til alle andre aktiviteter. Den er nemlig misjon! Driver den ikke misjon, lever den ikke ut det den er, svikter den sitt oppdrag og sitt vesen!

Visjonens og kirkens dobbelthet

I denne boken peker jeg på en spesiell grunn til at vi må holde kroppsvisjonen levende. Det er nemlig en realitet at kirken har en dobbeltsidig struktur, en dypstruktur og en overflatestruktur, en synlig og usynlig side. Gjennom hele kirkens historie og i dens liv i dag – både i teologisk tenkning og i praksis, har denne dobbeltsidigheten skapt problemer for kirker og kristne fellesskap i forhold til å leve i og leve ut det livet den har fått av og i Ånden og som Kristi kropp.

Til alle tider har det sett ut til at kirker og menigheter har valgt gale forbilder, modeller og visjoner for sin utvikling og vekst. Dette er modeller og visjoner som ofte bygger på sekulære verdier og idealer, ikke de bibelske gitte og de som er beskrevet i de bibelske tekstene. Konsekvensene av dette er de som i denne boken er beskrevet som følgevirkninger av å tenke og bygge kirke fra utsiden. Veien ut av denne situasjonen kommer til å være tema i påfølgende del av kapitlet.

En apostolisk veiledning for revitalisering

Jeg har gjentatte ganger i denne boken gitt uttrykk for at det eneste holdbare forståelsen både av hvordan Kristi kropp-visjonen skal kunne virkeliggjøres og av hvordan vi kan skille mellom – og samtidig holde sammen – kirkens to strukturer eller dimensjoner, er å se kirkens dobbeltsidighet som en parallell til våre personlige kristne liv. Ser vi de to sidene ved kirken i et konfliktforhold, vil vi nemlig lett stå i fare for å få et dualistisk syn på kirken – der dens ytterside blir vurdert som et brysomt vedheng til den åndelige og ideelle kirketanke som vi får presentert blant annet i Kristi kropp-bildet. Ser vi kirkens dobbeltsidighet i et harmoniforhold, lar vi gjerne være å problematisere kirkens ytterside i lys av hva kirken faktisk er – dens indre liv og identitet. Dermed vil vi lett kunne overse både bibeltekster som er tydelige på kirkens identitet som Kristi kropp og det kontinuerlige behovet for revitalisering og fornyelse som finnes i alle kirker og menigheter.

I Romerbrevet kapittel 12 og de to første versene der, gir Paulus en nyttig veiledning på hvordan vi skal forstå fornyelse eller revitalisering både på personlig plan og i kirken. På mange måter inneholder disse to korte versene alt det vi som kristne og som menighetsbyggere trenger å vite om både egen og fellesskapets fornyelse. Slik sier Paulus dette:

Rom 12,1-2: Derfor formaner jeg dere ved Guds barmhjertighet, søsken: Bær kroppen fram som et levende og hellig offer til glede for Gud. Det skal være deres åndelige gudstjeneste. 2 Innrett dere ikke etter den nåværende verden, men la dere forvandle ved at sinnet fornyes, så dere kan dømme om hva som er Guds vilje: det gode, det som er til glede for Gud, det fullkomne.

Den nødvendige overgivelse

Som vi som kristne blir oppfordret til å bære kroppen vår fram for Gud som et levende og hellig offer, slik kan vi også gjøre med kirken, menigheten vår. For Paulus var ikke den kristnes kropp noe negativt eller syndig som måtte undertrykkes eller sees ned på. Tvert imot var kroppen noe den kristne skulle betrakte som hellig og innvie til tjeneste for Gud. Kirkens ulike historisk betingede former og struktur er på mange måte den synlige kroppsliggjøring av kirkens liv i ulike tidsfaser og kulturelle omstendigheter. Som den kristnes

kropp, snakker vi ikke om en fullkommen form eller struktur. Denne siden ved kirken har alltid – som i dag – sine feil og mangler. Allikevel kan den være, og er, bærer av en edel og dyrebar «skatt», som Paulus sier i 2 Kor 4,7. Både den kristnes kropp og kirkens ytre strukturer og ordninger, er det skjøre «leirkareb» som skatten befinner seg i.

Paulus bruker i vers 1 i Rom 12 også en sammenligning med gammeltestamentlig offertjeneste. Det apostelen er opptatt av her, er selvfølgelig ikke en lignende offertjeneste som den vi finner i Det gamle testamete. Sammenligningen må gå på en vilje hos kristne til å overgi til Gud det vi anser som goder og noe vi har kjært i livet, men som allikevel kan hindre vår åndelige vekst og utvikling. Dette er nemlig vår ekte eller sanne gudstjeneste som kristne, sier apostelen. Hva dette kan handle om for oss som enkeltkristne, har det fleste gjort seg erfaringer med og tanker om. Men hva denne gudstjenesteøvelsen kan bety for en kirke eller et kristent fellesskap, har sannsynligvis mange av oss ikke hørt like mye forkynnelse om.

Jeg tror imidlertid ikke at vi gjør vold mot teksten, om vi sier at også fellesskapene våre, kirken og menigheten, må vi til tider bære fram som et offer for Gud. Om vi ikke viser denne viljen til å overgi til Herren også våre aktiviteter, våre planer, våre fellesskap, det vi selv synes å ha tatt eierskap til, det vi har kjært, er det ikke sikkert at vi blir mottakelige for den fornyelse Herren har for oss – både som enkeltkristne og som fellesskap!

Forvandling fra innsiden

Paulus bruker en interessant ordsammensetning i vers 2. Ordet som er oversatt med «innrette seg etter» i oversettelsen jeg har brukt, kan også oversettes å bli likeformet med, bli preget av, bli modellert av (og lignende uttrykk), av den nåværende verden. Tvert imot, sier apostelen, at kristne skal bli forvandlet. Ordet som her brukes i den greske teksten, og som for øvrig også brukes i passiv form (*metamorfóā*), har med transformasjon å gjøre. En variant av denne betydningen kan da være – «being the outward expression of what springs from within».²² Og der er vi sannsynligvis veldig tett på den grunnleggende tanken som det kan være klokt å legge til grunn også med tanke på hva revitalisering av kirke og menighet kan handle om. Revitaliseringen vi til enhver tid har behov for i kirken, handler nemlig om at det «utvendig», dvs. i kirkens ytre former og uttrykk, skal det være mulig gjenkjennelig i forhold til det liv som springer ut av de indre strukturene og

ressursene som er gitt oss som kirke og fellesskap! Jeg har tidligere brukt betegnelsen transformativ revitalisering om denne måten å forstå kirkelig fornyelse på.

Hvordan forvandlingen av de kristnes liv og av kirken – fra innsiden – viser seg i det ytre, bruker Paulus resten av dette kapittel 12 i Romerbrevet til å si noe om. Han peker på viktigheten av sann selvbedømmelse, å ikke tenke høyere om seg selv enn det en bør gjøre og det som står i forhold til den nådegave og oppgave den enkelte har fått i fellesskapet, se vers 3-8. I versene 9-21 er apostelen opptatt av å tegne et bilde av kristenlivet og kirken preget av Åndens frukter og de sentrale kristne dydene. Her er formaninger om å vise kjærlighet og hjelpe hverandre, om å være brennende i Ånden og tjene fellesskapet, om å velsigne og ikke forbanne, om å skape fred og ikke gjengjelde, med mer. Dette følges opp både av kapittel 13 med anvisninger av hvordan de kristne og kirken bør forholde seg til de politiske styresmaktene og kapittel 14 med ytterlige formaninger om viktigheten av samhold i menigheten.

Kirker og fellesskap som ligner Kristus

Det vi skal merke oss, er at Paulus her ikke bare tegner et bilde av kristnes liv som ved Guds Ånd blir forvandlet fra innsiden, men av en kirke og kristne fellesskap som pregets av Åndens nyskapende og fornyende gjerning. I teksten i Efeserbrevet 4,11—16 er det helt tydelig at det er denne tematikken som apostelen snakker om. Og i Ef 4,11ff. gjør apostelen det klart at fornyelsen og transformasjonen handler om å vokse opp til ham som er hode for kroppen, Kristus selv. Bare på denne måten kan vi bli «den modne mann, som har nådd sin fulle vekst og har fått hele Kristi fylde», vers. 13. Jeg vil påstå at Paulus faktisk formidler en forståelse av kristusetterligning – som ikke bare er basert på den enkelte kristnes liv, men på at hele kirken, hele fellesskapet, står både i forpliktelsen til å ligne Kristus – og i den transformativ prosessen som faktisk kan gjøre at dette kan skje. At vi som enkeltkristne og fellesskap kan komme til å ligne Kristus, handler nemlig ikke om at vi tar oss sammen eller anstrenger oss for å etterligne et ideal for livene våre, men og Åndens transformativ gjerning i våre liv.

Det som skjer – når Ånden får gjøre sin transformativ gjerning i den enkeltes og i fellesskapets liv, er at vi kommer til å «digne Jesus». Det er et fellesskap som i tenkning og holdninger, i ord og budskap og i sin diakonale

tjeneste gjør Jesu gjerninger. På sett og vis er dette et *Imitatio Cristi*-motiv som ikke bare handler om enkeltkristne forvandling til Kristuslikhet, men at dette viktige anliggendet faktisk gjelder hele kirken, hele fellesskapet. Sentralt i en slik tenkning vil da være at kirke- og menighetskulturen påvirkes og forvandles slik at trekk av Kristi person og liv kan gjenkjennes.

En slik, i spirituell forstand, transformativ menighetsforståelse forutsetter imidlertid det syn på både enkeltkristne og fellesskapet at det er behov for – som Paulus formaner romerne, å overgi seg «som et offer» for at Herren ved sin Ånd kan få gjort sin gjerning med oss. En slik transformativ menighetsforståelse innebærer at Den hellige ånd ved og gjennom Guds ord, nådens midler og de gaver og tjenester han har gitt menigheten – får gjøre sin forvandlende gjerning i enkeltpersoner og fellesskap, slik apostelen snakker om dette i kapittel 12 i Romerbrevet.

I stand til å teste eller prøve hva som er Guds gode vilje

Paulus er også opptatt av hva resultatet blir av den forvandlende og fornyende prosess som Ånden gjør i den enkeltes og i fellesskapet liv. Målet eller hensikten er altså å bli i stand til å dømme om hva som er Guds vilje: det gode, det som er til glede for Gud, det fullkomne. Ordet som her er oversatt «dømme», kan også oversettes teste eller prøve. Og det er, som vi har sett, kristnes og kirkens forhold til omgivelsene, til «den nåværende verden», som Paulus har fokus på. Utgangspunktet for apostelen at hele tankesettet, sinnet, hos den kristne er nytt, eller forvandlet. Dette gjør at den kristne er i stand til å tenke annerledes om saker og ting som tilhører denne verden – enn mennesker som ikke har opplevd denne sinnsforvandlingen. Det er også dette som gjør at den kristne er i stand til å teste eller utprøve hva som er Guds gode og fullkomne vilje.

Det er interessant å merke seg at Paulus rett etter de ordene vi her har stoppet litt opp for, fra vers 3 i Rom 12, løfter fram visjonen om Kristus som kroppen der de troende er lemmer og tjener med sine nådegaver «alt etter den nåde Gud har gitt oss», som apostelen sier i vers 6. Personlig tolker jeg dette som et uttrykk for at fornyelse og sinnets fornyelse er nært forbundet med menighetsfellesskapets funksjon som Kristi kropp der nådegaver svarer til oppgaver. Og både på personlig og på fellesskapsplan handler det om å stå i og utføre Guds vilje med sitt liv og i den tjeneste med kirkens liv. Skjer dette, kan vi også være rimelig trygge på at vi er i berøring med det som er Guds

KROPPEN

plan og vilje med både den enkeltes liv og med kirken som helhet, og de lokale fellesskapene.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. Hva kan Kristi kropp-metaforen si oss om kirken? Hvordan vil du argumentere for at Kristi kropp-metaforen er noe mer en bare et bilde, men også vil formidle at det er snakk om en realitet bak bildet?
2. Hvordan vil du forklare med egne ord denne bokens beskrivelse av kirken som Kristi kropp – sett i lys av det som i boken kalles «innad-relasjonen» (menigheten som lemmer i samhandling), «oppad-relasjonen» (Kristus som hode for legemet) og endelig «utad-relasjonen» (kirken som Guds sendelse til verden)?
3. Hvorfor må kirken aldri miste den store visjonen av kirken som Kristi kropp, i følge det som sies i dette kapitlet?
4. Hvilke praktiske konsekvenser tror du det vil kunne få for synet på ditt eget kristenliv og din egen tjeneste i menigheten, om du i sterkere grad betrakter deg som et lem på Kristi kropp, og ikke bare som et individuelt troende menneske?
5. Hvordan beskrives den apostoliske veiledningen for revitalisering av kirken/menigheten som en levende organisme, som Kristi kropp, som du kan lese om i del 3 av dette kapitlet? Hvordan vil du vurdere verdien av tenke revitalisering av menighetsliv som en parallell til vår personlige fornyelse – med utgangspunkt i Rom 12,1-2?

Kapittel 4

GAVENE

If the charism of individual Christians were discovered and furthered and developed, what dynamic power, what life and movement there would be in such a community, such a Church.

Hans Küng²³

Just as every charisma is a concrete manifestation of Christ's grace, so also is every charismatic activity a concrete manifestation of Christ's grace, so also is every charismatic activity a concrete form of confession to him.

Because the church is born through the presence of Christ in the Holy Spirit, the thesis that the church is constituted by way of the entire called and charismatically endowed people of God presupposes that the exalted Christ himself is acting in the gifts of the Spirit.

Miroslav Volf²⁴

1. Når er det nådegaver blir et problem?

Erkjennelsen av at den kristne kirke ut fra sitt vesen eller natur er en *spirituell* og en *organisk* størrelse, er og må være fundament og retningsgivende for alt det jeg i denne boken tenker og mener om hvordan menighetsliv i dag skal kunne revitaliseres. Kirken en *karismatisk* størrelse fordi den er skapt av Ånden og fordi den er Kristi kropp. En konsekvens av dette er at kirken fungerer som følge av at de gaver og tjenester som Herren av nåde og ved Ånden har lagt ned i sin kirke. Nå er det heldigvis slik at kirker og menigheter blir brukt av Gud og fungerer som spirituelle og karismatiske størrelser – selv om den ikke bruker de store ordene om denne dimensjonen ved kirkens liv. Den læremessige kunnskapen om gavenes plass og funksjon kan være svak. Den praktiske innsikten i hvordan gaver kan identifiseres, verdsettes og gis rom, kan også være så å si fraværende. Men selv om det er slik, tror jeg ikke det er riktig å bruke dette som en sovepute i forhold til å aktivt søke kunnskap

og innsikt i nådegavenes unike karakter og betydning for kirkens modning og vekst. Utfordringen vi står overfor, er derfor hvordan den nådegaveforståelsen som vi finner beskrevet spesielt i apostelen Paulus sine brev, kan integreres i – og helst fornye – både kristenlivene våre, menighetslivet og strukturene.

Ser vi på den kristen kirkes historie, vil vi se at syn på Åndens gjerning nådegaver er ett av de områdene der kristne, menigheter og kirker kan ha svært forskjellige oppfatninger. Det kan også se ut som at Åndsgavene både i læreorienterte framstillinger og i praksis ofte blir til mer besvær enn til velsignelse og hjelp. Både i tolkning, vektlegging og praktisering av Åndsgavene, ser vi at kirkesamfunn og menigheter har gått forskjellige veier. Men dette er ikke en grunn til å la være å løfte fram betydningen av å se på nådegavenes plass og rolle i kirke og menighet i dag ut fra hva bibeltekstene også sier på dette området.

Grunner til at gavene mister sin genuine betydning

I kirker og menigheter som i større og mindre grad tenker og bygger kirke utenfra, innsnevres gjerne forståelsen av nådegavenes sentrale plass for fellesskapets modning og vekst, bruken av gavene neddempes og Åndens gaver mister sin genuine betydning for kristenliv og menighetsbygging. Det som skjer, er at fokuset ikke er på idealet og visjonen om en kirke og en menighet som fungerer som Kristi kropp, men som noe annet – ofte etter forbilder i den sekulære verden.

Mens Det nye testamentet helt klart omtaler gavene i et menighetsperspektiv, dvs. som lemmene på Kristi kropp med forskjellige funksjoner og tjenester, har vi i dag også lett for å individualisere forståelsen og bruken av gavene. Åndsgavene blir da først og fremst knyttet til den personlige utrustning til tjeneste. Dette er selvfølgelig prisverdig, men det er absolutt et forkortet perspektiv på nådegavene! Er det riktig ille, knyttes nådegavene ensidig til et personlig åndelig opplevelsesliv. I det hele tatt står vi i den individualistisk orienterte vestlige tenkemåte i fare for å miste det genuine menighetsorienterte i vår forståelse av Åndsgavenes plass og rolle.

Noen ganger kan vi også se at det som har med nådegaver å gjøre, på sett og vis uvesentliggjøres. Dette kan skjer ved at man for eksempel sette gavene opp mot andre vesentlige eller sentrale bibelske anliggender som angår menigheten og kristenlivet. Hvor ofte kan vi ikke høre om at det er kjærligheten som er viktigst, eller for den saks skyld at det er Åndens frukt vi først å fremst må etterstrebe. Selvfølgelig er dette helt rett – og helt galt! Det er rett at Åndens frukt, deriblant kjærligheten, er av livsavgjørende betydning. Er kjærligheten borte, gagnar gavene intet! Samtidig er det helt galt å sette Åndens frukt og Åndens gaver opp mot hverandre på nevnte måte for å uvesentliggjøre betydningen av det sistnevnte.

Det finnes også eksempler på at omtalen av nådegavene eller Åndsgavene som regel vært koplet på omtale av pinsevenner eller karismatikere. Noen ganger er det også tydelig at disse forstås som litt spesielle kristne. Og holdninger blir da at dette nok er mennesker bør ha med oss i fellesskapet – og som kanskje til og med er fargeklatter i et ellers nokså grått og kjedelig kirkelig landskap, men som allikevel ikke er fullt ut anerkjent med sine åndelige erfaringer. Mistenkeligjøring av mennesker som ønsker å tjene med

GAVENE

bestemte nådegaver hører også med i dette bildet. Det samme gjør fryktholdningene overfor det som har med Åndens gaver å gjøre. Spesielt gjelder det gaver som på oss i dag virker fremmedartede.

Når problemene med gavene skyldes teologi

Men det finnes også andre grunner til at vi kan få problemer med å komme overens med den bibelske nådegaveteologi i dag. En av disse er det ulykksalige skillet vi har innført mellom det såkalte lekfolket og en pastor- eller presteestand. Uansett hvilken utgave av denne tenkningen man tar utgangspunkt i, vil man ha ofte store vanskeligheter for å komme til rette med en bibelsk teologi om gavene og tjenestene dersom man opererer med en topptung embetsteologi. Fundamentet for den bibelske lære om gavene og tjenestene er ikke at disse gis på to ulike nivåer eller i to utgaver; en for såkalte lekfolk og en for prester eller pastorer. Poenget i Det nye testamentet er at alle troende i utgangspunktet stilles likt i forhold til den utrustning Herren vil gi oss, men han gir oss forskjellige gaver etter de forskjellige oppgavene han ønsker å lede oss inn i. Lederskapsgavene finnes sammen med alle de andre gavene i de nådegaveopplistingene vi skal studere i dette kapitlet. Men heller ikke oppgavene utføres på forskjellig nivå. Nei, alt er ulike funksjoner på den samme Kristi kropp.

Det finnes også mer læremessig orienterte, skal vi kalle det svekkelser av gavenes plass og betydning i kirken liv. Noen har sagt at de ekstraordinære gavene skal ha opphørt i den første kristne tid. Den såkalt «dispensasjonismen» eller tidshusholdningslæren hevder det. Andre har innsnevret forståelsen av gavene til for eksempel å tale bare om de såkalte «ni overnaturlige» ut fra 1 Kor 12,7-11. Atter andre snakker om nådegaver som om alt av menneskelig aktivitetsutfoldelse i menighetens liv, er nådegaver. Felles for disse ulike måtene å komme til rette med nådegavene på, er at de viser hvor store problemer vi har i kirken med tolkning og tilpasning av bibelsk orientert nådegaveteologi i dag.

2. Viktig bibelteologisk kunnskap om gavene

Hvorfor nådegaver – og hvem er de?

De mest sentrale tekstene som handler om Åndsgavenes plass og rolle i menigheten finner vi Rom 12, 1 Kor. 7 og 12, Ef 4 og 1 Pet 4,10-11. Selv om Paulus på mange måter må sies å være nådegaveteologen i NT, er det interessant at også Peter bruker begrepet nådegaver i 1 Peters brev 4,10 og 11. Her er tekstene:

Rom 12,4-6: Vi har én kropp, men mange lemmer, alle med ulike oppgaver. 5 På samme måte er vi alle én kropp i Kristus, men hver for oss er vi hverandres lemmer. 6 Vi har forskjellige nådegaver, alt etter den nåde Gud har gitt oss.

1 Kor 7,7: Jeg skulle ønske at alle var som jeg. Men enhver har sin egen nådegave fra Gud, den ene slik, den andre slik.

1 Kor 12,1-7: 1 Når det gjelder Åndens gaver, søsken, vil jeg at dere skal ha kunnskap om dem. 2 Dere vet at da dere levde som folkeslagene gjør, ble dere viljeløst revet med til de stumme avgudene. 3 Derfor kunngjør jeg for dere at ingen som taler i Guds Ånd, sier: «Forbannet er Jesus!» Og ingen kan si: «Jesus er Herre!» uten i Den hellige ånd. 4 Det er forskjellige nådegaver, men Ånden er den samme. 5 Det er forskjellige tjenester, men Herren er den samme. 6 Det er forskjellige kraftige virkninger, men Gud er den samme, han som er virksom og gjør alt i alle. 7 Hos hver enkelt gir Ånden seg til kjenne slik at det tjener til det gode.

1 Kor 12,28-31: 28 I kirken har Gud for det første satt noen til apostler, for det andre profeter, for det tredje lærere, deretter mektige gjerninger, deretter nådegaver til å helbrede, til å hjelpe, til å lede og til ulike slag tungetale. 29 Er vel alle apostler? Er alle profeter? Er alle lærere? Gjør vel alle under? 30 Har alle nådegaver til å helbrede? Taler alle i tunger? Kan alle tyde tungetale? 31 Men vær ivrige etter å få de største nådegavene!

Ef 4,7-13: 7 Til hver enkelt av oss er nåden gitt, alt etter som Kristi gave blir tilmålt. 8 Derfor heter det:

Han steg opp i det høye og bortførte fanger,

til menneskene ga han gaver.

9 At han steg opp, må jo bety at han også var steget ned til det aller laveste av jorden. 10 Han som steg ned, er den samme som steg høyt opp over alle himler for å fylle alt. 11 Og det var han som ga noen til å være apostler, noen til profeter, noen til evangelister og noen til hyrder og lærere, 12 for å utruste de hellige til tjeneste så Kristi kropp bygges opp, 13 inntil vi alle når fram til enheten i troen på Guds Sønn og i kjennskapet til ham og blir det modne mennesket som er fullvoksnet og har hele Kristi fylde.

1 Pet 4,10-11: 10 Tjen hverandre, hver og en med den nådegave han har fått, som gode forvaltere av Guds mangfoldige nåde. 11 Den som taler, skal se til at han taler som Guds ord. Og den som tjener, skal tjene med den styrke Gud gir. Slik skal Gud i ett og alt bli æret, ved Jesus Kristus. Ham tilhører herligheten og makten i all evighet! Amen

Et relevant spørsmål for mange i dag kan være – hvorfor det er nødvendig å snakke så mye om – og bruke tid på – nådegaver? Hvorfor er det ikke tilstrekkelig å snakke om de evnene vi har, og hva vi har å bidra med inn i menighetsarbeidet? Hvorfor er egentlig kunnskapen om Åndsgavene som Det nye testamentet formidler så viktig med tanke på å bygge kirke fra innsiden? Svarene jeg her kommer til å gi på disse spørsmålene, viser at det som har med nådegaver å gjøre, ikke er en isolert liten del av et aktivt menighetsliv, men at det griper inn i det meste av det vi tenker om kirken – og er opptatt med i kirken. Dette handler om både om hvordan vi erfarer evangeliet, hva sammenhengen er mellom Guds rike og kirken. Det handler også om kirkens identitet og funksjon som Kristi kropp, vår deltakelse i Guds byggverk i verden som Åndens gjerning i og gjennom våre liv – og endelig for hvordan vi forstår og utfører lederskap i kirken.

For at nåden skal bli håndgripelig og tydelig!

Den sist siterte bibelteksten ovenfor er fra 1 Pet 4,10 og 11. Knapt noe sted i NT finnes klarere uttrykt nådegavenes egentlige hensikt eller intensjon. Alle som gjør sin tjeneste i kirken, gjør det ved den gave Guds Ånd deler ut og som forvalter over Guds mangfoldige nåde. Nådegavene har altså med nåden å gjøre! Og sagt enda tydeligere: Skal nåden bli håndgripelig og tydelig for mennesker både internt i kirken og for verden omkring oss, så har vi som

kirke ingen andre verktøy å gripe til enn de Åndens gaver – som av bare nåde gis den enkelte av oss.

Som lemmer på Kristi kropp er vi altså satt til å være forvaltere over Guds store arsenal av nåde. Og dette er en nåde som er «mangfoldig». Det ordet Peter bruker her, kan også oversettes – variert eller mangefasettert. Det er med andre ord nåde for alle livets områder og alle våre behov! Gavene er også nådens gaver, det vil si – gaver som både gis av nåde og som formidler nåden.

Det nådegavene formidler, gir oss en smak av Gudsriket!

Kirken er en del av en større virkelighet enn seg selv; nemlig Guds rike. Kirken er heller ikke bare til for seg selv, men den er et redskap for noe større – Guds rike. Gavene svarer ikke bare til menighetens karakter som Kristi kropp, men de svarer til Gudsrikets karakter og måten Gudsriket fremmes på i verden i dag. Gudsriket kan først og fremst defineres som Guds kraftfulle kongedømme. Dernest kan vi forstå Gudsriket som den sfære eller det område der dette kongedømme blir erfart. Forholdet mellom Gudsriket og menigheten kan klargjøres på følgende måte.²⁵

Kirken er ikke identisk med Gudsriket. Riket er Guds kongedømme, der Gud selv hersker. Kirken er et samfunn av frelste syndere. Jesus og disiplene talte om at Gudsriket var nær, aldri at kirken eller menigheten var nær. De talte om de gode nyhetene om riket, ikke om at disse handlet om kirken. Gudsriket er også bakgrunnen for og skaper av kirken. Når mennesker får del i riket, blir de nemlig samtidig en del av det kristne fellesskap som er kirken. Kirken har som oppgave å vitne om og representere Gudsriket. Kirken skal også være instrument for riket ved at Den hellige ånd gjennom kirken får manifestere Gudsrikets gaver og kraft.

Åndens gaver er altså gitt til kirkens oppbygning og vekst og for at den skal fungere som Kristi kropp i verden. Men bak disse sannhetene om kirkens natur og tjeneste i verden, ligger den store sannheten om at kirken er Gudsrikets representant og formidler i verden! Nådegavene, og for den del også Åndens frukt, er gitt kirken for at de skal tjene Gudsriket. I gavenes forskjellighet og variasjon, gjenspeiles Gudsrikets mangfoldighet og rikdom. I gavenes Åndskarakter, speiles gudsrikets fullkommenhet og dets åndelige kraft. I gavenes nådekarakter, gjenspeiles rikets innhold av forsoning,

kjærlighet og godhet fra Guds side som han ønsker å konkretisere inn i alle menneskers liv.

Nåde-gaver som forsmak på den tid som kommer

Gavene er altså gitt kirken som en forsmak på den tid som kommer. Paulus sier til korinterne at de hadde fått en rikdom på alle gaver, både tale og kunnskap, og de manglet ikke noen nådegave mens de ventet på at Jesus skulle åpenbare seg, jfr. 1 Kor 1,5-8. Det er her ikke snakk om en rikdom i form av fullkommen tale eller kunnskap, men kun en forsmak på det som vil komme. Nådegavene rekker «stykkevis», som Paulus sier det i 1 Kor 13,9-10, og de skal være der sammen med kjærligheten inntil det fullkomne kommer. Ånden selv er jo gitt oss som pant og som forsmak på den Gudsfylde som skal komme i neste tidsalder, jfr. 2 Kor 1,22; 5,5; Ef 1,14.

Det vi skal merke oss er at også dette som beskrives som forsmak og noe som kun er stykkevis, er en rikdom som kirken er gitt og som den må bli klar over! I Ef 4,13 snakker apostelen som vi har sett om den oppbyggelse og vekst som gavene skal utvirke i menigheten. Dette skal igjen lede fram til den fulle vekst og hele Kristi fylde. Dette innebærer selvfølgelig at Kristusfyllden som vi skal vokse fram og opp mot, også er noe vi får del i gjennom de gaver og tjenester som Herren ved Ånden har satt i kirken. Rikdommen Paulus snakker om i Korinterbrevet er altså intet mindre enn Kristusfyllden som gavene gir oss del i.

For at Kristi kropp skal fungere etter sin hensikt

Om vi ser på hvordan Paulus forklarer hensikten med nådegavene, legger han tydelig vekt på at de er «lemfunksjoner» på Kristi kropp, jfr. Rom 12,4ff; 1 Kor 12,4ff. Det betyr for oss i dag at nådegavene først og fremst tilhører kirken som fellesskap. Den enkelte som har en nådegave, har den ikke til eget bruk, men for felleskapets skyld. Et hovedpoeng i den apostoliske undervisningen om kirken er helt klart at gavene er gitt til oppbyggelse og vekst, jfr. 1 Kor 14,1ff; Ef 4,12ff. Ordet «oppbyggelse» må da forstås i lys av det bibeltekstene taler om kirken som kollektiv eller fellesskap, og ikke pietistisk og individualistisk. Det ser også ut til at noen nådegaver er viktigere enn andre når det gjelder menighetens oppbyggelse og vekst. Derfor sier Paulus at det nettopp er disse gavene vi i særlig grad skal søke, jfr. 1 Kor 12,27-31.

Paulus bruker også begrepet utrustning om nådegavenes formål og hensikt, jfr. Ef 4, 12. Han gav sine gaver «for å utruste de hellige så de kan utføre sin tjeneste», sier han. Ordet utruste kan lede tankene våre både til redskap vi trenger for å utføre en jobb, og til utstyr og våpen vi trenger i en kamp. Begge bilder stemmer med sannheten om kirken. Den er både et byggverk vi er med å bygge (jfr. 1 Kor 3,10ff.), og den står i en kamp der vi sannelig trenger det utstyr og de våpen Herren vil utruste oss med (jfr. Ef 6,10-20). Gavene er altså gitt menigheten til utrustning i kirkens tid, dvs. inntil Jesus kommer igjen, 1 Kor 1,8.

Fordi vi er engasjert i Guds byggverk – ikke vårt eget!

Vi har i den bibelske beskrivelsen av kirken som Kristi kropp og av nådegavene gjentatte ganger støtt på begrepet bygning, oppbygning og oppbyggelse. Dette er da også nøkkelbegreper for å forstå karakter som Kristi kropp, nådegavenes plass og funksjon – og endelig hvilken karakter veksten har i kirken. Bak ordene bygning og oppbyggelse, ligger det greske *oikodomé*-begrepet, som kan karakteriseres som et nøkkelbegrep i den bibelsk-paulinske framstilling av kirken og dens oppbygning og vekst.

Begrepet brukes i bibelmaterialet både om den konkrete bygning, jfr. Mark 13,1f.; Matt 24,1, – og dessuten om den pågående byggeprosess. På sistnevnte måte bruker Paulus oftest ordet tilknyttet kroppens oppbygning og nådegavenes plass og funksjon. Hos Paulus er det også slik at oppbygning og vekst brukes som synonyme begreper, jfr. Ef 4,12ff. Ut fra kirkens eller menighetens struktur som Kristi kropp, kan veksten karakteriseres som tresidig: Det er en oppbygning og vekst «oppad» til Ham som er hode for kroppen, Ef 4,15b. Det er altså en oppbygning og vekst i menighetens og den enkelte kristnes tro og lydighet mot Jesus Kristus som hode.

Veksten i kirken har også en «innad»-dimensjon. Paulus snakker nemlig om sammenføyning, samholdet og samfunksjonen mellom lemmene på kroppen, Ef 4,16; 1 Kor 12,14ff. Vekst i kirken handler derfor også om å vokse og utvikles i forståelsen av lemmenes/gavenes funksjon i kirken og menighetsfellesskapet. Endelig kan vi snakke om den oppbygning og vekst i kirken som handler om menigheten som frelsesredskap i verden, der evangeliet proklameres og mennesker inkluderes i forsoningens nåde i den kristne menighet. Og dette blir da den «utadvendte» siden ved veksten i kirken.

Det er Guds om gir veksten

Det har ikke vært uvanlig å karakterisere vekst i kirken som kvantitativ og kvalitativ. Den kvalitative går da på åndelig fostring og disippelgjøring, og den kvantitative på det å vinne mennesker for Kristus slik at de blir en del av kirken. På mange måter kan dette være en klargjørende inndeling, men sett ut fra det nevnte tredimensjonale vekstbegrep, må vi presisere at all vekst i kirken som Kristi kropp egentlig har karakteren av å være kvalitativ i den forstand at det hele handler om å virkeliggjøre kirkens og menighetens natur og funksjoner og funksjoner, oppad, innad og utad. Og den kvantitative eller tallmessige veksten er – og må alltid være – et verk av Guds ånd, henger nøye sammen med hvordan menigheten oppfatter seg selv og hvordan den fungerer som kropp i de nevnte tre dimensjoner.

I 1 Kor 3,6ff. gir Paulus en illustrerende framstilling kirken og tjenesten i et bygningsperspektiv: Kirken er Guds bygning og Jesus Kristus er grunnvollen. Apostelen er byggmester og sammen med sine medarbeidere er han Guds medarbeider i oppbygningen av kirken. Enhver, dvs. absolutt alle, i kirken skal «se til» hvordan han bygger, for enhvers verk skal prøves av Gud selv. Det overordnede perspektiv for hele byggverket og alt byggearbeidet er at «Gud gir vekst», vers 6. Nådegavene er nemlig Åndens genuine vekstverktøy.

For at veksten i kirken skal være et Guds verk – og ikke vårt!

Jeg har allerede belyst flere sider ved dette spørsmålet, og her kommer bare oppsummering av noen viktige punkter: Først og fremst er det slik at gavene er uerstattelige som vekstfaktorer fordi de er de virkemidlene eller de redskapene som stemmer med kirkens vesen og karakter som en Åndsskapt størrelse. Det er disse redskapene og midlene som Herren selv har gitt sin kirke for at den skal vokse. Gavene har med menigheten som Åndsskapt virkelighet å gjøre. Nedtoner vi denne dimensjon ved kirkens natur og funksjon, og vektlegger sterkere den menneskelige eller organisatoriske, vil forutsetningene for sann og sunn vekst i menigheten avta proporsjonalt med nedtoningen.

Det er også slik at de Åndsgitte gavene stemmer med eller svarer best til de behov og de oppgaver som kirken står overfor. Ånden er nemlig alltid «up to date» i sin måte å utruste menigheten på. Han ser behovene og

oppgavene, han arbeider med oss for at vi også skal se dem – og han gir oss nådegaver som svarer perfekt til behovene og oppgavene. Derfor vokser også menigheten, når mennesker får guddommelig tiltale og hjelp i sin menneskelige livssituasjon og i sin nød. Som Kristi kropp i verden er kirken en spirituell «størrelse» som har de funksjonene den er blitt tildelt av Ånden selv, jfr. 1 Kor 12,4ff.. Gavene svarer til de behovene vi alle har som mennesker. Vil vi se at kirken skal fungere slik Herren (og ikke vi) har bestemt, må vi la de gavene Ånden har gitt fungere.

Endelig er det slik at gavene svarer til den type vekst som Nytestamentet beskriver for kirken. Dette kan vi gjerne kalle «totalvekst», en vekst som gjelder og er for hele kirken og det kristne fellesskapet – i alle dens relasjoner og funksjoner. Dette skal vi se mer på i det følgende.

Hvem er nådegavene?

Et sentralt spørsmål i denne sammenheng blir hva det vi har kalt nådegavelistene i tidligere siterte skriftsteder kan fortelle oss? Det første vi skal merke oss er at ingen av listene er komplette og at de overlapper hverandre. Nådegaver som nevnes i en liste, nevnes også i andre, og ingen av listene nevner alle gavene som er satt navn på i Nytestamentet. Et oppsett av listene der gavene blir nummerert, kan gjøre dette tydelig. Merk at gaver som er nevnt i tidligere lister, får nummeret første gangen gaven er nevnt.

1 Kor 12,28: 1. apostler, 2. profeter, 3. mektige gjerninger, 4. nådegaver til å helbrede, 5. hjelpetjenester, 6. styringsoppgaver, 7. ulike slags tunger

1 Kor 12,8-10: 8. forkynde visdom, 9. meddele kunnskap, 10. særskilt trosgave, (4) nådegaver til å helbrede, (3) mektige gjerninger, (2) profetisk gave, 12. evne til å bedømme åndsåpenbarelseser, (7) ulike slags tungetale, 13. tyding av tungetale

Ef. 4,11: (1) apostler, (2) profeter, 14. evangelister, 15. hyrder, 16. lærere,

Rom 12,6-8: (2) profetisk tale, 17. diakontjeneste, (16) lærer, 18. rettleiding, 19. gi av det en eier, 20. forstandertjeneste, 21. gjøre barmhjertighet

1 Kor 7,7: 22. gift stand, 23. ugift stand

1 Pet 4,10-11: 24. den som taler (dekker flere gaver), 25. den som tjener (dekker flere gaver)

Selv om vi kan sette tall på de gavene som er nevnt som gaver i Det nye testamentet, er det altså mye som tyder på at nådegaveteologen framfor noen, nemlig Paulus, ikke hadde til hensikt å lage en autorisert utvalgsliste av nådegaver. Nådegavelistene ser altså ut til å ha noe forskjellig karakter i de forskjellige skriftene de finnes i. Overfor menigheten i Rom, bruker Paulus en annen oppstilling enn overfor menigheten i Korint, og i brevet til efeserne finnes kun et utvalg av gaver som også finnes for eksempel i Korinterbrevet.

Dette kan tyde på at en nådegaveliste er menighetsavhengig på den måten at ulike menigheter i noen grad har ulikt nådegavekart. Slik sett er det helt bibelsk og riktig å tenke en lokal behovs- eller situasjonstilpassning av gavene. Dette gir oss også mulighet for å tenke at vi i stadig nye behov og i nye kulturelle omstendigheter, kan forstå «nye» behovsområder i kirken som nådegavetjeneste.

Alle gaver på samme «nivå»!

Det er verdt også å merke seg at listene er oppsummerende og «åpne» og lite strukturelle og hierarkiske. Her nevnes apostler og profeter sammen med tungetalere og barmhjertighetsgjørere, hjelpetjenester sammen med lærere, osv. Alt karakteriseres som nådegaver som er gitt menigheten, og som hver for seg er viktige for det behov og den funksjon de skal dekke. Allikevel finnes det et sted hos Paulus, nemlig 1 Kor 12,28, som viser at Paulus i det minste ga en viss prioritering til noen nådegaver. Gud satte i kirken først noen til apostler, for det andre profeter, for det tredje lærere, deretter en del andre gaver, sier han. Ef 4,11 markerer helt klart at Paulus var opptatt av at lederskapsgaver var viktig for kirkens vekst. Å tolke denne nådegaveteksten slik at den begrunner en eller annen hierarkisk modell for styring av kirken, blir misvisende.

Den type forrang som Paulus tydelig gir noen gaver, kan altså ikke brukes som begrunnelse for en rigid embetstenkning eller lederskapsfokus i noen form. Dette materialet gir altså ikke grunnlag for å klassifisere nevnte prioriterte gaver i en egen gruppe, i en egen klasse eller på et eget nivå. Prioriteringen av disse gavene er bestemt utelukkende ut fra hva hvilke gaver det er som i sterkest grad tjener menighets kroppens utvikling og vekst. Dette

stemmer helt med det Paulus gir uttrykk for i 1 Kor 14,12, der han sier at når korinterne la slik vekt på gavene, burde de søke å bli rike på gaver som tjenester til å bygge menigheten. Og profetgaven er i dette kapitlet nevnt spesielt som en slik gave som bygge opp menigheten.

Gavene dekker alle sider av kirkens liv!

Endelig skal vi merke oss at nådegavene som er nevnt i listene, ser ut til å dekke alle sidene av kirkens liv. Her er gaver som er rettet mot forstand og forståelse; vi kan nevne lære, profeti, tydning av tunger. Andre gaver er rettet mot menneskers åndelige og psykiske velvære; vi kan nevne hyrdegave, hjelpetjeneste, barmhjertighetstjeneste. Nok en gruppe gaver er rettet mot menighetens fysiske velvære; som helbredelse, mirakler og trosgave. Andre gaver er rettet mot det ubevisste liv, som tungetale, og la oss også ta med sang i Ånden og bønn i Ånden som slike «gaver». Endelig har vi sett at det er gitt gaver som er rettet spesielt mot menighetens utadvendte liv; her kan vi plassere evangelisten og apostelen/misjonæren.

Vi ser altså at om nådegavelistene ikke nødvendigvis er komplette verken hver for seg eller sammensatt. De gir allikevel en beskrivelse av en stor og herlig sannhet; nemlig at Herren ved Ånden har gitt kirken gaver som dekker alle sider av vår tilværelse som mennesker med fysiske, psykiske og åndelige behov og som lemmer på Kristi kropp som har behov for utrustning til vår tjeneste. Derfor er det også en god idé for alle som ønsker å oppdage gavene både i sitt eget liv og i menighetens liv, å sette seg grundig inn i Nytestamentets presentasjon og omtale om gavene!

Nådegaver som utrustning til tjeneste

I nådegavelitteraturen går man gjerne en av to veier når man søker etter en definisjon av nådegavene. Enten gir man en definisjon som alminneliggjør gavene ved at man definerer inn i nådegavebegrepet det vi kan kalle naturlige evner som selvfølgelig også kan og skal brukes i Guds tjeneste, eller man holder nådegaver og naturgaver definisjonsmessig fra hverandre. Min definisjon følger sistnevnte tradisjon – av grunner jeg straks skal oppgi. Men først definisjonen: En nådegave er den bibelske betegnelsen på den utrustning Den hellige ånd av bare nåde gir til hver enkelt gjenfødt kristen for at hun eller han skal kunne tjene i kirken som er Kristi kropp og for at denne tjenesten også skal bli til velsignelse for alle mennesker.

Når en nådegave defineres som *utrustning*, er vi sikre på å få med et viktig anliggende angående gavene som Nytestamentet vektlegger, nemlig at gavene er gitt spesifikt av Ånden på forsoningens og nådens grunnlag. I Det nye testamentet forstås altså ikke nådegavene primært som en slags åndelig foredling av naturgitte evner og talenter. Riktignok er både Paulus og Peter svært åpne i sin bruk av begrepet nådegave slik at «enhver» har fått gaver til tjeneste og nådegavebegrepet ser ut til å bli brukt så vidt at så «ordinære» tjenester som det å gi av den en eier og gjestfrihet får plass i listene. Ja, apostelen går så langt at han gir rom for å karakterisere både gift og utgift stand som en nådegave som kan brukes til tjeneste i Guds rike, jfr. 1 Kor 7,7. Men det Paulus her sier om å leve gift eller eventuelt utgift, kan ikke forstås slik at det å leve i gift eller ugift stand automatisk gir oss en nådegave. Det er hva både Herren og vi selv gjør med den livssituasjonen vi befinner oss i, som avgjør om den kan karakteriseres som en nådegave som er gitt oss av Herren og som derfor kan og skal brukes til tjeneste.

Nok en grunn til at jeg gir en noe smal definisjon av nådegavene, er at Bibelen helt klart beskriver gavene som noe som er for lemmer på Kristi kropp. Alle mennesker kan nok på en eller annen måte med sitt liv «tjene Gud», men alle kan ikke tjene Gud på Åndens vis, jfr. 2 Kor 3,8. Gavene er altså en utrustning av lemmene på Kristi legeme til tjeneste som Ånden setter oss inn i og utrufter oss for. Men denne eksklusive utrustningen er *for alle* som av nåde hører til på Kristi kropp! Her er det altså ingen eksklusivitet som utelukker noen fra denne utrustningen.

Ord i Nytestamentet som brukes om nådegavene

De betegnelser eller navn Nytestamentet gir gavene, forteller også mye om nådegavens vesen og karakter. Vi finner tre forskjellige betegnelser, nemlig - som ordene lyder på gresk - *charismata*, *pneumatikos*, og *domata*. Det sistnevnte begrepet her *domata*, kan oversettes gave. Det er dette ordet Paulus bruker i Ef 4,11ff. Kanskje kan vi si at begrepet karakteriserer gavene fra kirkens eller menighetens synsvinkel. «Han gav sine gaver», sier apostelen, og han gav dem til kirken til utrustning, oppbyggelse og vekst. Ordet *pneumatikos* er oversatt i vår norske Bibel - Åndens gaver, for eksempel 1 Kor 12,1. Ordet handler om det som tilhører Ånden, åndelige mennesker, ting ord, mat og drikke - og gaver. På mange måter kan det være riktig å si at begrepet karakteriserer gavene ut fra gaverens synsvinkel.

Det mest brukte ordet for nådegave i NT, er *charismata*. Ordet er brukt av både Paulus og Peter, jfr. for eksempel 1 Kor 12,4; 1 Pet 4,10. Bokstavelig oversetter vi nåde-gave, eller en gave som er fritt og nådefullt gitt. Vi kan godt si at begrepet karakteriserer gavene ut fra mottakerens og brukerens synsvinkel. Begrepet sier forøvrig mye om gavenes vesen og karakter. Gavene gis både på nådens grunnlag og fritt av bare nåde. Gavene skal altså gjenspeile nåden i alle dens fasetter. Som jeg tidligere har kommentert, kaller Peter nåden «mangfoldig», jfr. 1 Pet 4,10. Ordet mangfoldig, på gresk *poikilos*, betyr nettopp å ha mange fasetter eller aspekter – eller å ha en rik mangfoldighet. Dess flere nådegaver menigheten ser i bruk, jo mer ser den konkretisert og tydeliggjort av den rike og mangfoldige nåden den gjennom Jesu frelsesverk har fått del i.

Ord for gavenes spesifikke funksjon

Det er også interessant å merke seg at Paulus bruker ulike ord i sine nådegavetekster for å beskrive mer presist hvilken funksjon nådegavene har. Paulus bruker for eksempel det greske ordet *praxeis*, som jo betyr praksis eller funksjon, oppgave i Rom 12,4. Alle lemmene på kroppen har ikke samme oppgave eller funksjon, snakker apostelen om her. Og her bruker Paulus ordet *praxeis* om det som er oversatt oppgave eller funksjon. Praksis – ville vel her være den mest ordrette oversettelsen. Paulus bruker også ordet *diakonia* om en spesifikk nådegave, se 1 Kor 12,4. I 1 Pet 4,10-11 snakker Peter om to grupper nådegaver, nemlig tjeneste med tale og Ordet (*logos theou*) og med tjeneste (*diakonia*). Det siste må da gå på en hel gruppe med gaver.

Det er også interessant å merke seg at Paulus bruker ordet *energema* – som jo betyr virksomhet, virkninger, aktivitet, for eksempel i 1 Kor 12,6. Her forteller apostelen at det er forskjellige kraftige virkninger, men Gud er den samme alltid. Nok et ord Paulus bruker om nådegavene, er *fanerosis* i 1 Kor 12,7, som betyr å bringe inn i lyset, gi seg til kjenne. Det kan også oversettes åpenbaring, eller manifestasjon.

Hva nådegaver ikke er

Jeg har i det foregående forsøkt å klargjøre hva en nådegave er ut fra det bibelske materialet. I denne sammenheng kan det også virke klargjørende å forsøke å si noe om hva en nådegave *ikke* er. Det kan være klokt å ikke være

skråsikker på at nådegaver er det samme som naturgaver eller de evner og anlegg som alle mennesker er født med. Nådegavene gis av og ved Ånden til mennesker som får del i forsoningens nåde. Allikevel er det åpenbart at det ikke går en skarp grense mellom nådegaver og naturutrustning. Ofte går dette i hverandre i en persons tjeneste. Men det finnes også eksempler på fremtredende evner og muligheter som en kristen er gitt fra naturens side, ikke brukes spesielt som gave eller velsignelse i vedkommendes tjeneste. Og motsatt finnes det mange eksempler på at mennesker bruker naturgitte evner og gaver til stor velsignelse i Gudstrike-sammenheng. Mitt poeng her er at det kan være viktig å både skille og holde sammen naturgaver og nådegaver på rett måte.

Nådegaver og Åndes frukt

Videre må det være riktig å si at Åndens gaver ikke er det samme som Åndens frukt. Åndens frukt beskrives jo av Paulus som: Kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, tålsomhet og selvbeherskelse, Gal 5,22. Åndens frukt er en normal og forventet konsekvens av kristen vekst og modning. Nådegavene derimot, eksisterer ikke som en konsekvens av vekst og modning, men som en gitt gave. Men bruken av gavene kan i aller høyeste grad ha med åndelig modenhet å gjøre. På sett og vis kan man si at mens Åndens gaver har med hva den kristne *gjør*, har Åndens frukt med hva den kristne *er* å gjøre. I kapittel 13 i 1 Korinterbrev blir det også klart at gavene er tidsbegrenset, de vil falle bort når det fullkomne kommer, mens frukten er evig, den vil vare.

I den apostoliske undervisning blir det også klart at Åndens frukter er viktige for riktig og målrettet bruk av Åndens gaver. Apostelen sier at gaver uten frukt er verdiløs, 1 Kor 13,1ff. Og for Korintermenigheten kan det ha vært dette som var problemet: Nok gaver, men for lite frukt. Det er verdt å merke seg at hvert avsnitt hos apostelen Paulus som handler om gaver, står sammen med formaninger og utsagn om fruktens, spesielt kjærlighetens, betydning, jfr. 1 Kor 12 som følges opp av det vi kaller «kjærlighetens høysang», kapittel 13. I Rom 12 følges avsnittet som taler om nådegavene og menighetskroppen opp med formaningene om å vise oppriktig kjærlighet og at vi skal elske hverandre inderlig som søsken, Rom 12,9-10. I Ef 4 taler Paulus å være tro mot sannheten i kjærlighet og om å bli bygget opp i

kjærlighet, jfr. Ef 4,15-16, sammen med beskrivelsen av nådegavenes betydning for vekst i menigheten.

Nådegaver er også noe annet enn det vi kan kalle kristent fellesansvar eller tjeneste som det er forventet at alle kristne deltar i. Men det er grunn til å bli noe forvirret på dette punkt, da en del av de gavene og tjenestene som i nådegavelistene beskriver som nådegaver, også i høyeste grad er noe alle kristne har del i. Som eksempler kan nevnes; gjestfrihet, givertjeneste, gjøre barmhjertighet. For å se eksempler på dette, trenger man – som kjent – ikke bare lete blant kristne mennesker. Noen ganger kan det faktisk være tvert imot. Mennesker som ikke bekjenner seg til kristen tro, kan viser mer gjestfrihet, givertjeneste og barmhjertighet enn kristne! Men når nevnte menneskelige anlegg og muligheter brukes av kristne, kan vi altså med frimodighet betrakte dette som nådegaver. Bønn er også helt klart både en gave og en oppgave for alle kristne, men samtidig kan det være grunnlag for å si at noen kristne har bønnen som en spesiell tjeneste.

Hva med roller og stillinger?

Videre kan det være både viktig og riktig å minne om at nådegaver er noe annet enn det vi i dag kan karakterisere som roller eller stillinger som finnes i kirker og menigheter. Å være formann eller leder i et menighetsstyre, å være eldste, å være søndagsskolelærer, å være organist eller musikkleder – eller for den saks skyld å være pastor eller prest, bør ikke oppfattes som nådegaver som er gitt menigheten, men som det det er – nemlig roller og stillinger som er nødvendige og viktige nok i en kirkes eller menighets liv. Selvfølgelig har personer som går inn i disse rollene og stillingene sin nådegaveutrustning – slik alle kristne har det.

Det som imidlertid er et poeng er at det bør være mest mulig samsvar mellom den rolle, stilling eller posisjon vi var valgt til eller satt i i menigheten og den nådegaveutrustning vi måtte ha. Paulus taler for eksempel om eldste (rolle) som er gode forstandere (nådegave ifølge nådegavelistene), fortjener dobbel belønning. Framfor alt gjelder dette de som arbeider med forkynnelse og undervisning (også nådegaver ifølge nådegavelistene), jfr. 1 Tim 5,17. Ideelt sett skal nemlig de oppgaver vi måtte ha fått også i form av det vi her kaller roller og stillinger, stemme med de nådegavene Herren har gitt oss, jfr. Rom 12,6. Manglende samsvar mellom oppgaver og nådegaver kan lede oss inn i både tjenestetretthet og en falsk og formalisert autoritetsforståelse.

Det finnes etterligninger eller falske gaver!

Og endelig: Det som ser ut som, eller det som ligner en nådegave, er ikke nødvendigvis det samme som en Åndens gave, dvs. en «ekte» nådegave. Vi berører her det som mange synes er litt skremmende ved å vektlegge det som har med nådegaver å gjøre. Nådegaver kan nemlig etterlignes både av oss selv (i hvert fall til en viss grad) og av vår motstander djevelen. Gaver kan være falske. Bibelen taler for eksempel klart om at falske profeter vil framstå blant gudsfolket for å føre dem vill, Matt 24,24; 5 Mos 13,1ff. Jesus nevner både profeti, åndsutdrivelser og mektige gjerninger som «gaver» som noen mennesker mener skal gi adgang til himmelriket, jfr. Matt 7,22-23. Fra den gamle pakt kjenner vi for eksempel til trollmennene i Egypt som gjorde mange tegn og under, 2 Mos 7 og 8. I Nytestamentet blir det også henvist til den makt og de tegn og under som Antikristen skal opptre med når han framstår. Ja, det heter at han skal framtre «med stor makt» for å forføre mennesker, 2 Tess 2,9-10.

På denne bakgrunn forstår vi hvor viktig det er for oss som kristen kirke først og fremst å være i besittelse av «sannhetens Ånd» som jo er et av navnene på Den hellige ånd, Joh 14,17, slik at det falske kan avsløres. Ikke minst må vi som ønsker å vektlegge og prioritere Åndens gaver i menighets-tenkning og praksis understreke hvor viktig det er at gaven «evne til å prøve ånder», 1 Kor 12,10, også får være i virksomhet. Faren for at gavene kan etterlignes og at de kan være falske skal vi være klar over, og vi skal avsløre det som er etterligning og falskt, men frykten for det uekte skal ikke holde oss borte fra å søke og bruke gavene!

Hvordan nådegavebruk kan utvikles i lys av NT

Når en gave er erkjent og oppdaget, gjerne ved prøving og feiling, vil nådegavebrukeren gjerne vokse og utvikle seg i bruken av sin gave og sin tjeneste. I denne sammenheng skal vi oppmuntre hverandre til – i takknemmelighet – å akseptere den gave og tjeneste man har fått – og til å være trofast i bruken av gaven. Dette kan virke selvsagt, men det er ikke sikkert det er det for alle. Vi sammenligner fort vår egen gave med andres, og dersom vår egen gave og tjeneste synes mer ubetydelig og usynlig enn andres, kan det være grunnlag både for misunnelse og misnøye. Slike tanker

og følelser er det derfor Paulus behandler nokså inngående i sin gjennomgang av de forskjellige lemmenes funksjon i menigheten, se 1 Kor 12,19ff. De lemmene som synes svakest, kan være de som er mest nødvendige, sier han. Gud selv har føyet kroppen sammen og han sørger for å gi ære til dem som mangler ære! Og når vi får sett at det jo er Gud selv som har gitt gaven og tjenesten, lider vi med det lem som lider, gleder oss med dem som blir hedret! Det å vise trofasthet i gavebruken og i tjenesten et viktig motiv i den bibelske forståelse av gudgitt tjeneste, jfr. for eksempel Matt 25,23; Luk 12,42; 16,10; 1 Kor. 4,2; Kol 1,7; Hebr 3,2. Derfor er det også viktig for oss å være trofaste i å bruke det Herren har gitt som nådefulle gaver til bruk i tjenesten.

Gaver kan variere i styrke

Videre er det viktig for den som er bevisst sin nådegave og som ønsker å utvikles i bruken av den å erkjenne at nådegaver kan variere i styrke. I Rom 12,6 snakker Paulus om at den som har profetisk gave skal bruke den som «troen tilsier». Dette uttrykket kan fortelle at en gave kan være mer eller mindre utviklet hos forskjellige brukere, eller for den kan være mer eller mindre framtrædende i en persons liv i perioder. Dette fenomenet kan også ligge bak Paulus' påminnelse til Timoteus om ikke å «forsømme» den nådegave som var i ham, 1 Tim. 4,14, og en noe seinere påminnelse om «å tenne» nådegaven som var i ham, 2 Tim 1,6. Sannsynligvis hadde Timoteus tillatt nådegaven å bli svak eller lite framtrædende i hans liv, kanskje ved at han hadde brukt gaven lite i sin tjeneste i menigheten.

En nådegave kan styrkes, den kan bli klarere og kraftigere dess mer den brukes. Om Apollos sies det i Apostelgjerningene at han var godt kjent i Skriftene, eller som det bokstavelig står at han var mektig eller kraftfull (*dynatos*) i Skriftene, Apg 18,24. Dette kan jo tyde på en læregave som var godt utviklet og mye i bruk. Om Paulus heter det at han talte mer i tunger enn noen andre, 1 Kor 14,18. Også et utsagn som tyder på en hyppig brukt – og dermed velutviklet gave. Utfordringen er helt klar ut fra nevnte skriftmateriale: Skal vi utvikle oss og bli «sterke» nådegavebrukere, må nådegaven være i hyppig bruk. Med andre ord: Det er viktig at vi da konsentrerer vår tjeneste omkring det som er den av Ånden gitte nådegave i våre liv.

Et dynamisk og fleksibelt syn å Åndens gaver

Når jeg her setter søkelys på det å utvikle seg i bruken av nådegavene, kan det også være riktig å påpeke at Nytestamentet sannsynligvis vil formidle et mer dynamisk og fleksibelt syn på utvikling og bruk av nådegaver – enn det mange av oss er vant til å tenke i dag. Her er det spesielt aktuelt å trekke fram det Paulus snakker om i 1 Kor 12,11 der han sier: «Alt dette virker den ene og samme Ånd, som deler ut sine gaver til hver enkelt, slik han vil.» Ordet som her er oversatt «dele ut», står i presens partisipp i den greske grunnteksten. Dette er interessant, og det kan indikere en kontinuerlig aktivitet over tid. Ordet kan derfor oversettes: «Ånden utdeler kontinuerlig sine gaver til hver enkelt som han vil». Dette gjør det mulig å tenke seg at Den hellige ånd etter sin suverene vilje kan styrke og svekke en nådegave i en persons liv. Ja, han kan også trekke en gave tilbake – av grunner han selv har best oversikt over. Og han kan fritt etter sin egen vilje gi nye gaver på områder han selv bestemmer. Men selv om dette perspektivet bør og skal være med i vår tanke når vi ivrer etter å utvikle gavene i våre egne og i menighetens liv, gjør vi rett i å holde fast ved det som ser ut til å være den bibelske hovedregel når det gjelder Herrens utdeling av gavene; nemlig at sine nådegaver og sitt kall angre Herren ikke på, Rom 11,29.

Kan vi søke nye gaver?

Nytestamentet gir uttrykk for en dobbelthet når det gjelder mottakelse og bruk av gavene: På den ene side har vi sett at alle kristne, er i besittelse av nådegaver – som det er meningen at vi skal oppdage og bruke. På den annen side gir Nytestamentet klart uttrykk for at nye gaver søkes og dermed erfares. Men hvordan søker man nådegaver? La oss også her ta med noen sentrale råd ut fra bibeltekstene:

Først: Når Paulus taler om at de kristne skal «strebe» etter nådegavene, jfr. 1 Kor 12,31; 14,1, eller at de skal «søke» spesielt de som tjener til å oppbygge menigheten, jfr. 1 Kor 14,12, må det selvfølgelig i denne oppfordring ligge at vi skal be ham som deler ut fritt som han vil om å få de gavene som det være behov for. I Jak 1,5 gir Jakob en appell om at den som mangler visdom, han skal be til Gud, og han skal da få, for Gud gir alle, villig og uten bebreidelse, sier han. Selv om det her er snakk om visdom i videre forstand enn som nådegave, er det opplagt samme prinsipp som gjelder. Bønn innebærer i denne sammenheng ikke bare at vi selv ber, men også forbønn –

gjærne med håndspåleggelse etter apostolisk skikk. Om Paulus' medarbeider, Timoteus, kan vi lese at han minst to ganger har mottatt nådegaver ved forbønn og håndspåleggelse. I 1 Tim 4,14 leser vi at «de eldste råd» la hendene på ham, og i 2 Tim 1,6 kan vi lese at det var apostelen selv som hadde lagt sine hender på ham. Begge gangene var ny nådegaveutrustning resultatet av håndspåleggelsen. Bønn, forbønn og håndspåleggelse kan altså være viktige stikkord når vi taler om å søke nådegaveutrustning til tjeneste.

Søke gaver med rett motiv

Apostelen Paulus understreker også at det er viktig å søke gaver med rett motiv. Når Paulus oppfordrer korinterne til å strebe og søke etter nådegaver, understreker han meget sterkt at det motivet og målet er gaver til menighetens oppbyggelse og vekst, 1 Kor 14,3ff. Motivet må altså ikke være verken selvrealisering, selvhevdelse eller selvisk opplevelshunger. I Apostelgjærningene kapittel 8 kan vi lese om vekkelsen i Samaria. Når apostlene ber for de kristne, kommer Ånden over dem og Ånden manifesterer seg også gjennom Åndens gaver. Simon, som også drev med trolldom, var tiltalt av det som skjedde og han ville ha del i samme demonstrative makt ved Ånden, slik at den han kom til å legge hendene på fikk den Hellig Ånd, som han sa. Peter avklarer imidlertid ganske umiddelbart at hans motiver var uholdbare, «for ditt hjerte er ikke oppriktig mot Gud», sier Peter, kapittel 8,21. Å søke Ånden og Åndens gaver er altså for den med et oppriktig hjerte – og som på nådens grunnlag og ut fra de behov som Herrens nåde skaper hos oss, ønsker kraft og utrustning til tjenesten.

Når vi her snakker om å søke nye gaver til menighetens oppbyggelse, slik Paulus taler om det, betinger det egentlig at vi har syn for kirkens totale behov og ikke bare vårt eget «dille» tjenesteområde. Logikken i dette er egentlig uventet enkel: Ser vi at det er behov for at vi som enkeltkristne engasjerer oss i de behov som måtte finnes i det kristne fellesskapet – eller for den del – i behov som mennesker måtte ha utenfor menigheten, ber vi om kraft og utrustning til å gå inn i disse behovene. Det kan være behov for omsorg, støtte og hjelp, veiledning, eller andre ting. Den som ser oppgavene og behovene, og som går inn i dem, er også den som sannsynligvis vil oppleve stadig større utrustning av Åndens nådegaver og kraft.

Nåde-gaver og lederskap i kirken i lys av NT

Det er interessant å merke seg i de opplistingene av nådegaver som vi har gjort på bakgrunn av tekstene i NT, at mange av gavene har med ledelse og lederskap å gjøre. Her er finner vi gaver som dekker alle sider og funksjoner som kirken har som Kristi kropp. Jeg har tidligere sagt en del om kunnskaps- og styringsgaver som er gitt kirken, tjenestekoordinerende og diakonale gaver og endelig kraft- og formidlingsgaver. På alle disse områdene er det igjen gitt et mangfold av gaver. Det er litt typisk for det bildet som bibeltekstene gir en gavefungerende Kristi kropp, at det ikke er noe tydelig skille mellom gaver som har med ledelse og styring å gjøre og gaver som ikke nødvendigvis har det. Likevel er det interessant å merke seg at apostelen Paulus – som nådegave-teologen framfor noen, fremhever et relativt stort og mangfoldig bilde av gaver som har med lederskap å gjøre.

Ulike lederskapsbegreper og -former i NT

Det synes klart at Det nye testamente bare er antydende når ledelsesformer og strukturer beskrives, og man har i den teologiske forskningen hatt ulike tradisjoner når det gjelder tolkning av det som går på hva som kan og bør være normativt for kirken i ettertid i de relativt mangfoldige begrepene og formene vi møter i tekstene.

Ulike forståelser av lederskapets form og funksjon i NT

Eldre, liberale teologer, sier Ernst Baasland²⁶, innordnet ledelsestermene i forhold til en historisk utvikling fra Jesus og de tidlig-jødiske menighetene, til hellenistiske menigheter – og endelig den tidlig-katolske utvikling i etternytestamentlig tid. Denne tolkningstradisjonen la vekt på at menighetene fra først av var åpne, frie, demokratiske og organisasjonsløse. Det var de karismatiske ledelsesgavene som var framtrepende. Den senere utvikling førte til en mer institusjonell, hierarkisk og embetsstyrt kirke. Denne måten å forstå den kirkehistoriske ordnings- og embetsutvikling på, har også vært vanlig innenfor mer konservativ, lavkirkelig og gjerne karismatisk teologi. Ikke minst legges det i denne tolkningstradisjonen vekt på overgangen fra nytestamentlig til såkalt etter-apostolisk tid og det forfall som skal ha skjedd med konsekvenser både for kirkesyn og ledelsesforståelse. Jeg sa litt innledningsvis i boken om forfalls- og kontinuitetstenkingen som har preget

både forståelsen av de første kristne menighetene og kirkelig ordningsforståelse i ettertid.

Mer konservative og kirkelig orienterte fortolkere har gått ut fra apostolatet som utgangspunkt for all ledelses- og embetstenkning. Mest direkte skal apostolatet være videreført gjennom hyrde- eller biskopsembetet. Nyere forskning betoner sterkere de enkelte skrifers egenart. Konsekvensene er at søkningen etter mer normative elementer i det nytestamentlige materialet – for å kunne slå fast at «slik skal det være», er rimelig nytteløs. Hver skriftgruppe, ja, nesten hvert skrift, gir nemlig uttrykk for ulik ledelsesforståelse.

I dag finnes flere eksegeter som ønsker å tolke det historiske vitnesbyrd om ulike ledelsesformer i NT sammen med den grunnleggende kirke- eller menighetsforståelsen. «Kirkeforståelsen skaper visse mønstre for lederskap,» sier Baasland.²⁷ Men denne erkjennelsen kan man gjerne ha sammen med en erkjennelse om at jødekristerne hadde andre titler og idealer for lederskap enn man hadde i de paulinske og hellenistiske forsamlingene. I menighetene som eksisterte i etter-nytestamentlig tid, og som ble preget av romersk kultur, kom også lederskapstenkningen til å bli utfordret av sin tid og sin kultur. Dette har den for øvrig gjort til alle tider. Og misjonshistorien viser at dette alltid er tilfellet der den kristne tro og menigheter etablere seg i nye kulturer.

I denne boken bekrefter jeg uttalelsen om kirkeforståelsen skaper mønstre for lederskap. Men min hovedvekt er på om vi tenker og driver kirke innenfra eller utenfra, som blir avgjørende for hvordan vi tenker og forholder oss til lederskap. I dette ligger også denn bokens framstilling av hvordan vi forholder oss til Kristi kropp-visjonen og nådegavene i kirken.

Eldstefunksjonen

Den lederskapsstrukturen som kanskje framstår som aller tydeligst i NT er eldsteordningen. I form var eldsteordningen en ledelsesform som har sitt mønster i eldre jødisk samfunnsliv. Som fenomen kan ordningen derfor sies å være gammeltestamentlig og jødisk, men med et nytt – og nytestamentlig – innhold og i en ny ramme. Oppgaver og kvalifikasjonskrav knyttet til ordningen, ble derfor forskjellig fra den gammeltestamentlige, jødiske ordningen. Begrepet eldste, *presbyteros*, brukes i NT som et parallelluttrykk til *episkopos*, som betyr – en som fører tilsyn med. Ordet brukes også om Kristus selv, som tilsynsmann og hyrde for våre sjeler, 1 Pet 2,25. *Episkopé* betegner

selve tilsynsgjerningen, jfr. 1 Tim 3,1, og *episkopoi* (plur. av *episkopos*) er lederne i den lokale menighet, Fil 1,1; Apg 20,28. Mye tyder altså på at *presbyteros* og *episkopos* i Nytestamentet sikter til samme tjeneste. I Apg 20,28 sier Paulus til de eldste i Efesos at det er Den hellige ånd som har satt dem til tilsynsmenn (*episkopos*) i menigheten. Begge ordformer brukes også i Tit 1,5 og 7 om samme tjeneste. Først ut i 2. århundre ser vi at ordene betegner forskjellige tjenester. I de nytestamentlige forsamlingene ble det imidlertid skilt mellom menighetstjenere eller diakoner og de eldste, se Fil 1,1; 1 Tim 3,8-13.

Eldsteordningen framstår i Det nye testamentet som en svært viktig ledelsesfunksjon i de første menighetene. I Jerusalemsforsamlingen spiller de eldste en viktig rolle. Beskrivelsen av det såkalte apostelmøtet, jfr. Apg 15, tyder på dette. Her opptrer de eldste sammen med apostlene i en viktig avgjørelsesprosess i menighetens liv. For misjonæren Paulus synes også eldstetjenesten viktig. Han innsatte eldste som lederskap i de menigheter han stiftet, jfr. Apg 14,23; Tit 1,5. Også ut fra kravet til de eldstes personlige og funksjonsmessige kvalifikasjoner, er det tydelig at man i de første kristne menighetene stilte store krav til denne ledelsesfunksjonen, jfr. 1 Tim 3,1f og Tit 1,6f.

Oppsummerende kan vi si at de eldste hadde følgende oppgaver i de første kristne forsamlingene: Lede den lokale menighet, 1 Tess 5,12; 1 Tim 3,5, representere menigheten, Apg 15,4; 21,18; lære og undervise, 1 Tim 3,2; 4,13; 5,17; utøve personlig sjelesorg og veiledning, 2 Tim 2,24 og 25; Tit 1,9; våke over menigheten, Apg 20,28-31 og over den enkeltes utvikling og behov, Hebr 13,17; be for syke, Jak 5,14f..

Spør vi om hva som kan være normativt for oss i dag når det gjelder eldstefunksjonen som ledelsesform, kan man kanskje si at dette ligger på to plan: 1) Menigheten skal ha en formell og ansvarlig ledelse. 2) Dette formelle og ansvarlige lederskap skal ha noen grunnleggende funksjoner som har sammenheng med den forsamlingen av kristne som de er satt til å lede. Det vil ikke være et viktig poeng å eventuelt kopiere navn eller tittel på denne ledelsesformen, men å sørge for at alle kirker og menigheter har et ansvarlig lederskap. En eldstefunksjon kan nemlig utføres av et ansvarlig lederskap uansett benevnelse. Bevisstgjøringen omkring ledelsesfunksjonens mål og hensikt er derimot et poeng.

Eldstefunksjonen har fått ulike former i kirken

I dag ser vi at eldstefunksjonen kan få ulike former. En del kirker har eldstestyring i form av eldsteråd som menighetens eller kirkesamfunnets øverste styringsinstans, dvs. et såkalt presbyteriansk system. Pastoren eller presten sees som regel som en del av dette. Noen kirkesamfunn vektlegger den tilsynsmessige siden ved presbytertjenesten ved at det er biskoper som blir øverste styringsinstans i kirken. Og det episkopale system har sine røtter i presbyternes episkopale funksjon i den første kristne kirke. Det finnes også kirkesamfunn som har en eldstefunksjon som del av eller som en parallell styringsfunksjon ved siden av et menighetsstyre. Disse ulike formene viser at man i praktiseringen av eldstefunksjonen går noe forskjellige veier, etter hva man vektlegger i det bibelske materiale.

Noen vil også mene at spørsmålet om kjønn, er et normativt spørsmål knyttet til denne ledelsesformen. I Det nye testamentet finner vi bare menn som fungerende eldste. Spesielt lærefunksjonen, som er knyttet til de eldstes tjeneste, mener noen kun er knyttet til menns tjeneste under henvisning til ord som 1 Tim 2,11-15 og 1 Kor 14,32ff. Det er en mengde tolkningsmessige utfordringer knyttet til dette punktet som det her vil føre for langt å gå inn i. Spørsmålet er imidlertid viktig tolkningsmessig og bibelsynsmessig, men mitt poeng her er å betone at – uansett om det er mann eller kvinne som i dag utfører denne tjenesten, må hovedsaken være at denne tjenesten ivaretar de foran beskrevne funksjoner som Nytestamentet tillegger eldstetjenesten.

De karismatiske lederskapsgevane

Jeg har tidligere betegnet de fem tjenestene som Paulus nevner i Ef 4,11 som ledelsesgaver som er gitt kirken eller menigheten. De fem er – den rekkefølgen de står: apostler, profeter, evangelister, hyrder og lærere. Siden alle disse ledelsesgevane er til stede i de såkalte nådegavelistene, kan det også være riktig å benevne dem som *karismatiske* ledelsesgaver. Jeg skal straks si noe mer om disse gevane, men det kan være nyttig å minne om at man i kirken og i teologien har tolket og vurdert disse gevane på forskjellig vis. Her svinger oppfatningene fra dem som mener at tjenestene opphørte med den første kristne menighet (mens biskopstjenesten, presbytertjenesten og diakontjenesten ble værende i kirken), til dem som opphører disse tjenestene (av noen kalt *åndelige embeter*) som svaret på kirkens problemer i dag. Kirken

trenger legedom og gjenoppreisning, sies det da, og Herren gjenoppretter en kirke i forfall i endens tid – primært ved å gjenopplive disse spesielle gavene.

I denne boken betoner jeg imidlertid de karismatiske ledelsesgavene som karismatiske ledende tjenester som har vært i kirken fra dens første tid – og som er nødvendige i menighetens liv, lokalt og universalt, for at kirken skal vokse og utvikles som en organisk størrelse. Spesielt for disse tjenestene er at de på en spesiell måte synliggjør og tydeliggjør menighetens karakter som Åndens skapelse og Kristi kropp. Dette innebærer at dersom vi i dag skal se en menighetskropp fungere i «bibelsk» forstand, bør disse tjenestene være i funksjon. Derfor kan det også være viktig å gå noe grundigere inn i hver av disse tjenestene – for å se på deres spesielle karakter og funksjon.

Apostelen

Apostel (gresk: *apostolos*) betyr bokstavelig «en som er sendt», og ordet er brukt på to forskjellige måter i NT. 1) Ordet er brukt restriktivt om de personer som var utvalgt og sendt av Kristus selv (som Kristi apostler) for å legge grunnlaget for den kristne kirke, jfr. Ef 2,20. Denne formen for aposteltjeneste opphørte selvfølgelig med dem som i NT defineres innenfor denne gruppe. 2) Men ordet er også brukt i NT på en mer generell eller allmenn måte om de personer som er sendt av menigheten (som menighets-apostler) for å etablere virksomhet på nye steder og for å være «kirkenes stifinnere».²⁸

Nytestamentet nevner noen slike apostler: Barnabas, Apg 14,4 og 14, Silvanus og Timoteus, 1 Tess 2,6-7 sammenholdt med vers 1 i samme kapittel. Det er helt klart at apostelfunksjonen (uansett hvordan vi benevner denne i dag) er en avgjørende og viktig tjeneste som kirken trenger i dag. Er det slik at kirken som helhet er sendt til verden, trenges aposteltjenesten for å synliggjøre og tydeliggjøre menighetens sendelsesoppgave og for å bryte nytt land.

Profeten

Profet (gresk: *profētés*) er en person som har mottatt et ord fra Herren, en åpenbaring, og som bærer dette fram med den autoritet som ligger i den gitte åpenbaring. Det ser ut til at vi også når det gjelder denne gaven, møter den i to utgaver i Det nye testamentet. Den ene er den profettjenesten i urkirken som framstod med autoritet på linje med den spesielle aposteltjenesten, jfr. Ef 2,20. Her taler Paulus om at kirken er bygd opp på *apostlenes og profetenes*

grunnvoll. Denne profettjeneste må vi se avsluttet på linje med den spesielle aposteltjeneste. For oss er det vitnesbyrd og de ord som er gitt oss i Nytestamentets bøker, den opprinnelige apostoliske og profetiske autoritet som vi som menighet i dag skal bygge på.

Like fullt taler Nytestamentet om profeter, profetisk tjeneste og profetnådegaver som skal være i funksjon i kirkens liv til alle tider, jfr. Apg 13,1; 15,32; 21,10, 1 Kor 12,10; 14,29f. Den autoritet denne profettjeneste har, kan imidlertid ikke sidestilles verken med profetens autoritet i GT eller den apostolisk-profetiske tjeneste jeg nettopp har omtalt. Men gaven er gitt kirken for at den skal være i bruk også i dag. Og som ledelsesgave er profeten, er gitt spesielt for å oppmuntre, trøste, advare og formane gudsfolket, jfr. 1 Kor 14,3.

Evangelisten

Evangelist (gresk: *euangelistês*) er den spesielle tjeneste som går ut på å representere og presentere evangeliet på en slik måte at ikke-troende får hjelp til å krysse grensen mellom ikke-tro og tro på Kristus. At vi i Det nye testamentet møter ordet evangelist tre ganger, Apg 21,8; Ef 4,11 og 2 Tim 4,5, behøver ikke si noe om at denne tjenesten skulle være mindre viktig eller mindre sentral enn andre ledelsesgaver. Tvert imot: Ser vi tjenesten ut fra kirkens situasjon og behov, er dette en ledelsesgave og en tjeneste som vi trenger sårt å ha fungerende. Som ledelsesgave kan den spesielt opptre som en vekkende, motiverende og opplærende funksjon i forhold til andre lemmer på kirken som Kristi kropp. Evangelistene kan på denne måten bidra til å vekke alle kristnes ansvar for å bringe evangeliet videre i handling og i vitnesbyrd.

Hyrden/læreren

Hyrde/lærer (gresk: *poimên/didaskalos*). Grunnen til at det er vanlig å behandle de to sistnevnte ledelsesgavene under ett, er at de i den greske teksten står sammenstilt med felles artikkel. Det kan her godt være snakk om to forskjellige ledelsesfunksjoner, men det kan også se ut til at de overlapper hverandre mer enn de andre tjenestene. Hyrdegaven består i det å ha ansvar for og å lede menigheten, gi den beskyttelse, næring og omsorg. I Nytestamentet blir begrepet hyrde knyttet til Kristus selv, Joh 10,11ff; 1 Pet 5,4, og, som vi har sett, til de eldstes tjeneste i menigheten, Apg 20,28, 1 Pet

5,1f. Lærerens funksjon er å gi evangeliets sannheter (Guds ord) videre i undervisningens form – slik at menighetens lemmer vokser i kunnskap og kjennskap til Guds ord og dessuten inspireres til lydighet mot Kristus i tro og handling.

Betegnelsen lærer brukes om dem som er ansvarlige for å undervise om at kirken som Kristi kropp skal bli utrustet, jfr. Ef 4,11; Jak 3,1; 2 Tim 1,11. Det er denne funksjonen vi her betegner som ledelsesgave. I Nytestamentet ser vi imidlertid at Jesus Kristus selv kalles lærer, apostelen Paulus kaller seg selv en lærer for folkeslagene, 1 Tim 2,7. Timoteus formaneres også til å ikke gi opp når han lærer menigheten, 2 Tim 4,2f. Eldste kan også ha en lærergjerning i menigheten, 1 Tim 5,17. Sett i lys av Nytestamentets vektlegging av læredimensjonens betydning for menighetens oppbygging og vekst, blir det innlysende at lærergaven som ledelsesfunksjon blir og er viktig.

De karismatiske ledelsesgavene i dag

De karismatiske ledelsesgavene er altså knyttet til personer som i kraft av sin samlede nådegave- og naturutrustning får en særegen lederfunksjon i kirken eller menigheten. Gavene har altså i utgangspunktet ikke noe med formelle lederposisjoner å gjøre, men kan gjerne – og det er de ofte – koplet sammen med slike. Å få det formelle eller institusjonelle lederskap – og det karismatiske – til å fungere godt sammen, kan være en stor utfordring både for lokale menigheter, kirkesamfunn og misjonsorganisasjoner i dag. At disse gavene ikke undertrykkes eller minimaliseres, er i hvert fall av avgjørende betydning for menigheter og kirker som ønsker revitalisering og vekst.

Øvrige ledelsestermer i Det nye testamente

Det gjenstår å si noe om de andre lederskapstermene som vi finner i Det nye testamente. Det er spesielt tre ord som da krever en kort utdypning:

Forstander

Forstander (gresk: *proistēmi*) er et ord som brukes åtte ganger i Nytestamentet. Noen av disse går på funksjonen å lede en menighet, jfr. 1 Tim 3,4 og 17. Et par ganger brukes ordet om det «å lede an» i det å gjøre gode gjerninger, jfr. Tit 3,8 og 14. En gang brukes ordet som beskrivelse av en Åndens gave, Rom 12,8. Av dette kan vi i hvert fall slutte at «det å lede» eller være en leder

i kirken har med nådens og Åndens utrustning å gjøre. At naturlige gaver og talenter spiller inn, er en selvfølge.

Ordet «forstander» må sies å være det nærmeste vi kommer vårt begrep «lede». Bokstavelig betyr ordet «å stå foran». Tankene kan gå til hyrden som leder flokken ved å være «foran». Paulus taler om eldste som er gode menighetsforstandere, 1 Tim 5,17. Det er altså ikke sikkert at det skal være en betingelse at alle eldste skal ha denne spesielle ledergaven, men det er viktig at gaven også finnes representert i et ansvarlig lederskap i en menighet. Denne gaven bør sees sammen med neste lederskapsbegrep som vi finner i Det nye testamentet.

Styringsgave

Styringsgave (gresk: *kybernésis*) er en ledergave som er nevnt i 1 Kor 12,28. Ordet kan ha med navigasjon av en båt å gjøre, og kan derfor handle om å være styrmann for en skute i farlig farvann. I antikken og i greske sammenhenger kunne ordet også ha med styring av pengesaker og administrative oppgaver å gjøre. Det er altså her snakk om en spesiell gave som er gitt kirken og som uttrykker seg i evne til å stake ut kurs og utøve lederskap. På engelsk oversettes dette ordet med «administration», som altså har med evnen til å organisere og styre å gjøre.

Denne spesielle gaven må vi betrakte ikke bare som en selvstendig gave eller tjeneste, men også som en gave som kan inngå i den utrustning som både et formelt og et karismatisk lederskap kan besitte.

Tjener-begrepet

Tjener-begrepet står sentralt i den bibelske presentasjon av lederskap. Til forskjell fra de andre ledelsestermene som vi har vært innom, ser tjener-begrepet ut til å være et mer overordnet begrep. Alt lederskap i kirken må nemlig ha karakteren av å være tjenende lederskap. I Nytestamentet brukes flere begreper om denne dimensjonen ved lederskap:

- *Diakonos* – betyr en tjener, og brukes om Jesus selv, Luk 22,27 og om hans etterfølgere, Matt 20,26. Det handler om praktisk tjeneste, og det at vi som Jesu etterfølgere er satt til å tjene hverandre.

- *Doulos* – betyr bokstavelig slave, dvs. en som tjener i relasjon til sin Herre. Også dette ordet brukes om Jesus selv, jfr. f.eks. Fil 2,5f, der det heter at Jesus tok en tjeners, dvs. slaves, skikkelse på seg. Også apostelen Paulus betegner

seg som Jesu Kristi slave, Rom 1,1; Fil 1,1. Ja, han går så langt i denne tankegangen at han sier at han betrakter seg som en av de mange «tjenere (eg. slaver) for dere», dvs. menigheten i Korint, 2 Kor 4,5.

- *Hyperetes* – betyr bokstavelig en slave som var lenket til benken for å ro på slaveskip. Paulus gir korinterne en appell om å betrakte Paulus selv og hans medarbeidere som Kristi tjenere (*hypêretês*) og som forvaltere av Guds hemmeligheter, jfr. 1 Kor 4,1. I dette ligger at det lederskap som apostelen og hans medarbeidere utgjorde, stod under en kommando og slik sett var bundet til den oppgave som Herren hadde gitt dem overfor menigheten.

- *Leitourgos* – beskriver en tjener eller en «liturg» som er satt til å gjøre sin del av en samlet eller helhetlig oppgave. Ordet brukes blant annet om Kristi yppersteprestlige tjeneste i himmelen, Hebr 8,2 og om Paulus' tjeneste for å bringe folkeslagene evangeliet, Rom 15,15-16.

Ikke herske, men tjene

Uansett hvilken innfallsvinkel man begrepsmessig har til lederskapets tjeneste i kirken, vil man se at denne måten å tenke lederskap på, er selve prøvesteinen på om lederskapet er fundert på de bibelske verdiene, eller om de bygger på rent menneskelige og samtidspregede forutsetninger. Det er da også betegnende at samtidens greske ord for leder, *hegoumenos*, bare sjelden er i bruk i NT og da aldri om Jesu tjeneste. Men det er noen steder brukt om menighetens lederskap, Hebr 13, 7 og 17. Dette ordet har nemlig med det å dominere og herske å gjøre. De grunnholdninger og verdier som Jesus forkynte når det gjelder lederskap, stod i kontrast både til fariseernes og de skriftlærdes lederstil og til samtidens romerske og hellenistiske idealer. Og Jesus var tindrende klar i sin forkynnelse på dette punkt, jfr. Matt 20,20-26; 23,1-12; Luk 22,24-27; Joh 13,1ff.

Ut over det som her er sagt om tjenende lederskap som fundamentet for alt lederskap i kirken, er det verdt å merke seg at tjeneste/diakoni nevnes som en av Åndens gaver, Rom 12,7, og *diakonitjenesten* har på grunn av sin betydning og tyngde i menigheten festet seg som en mer institusjonalisert lederoppgave i den første menighet, jfr. 1 Tim 3,8ff som har forskrifter for diakonene i menigheten. Ser vi på praksis i ulike menigheter og kirkesamfunn i dag, finner vi et nokså entydig vitnesbyrd om at denne tjenesten oppfattes som normativ slik den framstår i de nytestamentlige skriftene. De fleste har nemlig en ordnet diakonal tjeneste. Men at denne dimensjonen ved kirkens

samlede tjeneste i verden kan oppgraderes og styrkes, kan det vel heller ikke være tvil om.

Mangfoldet av ledelsestermer i Nytestamentet viser at det ikke fantes én innarbeidet ledelsesterm- eller tittel i de nytestamentlige forsamlingene, som for eksempel prest eller pastor. Begrepet «prest» er for øvrig ikke brukt i Det nye testamentet. Vårt ord prest er for øvrig avledet av det greske ordet for eldste – *presbyteros*. Den tids ord for prest (gresk *hierens*) brukes i Nytestamentet kun om jødiske og hedenske prester. Vårt ord «pastor» er det latinske ordet for hyrde. Og hyrdegaven finner vi som en tydelig nådegave i listene.

Kunnskapens betydning for nådegavepraksis

Det vil det stadig være behov for mer kunnskap om nådegavene og det Gud ønsker å gi ved Ånden. Det kan faktisk være fristende å spisse påstanden - og si: I en kirke og en menighet som prioriterer Åndens gaver, får man aldri nok av denne type kunnskap. Når man begynner å identifisere og registrere behov, vil man nemlig raskt erkjenne behov for stadig å fornye, utvide og få bekreftet kunnskap om Ånden, kirkens natur og funksjon som Kristi kropp. I denne delen av kapitlet om nådegavene, vil jeg først forsøke å besvare spørsmålet om hvorfor vi også i dag bør vektlegge kunnskap om gavenes karakter og funksjon. Deretter vil jeg formulere noen kriterier for bedømmelse og bruk av Åndens gaver.

Hvorfor bør vi legge vekt på kunnskap om gavene?

For å unngå den splittende uvitenheten

Først og fremst bør vi legge vekt på kunnskap om gavene for å unngå den kaosskapende og splittende uvitenheten. Dette blir helt klart i det Paulus taler om i 1 Kor 12,1ff. der han sier:

1 Når det gjelder Åndens gaver, søsken, vil jeg at dere skal ha kunnskap om dem. 2 Dere vet at da dere levde som folkeslagene gjør, ble dere viljeløst revet med til de stumme avgudene. 3 Derfor kunngjør jeg for dere at ingen som taler i Guds Ånd, sier: «Forbannet er Jesus!» Og ingen kan si: «Jesus er Herre!» uten i Den hellige ånd .

I vers 1 i siterte vers, snakker Paulus bokstavelig om uvitenhet. På gresk brukes ordet: *agnoein*. Grunnformen av dette ordet er *agnosis*, kan oversettes ikke-kunnskap eller uvitenhet. Og uvitenheten går på at man ikke forstår seg på hensikt og mening, grenser og normer for det som er gitt av Ånden til kirken. Slik uvitenhet vil, om man ikke gjør noe med den, føre til kaos og splittelse. Dette er jo også en av grunnene til at Paulus til Korinterne taler om orden og sømmelighet når det gjelder bruk av gavene i menigheten, jfr. 1 Kor 14,40. Uvitenhet skaper også usikkerhet og frykt. Og er det noe som virker lammende i byggende menighetsarbeid, så er det jo nettopp dette. Uvitenheten kan kun bekjempes med kunnskap.

For å forstå hva som er gitt av Gud

I det apostelen snakker om i disse versene, ligger også at man bør vektlegge kunnskap om gavene for å skille ut hva som er fra Gud, og hva som simpelthen er hedenskap. Det som ifølge Paulus gjør oss i stand til å skille mellom det som naturlig hører med i det vi kan kalle Åndens rom, der gavene hører hjemme – og hedenskapet, som jo har med krefter og kraft å gjøre, er personen Jesus Kristus. Alt som Ånden gir, virkninger, frukt og gaver, er gitt med det ene formål å forherlige Jesu person og konkretisere og virkeliggjøre hans nåde. Jeg kommer senere si mer om dette i forbindelse med omtalen av ulike kriterier for bedømmelse og bruk av nådegaver.

For å forstå hvordan Kristi kropp fungerer

Kunnskap om gavene er også viktig for å forstå menigheten var tenkt å skulle fungere som Kristi kropp. Det er jo dette Paulus i sin undervisning om gavene, primært er opptatt av. Gavene er, som vi også tidligere har definert dem som, lemfunksjoner på Kristi kropp. Beskrivelsen av gavenes karakter og funksjon er derfor beskrivelsen av hvordan kirken som kropp var tenkt å skulle fungere. Nå finnes det nærmest et utall av måter å klassifisere gavene på, fra Peters enkle todeling; gaver som har med tale og gaver som har med tjeneste, eller diakoni, å gjøre, jfr. 1 Pet 4,10, til ganske detaljerte og «fastlåste» systemer. I det følgende kommer jeg imidlertid å gi en enkel klassifikasjon ut fra forrige kapittels beskrivelse av det som karakteriserer den paulinske framstilling av kirken som Kristi kropp.

Kirken som Kristi kropp beskriver Paulus, som tideligere redegjort for, med fokus på tre funksjoner – som alle har med relasjoner å gjøre. Relasjonen til Kristus som hode for kroppen, relasjonen lemmene har til hverandre – som de «interne» funksjonene i kroppen – og endelig relasjonen kirken står i til verden, som Guds frelsesredskap i verden. Når det gjelder relasjonen kirken har til Kristus som hode for kroppen, er det gitt kirken *kunnskaps- og styringsgaver* for at den tidligere påpekte dobbeltheten i denne relasjonen skal bli ivaretatt: Kristus vil både formidle sitt Ord og sin vilje inn i menighetens hverdag og gjerning. Og – han registrerer også som hode for kroppen hvordan det til enhver tid står til i hans kropp. Som eksempler på kunnskaps- og styringsgaver kan nevnes: Gaver til å meddele kunnskap og visdom,

profetisk gave, tunger og tydning av tunger, evne til å bedømme åndsåpenbareiser, apostel- og lærertjenester, gave til å rettlede/formane, forstandertjeneste.

Når det gjelder den mer interne relasjonen mellom lemmene, er det gitt menigheten *diakonale og tjenestekoordinerende gaver*. Som eksempel på gaver innen dette feltet, kan nevnes: Diakontjeneste, gave til å gi av det en eier, barmhjertighetstjeneste, hyrdetjenester, hjelpetjenester, gaver til å helbrede. Den tredje relasjonen er kirken relasjon til verden. Kirken er sendt til verden for å proklamere evangeliet og innlemme nye mennesker i frelsens realiteter. Og kirken har fått spesielle gaver for at den skal kunne utføre denne viktige tjenesten. Vi kan kalle disse gavene *spesielle krafts- og formidlingsgaver*. Som eksempler kan nevnes: Mektige gjerninger, særskilt trosgave, apostel- og misjonærtjeneste, evangelisttjeneste.

Det vi skal merke oss med slike oppsatte måter å forstå komplekse virkeligheter på, er at slike oppsett bare er pedagogiske hjelpemidler i våre forsøk på å forstå noe på en bedre måte. Det er gaver som overlapper med andre og det er tjenesteområder som griper inn i hverandre. Allikevel kan slike oversikter være nyttige både for å få innsikt i hvordan Nytestamentet beskriver Kristi kropps funksjon. I tillegg kan slike oppsett være nyttige i forbindelse med nådegaveoppdagelse og gavebruk i dag.

Kriterier for bedømmelse og bruk av nådegaver

Ett av målene for den kunnskap som apostelen Paulus snakker om når det gjelder gavenes karakter og funksjon, er muligheten og evnen den enkelte gavebruker bør og skal ha både til å vurdere sin egen gavebruk og til å vurdere andre gavers funksjon. Ut fra det bibeltekstene sier om gavene, kan det lages ulike typer kriterier for bedømmelse og bruk av nådegavene.

Gjenkjennelse som vurderingskriterium

Vurderingskriterier som har med *gavenes opphav og innhold*, vil åpenbart være svært viktige i denne sammenheng. Et viktig spørsmål kan da være at det som gir seg ut for å være gaver og tjenester virkelig er det, eller om det kan være en eller annen etterligning. Gavene bør derfor gjenkjennes i forhold til hva Bibelen sier om både gavene og Åndens person og gjerning. Å gjenkjenne og bedømme gaver som vi ser i bruk – etter de gaver eller den type gaver som de bibelske listene nevner, kan også hindre en utvanning av nådegaveforståelsen.

Ut fra bibeltekstene er det dessuten klart at gavene er gitt av Ånden og de skal brukes «i Ånden». Deres opphav er Ånden og deres rette rom og miljø er det Ånden skaper. Vektlegging av dette kan hindre oss både fra å havne i svermeriet og i bruk av etterlignede eller falske gaver. Det jeg her har kalt innholdsmessig bedømmelse av gavene, kan også hjelpe oss til å se at gavene alltid har nådens karakter – for de er jo *nådegaver*. Dette kan hindre oss i å havne tvangsvesen og loviskhet. Historien har eksempler både på utvanning av nådegaveforståelsen, svermeri og falskneri – og sannelig også eksempler på tvangsvesen og loviskhet i forbindelse med nådegavebruk. At det derfor er viktig med kunnskap til bedømmelse av gavene på dette plan, er nokså åpenbart.

Nådegaver har alltid med nåden å gjøre!

Et annet sett med kriterier kan ha å gjøre med det vi har sagt om *gavenes hensikt og mål*. Som jeg tidligere gjentatte ganger har vært innom, skal gavene forherlige Kristus og hans nåde. Gavene har både utspring i nåden og de sikter seg inn på nåden! De har som hensikt å konkretisere nåden Kristus gir. All bruk av gavene som tar sikte på framhevelse eller forherligelse av noe

annet, som for eksempel mennesker, spesielle kirkesamfunn eller trosretninger, må derfor avsløres og korrigeres. Gavene skal også tjene fellesskapet. Er det noe i bruken av gavene som setter nådegavebrukeren personlig i sentrum, eller som tjener vedkommende på noen måte, så må også dette avsløres og korrigeres. Gavene skal også, som jeg tidligere gjentatte ganger har vært innom, tjene kirkens og fellesskapets oppbyggelse og vekst, ikke splittet og partisk virksomhet. Skulle gaver brukes på den måten, har vi altså også gode grunner for å gripe inn og korrigere.

Nådegaver for alle tjenester og funksjoner!

Vi har her nevnt bedømmelseskriterier som både relaterer seg til nådegavens innhold eller opphav og hva de har som hensikt eller siktemål. Et siste sett av kriterier relaterer seg til *gavenes funksjon*. Som jeg tidligere har understreket, er gavene satt i kirken for at den skal bli i stand til å utføre både sin forkynnende og undervisende funksjon, sin diakonale og omsorgsgivende funksjon og endelig det vi kan kalle den rent fellesskapsgivende funksjon. Holdes disse bedømmelseskriteriene sammen med de andre kriteriene som er nevnt her, skulle vi være godt istandsatt til å vurdere nådegavene og bruken av dem.

3. Gavenes betydning for menighetsbygging

En menighet som prioriterer Åndens gaver

Apostelen Paulus hadde en overordnet visjon for det menighetsbyggende arbeid han stod midt oppe i. Det var at de gavene og tjenestene som Herren hadde lagt ned i kirken ved sin Ånd, skulle fungere og være i bruk. Det er nemlig bare slik kirken, bygges opp som Kristi kropp og som et Åndens unike felleskap. Den menighetsbyggende teologi som Paulus presenterer i sine brev, bør derfor være veiledende for vår måte å tenke og drive menighet på i dag. Skal den bli det, må vi også være villige til å tenke og bygge kirke innenfra.

Paulus skriver til korinterne for å gi dem kunnskap om gavenes plass i menigheten og for å formane dem i deres iver etter å bruke nådegavene om å søke gaver som oppbygger menigheten, jfr. 1 Kor 14,12. Ut over en formaning om å sette det sentrale budskapet om «Jesus Kristus og ham korsfestet» i sentrum, samt alltid å prioritere kjærligheten, 1 Kor 2,2; 13,1ff., finner vi ingen utsagn i dette brevet om at korinterne bør prioritere eller vektlegge noe annet i sitt menighetsbyggende arbeid enn Åndens gaver. Det må i så fall være å ta på alvor de formaninger apostelen også er opptatt av å formidle i brevet – blant annet formaninger om å omvende seg fra umoral og urenheter, jfr. 1 Kor kapittel 5.

Hva karakteriserer menigheter som prioriterer Åndens gaver?

Kirker og menigheter som prioriterer Åndens gaver, både på nytestamentlig tid, opp gjennom historien og i dag, har vært og er bevisste på hva de har fått av menneskelige og åndelige ressurser. De er opptatt av å oppdage og bruke de ressursene som er gitt av og ved Ånden – og de vokser som følge av at de gaver og tjenester Herren har lagt ned i menigheten fungerer. Jeg tror vi kan sammenfatte noe av dette som ser ut til å karakterisere kirker og menigheter som prioriterer Åndens gaver slik:

- ✓ I en menighet som prioriterer Åndens gaver har alle (med)leddene en eller flere nådegaver; dvs. alle er karismatikere!

GAVENE

- ✓ I en menighet som prioriterer Åndens gaver, vil det stadig være behov for mer kunnskap om nådegavene og det Gud vil gi ved Ånden.
- ✓ I en menighet som prioriterer Åndens gaver, er det miljø for oppdagelse, verdsetting og bruk av alle gavene.
- ✓ I en menighet som ønsker å prioritere Åndens gaver, vil gavene og bruken av dem få betydning for hvordan menighetslivet organiseres og ledes.

Flere av disse punktene mener jeg foregående tekstbetraktninger begrunner og utdyper. Her vil jeg derfor spesielt ha fokus på de punktene som har med oppdagelse, verdsetting og bruk av gaver å gjøre. Det siste punktet, om konsekvenser av gaveprioritering for organisering og ledelse av menigheter, kommer jeg tilbake til i siste kapittel i boken.

Om oppdagelse, verdsetting og bruk av gaver

Den katolske teologen Hans Küng har sagt noe om nådegaver som vi i alle kristne leire burde merke oss. Sitatet finnes på engelsk i begynnelsen av dette kapitlet, og i min oversettelse lyder det slik: «Om nådegaven til den enkelte kristne ble oppdaget og utviklet, hvilken dynamisk kraft, hvilket liv og hvilken bevegelse det ville bli i et felleskap og i en kirke som får oppleve dette.»²⁹ Sterkere kan knapt troen på Åndsgavenes betydning for kirker og menigheter uttrykkes! Og dette sitatet må være et godt utgangspunkt for å si noe om hvordan vi kan oppdage, verdsette og bruke gaver i det menighetsbyggende arbeid i dag.

Nådegaveoppdagelse – hvordan kan det skje?

Lyst til å tjene på et område, er det et tegn på nådegaver?

Mange av oss kan vitne om at vi på et eller annet tidspunkt fikk lyst og behov for å tjene på et bestemt område. Og ikke minst – vi opplevde kanskje også en spesiell glede ved å engasjere oss der! Min erfaring er også at nettopp slike erfaringer kan være et tegn på at vi har en nådegave, en utrustning, til å tjene på et bestemt område. En med gaver til hjelpe- og barmhjertighetstjeneste vil føle trang til å tjene nettopp på dette området. En med lærerutrustning vil føle trang til å engasjere seg i bibelstudium, forkynnelse og undervisning. En med evangelistgave vil brenne ekstra for både vinne mennesker for Kristus, men også å få resten av menigheten engasjert i det samme. Og slik kunne vi fortsette.

Lysten til å tjene kan altså komme som et resultat av at vi har gaver og utrustning på et bestemt område, men vi skal også være klar over at lysten kan springe ut av menneskelig idealistiske eller – til og med – selviske motiver. Lysten til å tjene på et bestemt område må også balanseres mot det virkelige behov som finnes i menighetens tjenestesituasjon. Er man overbevist om at man har gaver innenfor forkynnelse og undervisning, og det så viser seg at menigheten har nok at forkynnere og lærere, men er det behov for mennesker som engasjerer seg i det utadvendte evangeliserende arbeid, så kan det være at man bør søke og be om gaver og utrustning nettopp til å engasjere seg der det åpenbart er behov. Lystprinsippet er altså godt og riktig det, men det bør

korrigeres både av selvkritisk innsikt, av motivprøving og en oversikt av menighetens totale behovssituasjon.

Viktig å prøve og feile – og å få tilbakemelding!

Som jeg tidligere har sagt litt om, må det også være lov å prøve og å feile når det gjelder nådegaveoppdagelse. «Stykkevis» – er et begrep som Paulus snakker om i 1 Kor 13,8ff.. Vi lever ikke i en fullkommen verden, verken når det gjelder nådegavebruk eller annet i kirken. Uansett hvor trent og rutinert en nådegavebruker er, forblir altså det hele stykkevis, sier apostelen. Dette skulle også gi et godt grunnlag for aksept av at det må være lov både å prøve og å feile når det gjelder det å oppdage den nådegave vi opplever at vi har fått.

Og i starten kan sannelig det hele se både ufullkomment og famlende ut. Den med profetisk gave som stotrer noen ord han er overbevist om at Herren har gitt ham. Den nervøse tungetaleren som ikke opplever å få tydning på sitt budskap. Forkynnerspiren som opplever at kilden gikk tom etter fem minutter. Alle kan egentlig i sin nådegavedebut finne grunnlag for å gi opp hele prosjektet. Men det må ingen finne på å gjøre, for det er nemlig slik det ofte starter. Nå kan imidlertid prøve- og feilemetoden noen ganger også føre til at vi finner ut at det ikke er det prøvede området vi skal tjene på.

Den tilbakemelding som de andre lemmene på kroppen gir, dvs. responsen fra medkristne som står oss nær både personlig og i menighets-sammenheng, kan også gi en viktig pekepinn på om et tjenesteområde vi «utprøver» er en nådegave eller ikke. Har Herren gitt oss en nådegave eller et tjenesteområde, vil det som regel bli bekreftet av mennesker som ser vår tjeneste eller som får del i den – om det er en spesiell nådegave som vi tjener med. Disse menneskene kan ofte også være i stand til å gi oss en tilbakemelding som hjelper oss i den fasen der vi trenger hjelp til å vurdere hva vår tjeneste kan være i fellesskapet og i Guds rike. Tilbakemeldingen fra omgivelsene er altså viktig. Dette innebærer at dersom det er snakk om en nådegave som er utgangspunkt for vår tjeneste, så vil den gi resultater som våre omgivelser vil erkjenne er en konsekvens av Åndens gjerning i og gjennom våre liv.

Verdsetting og gavebruk i menigheter som gir rom for det

Det som vil være viktig for en person og/eller for en kirke og et fellesskap som setter nådegaveoppdagelse på dagsorden, er å oppdage mulighetene. Skal vi få innsikt i den Åndens verden der menigheten som Kristi kropp og nådegavene hører hjemme, må vi som vi selvfølgelig gå til bibeltekstene for å oppdage de mulighetene og det potensialet som stilles til rådighet for oss.

Skape rom – og håndtering av menneskefrykt

Det er også slik at dersom nådegaveoppdagelse og utvikling av gavene blir et prioritert område, innebærer det også at vi ofte aktivt må bekjempe menneskefrykt og mange menneskelagde konvensjoner og respektabilitets-tradisjoner. Det finnes menigheter som har skrevne eller uskrevne regler som for eksempel sier at i «vår» menighet skal ikke tungetale forekomme. Profetisk tale og helbredelsesgaver kan også ha trange kår. I «vår» menighet foregår nemlig alt sømmelig og med orden, sies det gjerne. Problemet er bare at normene og grensene for hva som er sømmelig og respektabelt er det ofte *vi*, og ikke Bibelen – eller for den saks skyld, ikke Ånden, som får lov å sette. I menigheter som er preget av holdninger som nettopp er nevnt, er det klart at frimodigheten hos enkelte gavebærere og gavebrukere settes på en alvorlig prøve. Dette er synd, da menneskefrykten kan være plagsom nok – også under adskillig romsligere forhold.

Ikke bare menneskefrykt, men også mangel på romslighet, kan være et viktig stikkord i forbindelse med verdsetting og bruk av nådegaver. Romslighet innebærer aksept – ikke bare av nådegavenes bibelsk beskrevne plass og funksjon, men også forståelse for at gavebruk ofte preges av ufullkommenhet og til og med av feil. Gir vi rom for både å prøve og feile, må vi også sørge for at det i menighetsmiljøet finnes tilstrekkelig romslighet for nettopp dette. I et romslig menighetsmiljø finnes det også rom for irettesettelse, formaning og oppmuntring. Er det noen som trenger oppmuntring og formaning (NB! på gresk samme ord: *parakalein*), så er det aktive nådegavebrukere. Den romslighet vi her snakker om, er helt klart en del av den overbærenhet og kjærlighet som vi har sett Paulus betoner i tilknytning til alle tekstene der han også underviser om gavenes ulike karakter og deres bruk i menighetsfellesskapet.

Et støttende og gavefremmende lederskap

En annen sak som er viktig i en menighet som ønsker å utvikle en kultur for oppdagelse og utvikling av gaver, og det er at det sørges for styring og ledelse av mennesker som har innsikt i hva bibeltekstene sier om gavenes plass og betydning og som selv har erfaring med bruk av gaver. Man legger helt klar opp til en vanskelig konfliktsituasjon dersom aktivitets- og organisasjonsorienterte ledere blir satt til å «styre» mennesker som ønsker å tjenestegjøre med gaver. Vi kommer nemlig ikke bort fra at det kan være nokså grunnleggende forskjellige verdier og prinsipper som ligger til grunn for den organisatorisk orienterte og den gaveorienterte ledelsesmodell. Dette kommer jeg tilbake til å bokens siste kapittel. Det som her er viktig å slå fast, er at styring og ledelse *er viktig* nettopp i en menighet som ønsker å tjenestegjøre og vokse ved gaver.

Noen konsekvenser nådegaveprioritering får

Nådegaveprioritering har – og får – konsekvenser for flere forhold. Her vil jeg si noe spesielt om konsekvensene det får for vårt grunnsyn på kirken, for hvordan vi betrakter kirkens ressurser og for hvordan vi arbeider i kirken.

Vårt grunnsyn på kirken og fellesskapet

Først noen konsekvenser i vårt grunnsyn på kirke og menighet. Ser vi kirken i et organisk perspektiv, dvs. innenfra – for å bruke bokens terminologi, kan vi si at menigheten blir Guds sak. Ser vi den i et organisatorisk perspektiv – eller jeg også har kalt et utenfra-perspektiv, kan vi stå i fare for å tenke og drive kirken som «vår» sak.

Poenget her er at dersom kirker og menigheter skal bygges slik de bibelske tekstene underviser oss om, må Guds «virkemidler» brukes, ikke våre. De virkemidlene vi ofte søker til fra samfunnet og kulturen vi er en del av, er bare nyttige og brukbare til et visst nivå. Men de kommer sørgelig til kort dersom de blir hovedaktørene i det menighetsbyggende arbeid.

Hvordan vi betrakter kirkens ressurser

Dette har også å gjøre med måten vi betrakter menighetens ressurser på. I 2 Kor. 5,16 sier Paulus: «Så kjenner vi ikke lenger noen bare slik mennesker gjør. Og har vi kjent Kristus slik, gjør vi det ikke lenger.» Det apostelen snakker om her, er at i kirken har vi en annen måte å vurdere og betrakte hverandre på enn det som er vanlig rent menneskelig sett. Vi vurderer nemlig ikke hverandre som lemmer «på menneskelig vis», eller bokstavelig «etter kjødet» (gresk: *kata sarka*). Nei, som kristne og som lemmer på Kristi kropp betrakter vi hverandre som nye skapninger i Kristus på forsoningens grunnlag, jfr. 2 Kor 5,17ff. Da er det gamle borte, sier apostelen, det nye er blitt til, og alt dette er av Gud, jfr. 2 Kor 5,17.

Som nye skapninger i Kristus er vi blitt «Åndens mennesker» og vi taler om åndelige ting med åndelige ord, jfr. 1 Kor 2,13-16. Vi vurderer og betrakter hverandre «etter Ånden», (gresk: *kata pnevmati*). Paulus sier også at han ikke har lært Jesus å kjenne i hans jordiske kropp, og derfor hadde han ikke noe «bilde» av eller forhold til Jesus som menneske. Paulus hadde møtt og hadde lært å kjenne Jesus som den oppstandne Kristus. Hadde apostelen valgt å legge vekt på å beskrive den menneskelige side ved Jesu person, hadde

vi selvfølgelig stått overfor et svært begrenset Jesus-bilde og en framstilling av Kristus som ikke var sann og dekkende.

Paulus kunne også valgt å ikke kjenne, herunder vurdere og betrakte, mennesker i kirken/menigheten etter deres rent menneskelige framtredden, dvs. deres utseende, status, samfunnsmessige funksjon, o.a. Hadde han vektlagt dette, ville han imidlertid ha begrenset det nye og genuine Åndsskapte fellesskap vi får i Kristi kirke, til noe rent menneskelig på linje med andre typer fellesskap i denne verden. Slik også en vektlegging av Jesu rent menneskelige framtredden ville ha begrenset synet på Jesus. Det er imidlertid grunn til å merke seg at Paulus ikke sier at vi mister vår rent menneskelige identitet når vi blir kristne og innlemmet i Kristi kirke. Det er ikke snakk om å benekte det menneskelige eller den sanne menneskelige identitet. Men poenget er at vi ikke skal bruke og utnytte denne for posisjon og tjeneste i menigheten. Vi får nemlig en ny identitet som nye skapninger som Ånden har gjenfødt, fostret og utrustet.

Når vi legger vekt på å kjenne hverandre og betrakte hverandre «etter Ånden», er det blant annet nådegaven til tjeneste som blir sentral for innordning og funksjon i det kristne fellesskapet. Nå vi står sammen i den tjeneste hver av oss har fått ved Ånden, oppmuntrer vi hverandre til å bruke gavene, vi viser til hverandres tjeneste og vi gir rom til andres åndelige gaver. Vektleggingen av gavene i fellesskapet og måten vi driver menighet på, får altså konsekvenser for hvordan vi betrakter vår egen og andres tjeneste i fellesskapet. Vi kan nemlig lettere se både vår egen plass, vår egen begrensning og endelig vår avhengighet av de andre gavene for at vi hver for oss og sammen skal kunne utføre vår tjeneste på Kristi kropp.

Konsekvenser for måten vi arbeider på i kirken

Også for måten vi arbeider på, får tenkningen om gaveprioritering konsekvenser. Enkelt sagt vi velger å prioritere mennesker og gaver – framfor metoder og programmer. Vi velger å være orientert om behov og tilhørende oppgaver – framfor å bruke det meste av ressursene på selvlagde planer og aktiviteter. Og endelig vil vi prioritere det utfyllende samspillet mellom flere lemmer/tjenester. Det kan her være snakk om det vi kan kalle en funksjonell og fleksibel team-tenkning.

Oppdagelse og bevisstgjøring omkring gaver og gavebruk hos meg selv og mine medkristne og medarbeidere i tjenestefellesskapet legger også en

logisk grunn for å tenke team-arbeid. Når jeg kjenner mine gaver, kjenner jeg også min begrensning og jeg kjenner behov for å tjene sammen med mennesker som har kompletterende gaver. Paulus er et godt forbilde i denne type gave- og tjenestetenkning: På den første misjonsreisen bestod teamet av tre personer; nemlig Paulus, Barnabas og Johannes Markus, jfr. Apostelgjerningene kapittel 13-14. På den andre misjonsreisen bestod arbeidsteamet av Paulus, Silas, Timoteus og Lukas, jfr. Apg 15,40; 16,1-3 og v.10. Da menigheten i Korint ble grunnlagt, var det fem som tjente sammen: Paulus, Akvilas og Priskilla, Silas og Timoteus, jfr. Apg 18,1-5. Da brevet til kolosserne ble skrevet fra Rom, arbeidet tydeligvis flere personer sammen med Paulus: Tykikus, Onesimus, Markus, Jesus-Justus, Lukas, Epafras og Demas, jfr. Kol 4,7-15.

Virksomhetstenkning med utgangspunkt i menighetens gavestruktur ser altså ut til å ha grupperinger rundt forskjellige nødvendige og bibelsk beskrevne funksjoner; som omsorg, ledelse/eldstetjeneste, bønn, evangelisering, osv. Team-tanken har på denne måten en helt klar bibelsk begrunnelse, og den ser ut til å passe sammen med forståelsen av kirken som Kristi kropp. Mange av kroppens lemmer er plassert i samarbeidende grupper, men alle gruppene er samordnet i forhold til hverandre gjennom nervesystemet der de får impulser fra hodet. De fem fingrene på hånden er et slikt team. Øyne, ører, nese og tunge er et annet slikt team. Det er altså viktig at menigheten, som er Kristi kropp, finner arbeidsformer som så langt som mulig minner om den menneskelige kroppens arbeidsformer. Det er også verdt å merke seg at behovet for å oppdage gaver i et fellesskap, bare er til stede når mennesker skal samarbeide og fungere sammen med andre. Tenker jeg tjeneste individualistisk, og kanskje også egoistisk, vil jeg ikke ha samme behov for å definere min oppgave og tjeneste i forhold til andre mennesker.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. Hvordan kan vi gjøre nådegavene overflødige, og hva skjer når nådegavene mister sin genuine betydning og når nådegaveforståelsen innsnevres? Har du personlig erfaring med noe av det som i dette kapitlet beskrives som problematisk med nådegaver i kirken?
2. Del 2 av kapittel 4 i boken innledes med følgende spørsmål: Hvorfor nådegaver, og hvem er de? Lag gjerne din egen oppsummering av det svaret som dette kapitlet gir på disse spørsmålene. Gi også din egen begrunnelse for hvorfor det er viktig at vi finner ut av hvorfor vi trenger fokus på nådegavene også i dagens kirke.
3. Hva er en nådegave, ifølge dette kapitlet? Vurder den definisjon av en nådegave som er gitt i dette kapitlet, og da spesielt den avgrensning som er foretatt i forhold til naturgaver, Åndens frukt, «falske» gaver og såkalte kristelige roller.
4. Hvorfor er kunnskapen viktig for utvikling og bruk av Åndens gaver i en menighet? Vurder i denne sammenheng også om de kriteriene som er nevnt i dette kapitlet kan være til noen hjelp til å vurdere og bedømme nådegavene og bruken av dem.
5. Hva særpreger en menighet som prioriterer Åndens gaver, og hvordan ser bildet ut dersom du anvender spørsmål på egen menighet? Tilhører du en menighet som prioriterer gavene?
6. Oppsummer bokens framstilling av hvordan man kan oppdage, søke og utvikle seg i bruken av nådegaver. Forsøk å aktualisere dette i forhold til ditt eget liv og din egen nådegave. Samtal gjerne med gode kristne venner om hva du har funnet ut om din nådegave og din tjeneste.
7. Kan det være aktuelt å snakke om «miljø for nådegaver» i din menighet eller i det fellesskap der du er med? Hva er etter din oppfatning viktig å

GAVENE

legge vekt på når vi skal hjelpe hverandre til å bli frimodige til å bruke det Herren har gitt oss?

8. Hvilke konsekvenser får gaveprioritering for vårt grunnsyn på kirken, for hvordan vi betrakter kirkens ressurser og for hvordan vi arbeider i kirken?

Kapittel 5

LEDERSKAPET

Leadership is a critical aspect of the organizational life of the church. [...] While many of the qualifications for church leadership parallel those of other organizations, some leadership requirements are unique to the church.

Craig Van Gelder³⁰

1. Slik vi tenker kirke, tenker vi lederskap

Bokens visjon for lederskap

Det finnes mange eksempler i historien på at kirkers og menigheters tenkning om og praktisering av lederskap, i altfor stor grad har latt seg påvirke og styre av sekulære forestillinger om hvordan ledelse bør være og fungere. Og resultatet av dette vil alltid være en «fremmedgjøring» av kirkelig lederskap på den måten at ledere får en identitet og funksjon som ikke samsvarer med den «gjenstand» de skal lede, nemlig kirken/menigheten som Guds folk, Kristi kropp og Åndens genuine fellesskap. Derfor kan det noen ganger være nødvendig å stille spørsmålet – som også er i fokus i dette kapitlet: Hva er egentlig særegent for lederskap i en kirkelig sammenheng? Hva kreves av lederskap som skal være i stand til å lede kirken – som ut fra sin opprinnelse og natur er noe annet enn en menneskelig forening eller organisasjon? Hva bør idealene og prioriteringene være for lederskap som ønsker å bygge kirke innenfra?

De fleste vil være enige i at det ikke er likegyldig hva som påvirker vår lederskapsforståelse i en kirkelig kontekst – når utgangspunktet er kirkens

spesifikke identitet. Den britiske NT-forskeren, Andrew. D. Clarke, viser i flere av sine bøker de hvordan apostelen og menighetsbyggeren Paulus tenkte og tilrettela kirkelig lederskap³¹, viser at dersom ikke de nytestamentlige tekstene (og da inklusive Paulus) får påvirke og styre hvordan det tenkes om lederskap i kirkelig sammenheng og i menighetsbyggende arbeid i dag, står vi i fare for å gjøre nettopp det som Paulus kjempet imot at skulle skje. Dette handlet ifølge Clarke om at kirken, de kristne menighetene, hadde lett for å adoptere sin egen samtids sekulære lederskapsforståelse – uten å ha tilstrekkelig forståelse for den unike opprinnelse og natur som det fellesskap de er satt til å lede har. For oss i dag handler dette om at eneste måten å unngå en unødvendig og uheldig kulturpåvirkning og sekularisering av kirkelig lederskapsforståelse på, er å gå til de nytestamentlige tekstene, undersøke hva de sier om lederskap i en kirkelig sammenheng. Derfra må vi også være villige til å la seg veilede av de bibelske skriftenes omtale av lederskap.

Før jeg går nærmere inn på hva det bibelske materialet sier om lederskap, kan det være på sin plass med den definisjon av begrepet lederskap som brukes i denne boken:

Med «lederskap» forstår jeg i denne sammenheng personer i kirken og i menighetsfellesskapet som i kraft av sin utrustning, ser det som sin primære oppgave å påvirke og lede kirken/menigheten slik at den fungerer best mulig i pakt med sin sanne identitet og sitt oppdrag i verden – som Guds folk, Kristi kropp og Åndens unike fellesskap i dag.

Definisjonen fanger opp noen vesentlige aspekter angående lederskap i en kirkelig kontekst. Først – og kanskje viktigst – er det å understreke at lederskap utøves av «vanlige» personer i menighetsfellesskapet. For å si dette på en teologisk måte, kan vi si at lederskapet står fram av det allmenne prestedømme. Martin Luther – og de andre kirkelige reformatorene, var opptatt nettopp av hvor viktig tanken var om at vi alle er prester for Gud og står på likt nivå når det gjelder tjeneste i kirken. I denne bibelske og reformatoriske kongstanke ligger blant annet at lederskap i kirken ikke utøves av personer i en egen klasse, om den nå benevnes som «geistlighet», «salvet lederskap» eller noe annet. Dette lederskap tjener i kraft av sin utrustning, der de naturgitte

og Åndsgitte gavene spiller sammen på en integrert måte slik at lederen blir i stand til å gjøre sin oppgave og tjeneste.

Oppgaven beskriver jeg denne boken som et «spesialoppdrag», som består i å forløse de ressurser som ligger i menigheten som en av Ånden skapt størrelse. I praksis vil oppdraget da bestå i å hjelpe mennesker til å oppdage og få forløst sine gaver og evner – slik at de på en formålstjenlig måte kan finne sin tjeneste i kirken/menigheten som Kristi kropp. Definisjonen føyer til slutt til – i dag. Dette er ikke et ikke uvesentlig tillegg. Lederskapet må nemlig alltid være til stede i sin tid og i sin tids behov. Når det er sagt, må det også sies at ledelse i kirker og menigheter vil være best i samsvar med tiden og menneskers behov, om det får lov å fungere ut fra kirkens genuine karakter som en Åndsskapt størrelse. Med andre ord er det slik at det er når vi tenker og bygger både kirke og lederskap innenfra, at vi har størst sjanse til å være til stede i vår egen tid og dens behov.

Når lederskapstenkningen blir innsnevret

Historien viser at vi har svært lett for å tenke og utvikle kristent lederskap etter gale forbilder. Utvalget av stereotypier og vrangbilder på lederskap er stort – fra den autoritære enehersker til den demokratiske bestevenn-med-alle-typen. En av vår tids største farer for kristen lederskapstenkning er – imidlertid, at vi har latt oss friste av teorier om og modeller for lederskap som er tatt fra sekulære arenaer i samfunnet. Selv om det både er inspirasjon og bra lederskapstenkning som finnes der, holder det ikke i lys av de lederskapskrav som er unike for kirken, som C. Van Gelder uttrykker det.³² Problemet som oppstår når vi lar oss friste til å prioritere de ytre faktorene når vi bygger kirken, er at vi tilpasser en lederskapstenkning som kommer svært til kort overfor den bibelske beskrivelse av hva en kirke og menighet faktisk er - og også i forhold til hvordan et lederskap bør fungere om slik kunnskap tas på alvor.

En ensidig betoning av utenfra-perspektivet, er nettopp et eksempel på et slikt forkortet perspektiv på lederskap. Lederskapsforståelsen henger nemlig alltid sammen med kirke- og menighetsforståelsen. Er menighetssynet innsnevret til primært å tenke kirke utenfra, blir lederskapsforståelsen det samme. Utfordringen vår er derfor å si noe om hva det kan bety for - lederskapets selvoppfatning og måte å forstå sin tjeneste på, at vi finner det primære ankerfeste for lederskapsforståelsen i kirken som en teologisk eller organisk størrelse. Bare slik kan det gi mening både å bygge kirke innenfra – og å lede kirken innenfra.

I følgende del av kapitlet kommer jeg til å utdype hva det vil innebære for vårt syn på lederskap i kirken om vi tar på alvor hva det vil si å utøve lederskap – fra innsiden.

2. Lederskap som bygger kirke fra innsiden

Lederskap som tjenere for evangeliet

Uttrykket «en tjener for evangeliet» som Paulus blant annet bruker i Efeserbrevet 3,7, kan åpenbart anvendes på alle kristne, og ikke bare på Paulus. Vi er alle – som har tatt imot troen og nåden, tjenere for evangeliet. Det samme gjelder kirken som helhet! Alle som har tatt imot evangeliet, er jo ikke primært en organisasjons eller et kirkesamfunns tjenere, men nettopp evangeliets tjenere! På samme måte må vi aldri komme til å betrakte kirken verken som en verdslig stats tjener eller som mektige personers – eller eventuelt som kirkelige fraksjoners eller egne ambisjoners, tjener. Både som enkeltkristne og som kirke, er vi faktisk – og må alltid forbli å være – bare evangeliets tjenere.

Ledere som blir tjenere for noe annet enn evangeliet

Jeg tror det som nettopp er sagt her, må ha en spesiell gyldighet i forhold til lederskapet i kirke og menighet. Ledere er nemlig spesielt utsatt for press på å skulle tjene noe annet enn evangeliet. Det kan gjelde det kirkesamfunnet eller den menigheten der lederen har ansvar. Det er ofte rimelig utydelige grenser mellom det man kan komme til å mene tjener den store saken, evangeliet, og det som egentlig har å gjøre med det prosjektet, her – kirken eller fellesskapet, som man selv er med på å bygge opp.

Det samme kan gjelde mange aktuelle og brennende saker, ofte med en god del politisk sprengstoff, som kristne ledere også føler seg forpliktet til å ha meninger om og føler press til å engasjere seg i. Gjennom historien finnes det framfor alt mange eksempler på at kristne ledere faller for fristelsen til å tekkes mennesker og gjøre det folk liker, framfor å søke evangeliets sannhet. Eksemplene er også utallige på at kristne ledere blir mer opptatt av sin egen karriere og suksess, enn å framheve evangeliets hovedperson – Jesus Kristus.

Ånden gjør oss til sanne tjenere for evangeliet

Det å være en tjener for evangeliet, handler framfor alt å være overgitt til Ordets, dvs. evangeliets, seier og vekst i verden. Og siden det er Ånden som er Ordets livgiver, handler vår tjeneste med evangeliet egentlig om å leve

overgitt til Åndens gjerning ved evangeliet. Uten en slik overgivelse, blir fort både vår tjeneste med evangeliet og det store misjonsprosjektet «vårt» prosjekt eller kirkens eget prosjekt. I Det nye testamentet finner vi imidlertid et helt annet perspektiv på vår og kirkens tjeneste med evangeliet. Lukas er i sin fortelling om evangeliets veksthistorie de første tiårene av kirkens historie – slik vi leser om denne i Apostlenes gjerninger, tydelig på at det er Ånden som er strateg og leder av evangeliets seiersgang gjennom verden. Dette innebærer også at det er Ånden som inkluderer alle Jesus-troende i både Ordets seier og dets vekst! Dette er det store prosjektet som også lederskapet i kirker og menigheter på en spesiell måte er kalt til å delta i og være med på å fremme!

Et Åndens lederskap – intet mindre!

Med bakgrunn i tidligere gjennomgang av tekster fra Nytestamentet som handler om forholdet Ånden – kirken, vil det også være viktig å si noen om lederskapet i det samme perspektivet. Et slikt perspektiv på lederskap kan nemlig hjelpe oss til å bedre forstå hva som er konstituerende og genuint for lederskap i kirken.

Lederskap som er innsatt, formet og ledet av Ånden

Siden kirken er skapt og gitt liv av og ved Ånden, må også lederskapet være innsatt, formet og ledet av Ånden. Den gangen apostelen Paulus møter de eldste i Efesos og taler til dem, sier han: «Ta vare på dere selv og på hele den hjord som Den hellige ånd har satt dere som tilsynsmenn for», Apg 20,28. Det ligger et dobbelt poeng i dette utsagnet. Først og fremst: Lederskapet i kirken er innsatt av Ånden – ikke av noen annen, selv om apostelen kan ha vært «operatør» for selve handlingen. Og innsetter Den hellige ånd mennesker til lederskap i sin kirke, tar han også ansvar videre for å forme og danne lederskapet slik han vil ha det.

Dessuten: Åndens hensikt med å innsette lederskap er «tilsynet» med kirken eller menigheten. Paulus snakker om ledere som «tilsynsmenn» flere steder, se Apg 20,28; Fil 1,1; 1 Tim 3,2; Tit 1,7, noe som tydeliggjør nettopp lederens rolle i å ta vare på og beskytte det fellesskapet de leder.

En annen «type» lederskap?

Siden kirken er et bosted for Ånden og utgjør et unikt Åndens fellesskap, har dette som konsekvens at lederskapet ikke bare har en ekstra dimensjon i forhold til en sekulær måte å tenke lederskap på, men det er på mange måter en annen «type» lederskap. I alle fall er det ledere som ikke primært henter forbilder og inspirasjon fra den sekulære kulturen, men fra det de bibelske tekstene, gode forbilder i kirkens historie og fra den nye virkelighet som de har blitt en del av i og gjennom kirken.

Jeg sier ikke her at dagens lederskap i kirke og menighet ikke har noe å hente fra lederskapstenkning som er utviklet i en eller annen sekulær sammenheng. En av grunnene til dette er at den kristne påvirkningen av det vestlige samfunn og kultur gjennom århundrer har gjort at syn på grunnleggende verdier i samfunnet og kulturen er mer i samsvar med kristent

menneskesyn og etikk enn det som var tilfelle for eksempel i det romersk-hellenistiske samfunnet – som jo mange av de nytestamentlige tekstene speiler. Som jeg tidligere har sagt litt om, var jo apostelen Paulus opptatt av å markere avstand til forbilder for lederskap tatt den samtidskulturen på hans tid. Men i tider da den humanistiske og kristne påvirkningen beviselig avtar i samfunn og kultur, må vi i en kirkelig sammenheng være ekstra på vakt slik at vi bevisst eller ubevisst lar oss påvirke av lederskapstenkning og praksis som ikke er forankret verken i kristne verdier eller i kirkens identitet.

På denne bakgrunn kan vi også si at lederskap i den kristne kirke ikke dreier seg om å beherske organisatoriske teknikker og virkemidler for å oppnå de mål man måtte ha – som jo kan være en legitim tenkning i en mer sekulær setting. Det dreier seg heller ikke om å gå inn i enkelte funksjoner og gjøremål som er mer «åndelige» enn andre, som om kirkelig lederskap skulle befinne seg i en eller annen åndelig boble. Nei, det handler om at en leder med sitt totale liv tjener i den nye «realitet» som Ånden har skapt, Kristi kropp, Åndens tempel – der alt hører Herren til og der alt er innvidd til Herren. Men i denne nye virkeligheten er vi alle fullt ut – og fremdeles – mennesker av kjøtt og blod som er kalt og utrustet til å tjene Guds gode hensikter med alle mennesker.

Hva innebærer det å være styrt og ledet av Ånden?

Siden kirken er under Åndens herredømme, er det også viktig, ja, avgjørende, at lederskapet er styrt og ledet av Ånden i sin tjeneste i kirke og menighet. I Antiokia-menigheten, der lederskapsgavene tydeligvis beskrives med begrepene «profeter og lærere», talte Den hellige ånd og sa: «Ta ut Barnabas og Saulus for meg, så de kan gå til den oppgaven jeg har kalt dem til», Apg 13,2. De innvies og sendes av Ånden og menigheten, og er avhengige av å bli ledet av Ånden i sin tjeneste. I kapittel 16,6 heter det: «Den hellige ånd hindret dem i å forkynne Ordet i Asia; derfor fortsatte de gjennom Frygia og Galaterlandet.» De var altså avhengige av å bli ledet og styrt av Ånden i den tjeneste Ånden selv hadde kalt dem til.

I sak er det ingen forskjell på denne lederskapets avhengighet av å bli styrt og ledet av Ånden – som eksemplet fra Apostlenes gjerninger handler om, og det behov hvert enkelt lem på Kristi kropp har for å bli ledet. I sak er det dette apostelen Paulus skriver om i Gal 5,16, der han gir appellen til alle kristne om å «leve et liv i Ånden».

Ånden utruster og sender

Som kirken er utrustet og sendt av Ånden, blir også lederskapet utrustet og sendt av Ånden. I Ef 3,7 sier apostelen Paulus: «Og jeg ble en tjener for evangeliet da Gud grep inn med sin kraft og gav meg sin nådegave.» Tjenere for evangeliet blir alle kristne – og deriblant menighetens lederskap, på samme grunnlag. Det er snakk om et helt og fullt et verk av Ånden – ved Åndens kraft og nådegave! Det kan være bibelsk belegg for å bruke ordet «salvelse» i denne sammenheng. Den Åndens salvelse som lederskap i kirken får del i, tolker jeg imidlertid ikke på bakgrunn av Det gamle testaments bekrivelse av hvordan konger, prester, profeter – eller andre personer som Gud brukte på en spesiell måte, ble salvet til sin tjeneste. Det er Kristus som ved sitt liv og sin tjeneste i den nye pakt har oppfylt de gammeltestamentlige lederskapsformene, sier Philip King.³³

Konsekvensene av dette, blir at den salvelse til tjeneste som alle kristne – og deriblant kirkens lederskap – trenger, er den som Ånden gir gjennom Jesus Messias, dvs. den som Gud selv har salvet og innsatt i sin tjeneste. Den salvelse som Ånden gir, er derfor ikke personlig eksklusiv som i Det gamle testamente, men knyttet til det å tilhøre frelseskongen, Jesus Messias, og det nye salvede gudsfolket, den nytestamentlige menighet. Like fullt må det sies at den salvelse Ånden vil gi til tjeneste, er helt avgjørende for at menighetens lederskap skal fungere etter sin hensikt.

Kristi kropp-visjonens føringer for lederskap

Kirken som Kristi kropp omtaler Paulus – som tidligere redegjort for, ved å tydelig markere at den står i tre relasjoner: oppad, innad og utad. Disse tre relasjonene kan også hjelpe oss til å beskrive og forstå hva som er noe av det unike med også lederskapets tjeneste i en kirkelig kontekst. Denne måten å tenke på, gir med andre ord noen føringer for lederskapets tjeneste i kirken.

Hjelp kirken å oppdage og tjene med gavene Ånden har gitt

Den første føringen handler om at det for lederskap som er bevisst på å utøve sin tjeneste i Kristi kropp, vil det være en prioritert oppgave å bidra til å oppdage og utvikle de forskjelligartede gavene som er gitt alle i kirken og det kristne fellesskapet. Lederskapets oppgave blir da å samordne og koordinere de forskjellige gavenes funksjon. Dette er viktig fordi de ulike lemmenes virksomhet sammen skal tjene helheten og enheten i Kristi kropp.

I tidligere gjennomgang av gavene, har jeg vist til at noen av gavene kan betegnes som spesielle hjelpende og koordinerende gaver, som diakoni- og hjelpetjenester. Hyrdegaven vil naturlig framstå som en ledergave blant denne type gaver i menighetskroppen, jfr. Ef 4,11.

Å høre hva Ånden sier i den aktuelle situasjon kirken befinner seg

For et lederskap som er bevisst på å utøve sin tjeneste i Kristi kropp og Åndens unike fellesskap, vil det videre være en sentral tjeneste – som Bibelen selv kaller det – «å høre hva Ånden sier til menigheten». Det er ikke vanskelig å forestille seg at dette utsagnet – tatt fra budskapene til de såkalte sendebrevsmenighetene i Åp 2 og 3, har å gjøre med det faktum at Kristus som hode for sin kropp, kirken, gir ledende impulser til kroppen og til det enkelte lem. I tillegg registrerer han hvordan menighetene har det der – og i den situasjonen – de befinner seg. Eksempelvis er budskapet til Pergamon et tydelig tegn på dette siste. Herren sier til menigheten: «Jeg vet hvor du bor», Åp 2,13.

Mye tyder på at Kristus som hode for kroppen, involverer spesielt menighetens lederskap i den «tilstandsregistrering» som vi her taler om. Budskapene til sendebrevsmenighetene i Åpenbaringsboken kapittel 2 og 3 viser dette. Her finnes det nemlig svært sterke oppfordringer til menighetens lederskap om å høre hva Ånden sier til menigheten. Det Ånden sier til

menigheten, er nemlig nettopp det Kristus som hode vil si til sin kirke i den aktuelle situasjon. Vi skal også merke oss at disse budskapene er adressert til «engelen» for de ulike menighetene. Nå finnes det ulike tolkninger av hvem denne engelen er, deriblant den som sier at menighetens engel må være menigheten hyrde eller leder.

Er engelen menighetens leder eller lederskap, blir disse budskapene en sterk appell nettopp til lederskapet om å høre hva Ånden sier inn i den aktuelle situasjon i menighetens liv. For ledere kreves det da både ydmykhet og vilje til å høre hva Ånden sier til kirken i dag. Skal Kristus som hode for kirken ha noen sjanse til å gi sine ledende impulser inn i menighetens aktuelle situasjon, må noen nemlig høre hva Ånden sier. Å høre Åndens stemme, kan alle lemmene på kroppen gjøre. Men mye tyder altså på at lederne i menigheten har et spesielt ansvar på dette området. Det er i lys av dette, ikke underlig at profetgaven og profettjenesten står svært sterkt både som en nøkkelgave i det menighetsbyggende arbeid, jfr. 1 Kor 14,1ff, og blant de såkalte «lederskapsgavene», jfr. Ef 4,11. Profetgavens og profettjenestens spesielle karakter og funksjon er jo nettopp å formidle hva Herren ved Ånden sier til kirken i den aktuelle situasjon.

For et lederskap som er bevisst på å utøve sin tjeneste i Kristi kropp og Åndens unike fellesskap, vil det på denne bakgrunn være en sentral funksjon og tjeneste å identifisere den åndelige situasjon som menigheten tid enhver tid befinner seg i – og formidle Herrens ord og omsorg inn i den aktuelle situasjon. Jeg har tidligere sagt en del om *kunnskaps- og styringsgaver*, som er gitt menigheten for at den relasjonen som menigheten har til Kristus som sitt hode skal bli ivaretatt. Forstandertjeneste, apostelfunksjon og lærerfunksjon er også eksempler på viktige lederskapsgaver som, sammen med andre gaver på dette feltet, bør fungere for at forbindelsen mellom hode og kropp, Kristus og menighet, skal bli ivaretatt.

Bevisstgjøring om kirkens misjonale oppdrag

For lederskap som er bevisst på å utøve sin tjeneste i Kristi kropp og Åndens unike fellesskap, vil det også være en sentral oppgave å bevisstgjøre hvert enkelt lem på kroppen om at menigheten som helhet er Guds sendelse til verden. Dette har å gjøre med relasjonen kirken som Kristi kropp har «utad» – mot verden. Det vi her skal merke oss, er at det ikke er deler av menigheten eller av lemmene som skal ha denne funksjonen. Det er hele menigheten,

hele kirken, som er sendt – og som derfor skal fungere inkluderende til frelse for alle mennesker.

Her ligger det da også en stor utfordring for lederskapet, nemlig å transformere denne misjonale bevissthet om menighetens oppgave og gjerning i verden og for verdens frelse, ut i hele kirken, alle de troende. Det vil da også ligge i lederskapets oppgave å avsløre når menigheten blir fristet til å være seg selv nok og når den begynner å leve for seg selv og sine interne målsettinger. Det jeg i denne boken har kalt kraft- og formidlingsgaver, er gitt menigheten for at denne funksjonen i kirken skal bli ivaretatt. Evangelistgaven står i denne sammenhengen sentralt.

Kirken som Kristi sendebud eller ambassadør i verden, setter også store krav til måten kirken representerer Kristus på. I Nytestamentet finnes det derfor – sammen med omtale av kirkens sendelse til verden – også omtale av at kirken/menigheten er hellig og atskilt fra verden. I dette ligger også oppfordring til alle som tilhører Åndens tempel og Kristi kropp, at de må leve i pakt med den hellighet de har fått del i. Her er det viktig å understreke at bibeltekstene faktisk setter spesielt store krav til menighetens lederskap om et hellig liv. De kriterier som apostelen Paulus setter opp som krav til den som skal være leder i kirken, må vi se i lys av dette, jfr. 1 Tim 3,1ff og Tit 1,5ff. For et lederskap som er bevisst på å utøve sin tjeneste i Kristi kropp og Åndens unike fellesskap, vil det derfor påligge en stor forpliktelse til selv å etterleve det faktum at kirken som Guds sendelse til verden samtidig som den er i verden, også representerer en annen – og hellig – virkelighet.

Nådegavenes betydning for lederskap

At nådegaver har en betydning for lederskap – er klart og tydelig om vi ser saken ut fra bibeltekstene som vi har arbeidet med både i kapitlet om nådegavene og om kirken om Kristi kropp. Bibeltekstene er svært tydelige på gavenes betydning både for lederskapets selvopfatning, deres tilnærming til mennesker og måten de utfører sin tjeneste på. Spørsmålet er imidlertid om nådegaver har noen *reell betydning* for måten lederskap i utøves på? Og eventuelt: Hvordan kan de gavene Ånden har lagt ned i den enkelte og i kirken som Kristi kropp, faktisk få prege oppfatningen ledere i kirken i dag har – både om egen utrustning og tjeneste og deres måte å lede på i kirken som Kristi kropp.

Sannsynligvis er det slik at den reelle betydning nådegavene får, eller eventuelt ikke får, avhenger av i hvor stor grad vi tenker og bygger kirken utenfra eller innenfra. Det er jo naturlig derom vi prioriterer organisering, menighetsdrift og ledelse som i hovedsak med utgangspunkt i moderne organisasjonstenkning og praksis, kan nådegavene få trange kår. I de foregående kapitlene har jeg forsøkt å vise gavenes plass og betydning dersom vi tenker og bygger menigheter innenfra. Men om vi har all mulig god teologi på plass når det gjelder kirken forstått som Kristi kropp – og nådegavene forstått som lemfunksjoner, hjelper det lite dersom kunnskapen om gavene ikke omsettes i praktisk menighetsliv. Det hjelper også lite dersom lederskapet selv ikke oppfatter seg som utrustet av Ånden for å hjelpe andre på plass i sin tjeneste med gavene. Det er med andre ord noen forutsetninger for at nådegavene skal få den betydning de bør ha – i forhold til utøvelse av lederes tjeneste og deres oppfatning av egen tjeneste.

Forutsetning 1: Omsette kunnskapen om gavene i praksis

Som sagt, er kunnskapen om gavene viktig, men bare om den omsettes i praksis i menighetsfellesskapet. Et viktig spørsmål i den sammenheng blir selvfølgelig hvordan slik aktivering av gaver og tjenester kan skje. En viktig del av svaret har jeg sagt en god del om allerede i kapitlet om gavene, nemlig viktigheten av å skape en kultur i menigheten der gaver blir oppdaget, verd satt og brukt. I en slik kultur vil lederskapets deltakelse være viktig – både i bevisstgjøringen om gavenes betydning med tanke på å realisere Kristi kroppvisjonen, men også ved at ledere selv blir involvert i bruken av dem.

Forkynnelse og undervisning blir i denne sammenhengen opplagt viktig. I denne boken har intensjon å åpne et «vindu» inn til den apostoliske undervisningen om disse temaene. Men Paulus gikk et skritt videre enn til bare å stole på at verbal undervisning om den plass og betydning gavene plass og betydning burde ha i fellesskapet. Han framstod selv som et forbilde, han modellerte hvordan et kristenliv og en tjeneste kunne se ut – dersom det var Ånden gjerning og Åndens gaver som ble tydeliggjort i det som skjedde. «Ha meg som forbilde», sa apostelen ofte, se eksempelvis Fil 3,17 og 1 Kor 4,16. Den engelske Paulus-forskeren Andrew D. Clarke bruker betegnelsen «modellerende relasjoner» når han beskriver de verktøyene Paulus brukte når han skulle formidle sin visjon for kirken.³⁴ Og dette har alltid vært utfordringen for kristne ledere – ikke bare å snakke om hvordan ting bør være, men selv å modellere det ved egne liv.

Forutsetning 2: Lederens oppfatning av egen tjeneste

Grunnen til at jeg her problematiserer lederens oppfatning av egen tjeneste, er at de «kreftene» som er i gang både i samtidskulturen og i våre egne liv som mennesker, gjør at det ikke er «naturlig» for oss å tenke kristent – eller «åndelig» – om det å være leder i en kirkelig sammenheng. Igjen er det utenfraperspektivet som gjør at vi lar oss villedes til å tro at dersom vi tenker og praktiserer lederskap slik dagens anerkjente og aksepterte lederskapsteorier beskriver dette landskapet, er vi på trygg grunn. Jeg har tidligere i denne boken gitt uttrykk for at det kan være mye verdifullt og nyttig i nevnte lederskapstenkning, men samtidig skal vi være på vakt! Og grunnen er, som også nevnt tidligere, at det å være leder i en kirkelig sammenheng er «noe annet» – nettopp fordi det er snakk om lederskap i en annen livsvirkelighet enn sekulære foreninger eller foretak.

Om det er dette som er bakteppet for vår tilnærming til menighetslederens forståelse av egen person og tjeneste, bør det først og fremst poengteres hvor viktig det er at lederskapet oppfatter seg selv som en del av det mangfoldet av gaver som finnes i fellesskapet. Også ledergavene er lemmer på kroppen som utfører sin tjeneste på linje med de andre lemmene. Lik verdi og lik status, men noe ulik funksjon. Her er det derfor de gode relasjonene til de andre lemmene som er hovedsaken. Derfor må utøvelsen av lederskap også være relasjonell.

Lederoppgaver forstått som nådegavetjeneste, vil dessuten alltid ha innebygget en opplevelse av å ha del i en tjeneste – som igjen er en del av noe større. Det er noe som faktisk er større enn både «min» tjeneste og den sammenhengen som «jeg» tjener i. Det som er «større» – handler verken om organisasjoner, institusjoner, store planer, strategier eller noe annet, men om selve evangeliet og Gudsriket! Igjen må jeg få minne om Paulus' kjente ord i Ef 3,7 – der han sier at han ble en «tjener for evangeliet» når Gud grep inn i hans liv og gav ham sin nådegave. Han ble altså ikke en apostel for Jesus når han ble godkjent av menigheten i Jerusalem eller av de andre apostlene. Anvendt på vår situasjon: I det øyeblikket vi betrakter kirken, menigheten, våre egne planer og strategier – som det vi må og bør prioritere og styres av i våre lederoppgaver, skjer det noe – ikke bare med vår forståelse av kirkens sanne identitet og tjeneste, men også med måten vi forstår lederskap på.

En siste sak angående ledes forståelse av egen tjeneste i kirken: Lederen tjeneste er gitt av Ånden, det er ikke noe man selv tar seg til fordi man tror at man er spesielt utrustet, utvalgt eller noe i den retning. At en leders oppgave er en nådegavetjeneste, betyr at den helt og holdent er gitt av Gud – ved Ånden. Det er nettopp dette Paulus sier i siterte ord fra Ef 4,7. Her Paulus betoner at han fikk sin tjeneste *da Gud grep inn* med sin kraft *og gav ham sin nådegave!* Også andre steder i sine brev understreker Paulus det totalt ufortjente – ikke bare når det gjelder den frelsende nåden han fikk oppleve, men også det ufortjente i den tjeneste Herren gav ham! Se for eksempel 1 Tim 1,12-17.

Forutsetning 3: Lederskapets kontinuerlige fornyelse

Det bør – ja, kanskje vi kan si – *må* være, en sammenheng mellom lederens egen og personlige fornyelse og den revitalisering eller fornyelse som man ønsker for fellesskapet. Jeg har tidligere beskrevet Paulus' formaning i Rom 12,1-2, som en svært nyttig og viktig veiledning ikke bare for den troendes fornyelse, men også for menigheters revitalisering. Grunntanken eller «mønsteret» i denne fornyelsesteologien er altså den samme om vi tenker individuell fornyelse eller om vi anvender dette på fellesskapet eller kirken.

Fornyelse starter alltid med at vi overgir oss, legger ned våre liv, vårt «alt» ned for Jesus Kristus. Å «bære kroppen fram», slik Paulus snakker om det i denne formaningen, handler om nettopp det. All fornyelse starter nemlig der. Anvendt på kristne ledes situasjon og behov, er dette ikke minst viktig

å sette fokus på. Fristelsen til både å få usunt fokus på egen person og egen lederagenda, kan fort gjøre ledere blinde og ufølsomme for behovet for all tale om å legge ned sitt eget eller overgi alt til Herren. Og skjer ikke nettopp det, blir ingen av oss, heller ikke ledere, åpne for å la Ånden forvandle vårt sinn, vår måte å tenke og handle på, slik at vi blir mottakelige for alt det Ånden vil bruke oss til – og det han ønsker å gjøre gjennom våre liv. Apostelen er i sin formaning i Rom 12,1-2 i alle fall tydelig på at det er bare denne type fornyelse som gjør at vi kan bli i stand til å teste eller utprøve hva som er Guds gode og fullkomne vilje – både for eget og fellesskapets liv.

3. Lederskapet rolle i revitalisering

I lys av denne bokens fokus på å bygge kirke innenfra og lederskapets rolle i dette, kan det være riktig å si at lederes primæroppgave alltid må være å holde liv i den store visjonen Paulus deler i 1 Kor 12 om kirken som Kristi kropp. I denne visjonen ligger, som jeg har sagt en del om i kapittel 4 i boken, også at lederskapsgavene kan fungere. I Ef 4,11ff. navngir Paulus spesielt de karismatiske lederskapsgavene, for deretter i vers 12 å understreke at Kristus gav sine gaver til menigheten «for å utruste de hellige så de kan utføre sin tjeneste, og Kristi kropp kan bygges opp.»

Et naturlig spørsmål på denne bakgrunn, vil være: Hva er og blir egentlig lederskapets rolle når målet er å «bygge opp» Kristi kropp og å «utruste til hellige tå de kan utføre sin tjeneste»? Spurt på en annen måte: Hva gjør et lederskap i kirker og menigheter når intensjonen ikke primært er å få kirken og menigheten til å fungere som moderne og effektive organisasjoner, men å «bygge opp» Kristi kropp. Jo, sier apostelen: Dette skjer ved at de kristne (lemmene) blir «utrustet», eller som ordet også kan oversettes, «blir gjort klare» – underforstått – for den tjeneste de har på Kristi kropp. Her kommer jeg til å si litt mer om hva jeg tror er viktige bestanddeler i den utrustende tjeneste ledere har i kirken. Stikkordsmessig vil derfor i denne siste del av kapitlet si noe behovet for å ha fokus på – kunnskap og åndelig dømmekraft, person- og relasjonsorienterte prosesser og riktige prioriteringer.

Kunnskap og åndelig dømmekraft

Et lederskap med ansvar for utvikling av kirke og menighet, har et kontinuerlig behov for å friske opp kunnskapen om kirkens genuine identitet og den visjonen om kirken som Kristi kropp som apostelen Paulus har formidlet til oss. Noen vil kanskje mene at dette ikke er nødvendig å si. Det må jo være helt grunnleggende erkjennelse hos kirkelige ledere. Min påstand er faktisk at det nødvendigvis ikke er slik. Jeg har gjennom årene sett ledere som søker inspirasjon, forbilder og visjoner for kirkelig fornyelse og vekst – helt andre steder enn i det jeg i denne boken kaller kirkens dypstruktur og i Kristi kropp-visjonen! Og resultatet er at man – egentlig med gode hensikter,

forsøker å oppnå utvikling og vekst for kristne menigheter, uten at engasjementet er knyttet primært til de gudgitte ressursene man har tilgjengelig i Kristi kropp. Nettopp derfor mener jeg det også være viktig at vi kontinuerlig repeterer den grunnleggende apostoliske undervisningen om dette.

Jeg har flere ganger i boken knyttet revitalisering av menighetsliv til Paulus sin undervisning om hvordan all sann og sunn fornyelse av åndelig liv bør foregå. Og jeg har tillat meg å kalle det som skjer for «transformativ revitalisering», fordi denne betegnelsen fanger opp noe av det mest essensielle i denne måten å tenke på – basert på det Paulus skriver om i Rom 12,1-2. Dette handler om det Gud gjør helt suverent i våre liv og i fellesskapet liv ved Ånden. Det handler om at sinnet vårt fornyes, sier apostelen. På kollektivt plan, i menigheten, vil dette jo handle om at mange sinn fornyes – slik at også fellesskapet preges og formes av de realitetene som bibeltekstene snakker om på dette området.

Som jeg tidligere har beskrevet, gjør overgivelsen av «vårt eget» og fornyelsen av livene våre, at vi blir i stand til å kjenne Guds vilje både for egne liv og for fellesskapene våre. Ordet som Paulus bruker om dette i Rom 12,2, gjerne oversatt med ordet «dømme», men kan også oversettes teste eller prøve. Tanken er åpenbart at en kristen kan bli i stand til å avgjøre eller dømme om hvordan det kristne livet bør leves i det kristne fellesskapet og i samfunnet vi er en del av. Det er den samme dømmekraften som ledere bør utvise når det gjelder å avsløre den påvirkning den sekulære verden også har på vår måte å tenke og bygge kirke og menighet på – og se potensialet og mulighetene for å tenke og bygge kirke på en annen måte – innenfra!

Den åndelige dømmekraften som springer ut av et fornyet liv og fellesskap, er essensiell for lederskap. Spørsmålet er nemlig hva som skal til for at ledere – som i dag blir formet av måter å tenke på hentet fra andre kilder enn dem som finnes i kirkens dypstruktur, skal kunne lage seg forestillinger og alternative «modeller» for hvordan vi kan tenke og bygge kirke basert på de bibelske forestillingene om å bygge kirken innenfra.

Den parallelle tenkemåten hjelper oss ikke!

Når vi tenker menighetsbygging og utvikling i kirker og menigheter, har jeg lagt merke til at vi ofte tenker langs to parallelle spor. Det ene sporet er at vi bekrefter – og gjerne preker og underviser om, de bibelske forestillingene om kirke og menighet. Dette gjør vi mens vi – parallelt og på det andre sporet –

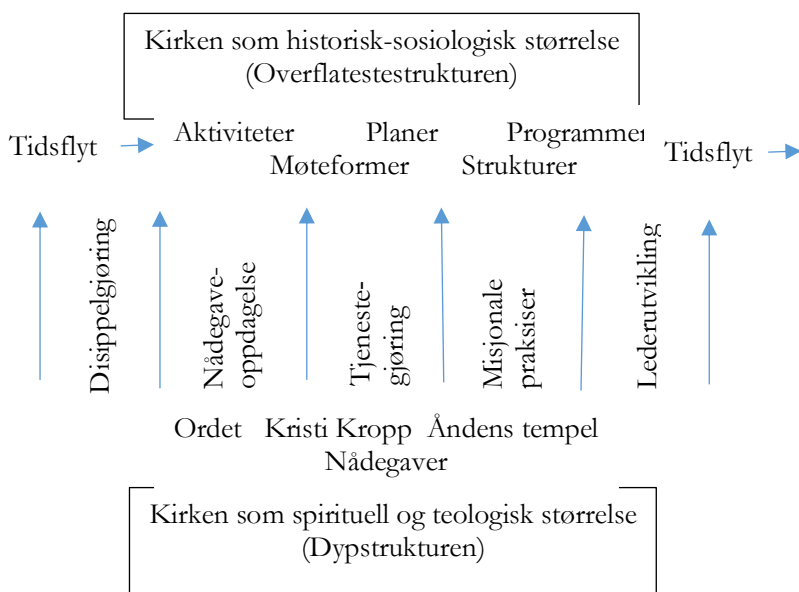
tenker og driver menighetsarbeidet etter inspirasjon og forbilder som vi henter helt andre steder enn i kirkens dypstruktur. Problemene med denne måten å tenke på, er mange. Det mest alvorlige er at det som regel er påvirkningen «utenfra» som blir dominerende og som til slutt kommer til å prege det meste av det vi holder på med og søker å få til. Men hva er alternativet? Her tror jeg at det som er sagt om kunnskap og dømmekraft kan være en vei å gå.

En viktig del av den dømmekraften lederskapet får del i gjennom bibelbaserte kunnskapen om kirkens identitet og den kontinuerlige fornyelse av tanker og forestillinger om denne virkeligheten, er nettopp det vi så desperat har behov for når vi sitter fast mellom de to måtene å tenke på. Hovedsaken her er jo å lære seg å tenke kirke innenfra. De fleste er enige om at det kan være nyttige lærdommer å ta med seg både om strategisk tenkning og organisasjonsbygging for utvikling av menigheter – fra det samfunnet og den kulturen vi er en del av. Men om det ikke blir de bibelsk beskrevne realitetene om kirkens sanne identitet og tjeneste som blir fundament og kjernen i vår menighetsutviklende tenkning, kommer vi som kirker og menigheter til å ligne mer og mer på sekulære virksomheter.

Person- og relasjonsorienterte prosesser

I det følgende setter jeg fokus på viktige revitaliserende prosesser – som jeg tror kan fange opp mye av det som vil være viktig å praktisere når vi snakker om å bygge kirke innenfra. Prosessene som i følgende del av kapitlet blir satt fokus på, er person- og relasjonsorienterte. At det er det relasjonsorienterte som frontstilles, er fordi det kan hjelpe oss til å fange opp et hovedpoeng i Kristi kropp-visjonen. Dette handler om at lemmene på kroppen er Kristus-troende *personer*, utrustet av Ånden og som står i en relasjon til hverandre. Strategisk tenkning hentet fra organisasjons- og næringsliv har ofte hovedfokus på handlinger (jfr. handlingsplaner) og aktiviteter som må igangsettes for å oppnå mål. Personer, i kirken – som vi ofte kaller medlemmer, inngår da gjerne i disse planene som ressurser for å oppnå mål, og ikke som «mål» i seg selv. Resultatet er, som jeg har påpekt, at det blir lite behov både for Kristi kropp-visjonen og for oppdagelse, verdsetting og bruk av nådegaver. Skal vi ta dette på alvor, bør vi tenke at vi bør bli mer person- og relasjonsorienterte i vår måte å bygge kirke på. Mer om det i det følgende.

Figur 2: Revitaliseringens ulike prosesser



Prosessene som er i fokus her, handler altså om hvordan troende mennesker som lemmer på Kristi kropp finner sin identitet og tjeneste i den nye livsvirkelighet som menighetsfellesskapet er. Men selv om prosessene som er navngitt, ikke er aktivitets- eller handlingsorientert, er de allikevel «aktive» på den måten at de angir klare mål for de revitaliserende prosessene i menigheten. Alle prosessene har også sine klare mål:

- ✓ *Disippelgjøringens mål* er lemmer på Kristi kropp som har forstått hva de har fått del i gjennom troen og dåpen og som har som høyeste ønske for sitt liv som kristen og for sin tjeneste å underkaste seg Kristi autoritet i tro, liv og tjeneste.
- ✓ *Nåde gaveoppdagelsens mål* er lemmer på Kristi kropp som har oppdaget sine egne nådegaver og naturgitte talenter og som ønsker å frigjøre menighetens samlede ressurser i det menighetsbyggende arbeid og til velsignelse for verden.
- ✓ *Tjenestegjøringens mål* er lemmer på Kristi kropp som blir satt i frihet fra ulike typer av sår, bånd og bindinger og som gjennom hjelpende tjeneste får erfare stadig mer av den Åndens kraft og fylde som er gitt kirken/menigheten som Kristi kropp.
- ✓ *De misjonale praksisenes mål* er lemmer på Kristi kropp som hver på sin særegne måte – både gjennom forkynnelse og diakoni, synliggjør kirken/menighetens oppdrag og sendelse til verden.
- ✓ *Lederutviklingens mål* er lemmer på Kristi kropp som finner sin tjeneste og får hjelp til å stå i den – ved at de lederskapsgavene som finnes i menigheten, fostres og utvikles.

En menighet som utformer sine visjoner og mål – og som prioriterer sine ressurser innenfor disse prosessene, vil kunne oppleve å realisere stadig mer av menighetens identitet og karakter som en Åndens skapelse. Grunnene til dette er at prosessene vil kunne fange opp og virkeliggjøre mange av de viktigste elementene i den tidligere beskrevne organiske menighetstanken. For å bruke ord og uttrykk fra bokens innledningskapittel, kan vi si at det er de ressurser og den kapital som finnes i menighetens «dypstruktur», som blir frigjort og som igjen påvirker og former menighetens «overflatestruktur», dvs. aktiviteter: planer, programmer, møteformer og organisasjonsformer. Målet er jo at menighetens overflatestruktur kontinuerlig skal påvirkes og

revitaliseres i pakt med menighetens dypstruktur, slik at den ikke blir en tvangstrøye og et fengsel for det liv som er gitt menigheten som Kristi kropp og Åndens tempel.

(1) Disippelgjøring

Disippelgjøring handler om hvordan vi som lemmer på Kristi kropp fostrer disipler slik at de blir Kristi etterfølgere og begynner å fungere i sin tjeneste som lemmer på Kristi kropp. Dette innebærer undervisning om de grunnleggende prinsipper for kristen tro og tjeneste. Det innebærer også aktiv involvering i menneskers aktuelle livssituasjon for å knytte dem til Kristi ord og eksempel. Disippelgjøringen er, for en menighet som vil leve og tjenestegjøre som Kristi kropp, det helt sentrale og avgjørende element. Grunnen er at disippelgjøringen har som siktemål at vi som lemmer på Kristi kropp er underlagt hodet for kroppen og om hvordan et liv underlagt Kristi autoritet leves i praksis.

I vår tid og i vår kultur er det alltid en fare for at disippelgjøring ofte blitt både tenkt og praktisert rimelig individuelt. Bare i liten grad har vi greid – på en god måte – å koble disippelgjørende praksis sammen med en kollektiv menighetstanke. Målet må derfor være at den enkeltes kristnes etterfølgelse av Jesus med den utrustning og de nådegaver hver og en har fått, inngår i fellesskapet som en styrking av menighetens tjeneste i verden som Kristi kropp.

(2) Nådegaveoppdagelse

Nådegaveoppdagelse handler om hvordan den enkelte kristne som lem på Kristi kropp kan oppdage sine nådegaver og naturlige talenter og få frimodighet til å bruke sin Gudgitte utrustning i aktiv tjeneste. På menighetsplan handler nådegaveoppdagelse om menighetens samlede utrustning av gaver og tjenester og om hvordan disse kan fungere sammen under Kristi autoritet slik at menighetens oppdrag i verden kan utføres til ære for Gud som gavenes giver. Alt som i denne boken er sagt om kirken som Kristi kropp og om nådegavenes plass på denne som lemfunksjoner, er sagt for å understreke at oppdagelse, verdsetting og bruk av gavene, er den eneste veien å gå for en menighet som vil oppleve sann, bibelsk oppbygging og vekst.

Så må nok det her også sies det samme som for disippelgjøringen, at vår tids individualistiske og selvcentrerte kultur gjør at vi ofte strever med å se

det vi kanskje kan kalle Guds hensikt med gavene. Denne hensikt er jo intet mindre enn å gjøre nåden konkret og tydelig for alle mennesker, det er å vise Gudsrikets nærvær og kraft – og det er å gi kirken det verktøyet den trenger for å vokse etter Guds plan og vilje.

(3) Tjenestegjøring

Tjenestegjøring handler om hvordan de ulike lemmene på Kristi kropp gir hverandre omsorg og hjelp på alle livets områder slik at hvert enkelt lem på kroppen kan bli fri i liv og tjeneste under Kristi autoritet. Tjenestegjøring handler altså om den åndelige hjelpetjeneste i menigheten, der det å lege sår, individuelt og på menighetsplan, vil stå sentralt. Den sjelesørgeriske samtale og forbønnstjeneste vil da være viktige virkemidler.

Selv om begrepet tjenestegjøring kan virke relativt nytt – og for noen også fremmed, kan det hjelpe oss til å identifisere viktig side ved byggende menighetsarbeid. I fokus står det faktum at det er svært mye som vil hindre en disippel både i det å leve et overgitt kristnet liv og i å utføre den tjeneste man har fått. Hindringene finnes i vår egen menneskelige natur, i det menneskelige fellesskap, i den verden vi skal leve i som kristne. Det finnes også hindringer i det faktum at vi står i en åndskamp som i aller høyeste grad kan berøre oss og utfordre oss. Stilt overfor slike realiteter, trenger vi både andre kristnes støtte og hjelp, Herrens egen legedom for sår vi blir påført og hans kraft frigjort og virkeliggjort til liv og tjeneste.

Tjenestegjøring kan skje på mange arenaer, i smågrupper, sjelesorg i ulike former, den gode samtalen, retreat-opplegg og på andre måter. Formen er underordnet, det er saken som er viktig!

(4) Misjonale praksiser

Alle kirker og menigheter, uavhengig av hvilken tradisjon de står i, har sine praksiser eller handlinger som man mener er viktige for både kirkens liv og dens oppdrag i verden. Det vi i dag med samlebetegnelse kaller trospraksiser, kristne praksiser eller kirkelige praksiser, har eksistert i den kristne kirke helt fra starten. Det jeg her kaller misjonale praksiser, kan forstås som en betegnelse som dekker alle praksiser i kirken som på en spesiell måte tjener til å synliggjøre og tydeliggjøre at kirken er satt i verden for å formidle Jesus Kristus, hans frelsesverk og godhet, til alle mennesker.

Målet for alle misjonale praksiser, er lemmer på Kristi kropp som hver på sin særegne måte – både gjennom forkynnelse og diakoni, synliggjør kirkens/menighetens oppdrag og sendelse til verden. Sett ut fra et organisk og helhetlig menighetsperspektiv, handler evangelisering og misjon om hvordan *hele* kirken som Kristi kropp – og dermed den enkelte kristne, kan fungere aktivt evangeliserende og misjonerende i dag. Evangelisering og misjon handler dermed ikke om en eller flere aktiviteter som menigheten driver på området, men om å virkeliggjøre kirkens vesen som en Guds sendelse til denne verden.

Når vi på denne måten knytter evangelisering og misjon til det kallet vi som kirke og som kristne fellesskap har sammen som en Guds sendelse til verden, unngår vi det ensidige fokuset på evangelisering og misjon knyttet til det store oppdraget kirken har fått. Ensidig vektlegging av ansvaret både kirken og den enkelte kristne har for å gå inn i og fullføre dette oppdraget, skaper lett et skille mellom de som virkelig er tent og overgitt til dette oppdraget – og de som opplever at deres tjeneste er knyttet til andre sider ved kirkens liv. Som lemmer på Kristi kropp er vi alle som lemmer på kroppen med i det store oppdraget – å bringe Kristus til verden! Og det er denne bevisstheten som er selve kjernen i det jeg her kaller misjonale praksiser.

(5) Lederutvikling

Lederutviklingens mål er, som tidligere sagt, lemmer på Kristi kropp som finner sin tjeneste og får hjelp til å stå i den – ved at de lederskapsgavene som finnes i menigheten, fostres og utvikles. Her betones det altså at lederutvikling primært forstås ut fra et organisk – og ikke en organisatorisk forståelse av kirken.

Er målet for lederskapet å påvirke kirken/menigheten til å fungere som Kristi kropp, blir det også viktig å styre ledertreningen mot virkeliggjøring av denne visjonen. Ledertrening etter «nådegaveprinsippet» blir dermed like viktig som prioritering av Åndsgavene i det menighetsoppbyggende arbeid. Disse to tingene betinger for øvrig hverandre gjensidig.

Den avgjørende prioriteringen

Lederskap som ser det som sitt kall og oppdrag å bygge kirke innenfra, vil være opptatt med kunnskap om kirken som Åndsskapt størrelse, som Kristi kropp og hvordan den fungerer ved de gaver og tjenester som Ånden gir. Gjennom Åndens kontinuerlige fornyergjerning i eget liv og i fellesskapet, utvikler de åndelig dømmekraft for å lede kirken i tider da fristelsen er stor til å tilpasse seg ideologiske og kulturelle strømninger som henter forstillinger og forbilder fra helt andre steder enn de bibelske tekstene. Bibelbasert kunnskap og dømmekraft gjør også at ledere, legger vekt på prosesser og tiltak som har fokus på mennesker og relasjoner – framfor aktiviteter, aksjoner og effektiv organisasjonsbygging. Og – det er en sak til som hører med i det bildet jeg her skisserer av det som på en spesiell måte utfordrer ledere i kirken som ønsker å lede kirken innenfra. Det er spørsmålet om prioritering.

De første kristne måtte prioritere

I Apostlenes gjerninger 6,1-7 forteller Lukas om en situasjon som oppstod i den første kristne menighet. Situasjonen var den at menigheten vokste raskt og det oppstod en misnøye blant de gresktalende jødene fordi deres enker ikke ble betjent som de skulle ved den daglige utdelingen. De hebraisktalende ble tydeligvis prioritert. Dette ble en sak for «de tolv», dvs. apostlene, som kalle sammen menigheten for å drøfte situasjonen. Beskjeden fra apostlene var klar: «Det ville være galt om vi forsømte forkynnelsen av Guds ord for å ta oss av utdelingen av mat.» Derfor skulle det velges ut personer som kunne ta på seg denne oppgaven – slik at apostlene kunne «...vie seg til bønnen og Ordets tjeneste», som det heter i vers 4.

Grunnen til beslutningen – om å prioritere bønnen og Ordets tjeneste, var sannsynligvis at apostlene hadde innsett at det ville få store konsekvenser for kirken om de «forsømte» forkynnelsen av evangeliet. Ordet som er oversatt forsømme, kan også oversettes oppgi eller svikte. Bak ligger sannsynligvis tanken om denne tjenesten er noe absolutt uoppgivelig, noe som aldri må sviktes eller nedprioriteres. Skulle de komme til å svikte det på dette området, ville det nemlig fått konsekvenser – ikke bare for hvordan kirken arbeidet, men for kirkens primærtjeneste i verden. Det vi leser om i teksten, har altså en langt større betydning enn at en høyst nødvendig

diakonal tjenestefordeling skjedde i den den første menighet. Derfor blir det også et viktig spørsmål for oss hva denne beslutningen – om at apostlene skulle vie seg til bønningen og Ordets tjeneste, kan ha å si for kirken i ettertid – i dag?

Hva det innebærer å prioritere bønnens og Ordets tjeneste

Som jeg allerede har vært inne på, innebærer en prioritering av bønningen og Ordets tjeneste – at det er budskapet og formidlingen av det, som alltid må komme først. Det er ikke kirkens aktiviteter og planer som skal stå øverst på prioriteringslisten. Det er alltid bønningen og Ordet! Behovene som kontinuerlig dukker opp i ulike typer menighetsarbeid, skal vi alltid ta på alvor. Men vi bør tenke som de første kristne, at tjenester kan fordeles på flere.

Lukas plasserer bønningen foran Ordet. Kan han ha hatt en tanke med det? Jeg tror det – blant annet ut fra den måten han forteller om det virkekræftige Ordet som forkynnes – alltid knyttes til bønn som fulgte med forkynnelsen. Det kan virke som Lukas helt bevisst vil koble bønningen til den Åndens kraft og gjerning som fulgte forkynnelsen av evangeliet. Budskapet til oss som kirke i dag, må jo bli at skal vi se Ordet vokse – slik Lukas forteller om i Apostlenes gjerninger, må bønningen prioriteres sammen med formidlingen av evangeliet – i ord og gjerning.

Dessuten vil bønn utvilsomt fungere som en slags «sikring». Bønningen er for tjenesteutøverens, lederens – om du vil, den relasjon til Herren som ansvarliggjør og setter forkynnesoppdraget inn i rett sammenheng. Ordets tjeneste er nemlig ikke kirkens, apostlenes eller noen annens tjeneste. Det er en tjeneste for og med evangeliet som bare Ånden kan utruste for og virke gjennom. Bli bønningen og overgivelsen til Herren borte, blir også den tette og nære relasjon til Herren også fort borte. Tjenesten med Ordet blir dermed også noe annet enn den var tiltenkt å skulle være.

Bønningen og forkynnelsen av evangeliet – i ord og gjerning, har en «apostolisk prioritet» i kirken. Dette innebærer at denne tjenesten også bør ha prioritet til alle tider i den kristne kirke. Lederskap med kall og gaver på dette feltet, kalles til side og ut av andre krevende oppgaver for å ta seg av denne tjenesten. I teksten og i den første menighet, var dette apostlene. I kirken i ettertid, er det personer med kall og utrustning til å forkynne evangeliet. Hensikten og målet er intet mindre enn å synliggjøre og tydeliggjøre Kristi eget nærvær i kirken.

Et bilde av ledere som bygger kirke innenfra

Lederskap som det kritiske aspektet

Teologen Van Gelder, som er sitert starten på dette kapitlet, sier at lederskap er *det kritiske aspekt* når det gjelder det kirkelige liv. Det som kan bli kritisk, finner vi jo blant annet i spenningen mellom kirkens indre og dens ytre side, mellom det jeg i boken har kalt kirkens dypstruktur og dens overflatestruktur. Spesielt to forhold kan bli kritiske i lys av kirkens dobbelte struktur. Det ene er at ledere i kirken tenker å bygge kirke utenfra, dvs. at de henter ideer også forbilder for å utvikle kirker og menigheter, primært fra det samfunnet og den kulturen vi står midt oppe i. Og dette gjøres gjerne i god tro, dvs. i den tro at det er denne måten å bygge kirke på, som best og mest effektivt gjør at kirken vokser. Det andre forhold som kan bli kritisk, er når ledere ikke har nødvendig innsikt og kvalifikasjoner til – ved sin tjeneste – til å frigjøre de ressursene som ligger i kirken dypstruktur.

Noen lederskapskvalifikasjoner er *unike* for kirken, sier også Van Gelder i nevnte sitat. Det innebærer blant annet at det vi i kirken har å lære fra sekulær organisasjons- og lederskapsteori eller driftsformer og som kan gi rask vekst, har sine grenser. Mye kan være både nyttig og nødvendig, men om vi ikke er i stand til å identifisere de områdene der kirkelig lederskapstenkning har sitt eget og helt særegne innhold, står vi i fare for å gjøre vold mot kirkens helt unike identitet.

Men hva handler disse lederskapskvalifikasjonene – som er unike for kirken, egentlig om? I det følgende tegner jeg – på bakgrunn av sentrale faktorer som boken har redegjort for, et (verbalt) bilde av et lederskap som har de kvalifikasjonene som er påkrevd for at ledere skal kunne bidra til å bygge kirken innenfra.

Ledere som bygger innenfra - hvem er de?

Ledere som Ordets tjenere

Ledere som har en visjon om å bygge kirke innenfra vil se betydningen av å tale sant og tydelig om evangeliet i sin tid og sin kultur – uten å omforme eller redusere budskapet. For de fleste av oss handler dette ikke om å omgjøre budskapet til noe helt annet enn det som det framstår som i de bibelske skrif-

tene. Og da snakker vi om at evangeliet er et historisk troverdig og sant frelsesbudskap som formidler et tilbud om ubetinget nåde og livsformidlende kraft til alle mennesker. Men det handler om fristelsen til – som oftest med gode hensikter, å tilpasse budskapet tilhørerne på en måte som gjør at vi står i fare for både å omforme og redusere det. I vår iver etter å kommunisere godt og aktuelt med mennesker i den tiden og den kulturen vi lever i, blir vi ofte nødt til å tilpasse presentasjonsformer og måten å si ting på – til dem vi ønsker å formidle budskapet til. Noen vil da si at tendenser til for eksempel forklare ordet «synd» på en måte som gjør det mindre anstøtelig og slik at det kanskje mister noe av det bibelske alvoret som ligger i slike begreper. Det kan også være at vi blir fristet til å legge større vekt på å gi mennesker i dag gode og livshjelpende ord inn i deres liv, enn å forkynne et radikalt evangelium om omvendelse og frelse som nyskapelse.

Ledere som har som ønske å være tjenere for Ordet, har også innsett at det egentlig er Ordet og forkynnelsen av det – med ord og i gjerning – som bygger kirken. Spesielt i en tid der kulturen frister oss til å bruke virkemidler for å oppnå rask og effektiv vekst fra den sekulære verden, blir det ekstra viktig å verdsette og oppmuntre ledere som søker å leve etter den apostoliske prioriteringen om å stå trofast i bønnen og Ordets tjeneste. Og i lys av det Lukas i Apostlenes gjerninger forteller om Ordets og forkynnens virkekraft, burde vi virkelig både som kirke og lederskap i dag ha tro for at det egentlig er bare Ordet og Ånden som bygger kirken.

Ledere som tjener noe større enn dem selv

Ledere som har som visjon å bygge kirken innenfra, er ledere som har forstått og erfart hva kirkens teologiske identitet og tjeneste som Guds folk, Kristi kropp og Åndens unike fellesskap handler om. Kunnskap om kirkens unike identitet er essensiell for alle kristne – og spesielt for lederskap i kirken. Men det er en sak til som er essensiell. Og det er den personlige erfaringen av den nye virkeligheten vi har fått del i i kirken.

Erfaring i denne sammenheng, handler egentlig ikke om noe vi føler, men om en visshet om å ha mottatt noe, være med i noe stort, være kalt til noe. Hvilke følelser vi har knyttet til dette, kan variere fra person til person. Kunnskap om noe, kan alle ha tilegnet seg – uten å ha den dype erfaringen og bevisstheten om selv å være en del av – eller ha gjort noen erfaring med – den virkeligheten vi har fått kunnskap om. Det er også mulig å ha gjort ulike

erfaringer av kirken og Guds rike – uten å ha kunnskapen om hva dette egentlig handler om. For ledere med ansvar for å bygge kirken, vil det være avgjørende å ha begge deler!

Ledere som likeverdige og korreksjonsvillige

Ledere som har en visjon om å bygge kirke innenfra, har en overgivelse til å bygge og utvikle kirken sammen med likeverdige lemmer på Kristi kropp. Ikke uten grunn spiller den paulinske teologien og visjonen om kirken som Kristi kropp en sentral rolle i denne boken om å bygge kirke innenfra. Det er det mange grunner til, men helt sentralt står apostelens tenkning om de ulike lemmenes likeverd – til tross for at de er forskjellige og har forskjellige funksjoner eller tjenester. Hos Paulus finner vi ikke noe hierarki med tanke på presentasjonen av gavene som er gitt kirken. Lederskaps-gaver presenteres sammen med alle de andre gavene. Ledergavenes funksjon er ikke å dominere, men å hjelpe de andre lemmene til å fungere slik de var tiltenkt.

Ledere i kirken som gjør altså sin tjeneste som likeverdig lemmer på Kristi kropp, lar seg også korrigere og veilede – både av bibelordet, erfaring både fra eget liv og fra den brede kristne tradisjonen, fra det kristne fellesskapet de er en del av – og fra kristne med innsikt og gaver til å veilede. All erfaring tilsier at ledere som ikke tjener ut fra prinsippet om likeverd, er utsatt både for å bli høye på seg selv og for å bli dominerende. Teologien om Kristi kropp og alle lemmenes likeverd, er imidlertid et vern mot dominerende ledere som ikke tar hensyn til andres utrustning og tjeneste. Derfor trenger vi kontinuerlig å repetere denne menighetstenkningen – både for oss selv og for fellesskapet vi er med i.

Lederskap med revitaliserende dømmekraft

Ledere som har som visjon å bygge kirken innenfra, har åndelig dømmekraft til å se behovet for å utvikle menighetens organisasjon og struktur på en måte som ivaretar og realiserer kirkens sanne identitet og oppdrag i dag. Det er dette jeg legger i uttrykket – revitaliserende dømmekraft. Som jeg har påpekt flere ganger i denne boken, kan både kristne og ledere i kirken gjerne være klar over kirkens unike natur og karakter – og også undervise og forkynne om denne. Men evnen – og kanskje også viljen, til å hente fram kirkens skjulte ressurser til overflaten slik at de kan få reell betydning for hvordan vi faktisk bygger eller driver menighet i dag, synes ofte ikke å være til stede. Og grunnen

kan være en slags kulturell forførelse. Virkemidler og driftsformer sterkt inspirert av samfunnets sekulære sfære, importeres ofte ukritisk i det man tror er en god strategi for kirken i dag.

For å unngå slik kulturell forførelse, er det et stort behov for at ledere i kirken som har forståelse for hvordan samfunnsmessige og kulturelle strømninger og drivkrefter – konstant påvirker også kirker og menigheter. Uten å gjøre kulturen og verden «der ute» verken til bestevenn eller fiende, er det mulig – også som kirke og menighet – å leve i, tilpasse seg og påvirke kulturen. Igjen – det er jo dette apostelen Paulus er så opptatt av å formidle i Romerbrevets kapitler 12-15. Og utgangspunktet for Paulus er jo der de troendes og fellesskapets «indre» fornyelse og revitalisering, kapittel 12,1-2.

Spørsmål til refleksjon og samtale

1. Dette kapitlet innledes med påstanden om at slik vi tenker kirke, slik tenker vi også lederskap. Hva er ditt forhold til en slik påstand, og hvordan henger vår forståelse av lederskap sammen med måten vi tenker og driver kirke og menighet på?
2. Hva er det som kan innsnevre lederskapsforståelsen slik at den passer dårlig til en tenkning som betoner hvor viktig det er å bygge og lede kirke innenfra?
3. Hvor høy bevissthet tenker du at du har om det å være en leder som ønsker å lede kirke og menighet innenfra? Når du tenker gjennom dette, kan du relatere dine refleksjoner til det kapitlet sier om hva det kan innebære det for lederskap å nettopp å ta utgangspunkt i kirkens dypstruktur når lederskap skal evalueres. Stikkordsmessig handler dette om: å være tjener for evangeliet og ikke noe annet, være kalt, utrustet og sendt av Ånden – og bevisstheten om å tjene i Kristi kropp med de gaver og den utrustning man har fått som kristen og som leder.
4. Hvorfor er kunnskap (om kirkens identitet og tjeneste) og åndelig dømmekraft (ervert gjennom personlig og fellesskapets fornyelse) så viktig for at ledere skal kunne utføre sin tjeneste med å påvirke og lede kirken/menigheten slik at den fungerer best mulig i pakt med sin sanne identitet og sitt oppdrag i verden som Guds folk, Kristi kropp og Åndens unike fellesskap i dag?
5. Hva er begrunnelsen for at det i dette kapitlet pekes på viktige prosesser som kan hjelpe kirken/menigheten til å realisere mer av visjonen om å være det kirken er og gjøre det Herren har tenkt at kirken skal gjøre – som Kristi kropp?
6. Hva er dine tanker om hvordan kirken skal kunne stå i – og utføre – bønningen og Ordets tjeneste? Ha spesielt i fokus på hva den måten vi tenker lederskap på i dag.

LEDERSKAPET

7. Hva mener Van Gelder med utsagnet om at måten vi tenker lederskap på, er det kritiske aspektet når det gjelder kirkens liv i dag?
8. Hvordan beskrives det som er – og bør være unikt – for lederskap i kirken – slik dette summeres opp i kapitlets siste punkt?

ETTERORD

Å tenke og bygge kirke innenfra – er noe som vil gjennomsyre alt vi holder på med både i eget kristenliv, i det fellesskapet vi er med i – og i det store kirkefellesskapet. Det er uavhengig av kirke tradisjon, form og stil. Ingen har nemlig monopol på det å tenke og bygge kirke innenfra. Her vil sakramentalt orienterte kirketenkere kunne bruke samme språk som ivrige karismatikere. Og kontemplative retreat-deltakere vil kunne glede seg over de samme sannhetene om kirken og Guds rike som de som går «all in» i misjonsoppdraget!

Hvordan fornyelse og revitalisering søkes og erfares, vil ta seg noe forskjellig ut i ulike kirke- og spiritualitetstradisjoner. Men uavhengig av ulike former og stiler, vil det være en gjenkjennelse på de samme elementene. Dette handler om møtet med det frigjørende evangeliet og den personlige erfaringen av den ubetingede nåden og opplevelsen av det kristne fellesskapet som et nådefellesskap. Også møtet med Åndens livsformende og nyskapende kraft i eget liv og i fellesskapet, oppleves av alle – på tvers av konfesjonelle og spirituelle skillelinjer. Det samme gjelder opplevelsen av være satt inn i et unikt fellesskap der vi blir verdsatt som likeverdige på tross av forskjelligheter både i personlighet, kall og utrustning. I dette unike fellesskapet erfares også det meningsfulle i at jeg personlig – og den kirke jeg får tilhøre, får tjene med de gaver og den utrustning som blir gitt oss av Herren ved Ånden. Også uavhengig av ulike skiller mellom kirker og menigheter, møter vi åndelige ledere som ser det som sitt høyeste kall å forkynde Ordet, som bekrefter vårt kall og utrustning og som hjelper oss i vår tro og tjeneste.

Jeg vil også påstå at det ikke er noe sted i kirken, der vi ser behovet for personlig fornyelse og fellesskapets revitalisering tydeligere – enn nettopp med det innenfra-perspektivet som i denne boken har som utgangspunkt. Utfordringen for alle oss som har valgt dette utgangspunktet – eller ståstedet – for å påvirke menighetsbygging som en revitaliserende prosess, blir å leve i den kontinuerlige fornyelsen med våre egne liv. Eller som Martin Luther kanskje ville ha sagt – praktisere den daglige omvendelsen. Ut fra apostelordet i

Rom 12, handler dette om en prosess der vi bekjenner vår synd og legger fra oss «vårt eget», både på personlig plan og i fellesskapene våre – og der vi erfarer å få vårt sinn, vår måte å tenke på, forvandlet fra innsiden. Å tenke og bygge kirke innenfra forutsetter altså denne revitaliserende prosess både i vårt eget liv og i fellesskapene våre. Alt dette skjer ene og alene av og ved Ånden.

Det er heller ikke noe sted i kirken der vi ser vår hjelpeløshet tydeligere enn ut fra et innenfra-perspektiv på å bygge kirke. Evangeliets påvirkningsmulighet både av våre liv og av fellesskapene våre, handler om at vi forstår hvor hjelpeløse vi er uten nåden og dens livsforvandlende kraft. Åndens mulighet både for å gjenskape, utruste og lede oss, finnes jo kun i vår hjelpeløshet. Kirken som Kristi kropp, handler også om at vi som lemmer på denne kroppen er totalt avhengige av å være tilkoblet kroppen og de andre lemmene. Nådegavene blir gitt oss fordi vi ikke har det vi er i behov av for å tjene, men det må gis oss som en gave. Lederskap i kirke og menighet handler ikke primært om å beherske strategier, metoder og teknikker – eller annet – for å skape tilslutning og vekst. Nei, det handler om overgivelse til Ordets og Åndens gjerning for at kirken som Kristi kropp skal kunne bygges opp.

I et innenfra-perspektiv på menighetsbyggende arbeid er hjelpeløshet ikke en ansvarsfraskrivelse, men en forutsetning for at Ånden kan få brukt oss i sin gjerning med å bygge kirken. I et utenfra-perspektiv, vil det knapt gi mening å snakke om hjelpeløshet. Denne måten å tenke utvikling av kirker og menigheter på, har nemlig hovedfokus på verktøy og virkemidler som ikke har sin opprinnelse i kirkens genuine identitet, dens dypstruktur. De er på sett og vis «menneskeskapte». Nå er det jo slik at også det menneskeskapte absolutt har sin plass i kirken, men leseren forstår sikkert at jeg er opptatt av hva som er utgangspunkt og tyngdepunkt for vår menighetsbyggende tenkning. La meg eksemplifisere dette: Det meste av moderne strategiutvikling med visjons- og måltenkning, valg av virkemidler og handlingsplaner, baserer seg på kontrollerbare og målbare parametre. Når slike utviklingsverktøy brukes i kirker og menigheter, setter det ekstra store krav til åndelig dømmekraft hos alle som er delaktige – med tanke på å beholde avhangingen av Åndens nærvær og ledelse. For det er bare i vår hjelpeløshet at Ånden har mulighet for å dele av sitt arsenal av gaver som vi er så desperat i behov av i kirken.

BIBLIOGRAFI

- Asheim, Ivar. *Det alminnelige prestedømme og den kirkelige autoritet. Tidsskrift for teologi og kirke*, 1976, s. 1-19. 1976.
- Askeland, Harald. «Menigheten som organisasjon». *Tidsskrift for kirke, religion og samfunn* Hefte 1/1991 (1991).
- Austnaberg, Hans. «Leading through the sermon». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* 10 (mars 2023): 500–512.
<https://doi.org/10.53311/sjlt.v10.91>.
- Bach Nikolajsen, Jeppe, Kari Storstein Haug, Frank-Ole Thoresen, og Ingrid Eskilt, red. *Missiologi: en innføring*. 1. utgave. Cappelen Damm akademisk, 2022.
- Banks, Robert. *Paul's Idea of Community. The Early House Churches in their Historical Setting*. The Paternoster Press, 1980.
- Barth, Karl. *Church Dogmatics (CD), Volume IV, § 67: The Holy Spirit and the Upbuilding of the Christian Community, Volume IV, § 72: The Holy Spirit and the Sending of the Christian Community*. T. & T. Clark Ltd., 1962.
- Bonhoeffer, Dietrich. *Menigheten, Kristi synlige legeme*. Gyldendal/Tusenfryd Forlag, 1981.
- Bonhoeffer, Dietrich. *Etterfølgelse*. Luther Forlag, 2010.
- Bruce, F. F. *The Book of the Acts*. Rev. ed., [Repr.]. The New International Commentary on the New Testament. Eerdmans, 2009.
- Brunner, Emil. *Kirkens misforståelse*. Land og kirke, 1951.
- Baasland, Enst. *Ledelsesstrukturer i den eldste kirke. I: Reform og embete, Festskrift til Andreas Aarflot på 65-årsdagen den 1. juli 1993*. Universitetsforlaget, 1993.
- Carlson, D. A. (Ed.). *Biblical Interpretation and the Church: Text and Context*. He Paternoster Press., 1984.
- Carroll, Jackson W. *Mainline to the future: congregations for the 21st century*. 1st ed. Westminster John Knox Press, 2000.
- Clarke, Andrew D. *A Pauline theology of church leadership*. Library of New Testament studies 362. T & T Clark, 2008.

- Clarke, Andrew D. *Serve the community of the church: Christians as leaders and ministers*. First-century Christians in the Graeco-Roman world. W.B. Eerdmans Pub, 2000.
- Dahl, Nils Alstrup. «Gis det noe normativt i de nytestamentlige menighet-former?» *Luthersk kirketidende*, nr. 19/1970 (1970): 434–41.
- Dahl, Nils Alstrup. «Ordets vekst». *Norsk Teologisk Tidsskrift* 67, nr. 1 (1966): 32–46.
- Dahle, Lars. «Læringsarenaer som kan fostre misjonalt lederskap. En drøfting av Cape Town-erklæringsevangelikale og missiologiske bidrag til lederutvikling». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* (Kristiansand), 2016.
- Davis, John B. «How church structures can effectively help or hinder church growth». *Evangel*, nr. Autumn 1994 (1994).
- Dunn, James D. G. *Jesus and the Spirit: a study of the religious and charismatic experience of Jesus and the first Christians as reflected in the New Testament*. W.B. Eerdmans, 1997.
- Dunn, James D. G. *The Acts of the Apostles*. William B. Eerdmans Publishing Company, 2016.
- Dunn, James D. G. *The Theology of Paul the Apostle*. Paperback ed., [Nachdr.]. Eerdmans, 2008.
- Engelsviken, Tormod, red. *Hva vil det si å være kirke? kirkens vesen og oppdrag*. Ekklesiologi-prosjektet ved Det teologiske Menighetsfakultet : 2000 - 2003 3. Tapir Akad. Forl, 2004.
- Engelsviken, Tormod. *Den hellige ånd i kirkens liv*. Luther Forlag A/S. Oslo, 1981.
- Engelsviken, Tormod. *Tent for å tjene. Nådegavene og tjenestene i menigheten*. Norsk Luthersk Forlag A/S. Oslo, 1985.
- Engelsviken, Tormod. *The gift of the Spirit. Analyses and Evaluation of the Charismatic Movement from Lutheran Theological Perspectives*. Diss. Aquinas Institute, School of Theology, 1981.
- Engelsviken, Tormod. *Ånden i Ordet. Bibelens budskap om Den hellige ånd*. Lunde Forlag og Bokhandel A/S. Oslo, 1977.
- Fee, Gordon D. *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul*. Baker Academic, 1994.
- Feldmeier, Reinhard, og T. R. Niles. *The Spirit of God: Biblical Pneumatology in Its Religious-Historical Context*. Brill Schönningh, 2022.

- Gibbs, Eddie. *ChurchNext: quantum changes in how we do ministry*. InterVarsity Press, 2000.
- Gibbs, Eddie. *LeadershipNext: Changing Leaders in a Changing Culture*. InterVarsity Press, 2005.
- Gornitzka, Robert W. *Ord som lever. Budskapet i Det nye testamentets bøker*. Ansvar Teologiske Høgskole, Akademisk fagforlag, u.å.
- Greear, J. D. *Gospel*. B & H Pub. Group, 2011.
- Guder, Darrell L., og Lois Barrett, red. *Missional Church: A Vision for the Sending of the Church in North America*. 3. pr. W.B. Eerdmans Pub, 1999.
- Hahn, Celia A. *Uncovering your church's hidden spirit*. Alban Institute, 2001.
- Hanssen, Ove Conrad. «Den urkristne gudstjeneste – en 'tjeneste ved Guds Ånd'. *Tidsskrift for teologi og kirke*, nr. 4/1990: 241–54.
- Hansson, Per (red.). *Ledarskapet i församlingen*. Verbum Förlag AB, 1991.
- Hegertun, Terje. *Nådens gaver i gjestfrihetens hus: kirken som karismatisk og sakramental fellesskap*. Luther, 2018.
- Hegertun, Terje. *The Spirit driven church: signs of God's graceful presence*. Pickwick Publications, 2017.
- Hegstad, Harald. «Hva er menighetsutvikling?» *Halvårstidsskrift for praktisk teologi* 20, nr. 1 (2003).
- Hegstad, Harald. «Ånden og kirken. Lutherske og økumeniske refleksjoner med utgangspunkt i Regin Prenters Spiritus Creator». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* (Kristiansand), 2014.
- Hegstad, Harald. *Den virkelige kirke: bidrag til ekklesiologien*. Tapir akademisk, 2009.
- Hiebert, Paul G. *Anthropological Reflections on Missiological Issues*. InterVarsity Press, 1994.
- Holmberg, Bengt. «Sociologisk contra teologisk analys av frågan om en paulinsk kyrkoordning». *Exegetik i dag, Religio* (Lund), 1988, 83–100.
- Holmberg, Bengt. *Paul and Power: The Structure of Authority in the Primitive Church as Reflected in the Pauline Epistles*. Wipf & Stock, 2004.
- Husbands, Mark A., red. *The Community of the Word: Toward an Evangelical Ecclesiology*. InterVarsity Press ; Apollos, 2005.
- Hvalvik, Reidar. *Fra Jerusalem til jordens ender hovedtrekk i Apostlenes gjerninger: med studie- og samtaleplan*. 5. utg. Genesis, 2002.

- J. Perkins, Stephen, og Susan Shortland. «Leading with faith and wisdom from the Bible». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* 11 (august 2024): 132–47. <https://doi.org/10.53311/sjlt.v11.130>.
- Jensen, Oddvar. «De karismatiske bevegelsen». *Fast Grunn*, nr. 2/1990: 69–78.
- Jenssen, Jan Inge og Kjell Birkeland. «Ledelse, organisering og nådegaver i menigheter». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* (Kristiansand), 2014.
- Jenssen, Jan Inge. «How Can Strategic Leadership be Applied to the Development of the Local Church? A Discussion of Content and Process». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* (Kristiansand), 2019.
- Jenssen, Jan Inge. «Leadership and church identity. A discussion of how leadership in the local church can help to realize the true nature of the church». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* (Kristiansand), 2018.
- Jenssen, Jan-Inge. *Kirkeledelse. Ledelses-og organisasjonsfaglige perspektiver på menighetsutvikling*. SJLT Publishing, 2026. <https://sjlt-journal.com/index.php/sjlt/issue/view/19>
- Jørgensen, Jens-Petter. *Åndens gjerning i liv og tjeneste*. Luther Forlag. Oslo, 1977.
- Jørgensen, Jens Petter. *Når troen setter spor. Hjelp til å arbeide med troshistorien din*. Luther, 2014.
- Jørgensen, Jens Petter. *Sterke nok til å være svake - hva som kan skje når en våger å snakke sant om livet*. Luther, 2016.
- Jørgensen, Knud. «Kristelig lederskap i relasjon til organisasjon og struktur». *Tidsskrift for kirke, religion og samfunn*, Hefte 1/1991., nr. 1/1991 (1991).
- Jørgensen, Knud. «Lederskap og spiritualitet i en missional kirke. Missionale perspektiver på lederskabets ansvar for at utvikle menighetens spiritualitet». *Scandinavian Journal for Leadership & Theology Publishing* (Kristiansand), 2016.
- Jørgensen, Knud. *Visjon og hverdag. Lederskap i misjon og menighet*. Verbum, 1991.
- Keller, Timothy, Michael Scott Horton, og Dane Calvin Orlund. *Shaped by the Gospel: Doing Balanced, Gospel-Centered Ministry in Your City*. Zondervan, 2016.

BIBLIOGRAFI

- Kleiven, Tormod. *Visjonssterk ledelse og ivaretagelse av medarbeideres egenverdimotsetning eller mulighet?* (Kristiansand), 2018.
- Kraemer, Hendrik. *Legfolket og kirken*. Forlaget Land og Kirke, 1961.
- Kruse, Colin. *New Testament Models for Ministry: Jesus and Paul*. Camden, New York: Thomas Nelson Publishers, 1983.
- Küng, Hans. *The Church*. Image Books. A Division of Doubleday & Company, Inc., 1967.
- Kärkkäinen, Veli-Matti. *An Introduction to Ecclesiology: Historical, Global, and Interreligious Perspectives*. Second edition, Revised and Expanded. IVP Academic, 2021.
- Kärkkäinen, Veli-Matti. *Pneumatology: the Holy Spirit in ecumenical, international, and contextual perspective*. Second Edition. Baker Academic, 2018.
- Kärkkäinen, Veli-Matti. *Toward a Pneumatological Theology: Pentecostal and Ecumenical Perspectives on Ecclesiology, Soteriology, and Theology of Mission*. Univ. Press of America, 2002.
- Ladd, George Eldon. *A Theology of the New Testament*. Rev. ed. Eerdmans, 1993.
- Lønning, Per. *Kristen tro: tradisjon og oppbrudd*. 2. opplag. Universitetsforlaget, 1990.
- Madsen, Sven Løbner. *Hvordan bruker jeg de åndelige gaver?* PAL-MA-Forlaget. Brande, 1990.
- Malm, Magnus. *Vågnisare. En bok om kristet ledarskap*. AB Nytt Liv, 1990.
- McFarland, Ian A. «The Body of Christ: Rethinking a Classic Ecclesiological Model». *International Journal of Systematic Theology* 7, nr. 3 (2005): 225–45. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2400.2005.00164.x>.
- McGrath, Alister E. *Historical Theology: An Introduction to the History of Christian Thought*. 2. ed. Wiley-Blackwell, 2013.
- Meeks, Wayne A. *The First Urban Christians. The Social World of the Apostle Paul*. Yale University Press, 1983.
- Moe, Olaf. *Kirken i aposteltiden*. H. Ascheoug&Co. (W. Nygaard). Oslo, 1951.
- Molland, Einar. «Hadde oldkirka et misjonsprogram og bevisste misjonsmetoder?» *Norsk tidskrift for misjon* 16, nr. 4 (1962).
- Newbigin, Lesslie. *The Household of God: Lectures on the Nature of the Church*. Paternoster Press, 1998.
- Niebuhr, H. Richard. *Christ and culture*. 1st ed. HarperSanFrancisco, 2001.
- Noack, Bent. *Det Nye Testamente og de første kristne årtier*. Gads Forl, 1992.

- Nordlander, Agne. *Korsets mysterium*. Lunde, 1984.
- Norheim, Bård. «Leadership as a Christian Practice». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* 10 (mai 2023): 533–44.
<https://doi.org/10.53311/sjlt.v10.100>.
- Pedersen, Sigfred, red. *Den Nytestamentlige tids historie*. Dansk kommentar til det Nye Testamente 2. Aarhus universitetsforlag, 1994.
- Pernveden, Lage. *Församlingen. Strukturer och funktioner. En bibelteologisk studie*. EFS förlaget, 1978.
- Reicke, Bo. *Kristendomens historiska bakgrund. Den bibliska värden 500 f.Kr. - 100 e.Kr.* Svenska Tryckcentralen AB, 1973.
- Rüiser, Sigvart. *Åndsutrustning og nådegaver*. Lutherstiftelsens Forlag, 1971.
- Rolfsen, Ommund, Kjetil Sigereth, og Sten Sørensen. *Kirke for en ny tid. Spor av det Gud gjør*. K-vekst forlag, 2026.
- Råmunddal, Lars. *Bygge kirke: bidrag til en teologi for menighetsutvikling*. Scandinavian Journal for Leadership & Theology Publishing, 2020.
- Råmunddal, Lars. *Disippelliv. Kristusetterfølgelse i lys av Filipperbrevet*. Luther Forlag, 2000.
- Råmunddal, Lars. *Etter nytestamentlig mønster. En studie av menighetssyn og ordningsforståelse i norske frimenighets-samfunn*. Ansgar Forlag A/S, 1991.
- Råmunddal, Lars. *HØR. Herrens ord til sendebrevs-menighetene i Åpenbaringsboken kapittel 2 og 3 tolket som Åndens budskap til menigheten i dag*. Ansgar Media, 1994.
- Råmunddal, Lars. *Konsept og endring: en studie av hvordan lokale ekklesiologier formes*. SJLT Publishing, 2025.
- Råmunddal, Lars. *Ordet som vokser. Hvorfor evangeliet alltid må sette agendaen i kirken*. SJLT Publishing, 2023.
- Sandnes, Karl Olav. «Legemet og lemmene» hos Paulus». *Tidsskrift for teologi og kirke*, nr. 1/1991: 17–26.
- Sausy, Robert. *The Church in God's Program*. Moody Press, 1972.
- Schwarz, Christian A. *Nådegavetesten. Oppdag dine nådegaver. Et redskap for Naturlig kirkevekst*. K-vekst, 1999.
- Sirris, Stephen. «Hvordan lede frivillige i kirken? En verdibasert og praksisorientert modell for kirkelig frivillighetsledelse». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* (Kristiansand), 2015.
- Sirris, Stephen. «Samledelse på tre arenaer: Ledelsesutvikling som samskapt læring i en organisasjon med to arbeidsgiverlinjer». *Scandinavian*

- Journal for Leadership and Theology* 12 (oktober 2025): 174–95.
<https://doi.org/10.53311/sjlt.v12.159>.
- Sirris, Stephen. «Marionetter eller dirigenter?: Strategiarbeid, utvikling og ledelse i og av religiøse organisasjoner». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* 5 (januar 2018). <https://doi.org/10.53311/sjlt.v5.34>.
- Sirris, Stephen, og Harald Askeland. *Kirkelig organisering og ledelse*. Cappelen Damm Akademisk/NOASP, 2021. <https://doi.org/10.23865/noasp.129>.
- Skarsaune, Oskar. *Etterhøyst: Bergprekenens Jesus: har folkekirkene glemt ham?* Luther, 2018.
- Skarsaune, Oskar. *Troens ord: de tre oldkirkelige bekjennelsene*. Luther, 1997.
- Skjevesland, Olav. *Det skapende ordet. En prekenlære*. Universitetsforlaget, 1995.
- Skjevesland, Olav. *Huset av levende steiner. En teologi for menighetsoppbygging*. Verbum, 1993.
- Skjevesland, Olav. *Kirken i Det nye testamente. En innføring*. Andaktsbokselskapet, 1976.
- Skjevesland, Olav. *Sann tro og sann åndelighet. En innøvelse i dømmekraft*. Luther Forlag A/S, 1996.
- Skjørshammer, Morten og Aadland, Einar. «Ledelse i kirken - hva kan moderne ledelsesteori bidra med?» *Tidsskrift for kirke, religion og samfunn*, nr. Hefte 1/91 (u.å.).
- Skottene, Ragnar og Søvik, Oddvar. *Nådegavene - menighetens arbeidsutrustning*. Luther Forlag A/S, 1983.
- Snyder, Howard A. *Liberating the Church. The Ecology of Church & Kingdom*. Inter-Varsity Press, 1983.
- Spjuth, Roland. «Pneumatologi för Jesu efterföljelse. Om treenigheten och kyrkan i Stanley Grenz teologi». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* (Kristiansand), 2014.
- Stenschke, Christoph. «Leadership and Relationships according to the Apostle Paul: non applicable». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* 12 (oktober 2025): 196–213. <https://doi.org/10.53311/sjlt.v12.151>.
- Stronstad, Roger. *The charismatic theology of St. Luke: trajectories from the Old Testament to Luke-Acts*. 2nd ed. Baker Academic, 2012.
- Strøm, Kaleb. *Kirkens identitet - i kamp med samtiden*. Ventura, 2026.
- Tangen, Karl Inge, og Jackson Kaluzi. *SERVE: A Model for Leadership Development*. SJLT Publishing, 2025. <https://doi.org/10.53311/serve>.

- Tangen, Karl Inge. «Leadership as Participation in the Hospitality of God». *Journal of Pentecostal Theology* 27, nr. 2 (2018): 284–306. <https://doi.org/10.1163/17455251-02702010>.
- Udnes, Øystein. «Pentecostal Spirituality: Individual, Collective, and Missional Dimensions in Light of Clark Pinnock's Pneumatology». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* 12 (juni 2025): 59–75. <https://doi.org/10.53311/sjlt.v12.132>.
- Van Engen, Charles. *God's Missionary People. Rethinking the Purpose of the Local Church*. Michigan: Baker Book House, 1991.
- Van Gelder, Craig, og Dwight J. Zscheile. *The missional church in perspective: mapping trends and shaping the conversation*. The missional network. Baker Academic, 2011.
- Van Gelder, Craig. *The essence of the church: a community created by the Spirit*. Baker Books, 2000.
- Volf, Miroslav. *After our likeness: the church as the image of the trinity*. Sacra doctrina. William B. Eerdmans, 1998.
- Wagner, Peter C. *Your Spiritual Gifts Can Help Your Church Grow*. Regal Books, 1979.
- Walker, Andrew. *Restoring the Kingdom. The Radical Christianity of the House Church Movement*. London, Sydney, Auckland, Toronto: Hodder and Stoughton, 1985.
- Ware, Corinne. *Discover your spiritual type: a guide to individual and congregational growth*. Alban Institute, 1995.
- Williams, John. *Living Churches. A Reconsideration of their Basis of Life and Leadership*. Exeter: The Paternoster Press Ltd., 1972.
- Williams, Peter. «Christian Leadership in 3D». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology*, 2025: 132–58. <https://doi.org/10.53311/sjlt.v12.95>.
- Wilson, Jared C. *The gospel-driven church: uniting church-growth dreams with the metrics of grace*. Zondervan, 2019.
- Wright, W. *Relational Leadership: A Biblical Model for Influence and Service*. Rev. ed. Downers Grove: IVP Books., 2009.
- Zerwick, Maximilian, Mary Grosvenor, og Maximilian Zerwick. *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*. 2. repr. of the 5th ed. with presentation. Subsidia Biblica 39. Gregorian & Biblical Press, 2010.
- Østnor, Lars. *Kirkens tjenester – med særlig henblikk på diakonitjenesten*. Luther Forlag A/S, 1978.

BIBLIOGRAFI

- Åkerlund, Truls. «Son, Sent, and Servant. Johannine Perspectives on Servant Leadership Theory». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* (Kristiansand), 2015.
- Åkerlund, Truls. *A Phenomenology of Pentecostal Leadership*. WIPF & Stock, 2018.
- Aalen, Sverre. «Embetet i Det nye testament». I *Kirken og nådemidlene, festskrift til dr.theol. Leiv Aalen på 70-årsdagen*. Universitetsforlaget, 1976.

SLUTTNOTER

- ¹ Frank Mangs. 1897-1994, finsk-svensk vekkelsespredikant. I Norge mest kjent for vekkelsen i Betlehem misjonsmenighet, nå Oslo Misjonskirke Betlehem, fra 1932 – med spredning også andre steder I Norge. Møter I Calmeyersgaten Misjonshus som samlet 4000-5000 mennesker. Vekkelsen førte til sterk medlemsvekst både i Betlehem og i Misjonsforbundet (nå Misjonskirken Norge).
- ² Til dette, se Kärkkäinen, Veli-Matti. *Toward a Pneumatological Theology: Pentecostal and Ecumenical Perspectives on Ecclesiology, Soteriology, and Theology of Mission*. Univ. Press of America, 2002. Part Two: Ecclesiology.
- ³ Hegstad, Harald. «Hva er menighetsutvikling?» *Halvårstidsskrift for praktisk teologi* 20, nr. 1 (2003).
- ⁴ Dahl, Nils Alstrup. «Ordets vekst». *Norsk Teologisk Tidsskrift* 67, nr. 1 (1966): 32–46.
- ⁵ Skjevesland, Olav. *Det skapende ordet. En prekenlære*. Universitetsforlaget, 1995, side 38.
- ⁶ Dahl, Nils Alstrup. «Ordets vekst». *Norsk Teologisk Tidsskrift* 67, nr. 1 (1966): 32–46.
- ⁷ Hiebert, Paul G. *Anthropological Reflections on Missiological Issues*. InterVarsity Press, 1994.
- ⁸ Lønning, Per. *Kristen tro: tradisjon og oppbrudd*. 2. opplag. Universitetsforlaget, 1990.
- ⁹ Gibbs, Eddie. *ChurchNext: quantum changes in how we do ministry*. InterVarsity Press, 2000.
- ¹⁰ Wilson, Jared C. *The gospel-driven church: uniting church-growth dreams with the metrics of grace*. Zondervan, 2019.
- ¹¹ Lønning, Per. *Kristen tro: tradisjon og oppbrudd*. 2. opplag. Universitetsforlaget, 1990. Side 201
- ¹² Uttalelsen er fra David Østby (f. 1935) forkynner og forfatter i norsk pinsebevegelse.
- ¹³ Bonhoeffer, Dietrich. *Menigheten, Kristi synlige legeme*. Gyldendal/Tusenfryd Forlag, 1981.

- ¹⁴ Dunn, James D. G. *The Theology of Paul the Apostle*. Paperback ed., [Nachdr.]. Eerdmanns, 1998/2008.
- ¹⁵ Dunn 1998/2008:548
- ¹⁶ Til dette, se: Hegstad, Harald. *Den virkelige kirke: bidrag til ekklesiologien*. Tapir akdademisk, 2009. Side 28.
- ¹⁷ Hegstad, Harald. *Den virkelige kirke: bidrag til ekklesiologien*. Tapir akdademisk, 2009. Side 28.
- ¹⁸ Bonhoeffer, Dietrich. *Menigheten, Kristi synlige legeme*. Gyldendal/Tusenfryd Forlag, 1981. Side 11.
- ¹⁹ Eksempler på såkalte synde- og lastekataloger: Gal 5,19–21; Rom 1,29–31; 1 Kor 6,9ff.; Kol 3,5–8; 1 Pet 4,3.
- ²⁰ Jfr. Apostolicums formulering: Jeg tror på Den hellige ånd, *en hellig*, allmenn kirke, samfunnet med de *hellige* [...], Skarsaune, Oskar. *Troens ord: de tre oldkirkelige bekjennelsene*. Luther, 1997, side 265–266.
- ²¹ Dunn, James D. G. *The Theology of Paul the Apostle*. Paperback ed., [Nachdr.]. Eerdmanns, 2008. Sitatet har som engelsk tekst: “Paul was no mere dreamer of dreams or promoter of merely idealistic blueprints. He was well aware of how far the churches to which he was writing were falling short of his vision.»
- ²² Zerwick, Maximilian, Mary Grosvenor, og Maximilian Zerwick. *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*. 2. repr. of the 5th ed. with presentation. Subsidia Biblica 39. Gregorian & Biblical Press, 2010.
- ²³ Küng, Hans. *The Church*. Image Books. A Division of Doubleday & Company, Inc., 1967.
- ²⁴ Volf, Miroslav. *After our likeness: the church as the image of the trinity*. Sacra doctrina. William B. Eerdmans, 1998, side 231-232.
- ²⁵ Ladd, George Eldon. *A Theology of the New Testament*. Rev. ed. Eerdmans, 1993. Side 111-119.
- ²⁶ Baasland, Enst. *Ledelsesstrukturer i den eldste kirke. I: Reform og embete, Festskrift til Andreas Aarflot på 65-årsdagen den 1. juli 1993*. Universitetsforlaget, 1993. Side 184f.
- ²⁷ Baasland 1993:184.
- ²⁸ Jørgensen, Knud. *Visjon og hverdag. Lederskap i misjon og menighet*. Verbum, 1991.

²⁹ Küng, Hans. *The Church*. Image Books. A Division of Doubleday & Company, Inc., 1967.

³⁰ Van Gelder, C *The Essence of the Church. A Community Created by the Spirit*. Baker Books, Grand Rapids: 2000:180-181.

³¹ Clarke, Andrew D. *Serve the community of the church: Christians as leaders and ministers*. First-century Christians in the Graeco-Roman world. W.B. Eerdmans Pub, 2000, og: Clarke, Andrew D. *A Pauline theology of church leadership*. Library of New Testament studies 362. T & T Clark, 2008.

³² Se hele sitatet i starten av dette kapitlet: (Van Gelder 2000), Side 180-181.

³³ Küng, Hans. *The Church*. Image Books. A Division of Doubleday & Company, Inc., 1967. Side 41-45.

³⁴ Clarke, Andrew D. *A Pauline theology of church leadership*. Library of New Testament studies 362. T & T Clark, 2008. Kapittel 7.

Hva skjer med kirken når idealene og drivkreftene for menighetsbygging ikke kommer innenfra – fra kirkens genuine identitet og oppdrag – men utenfra?

Med «utenfra» menes ikke bare innflytelsen fra kulturen og samfunnet rundt oss, men alle forbilder og drivkrefter for menighetsutvikling som flytter fokus bort fra kirkens kjerne: at den er Kristi kropp, utrustet av Den hellige ånd. Derfor kan det også være kirkelige tradisjoner og arbeidsmåter som flytter oppmerksomheten bort fra kirkens kjerneidentitet, adopterte modeller for utvikling av menigheter – og holdninger som selvpoptatthet og selvhjulpenhet.

Når vi ser kirken innenfra, fra dens sanne identitet og gudgitte tjeneste, blir også vårt behov for hjelp tydelig. Men denne hjelpeløsheten handler ikke om ansvarsfraskrivelse. Tvert imot. Den gjør oss i stand til å bli brukt av Ånden i arbeidet med å bygge kirken. Bokens perspektiv på menighetsutvikling viser også tydelig behovet for personlig fornyelse og revitalisering av fellesskapet.

Lars Råmunddal, PhD, dosent emeritus ved Ansgar høyskole.